GIMNASTIČKE IGRE

VJEŽBE

ZA

GIMNASTIKU DJETINJEGA TIJELA I DUHA

SA 120 SLIKA I NAPJEVIMA

CIJENA K 5.—.

NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (ST. KUGLI), ZAGREB ILICA

GIMNASTIČKE IGRE.

VJEŽBE ZA

GIMNASTIKU DJETINJEGA TIJELA I DUHA.

PO NALOGU VISOKE KR. ZEM. VLADE, ODJELA ZA BOGOŠTOVLJE I NASTAVU,

SABRALI IH I OPISALI PUČKI UČITELJI I UČITELJICE U HRVATSKOJ I SLAVONIJI,

TE PUČKE IGRE IZ DALMACIJE, ISTRE, BOSNE, HERCEGOVINE, CRNEGORE I JUŽNE UGARSKE.

SA DODATKOM

ODABRANIH MODERNIH GIMNASTIČKIH IGARA ZA ZRELIJU MLADEŽ I ZA ODRASLE.

ZA TISAK IH PRIREDIO, PREDGOVOR I TEORIJSKU UPUTU NAPISAO

IVAN TOMAŠIĆ.

Sa 120 slikâ i napjevima.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE LAV. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH), ZAGREB.

PREDGOVOR.

Predavajuć javnosti ovu knjigu, spomenut mi je nešto o njenu postanku i o uredbi iste.

Otkada je naša vis. kr. zemaljska vlada u najnovije doba gimnastici u pučkoj školi dala dostojno mjesto, učinivši ju obligatnim predmetom i opredijelivši za nju posebno vrijeme, ćutila se neotkloniva potreba knjige o djetinjim igrama, koje su duša sve gimnastičke obuke u pučkoj školi. Bila je vrlo sretna zamisao, što je vis. vlada svojom inicijativom učinila, da dobijemo te vrsti knjigu, pozvavši naredbom svojom od 13. V. 1.892., br. 5.673, naše učiteljstvo, da sabere narodne igre, kojih se igraju djeca u njihovoj okolici, te da točne opise istih njoj podnese; jer se jedino na taj način moglo doći do knjige, koja, budući joj je materijal sabran na djetinjim igralištima, mora da će za djecu zaista biti i najshodnija.

Baš su tome dvije i pol godine, što mi je povjereno, da iz materijala, što ga je vis. vlada uslijed spomenutoga svoga poziva dobila, shodno odaberem i priredim knjigu za tisak. Ja sam se toga posla latio s radošću, ali i sa bojazni. Prvo, jer sam znao, koli će nam ova knjiga svima dobro doći; a drugo, jer je ovo imao biti kod nas prvi ozbiljniji književni rad te ruke, a k tome: jer se igrama prije nigda nisam bio potanje bavio. Nu ljubav za stvar svlada sve zaprijeke, i sad je knjiga, hvala Bogu, evo sretno svršena.

Proučavajuć za izradbu predani mi materijal (oko 1.500 igara), nastojao sam, da se što temeljitije upoznam i sa bogatom literaturom o igrama ostalih od nas naprednijih i sretnijih naroda, te da po mogućnosti proučim sve, što je u tom pogledu do sada kod nas urađeno.

Tom zgodom saznadoh, da u našoj litareturi ima već objelodanjenih dosta vrsnih stvari te ruke, kojih nisam našao u spomenutom rukopisu. Zaželih javnosti predati cjelovito djelo. S toga upotpunih rukopis naših učitelja radnjama gospođe Marije Fapkovićke, gg. Dlustuša, Kuhača, Jorgovića, učitelja više djevojačke škole u Novom Sadu, pokojnoga Hajdenaka, bosanskih učitelja, te dalmatinskoga pisca veleč. g. Ot. Fr. T. Srdačna im hvala, što mi to dozvoliše. Osobito pako hvala visokoj našoj kr. zem. vladi, koja mi izradbu ove knjige povjerila, te braći drugovima i družicama, koji za nju pretežni dio ovoga materijala sabraše; hvala g. profesoru Ivkancu, koji mi u to ime ustupi sve tečajeve »Smilja«, gg. prof. Bučaru, M. Ostojiću i Lj. Sorliniu za njihove radnje u ovoj knjizi, a hvala i revnoj nakladnoj knjižari, koja ne požali ni truda ni troška, da ovo djelo što dostojnije u svijet otpravi.

Kod izradbe ove knjige brzo sam se uvjerio, da za taj posao uz temeljitu teorijsku spremu treba i praktične vještine. S tog sam pretežni dio od prije nepoznatih mi igara, koje uvrstih u ovu knjigu, prokušao sa svojom djecom u školi za vrijeme gimnastike i odmora. Da se pako u stvari što bolje usavršim, svrših i prošlogodišnji (X.) igralački tečaj, što ih za naobrazbu učiteljâ i učiteljicâ u igrama pod pokroviteljstvom njemačkoga saborskoga zastupnika E. pl. Schenckendorffa u Zgorelcu (Görlitz, njem. Šleska) rukovode: teorijski dio Dr. Eitner, ravnatelj tamošnje gimnazije, i praktički dio nadučitelj gimnastike Jordan.*)

Budući mi se kod izradbe ove knjige bilo ograničiti na određeni opseg, odabrao sam iz spomenutoga rukopisa i inih vrela samo one igre, koje sam držao najboljima i najshodnijima. Da pako knjiga što bolje udovolji praktičkoj potrebi u našim pučkim školama, čemu je u prvome redu i namijenjena, razvrstao sam gradivo njeno u pobtrebne skupine, od kojih mi je nešto reći ob ovima:

Igre za djecu obojega spola. — Tu su svrstane igre, kojima se mogu zajedno zabaviti djeca obojega spola. Taj je odsjek najobilatiji, jer su nam igre te ruke najnužnije, pošto će u našoj domovini još dugo biti najveći broj škola, u kojima jedan učitelj u četiri i pet razreda

*) Umr'o koncem prošle godine.

zajednički podučava mladež obojega spola. U tim školama privikla se djeca jednoga spola na onu drugoga tako, da ne držim shodnim u igri ih međusobno otuđivati. Smatram, da ovim nelučenjem djece po spolu, barem ne u nižim razredima pučke škole, škola ne samo neće dati zgode, da bi se ogriješilo o moral, nego baš naproti: moral će time dobiti, pošto baš u igri, koja djecom, ovoj tako rekuć nepojmiljivom, a ipak toli silnom moću vlada, djeca ponajbolje spoznaju pravu vrijednost jedno drugoga i sprijateljuju se, što im je za daljni život od neprocjenive koristi. Tome naprotiv svaki se dan, na žalost, uvjeravamo, kako u tom pogledu jednostrano odgojena mladež obojega spola u za to ma išto shodnim prigodama svagdanjega života baš najlagše posrće.

U odjelku igara za dječake zabilježene su zvjezdicom (*) one igre, kojima se mirne duše mogu zabaviti i djevojčice, samo odijelene od dječakâ. Tako su označene i za dječake shodne igre u odjelku igara, namijenjenih djevojčicama — Pustimo, da se igrama, koje su doduše namijenjene jednome spolu djece, ali su označene kao shodne i za onu drugoga spola, zabavi oboja mladež, ali ne skupa. Ne plašimo se u tome preveć; jer djevojčice bez dvojbe svaku igru izvađaju nježnije nego li vatreni i bučni dječaci.

Igre bez posebnih igračaka, spremâ. — To su igre, koje se obavljaju bez uporabe bud kojega pripomoćnoga sredstva gimnastičkim razvojem tijela u stajanju, hodu, skakutanju, skakanju, trčanju i obraćanju. One su na neki način vrst tjelesne i duševne gimnastike, jer im je cilj mnogovrsnim osebitim predstavama, izvedenim sad na jednostavniji, sad na laglji, sad opet na teži način, svestrano razviti tijelo, a i dušu nam osvježiti. — Progovorit' mi je koju ob ovim vrstima igara bez sprema:

Igre trkalice i hvatalice. — Akoprem pretežna većina u toj knjizi opisanih igara zahtijeva tjelesno gibanje, te se kod mnogih mora i znatno trčati, to ipak možemo igre, u kojima se isključivo trči ili je u njima trčanje barem glavna djelatnost, općenito nazvati igrama »trkalicama«. One su sasma izvrsna vježba tijela, te one većma nego ma išto drugo jače baš one mišice, koje u školi najmanje dospijevaju raditi. Djelomično oštre one i ćutila i pozornost. — Igram trkalicama veoma su srodne igre »hvatalice«; ali dok je kod onih trčanje glavnom svrhom, ono je kod ovih samo sredstvo za hvatanje. — Ta je skupina zastupana vanredno mnogobrojno; nu to je ipak mirna borba, mjerenje snage, u kom se budući čovjek želi čim više uspeti. Samo je rukovoditelju igre nastojati, da djece ne pusti naganjati se toliko, da se previše uznoje. Zato on mora u zgodan čas ovakove igre izmijeniti drugima, za koje ne treba toli žestokih kretnja. I igara te vrsti u knjizi je na izbor.

Igre s pjevanjem. — Igre obrtaljke i kolo poglavito su namijenjene djevojčicama, nu mnoge njih prikladne su i za dječake. Ovim se igrama spočituje, da je kod mnogih čin i tjelesna kretnja previše podređena pjesmi, kojoj bi često puta i u pjesničkom i u glazbenom obliku još mnogo trebalo; jer se mnogi pjesmotvori svojom apstrakcijom ne mogu sprijateljiti s težnjama djece, koje duševni horizont visoko nadilaze. Nu ja sam za te igre s toga, jer se njima najzgodnije umiruje duševna i tjelesna uzrujanost, nastala od dugotrajnih žestokih kretnja. Igralište pako za djevojčice ne smije biti bez pjesme i kola; jer je pjesma ženskinjama neotkloniva potreba, kao što nam to dokazuje svagdašnje iskustvo. Nikad ne zvrči vreteno veselije, igla se ne kreće brže, nikad nožica ne poskoči okretnije, nego kad ih radosna pjesma oživljuje. Kakova li tjelesnoga napora i najslabija djevica smješećim se usnama i vesela srca ne bi podnijela uz radosnu plesnu glazbu!

Igre žmirke. — Nekoji su proti ovoj vrsti igara, jer da se njima kvari vid; nu ja ih uvršćujem ovdje, jer se žmirenjem djeca odučavaju plašenja u mraku.

Igre za mjerenje snage. — Borba je glavni elemenat zivota, jer živiti jest boriti se, a čovjek biti znači biti borcem. Nije s toga nikakvo čudo, ako dijete, težeć u svom preporodu za savršenstvom, borbom se naslađuje, mjeri rado svoju snagu, pa bilo to da se ma dvojica pobore neka se samo vidi, »tko je jači«? Za tu borbu nebo djeci i u najoštrijoj dobi godine najpripravnije daje nužno strjelivo. I igre odraslih: kartanje, kuglanje, šahovanje, biljarenje ili ma koja druga, skriva svaka u sebi borbu, u kojoj svaki mjeri svoju snagu sa ovom svoga protivnika, želeći ujedno da jedan drugoga svlada. — Igre ove vrsti vole skoro sva djeca, a osobitom i neobuzdanom radošću za njima teže nestašni dječaci.

Igre sa posebnim igračkama, spremama su igre, kod kojih se rabe: lopte motke (palice), kruglje, kamenčići, itd. — U toj su skupini najvažnije ove dvije vrsti igara:

Loptanje. — A kako bi se dijete moglo odreći lopte, predmeta, s kojim je njegova mašta spojila toliko obilje zgodâ i kretnjâ? Nije čudo, što je loptanje jedna od najmnogovrsnijih i najraširenijih vrsti igara. Dijete grönlandeško lopta se za vrijeme njihova prekratkoga ljeta sa svojim rugovima isto tako strastveno, kano hrvatska mladež u proljeće. Američki se indijanac lopta isto tako rado, kano i aristokrat engleski. Loptom počima djetence, čim stane rabiti i vježbati ručice svoje; njom se je prije zabavljao i sam čovjek, a u mnogim krajevima običavaju se odrasli još i dandanas loptati. Još se mnogi stari dječak raduje lopti, koju gdjekad i polovice noći ravna i odbija. Imućniji Rimljani imali su dapače i posebne loptaonice. Kod Grkâ pako nisu se loptala samo djeca, nego također mladići i ljudi, dapače su pri toj igri sudjelovale i djevojke i žene. To najbolje svjedoči, koli je loptanje bilo obljubjeno i uvaženo. Stari su se germani loptali na ledinama pred svojim stanovima. Oni su pri tom palom (štapom) loptu protjeravati kroz ovješen kolobar, koja se zabava bila sve do Islandije rasprostranila. U najviše zgoda spajalo se s loptanjem pjevanje i ples. Kašnje su ove tri zabave jedna od druge odijelene: ali i sad se još fina plesna zabava nazivlje prema njemačkomu nazivu lopte »Ball«, a vrst pjesničke pripovijesti »balada«.

Igre nabacivaljke i zgađaljke. — Ovim se igrama izvrsno vježba oko, te su, najpovoljnije sredstvo, da se popravi šteta, nastala time, što se djeca u školi lagodno priljubljuju uz blize joj stvari. Ta šteta nastaje ili time, što su djeca prisiljena čitati ili presitna ili pretamno tiskana slova; ili time, što se kod pisanja moraju nad pismo previše nagnuti. Kad se tko zagleda u daleki nišan, kao što je to potrebno n. pr. strjelcima, time mu se one mišice trgnu iz lagodnoga mrtvila, te im se onaj prejaki napor prvašnji opet izravna. Ovim se vježbama također najlagše postigne i mirnoća ruke. — Nabacivanjem se vježba oko i u mjerenju, a tako i mišice; jer uspjeh zgađanja ovisi o točnom proračunaju koli udaljenosti toli i smjeru, te prema istima upotrebiti se imajućoj snazi. Smatrao sam nužnim baš na prednosti ovih igara ovdje upozoriti, jer se čuju i glasovi proti njima, te ih i mnoge knjige o igrama pasve omalovažuju. Istina je, da se prigodom ovih igara djeca premalo giblju; ali ona se ne mogu uvijek niti naganjati ni đipati. Makar kod školskih šetnja ne izbjegavajmo tih igara.

Toliko o samome rasporedu knjige. Kod istog je bilo vrlo teško uvijek baš posve točno odrediti, kamo koja igra da se uvrsti. Ja ih razvrstah u pojedine skupine prema svome uvjerenju; nu držim, ne bude li glede toga tko samnom istoga mnijenja, da to ništa ne čini, jer je glavno, ne gdje je koja igra, već da je ona uopće u knjizi, te da ju razumije onaj, tko ju želi naučiti.

Možda će se kome činiti, da pojedine igre u ovoj knjizi nisu prikladne za djecu; jer bi joj mogle nahuditi nekoje duši, a nekoje tijelu. — Prve uvrstih u knjigu ne zbog one djece, na koju bi ste možda mogle zlo djelovati, već zbog one, koja od ostale djece nisu ništa gorom postala uslijed toga, što su se tima igrama do sada rado zabavljala. — Na drugo pako odgovaram s Guts-Muthsom: »Pogibeljno je vrlo pruživ pojam; ni u naslonjaču bo čovjek nije siguran«; te sa Stojanovićem: »Često odskoči zatepena čvara kotačom i udari ili kojeg od sigračâ il' od gledaocâ ili istog kličara u nos, u glavu, u nogu il' u ruku, pak bude plača, suzâ i krvi; ali sigrači vele, da kod igre nema parbe, niti suda, i tko se (a ja mislim: sebe i drugih) ne zna čuvati, nek se ne sigra« (Stojanović: Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, s dodatkom: Slavonske pučke sigre).

Mnogima neće biti pravo, što sam u knjigu uvrstio i neke inačice igara; jer će im se na prvi mah pričiniti, da su to sasma jedne te iste igre, uslijed česa da je knjiga samo veća i skuplja. Ne mislim, da su se igdje u knjizi potkrale dvije posve jednake igre; a inačice se uvijek međusobno razlikuju bud idejom igre bud pako izvedbom iste.

K mnogim igrama dodala je revna nakladna knjižara zbog boljega razumijevanja dotičnih igara potrebne slike, risarije i note, što držim da se mora samo odobriti.

To sam sve imao reći o postanku, razdjelbi i uredbi knjige.

Kako već rekoh: u njoj je pretežno materijal, što ga sa igrališta dječjega za djecu pribraše i opisaše najbolji poznavaoci potrebâ naše djece — učitelji joj i učiteljice. Ja sam ju pako radio prema

svome najboljem znanju i uvjerenju i sa živim interesom i ljubavlju koli za samu stvar, toli i za one, kojima sam, prema svojim slabim silama, ovim za me dosta tegotnim dvo- i pol-godišnjim svojim radom želio što izdašnije pokoristiti. Nu pošto smo mi svi samo tek ljudi, ja ipak ne držim, da i ova knjiga neće imati svojih mana; jer sam tvrdo uvjeren o istinitosti one neoborive: da pod ovim suncem nema savršena ljudskoga djela. S toga molim sve vrijedne prijatelje slatke naše uzdanice, mile nam djece, da me bud javno bud privatno upozore na sve možebitne manjkavosti, što ih u knjizi nađu; a osobito da mi mjesto neshodnih ili netočno opisanih igara ovdje pošalju bolje i točnije opise; jer će se jedino na taj način knjiga moći valjano popraviti, dočeka li drugo izdanje, čemu se ozbiljno nadam.

A sada hajde u bijeli svijet knjigo, moja slatka brigo! Bog dragi dao, kako zgodno reče pokojni A. Hajdenak, da mome hrvatskome narodu urodiš plemenitim plodovima: muževnošću, pravim narodnim hrvatskim osjećanjem, kršćanskom blagošću i pobožnošću, vrućom ljubavlju i ushićenošću za sve dobro i plemenito, da ne padnemo u mehkoputnost, razmaženost, raskošje i lijenost, što je već prije nas mnoge slavne narode zakopalo skupa s njihovom slobobom i sa svim njihovim umnim i duševnim vrlinama.

Ove retke zaključujem vrućom željom: Dao dobri Bog, te svaka hrvatska djevojka naličila ružinu pupoljku; bila vedra čela, bistra oka, blage ćudi, nevina, a opet mudra zborom i tvorom, lijepa i vitka stasa; skromna pako duša odlikovala joj se vrlim darovima, da ju staro i mlado obljubi. Mladić nam svaki dorasao maču na udarac i bodac; bio odvažan, brz, čil, okretan, vješt, možan te neumoran, kad mu ruka mača se lati; smion bio plivač, ne bila mu ni jedna hrvatska rijeka preširoka; bio jezdioc od oka, zajašio vranca ili šarca. Napokon pokazali se i jedni i drugi krijeposnicima, da uzmognu raditi za slobodu, samostalnost, cjelokupnost i čast mile nam domovine!

Zagreb, na Svijećnicu 1.896.

Ivan Tomašić

SADRŽAJ.

TEORIJSKI DIO.

DJEČJE IGRE.*

Svaki Hrvat može s ponosom da se osvrne na kulturni napredak našega naroda za ovo posljednjih pedeset godina; jer smo u to dosta kratko vrijeme u svojoj kulturi postigli razmjerno presjajne uspjehe, zbog kojih bi nam ostali, pa i napredniji od nas narodi, imali na čem zaviditi. Ali ako nam tko zbog toga našega napretka zaista i zavidi, nema pravo. Evo zašto:

Kada je Evropom zavladao strah i trepet pred ljutom silom osmanlijskom, junačka prsa hrvatska bijahu prvim, ali nepredobivim bedemom, tvrdim štitom kršćanskoj civilizovanoj Evropi, o koji se, kô da bjehu od krhkog stakla, polomiše oštra koplja dušmanska. Za našim leđima posve sjegurni, ostali su se narodi tada sasma spokojno naslađivali blagotvornim posljedicama mirna života: učili su, radili i u svakome pogledu znatno napredovali. Kada je pako na Balkanu jeknuo posljednji top, veseli vijesnik mira i slobode gospođi Evropi, i Hrvat si oprao od dima puščanoga praha ogarjelo lice, klonuo je junački div, shrvan tristogodišnjim neprekidnim naporom, koji mu do skrajnosti istrošio i tjelesne i duševne sile. Sladak san ga svladao, sladak i spokojan, kao samo onoga, kome se trudne zjene zatvorile u tvrdu uvjerenju, da je sve, što je imao, časno žrtvovao Bogu i svome bližnjemu. Od toga sanka probudila ga istom vesela trublja ilirskoga preporoda. Prenuv se, ogledao se sa svojom braćom — ostalim narodima. Nu nemio bješe taj novi sastanak: On n e m o g a š e njih prepoznati, jer su se svojim napretkom bili visoko nada nj' uzvili; oni pako n e h t j e d o š e njega poznati, jer, zaslijepljeni svojom srećom, ne mogoše niti pomisliti, da su poglavito njegovom zaslugom onako uznapredovali. Ali on ih napokon ipak spoznade i zaboli ga s toga srce, obuze ga opravdani ponos. Vrijedni potomak plemenite Tuge, te hrabroga Ljudevita, Tomislava, Velikoga Krešimira, Zvonimira, Petra Svačića, Šubićâ, Frankopana i Zrinjskih, pak umne i i Bogom nadahnute Cvijete, Gundulića, Kačića, Katarine, Relkovića i svih ostalih slavnih pradjedova svojih ponovno se sada stostrukom snagom latio posla za svoj duševni napredak i kulturu. I sad ga već po malo poznaju braća njegova; ali tko da mu opravdano zavidi na zasluženoj sreći i napretku, što si ih pribavi sam i bez ičije pomoći?

Ali kao što svako dobro ima i svojih zlih strana, tako ni ovaj prenagli napredak našega naroda ne mogaše biti i bez nekih štetnih posljedica. Skoro kao za okladu nicali su i širili se kod nas razni kulturni zavodi, koji se međusobno natjecali nekom tako rekuć grozničavom gorljivošću A kao što sa svim ostalim našim prosvjeinim uredbama, tako bje i s našim školstvom: u tren oka postalo, naglo se razvilo, a još naglije dostiglo školstvo inih poradi toga glasovitih naroda. Nu i na tom se polju opaziše već štetne posljedice prenagloga napretka. Da dostignemo ostale naprednije narode, trebalo je, da ono, što oni već imaju i što će za to vrijeme istom steći, postignemo i mi; nu za to nam dostajalo razmjerno mnogo manje vre-

* Igra (sigra); Ludus; das Spiel; staroslav.: Igra; ruski: игра; češki: hra; poljski: igra i gra; gornjolužički: jhra; dolnjolužički: gra.

mena, nego ga oni u to ime potrošiše. Valjalo se s toga bez odmora skoro podvostručenom snagom latiti posla. U toj težnji i nastojanju za duševnim napretkom skoro se posve zaboravilo, da čovjek uz dušu ima i tijelo, te na onu zlatnu, da je »zdrava duša samo u zdravu tijelu.« I toga nas sjetiše tekar štetne posljedice. Zanemareno tijelo naše školske mladeži kobno utjecalo na i onako već prenapregnute duševne sile i narod nam očevidno sve većma slabio. Uslijed toga se i kod nas pojavilo pitanje o preopterećenosti školske mladeži. Nu i naši mjerodavni faktori još u sretan čas učiniše svoje, da preprieče dalnji razvitak toga zla: izbaci se sav balast iz naukovnoga gradiva, uznastoja se, da se potrebno znanje i vještine što shodnijim načinom uzmognu učećoj se mladeži podavati, proširi se i povoljnije uredi školsko vrijeme; a što je najglavnije, da se u buduće ravno duši uzmogne i tijelo njegovati, zavede se jačanje (Turnen) obligatno u škole, te se za nj' odredi i potrebno vrijeme. Da pako i jačanje što bolje udovolji potrebi, zavede se mjesto dotle upotrebljivanoga njemačkoga sistema mnogo praktičniji švedski sistem istoga. U tu se svrhu dade u Švedskoj naobraziti i posebnoga učitelja gimnastike, koji, vrativši se u domovinu, otvori ovdje tečaj za naobrazbu učiteljâ gimnastike. Kod gradnja školâ pazi se, da svaka imadne shodno jačalište.

Ali da jačanje uzmogne potrebama što izdašnije udovoljiti, valjalo je kod njega poglavitu pomnju posvetiti jačalačkim igrama, kojima i spomenuti švedski sistem gimnastike vrlo pogoduje. Nu tu se dotičem teme, kojoj ću, poradi njene vanredne važnosti, evo da posvetim posebnu pažnju, a to je: međusobni odnošaj igre i jačanja.

IGRE I JAČANJE.

Svakomu je čovjeku već od naravi prirođeno, da neprestano i upravo neodoljivom snagom teži za srećom i zadovoljstvom, te da se nauživa potpunoga i pravoga blagostanja na tom svijetu. Tko pako želi to postići, nastojat mu je, da mu »u zdravu tijelu bude zdrava duša — Mens sana in corpore sano;« jer je za potpuno zadovoljstvo potrebno ovo oboje.

Čovjek se sastoji od dva dijela: tijela i duše, od kojih se svakomu napose hoće dostatne i svestrane pozornosti. Iz toga slijedi, da nam se za tjelesno zdravlje, za tjelesnu krjepkoću i ljepotu, za hitrost i gipkost uda isto tako brinuti kao i za razvoj duševnih moći, za nepomućen i bistar um, te za zdrave osjete. Prema tome načelu treba da je udešena i sva ljudska naobrazba i uzgoj; treba dakle da se u ovima dostojno mjesto ustupi i potrebna pažnja posveti tjelovježbi ili gimnastici. Ova obuhvaća sve vrsti tjelesnih kretnja i vježba, kao što su: jačanje, plivanje, sklizanje na ledu, mačevanje, vožnja na biciklu, itd. Glavna pako grane njena je jačanje (Turnen). To je hotično i po stanovitim pravilima udešeno gibanje tijela, kojemu je svrha, da se shodnim i prikladnim vježbanjem tijela i udâ tjelesne sile svestrano ojače i očeliče, te se time polući i uzdrži opća spretnost, potpuno zdravlje i snaga tijela. Prema vrsti vježba i načinu, kako se izvodi, može jačanje biti:

1. Vještačko (akrobatsko), gdje se osobitom lakoćom i okretnošću izvode i najteže vježbe, koje se neizvježbanu motriocu čine gotovo nemogućima.

2. Društveno, koje se njeguje u zborovima ili u društvima, da se njime članovi ugodno zabave, a ujedno osvježe i ojačaju svoje tijelo.

3. Vojničko, koje se bavi vježbama, nužnim u borbi, naročito kod obrane i navale.

4. Liječničko, koje odabire takove vježbe, kojima se može neka bolest ili nepravilnost tijela ukloniti ili barem umanjiti.

5. Školsko, koje ima prije svega uzgojne svrhe pred očima, te obrađuje poglavito one vježbe, koje najviše doprinose pravilnom razvitku tijela i duševnoj svježosti.

Dva su poglavita sistema jačanja, koja se sada za prvenstvo natječu, i to njemački, koji se je do sad i u našim školama njegovao, i švedski, koji je za naše gradske pučke škole propisan novom naukovnom osnovom od 13. XII. 1.895., br. 17.667.

Duševni začetnik njemačkoga jačanja je I. C. Fr. Guts Muths (rođen 9. VIII. 1759., umro 21. V. 1.839.); na narodno uzgojno sredstvo podigao ga je među Nijemcima Fr. Ludovik Jahn (rođ. 11. VIII. 1.778, umro 15. X. 1.852.), koga oni smatraju »ocem« svoga jačanja; a u sistem ga je sveo Adolfo Spiess (rođ. 3. II. 1.810., umro 9. V. 1.858.). Vježbe ovoga sistema udešene su ponajviše prema raznim spravama, s kojima se i na kojima se imaju izvađati.

U švedskom pako sistemu, kome je začetnikom Pero Henrik Ling (rođen 5. XI. 1.776., umro 3. V. 1.839.), udešene su vježbe prama njihovu djelovanju na čovječje tijelo. Najbolje djelo po tome sistemu napisao je glasoviti učitelj švedske pedagogijske i liječničke gimnastike C. H. Liedbeck (izumitelj živčanog vibratora*).

Želimo li, da jačanjem polučimo pravu svrhu, njegovat ga nam je prema prirodnim zakonima, po kojima se razvija tijelo i duh ljudski. U smislu ovih ima se cjelokupno jačalačko vrijeme i gradivo razdijeliti u ove stupnjeve:

Prvi stupanj zaprema predškolsku dobu djeteta. To je doba nevinih djetinjih igara, koje su ujedno predvježba za jačanje.

Pučka škola ima ove igre nastaviti, učvrstiti i proširiti; a za to se doba ima k njima priključiti i prvi stupanj pravoga jačanja: redovne vježbe (vježbe bez sprava ili exerciranje), u koliko su ove potrebne za valjanu njegu igara.

S 14. tek godinom djetinjega života**) može početi drugi stupanj pravoga jačanja: vježbe sa spravama. Tu igre moraju biti veselim pratiocem jačanjâ.

S mladenačkom dobom čovjeka nastaje treći i najviši stupanj školskoga jačanja, koje se sad sve više pretvara u pravu gimnastiku, jer mu se postepeno pridružuju i ostale gimnastičke vježbe. Igra je u toj dobi vjernim prijateljem tjelesnoga razvitka i zdravlja ljudskoga.

Isto mjesto, koje u tjelovježbi zaprema jačanje, zauzimlje u ovome jačalačka igra. U našoj pako pučkoj školi ova je bitni dio i duša jačanja; a po tom i najuspješnije sredstvo za boljak tjelesnoga razvoja i zdravlja djetinjega.

Igra je slobodna radnja duha i tijela, kojoj je svrha izmjenom utisaka u obliku ugodne zabave duh i tijelo odmoriti i ojačati. Pošto se takovom igrom duh i tijelo od utruđenosti, nastale uslijed njihova sudjelovanja u raznim duševnim ili tjelesnim poslovima, odmaraju, a time ujedno svoje sile krijepe i jačaju, nazivljemo takove igre jačalačkim igrama (Turnspiele) za razliku od raznih zabava razbibrigâ (Belustigungen), kojima je svrha obično tek da se njima ugodnom zabavom vrijeme prikrati.

Iz navedenih oznaka jačanja i jačalačke igre vidimo, da je obojma ista svrha, naime: okrijepiti i ojačati tjelesne i duševne sile čovjeka, a time ovoga učiniti posve zdravim, što je jedan od najglavnijih uvjeta svrsi ljudskoga života — sreći. Nu svako njih za polučenje iste svrhe traži druga sredstva: Jačanje, naime, u to ime zahtijeva hotično i po stanovitim pravilima udešeno tjelesno gibanje, kojim se, premda

*) C. H. Liedbeck: Gimnastiska dagöfningar för folkskolan. To je djelo na hrvatski jezik preveo Franjo Bučar pod naslovom: Gimnastika za pučke škole.

**) Glasoviti pedagoški i liječnički pisac Dr. Jean Dan. Georgens.

je za nj' često i znatniji napor potreban. ipak uvijek samo pojeđina uda vježbaju; dočim igra, odmarajuć izmjenom ugodnih utisaka u obliku dragovoljne zabave istodobno cijeli duh i cijelo tijelo, ove krijepi i jača. To svestrano vježbanje duha i tijela igrom, i to još u spomenutoj lakoj i ugodnoj formi, baš i je neprocjeniva prednost jačalačke igre pred svim ostalim gimnastičkim vježbama, dapače i pred samim jačanjem. S toga: valjanom njegom u pučkoj školi imale bi se igre opet oživiti i prema pravoj im vrijednosti učvrstiti i rasprostraniti u puku i običnom građanskom sloju. Iz srednjih pako i viših učilišta, te društava imale bi zavladati otmenijim društvenim slojevima. Svi dakle stališi i sva zvanja neka ju jednako uzljube i uznjeguju.

Jačalačku igru ne smijemo prema tome smatrati samo kao dopunu jačanja, nego je ona bitnom sastojinom ovoga, dapače u mnogom pogledu vršak jačalačke djelatnosti. Samo dok se igre među mladeži i pukom bolje uvriježe, tako da svi spoznadnu njihove finoće, to će se jasnije uviditi. Tad ćemo se uz vještaka na prečama i ručama diviti i loptaču, koji na igralištu ne pokazuje samo tijelesnu njegu, snagu i spretnost, nego također svaki put vješto otklanja i namisli svoga protivnika, znajuć biti pravodobno oprezan i susprežljiv, ali umijuć i pravodobno smjelo i vatreno jurišati.

Ali tjelesni uzgoj mladeži htjeti provesti samo jačalačkim igrama bilo bi tako isto nemoguće, kao kad bi to htjeli postići, samim metodičkim jačanjem. Ovo je potrebno, da se njime svestrano izvježbaju pokretala tjelesna, a igra je slobodna uporaba ovih, te u prvom redu služi vježbanju volje. S toga: metodičko jačanje i jačalačka igra jesu kano cjelina najvažnije sredstvo za tjelesnu vježbu.

U pučkoj školi igra je svakako najprirodnijom, najzanimivijom i najvrsnijom djetinjom gimnastikom. Tu je ona bitni dio i duša cjelokupne gimnastičke obuke; u srednjim pako i višim školama ona je veselim pratiocem jačanja, a po svršenoj školskoj dobi vjernim prijateljem tjelesnoga razvitka i zdravlja ljudskoda, i to sve na sve to veću korist roda, doma i čovječanstva.

Zato vrlo zgodno određuje naša nova naučna osnova, izdana naredbom vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 13. XII. 1.895., br. 17.067., koja traži: »Na seoskim školama ima gimnastika da poglavito sastoji u izvađanju narodnih igara i u redovnim vježbama pogledom na pravilno držanje tijela i hodanje. Igre neka se preduzimlju takve, u kojima se u isto vrijeme giblje po mogućnosti što više djece . . . Na gradskim školama imade se gimnastika provađati po švedskom sistemu.«

Razumije se, da glede igara i za gradske škole vrijedi isto, što i za seoske.

UZGOJNA VRIJEDNOST I POTREBA DJETINJIH IGARA.

Povod svakoj igri je živahnost mlađane krvi, vesele ćudi, bezazlena nevina srca mile mladeži. Najveća je muka i pokora za mladež — kako sam se za vrijeme dugogodišnjega općenja s djecom uvjerio — kad mora besposleno mirovati, ili kad ju roditelji, učitelji i othranitelji krivim načinom neudobnom strogošću i onda k učenju i poslu pritežu, kad bi valjalo pustiti, da se djeca odmore i poigraju. Nevina je igra mladeži zabava i okrjepa duha i tijela, ako samo mladež u igri svojoj ne prekoračuje niti međe umjerenosti, niti razboritosti i ako igrajuć se ne vrijeđa nikoga. Svaka takova zloporaba može se u ostalom preprije̊čiti dobrim uzgojem.

Ne treba mi dokazivati, da je igranje i odmor od poslovanja stvar mladeži potrebita, jer je svakome poznato, da prignuće k zabavi i uzveseljenju leži tako rekavši u čovječjoj naravi, i može se smatrati začinom života. Tko bi htjeo odsjeći krila ptici, da ne leti ili joj osakatiti grlo, da ne pjeva, nazvali bi ga okrutnim mučiteljem nevinih životinja. Tako bi

isto postupao i onaj, koji bi htjeo zabraniti djetetu, da se ne igra. Kao što se naukom i obukom njeguje, krijepi i razvija duh mladeži, i kao što se jelom, pićem i snom jača, snaži i razvija tjelesna snaga djece, tako se i pristojnim igranjem, zabavom i uzveselenjem krijepi i snaži duh i tijelo dječje.

Ne samo djeca, nego svi živi stvorovi (osobito mlađi) u prirodi skloni su igranju. Tko nije vidio, kako se rado igraju telići, janjići, jarići, praščići, ždrebad, kučići, mačići; guščići, pačići, pilići?! Skoro bi se moglo reći, da ta sklonost k igri leži u prirodi; a tko može nijekati, da ne leži u njoj iz najbolje svrhe? U prirodi se ništa ne nalazi bez uzroka i svrhe. U cijeloj prirodi leži ovo pregnuće k igranju, da — valjda — mladi živi stvorovi igrajuć se razvijaju svoje sile i sposobnosti. Kad bi tkogod ptiče poletarče prije nego ovo izleti iz svoga gnijezda uhvatio i zatvorio u kavez, te ga u njem dulje vremena (uzmimo tečajem više godinâ) hranio, pa ga onda pustio, da slobodno leti kud mu volja, takva bi nesretna ptičica kukavno uživala stečenu slobodu; njezine bi kreljutice, njezina krila, ostavša nerazvijena i neuvježbana u letenju, jedva bi se ikad mogla usposobiti za letenje.

Tako je i kod djece: u igri skačuć, poskakujuć, preskačuć, trčeć, hodeć, plešuć razvija im se snaga nogû; dižuć, noseć, radeć pri potezanju, bacanju, natezanju, držanju razvija se i jača snaga rukû; gledajuć, smatrajuć, obziruć se, izgledajuć, mjereći očima predmete krijepe se oči; govoreć, kričeć, pjevajuć razvijaju se grudi i organi govora, itd. Jednom riječju: igranje je mladeži neophodno potrebito.

Ove prekrasne misli Stojanovićeve*) o vrijednosti i potrebi djetinjih igara za tjelesni uzgoj nadopunit mi je u pogledu duševnoga uzgoja ukratko slijedećim:

Ako nam se nešto preporuča za uzgojno sredstvo, moramo znati, u koliko se njime polučuje uzgojna svrha — ćudoredni značaj. Da koja uredba posluži uzgojnoj svrsi, nužno je, da ju učvršćuje barem jedna od pet praktičkih ideja, kojom se razvija barem jedna krjepost ćudorednoga značaja. Što se više krjeposti u duši pitomčevoj čime može razviti, ili što se više stalnih praktičkih načela čime podupire, tim je vrednije ovo, te se tim manje smije u uzgoju zanemarivati. Djetinje igre ne služe samo jednoj krjeposti, već vrlo mnogima, ne samo jednoj praktičkoj ideji, nego svima. Evo tome dokaza:

1. Djetinja igra služi ideji savjesnosti, jer pospješuje najvažniju predvježbu ćudorednosti, podređenje volje uviđavnosti, poslušnost. Ova je na igralištu najljepša i najsavršenija, što samo može biti, jer je dobrovoljna. Bez protimbe podvrgava se svaki igrač pravilima igre, nalozima upravitelja igre Iskustvo potvrđuje upravo zadivljujućih slučajeva poslušnosti. Neposlušnost se pako na igralištu kazni posve tiho i odrješito: isključenjem krivca od igre. To je tako uspješno sredstvo, da i kod poznatih svojeglavića već od prvog puta dokaže magičnu snagu nagona za igrom. Djetinja je igra dakle škola dobrovoljne poslušnosti, a ako je poslušnost životna žila svemu uzgoju, to se zaisto može ustvrditi, da već uslijed te prednosti djetinjih igara treba ove u škole zavesti i što izdašnije ih njegovati.

2. Djetinjom se igrom usavršuje volja. Njome se vježba moć htijenja budnim natjecanjem tjelesne snage, kad se izvađaju mudro smišljene osnove. Igralište je svijet u malome. I tu već kukavicu i prevrtljivca zgađa javni prezir, a odrješitoga i smjeloga odlikuju općim odobravanjem. Kakva li se samo ustrajnost na igralištu često ne pokazuje, da se postigne svrha; koja li srčanost tu prosijeva? Tjelesna se bol gorljivo snaša. I najslabiji se trgnu iz mrtvila, spoznaju svoju snagu, jače ju i vježbaju. Njeguju li dom i škole krjeposti radinost i mar-

*) Mijat Stojanović: »Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, s dodatkom: slavonske pučke sigre; Zemun, 1.858«.

ljivost, a igralište srčanost i ustrajnost, gdje je tad ljepšega sklada u uzgoju htijenja?

3. Igralište je isto tako pravom školom za dobro udrugarstvo. Popustljivost i pomirljivost tu se najbolje vježbaju; jer ako je koji nepomirljivi, taj se sam kazni. S njime bo i s pravdadžijom nema igre. Oni se moraju podvrći želji snosljivih, ili se moraju osamiti. Dobrota srca i uslužnost su prekrasni cvjetići, koje djetinja igra pomaže njegovati. Prava je radost učitelju, kad vidi, kako djeca, često iz raznih mjesta, na igralištu sklapaju vjerna prijateljstva, što mogu potrajati često i za sav njihov vijek. Sebičnosti nestaje u zajedničkim igrama. Tu dobiva i gubi jedan za sve, a svi jamče za jednoga. Time postaju ove igre predigrama građanskoga društva, u koje će mladež naskoro stupiti i u kojem treba da očuva krjeposti: ljubav bližnjega, obzirnost i uslužnost.

4. Ali i druge važne građanske krjeposti goje se na igralištu. Igralačka osnova, pravila igre, jesu javne pravice igrališta. Točnim izvršenjem pravilâ izbjegava se svađi. Vođe igre, a konačno i upravitelj, jesu nepristrani, pravedni sudci. Proti njihovoj obrazložbi igralačkih pravila nema više prijepora Tko ga ipak zadjene, ne može više pripadati igralačkoj družbi Ova ga omalovažuje; on se gubi. Zajedništvo, snosljivost, vjernost, istinitost, poštenje jesu krjeposti, kojima djetinje igre pomažu do pravičnosti. Nigdje se izdaja ne kazni takovim ogorčenjem i tolikim prezirom, kao u igri. Pa zar baš to nisu one krjeposti i svojstva, koje će u općinskom i državnom životu jednom vezati građanina s građaninom, što je podlogom najsvetijoj svezi — ljubavi domovine?

5. Pravim, razumnim rukovođenjem djetinjih igara u učenicima se sve većma učvršćuje i čuvstvo povjerenja, zahvalnosti prama učitelju, koji ne žali vremena ni truda, da mile učenike razveseli dragocijenostima osvježujuće igre u prirodi, te da tu radost i sam s njima podijeli. Svaki časoviti prestupak na igralištu smatra većina igračâ nepravednošću, nezahvalnošću spram cijenjenoga učitelja, te prema tome i postupa s krivcem. Ta će se zahvalnost kod mnogih učenika probuditi možda istom kasnije; ali brižni se vrtar raduje i kasnome cvijetu.

III. POVJESNI OSVRT*).

Vieth u svojoj »Encyklopediji tjelesnoga vježbanja (1.794.)« reče vrlo značajno, da se čini, kao da je tok gimnastičke naobrazbe bio ovaj: Surovi početak kod svih naroda, kao što je još i sada među nekulturnim narodima; sjajna

*) O tjelesnim vježbama u najstarije doba nemamo mnogo spomena: vrela su suha. Ono što znamo, doznajemo bud od starih historijskih pisaca, bud od starih klasičkih pjesnika, a gdješto i iz slika i kipova, t j. iz starinskih plastičnih ostanaka.

Ja sam za ovaj povjesni osvrt uz razne ine sitnije radnje upotrijebio ova djela:

Miljenko Štefanović: Tjelovježba najstarijih kulturnih naroda (»Gimnastika« 1.896.)

A. Baumeister: Denkmäler des klassischen Alterthums zur Erläuterung des Lebens der Griechen und Römer in Religion, Kunst und Sitte. München und Leipzig, R. Oldenbourg, 1.889., svezak II.

Dr. W. Richter: Die Spiele der Griechen und Römer. Leipzig, E. A. Seemann, 1.887.

W. Zettler: Die Bewegungsspiele. Ihr Wesen, ihre Geschichte und ihr Betrieb. Wien und Leipzig, 1.893., A. Pichler's Witwe & Sohn.

Angelo Mosso (hrv. prevod Ivana Širole; hrv. ped. knjiž. zbor 1.896.): Tjelesni uzgoj mladeži.

Francesco Gabrieli, Rovigo: Referat o igrama u Italiji (Jahrbuch für Jugend- u. Volksspiele, IV, 1.895, str. 34. i slijed.).

Herbart Spencer — Širola: Nauk ob uzgoju. Zagreb, hrv. pedag.-knjiž. zbor, 1.883.

Bučar: Historija gimastike. (Tumačenje u bivšem gimnastičkom tečaju).

Ljuboje Dlustuš: Stari Grci i uzgajanje u njih. (»Školski vjesnik« 1.894., 1.895. i 1.896.)

V. Duruy. Dr. P. Tomić: Poviest grčka. »Matica hrvatska«, Zagreb 1.881

perioda kod Grkâ i Rimljanâ; padanje, akoprem ne posvemašnja propast, i nada za obnovu u novija vremena.

Promotrimo li razvoj gimnastičkoga vježbanja i igara od najstarijih vremena pa sve do danas, to nam povijest zaista potvrđuje gore označeni tok razvoja.

1. NAJSTARIJI KULTURNI NARODI.

Poznato je, da su već najstariji narodi vježbali svoje tijelo. Nije to bilo sistematički uređeno harmonično djelovanje na sve česti čovječjega tijela, već je narod prema svojim potrebama i prama svome kultu imao razne vježbe. Potreba hrane i odijela silila je čovjeka na vježbe oružjem; opći zakon »tko jači, taj kvači« — na usavršivanje tjelesne snage; a štovanje božanstva na razne svečane prizore, kojima bi uzveličavao njihovu slavu, u prvome redu — ples. Zadnja im je pako svrha bila, da vježbaju tijelo radi zdravlja. No niti zakon, niti razna pravila što su vrijedila kod bogoslužja, a najmanje uzgoj mladeži, ne imađahu stalnih zahtjeva, koji bi propisivali vježbanje tijela. — Bez uzgojne i narodne važnosti nisu se mogle te razne vježbe trajno uzdržati. Nije dakle čudo, da su za bilo kakove promjene u državi i one propale, izginule.

KINEZI.

Jednoličnost, što vlada u običajima i životu Kinezâ, opaža se i na njihovu tijelu. Uzrok je tome, što se je narod podao lih poljodijelstvu, a oružje mu je nekim teretom. Lako je shvatljivo, da se je kod njih i tjelesnom uzgoju posvetilo vrlo malo pažnje. S druge strane nije moglo ovoga niti bogoslužje potpomoći; jer je i ovo jednostavno i jednolično. — Vidi se dakle, da su Kinezi od svih najstarijih azijskih naroda najmanje gojili tjelesne vježbe, pa da kod njih nisu ove prekoračile niti preko prvoga zametka.

EGIPĆANI.

Kod Egipćanâ bili su povoljniji odnošaji po razvitak tjelesnih vježba. Već na najstarijim spomenicima vide se likovi, koji imaju čvrst stas i oštro izražene no ipak lijepe mišice. Iz svih se pako ovih kipova vidi, da su nekoje tjelesne vježbe kod Egipćana postigle visoki stepen.

Uz ostale tjelesne vježbe njegovali su Egipćani i razne igre, kao loptanje, pa ono i danas običajno natezanje za prste. Nadalje se i osobito često opaža na spomenicima stajanje na glavi i svijanje natrag.

Pošto pako tjelesne vježbe nisu kod Egipćanâ bile uvedene u dječji uzgoj niti u državne zakone, niti u narodne običaje, morale su napokon i one prestati.

INDI.

Glavna jezgra propisâ zakona o uzgoju i naobrazbi mladeži kod Indâ bila je u tom, kako da se sačuva stroga razlika između kastâ i kako da se uzdrže sveta nasljedna prava pojedinih razreda pučanstva. Vidimo dakle, da je i ovdje separatistički zakon bio na uštrb slobodnome razvitku tjelesnih vježba. Ma da se je nastojalo ojačiti tijelo već od rane mladosti, to se je i pri tom prelazilo u razne extravagantnosti. Onoga su smatrali osobito mudrim, koji je znao nečuvenim mučenjem najprije izagnati iz duše svoje osjet za radost i bol. Najmilijom vježbom za otvrđenje tijela bilo im je, da su tijelo opteretili drvenim balvanima, pa uz to što dulje stajati na jednoj nozi.

MEDIJANCI I PERZIJANCI.

Grčki pisci, a poglavito Herodot i Xenofon javljaju, da su mladeži perzijskoj kod uzgoja propisno služile tjelesne vježbe. Posljednji osobito hvali izvrstan tjelesni uzgoj kod perzijske mladeži. O Ciru mlađemu veli, da nije mogao ručati,

ako se prije nije umorio radom u vrtu ili drugom kakovom tjelesnom vježbom. Niebuhr piše o Novoperžanima, da odličnici smatraju posebnu gimnastičku zgradu kao nešto bez česa ne bi mogli biti. Niti plesa nisu prezirali, dapače Ateneus veli, da im je ples bio posebnom tjelesnom vježbom.

No kad su Peržani svladali ostale narode azijske, te se tako obogatiti, tada su i oni zaboravili na svoje jednostavne patrijarkalne običaje i podali se mekoputnosti. Tako su prestale tjelesne vježbe kod njih kao i kod ostalih kulturnih naroda Azije, premda su upravo oni imali za njih najviše smisla.

BABILONCI I ASIRCI.

Kolijevka najstarije kulture u Aziji bila je poradi svoje plodnosti zemlja među Eufratom i Tigrisom. Stari pisci pripovijedaju, da su prastanovnici ove zemlje živili ponajviše od lova i ribolova. Ovaj su narod već za rana podjarmili Kaldejci, koji su, stvorile one ogromne gradove, palače, tornjeve i vrtove, koji su, kako veli Aristotel, imali opseg cijele države. Jasno je, da su oni njegovali nekoje tjelesne vježbe kao priprave za taj rad. No na najstarijim ostancima, koji prikazuju čovjeka, opaža se velika nesavršenost u tjelesnim oblicima. Pošto su pako Babiloncima kod stvaranja tih slika i kipova uzorom služili tipovi vlastitoga im plemena, to možemo suditi, da im tijelo nije bilo mnogo savršenije od ovih ostanaka, što ga prikazuju. Jedino se je lov dovinuo do neke savršenosti. Po priči o glasovitom lovcu Nimrodu dade se naslućivati, da je taj način tjelesnog vježbanja bio osobito razvijen.

Kad su Asirci podjarmili Babilonce i stupili tako na poprište, počele su se razvijati i tjelesne vježbe. Najstariji spomenici Asiraca — tih azijskih Rimljana — prikazuju ih kao surov i vojnički narod niska stasa, ali krepak i čvrst, a po mišicama možemo spoznati njihovu tjelesnu jakost. I kod njih se opaža osobita sklonost k lovu. Kraljevi se na osobitim lovnim kolima u lov voze šumama i stepama. Sa svih se kola bore licem u lice s lavovima i drugim divljim životinjama. Po tome možemo suditi, kako su morali biti hrabri, jaki i vješti.

Ti spomenici prikazuju i ratni život, a možemo po njima suditi, da su Asirci marljivo vježbali svoje tijelo. Vidimo tuj razne vježbe teško oboružanih strijelaca, oklopnika i onih, koji su imali bacaljke. Među ovima je ratna kolija i konjaništvo (kome su konji bili brži nego leopardi). Divimo se krepkim i čvrstim ljudima, što se visokim i širokim ljestvama penju na zidove ili se voze u čamcima i snažnom rukom veslaju. Po svem tome sudimo, da su morali tijelo često vježbati. No o sredstvima i načinu, kako su vježbali, nema nigdje tragova. Kako su razne potrebe tražile stanovite vježbe, tako su te vježbe i prestale, kad je nestalo potrebâ.

ŽIDOVI.

Povijest ovoga naroda spominje uz ine znatne tjelesne vježbe osobito još i ove: bacanje kamena desnom i lijevom rukom, strijelanje, loptanje, 'rvanje, trčanje i utrkivanje, plivanje i lov. Najviše o tome govori II. knjiga Makabeja. Kako se tu spominje, uredio je veliki svećenik Jazon za gradom posebnu zgradu, te je zapovjedio, da tu ima mladež vježbati svoje tijelo. Ovo »poganstvo«, kako se tjelesne vježbe u toj knjizi nazivlju, tako je zahvatilo maha, da su i svećenici napuštali i hram i žrtvu, pa išli na igralište, da vide kako se lopta i da se naslađuju drugim igrama.

* * *

To su, ukratko navedeno, bile nas zanimajuće tjelesne vježbe starih naroda. Ali ovu naravnu gimnastiku njihovu istom su Grci oplemenili, uvrstivši ju u svoj narodni uzgoj. Pa kao što se glede umjetnosti grčki vijek pravom nazivlje »klasičkim« tako je i tjelovježba, a s njom i igra, u Grkâ proživila svoju klasičnu dobu. I kao što je zanimivo i poučno sravnjivanje, u koliko se sadanja kultura uopće do svoje zamjene visine uzvila pomoću stečevina stare grčke kulture; tako isto, držim, da bi bilo i zanimivo i poučno znati: u kakovu je odnošaju tjelesni uzgoj našega doba prama tjelesnome uzgoju starih Grka. S tog ću se ja ovdje na ovaj potanje osvrnuti.

2. SJAJNA PERIODA.

GRCI I.

Iz pismenih ostanaka starih Helena (Grka) možemo se osvjedočiti, da su oni prvi od kulturnih starih historijskih naroda usvojili načelo *harmoničkog zajedničkog uzgajanja tijela i duše.* I drugi su se, pa i stariji — nama poznati — narodi bavili doduše raznolikim tjelesnim vježbama već i prvo Grkâ; nu kod njih se nije tjelesni uzgoj nikada uspeo do kakve sistematične obuke. Ali ne samo što su Grci poprimili načelo *zajedničkog* uzgoja tijela i duše, nego su također uvidili korist *harmoničkog* odgajanja ili vježbanja jednoga i drugoga toga dijela čovječjega. Vidjeli su, da je rezultat zdrave duše u zdravu tijelu *dobra i čvrsta volja,* a uz to *mogućnost ustrajnog i koristnog rada za boljak i napredak ne samo pojedinca, već i naroda, dapače i cijelog čovječanstva.*

I grčki zakonodavci uviđali su korist tjelesnih vježba, te s toga nalazimo u grčkim zakonima uputâ i zapovijedî, kojih se moraju ne samo pojedine obitelji poradi vlastite djece držati, nego i takovih, koje nalažu cjelokupnomu grčkomu narodu, da izvodi nekoje vrsti tjelesnih vježba radi zdravlja.

Aristotel veli: »Nije dosta, da se u čovjeku razvija životinjska surova i jaka strana, nego je nužno, da se ta svojstva tijela ljepotom duše i poštenim uzgojem obuzdaju i krote.«

Lucijan pak poručuje Solonu: »Nije pametno, da se u čovjeku dozvoli razdijeleno razvijati tijelo od duše; jer se mora po naravi slabo i zlo stvoreno poboljšati, međusobno prilagoditi i izgladiti.« — On spominje primjer, gdje revan gospodar biljku nježno pazi i goji, dok ova dobrano ne poraste, dok ne bude veliko drvo; a kad izraste, onda on na tom drvetu reže grane, čisti ga i kljaštri, da mu se tjelesna snaga suviše ne izrodi, da se nekorisni dijelovi odstrane, a korisno i zdravo ostane, raste i napreduje na korist vlastitu i njegova gospodara.

Akoprem je mali grčki narod u cijelosti poznavao jednake vrsti tjelesnih vježba, ipak su ove u pojedinim krajevima donekle lokalizovane i individualizovane. Zato opažamo n. pr.: kod istih tjelesnih vježba u Šparti i Ateni, akoprem malih, ipak karakterističnih razlika; a te se imaju pripisati razlikama lokalne narodnosti i inih lokalnih upliva. Prema tim osebinama bili su udešeni i grčki propisi. Dvije su bile grčke države, koje se za prvenstvo takmile: Atena i Šparta. Prvoj je dao zakone Solon, a druga se držala Lykurgovih propisa.

Solonov je zakon ustanovljivao, da se već od 6. godine započme tjelesnim vježbanjem i to u državnim školama, kamo su po zakonu bili svi roditelji dužni svoju djecu slati. Počelo se najjednostavnijim igrama, a zatim se postepeno učilo prema dobi i jakosti. U 18. godini postali su atenski mladići punoljetni ili »efebi.« U to su doba u pogledu tjelesnih vježba imali najviše da pretrpe. U 20. godini postali su građani, a tad je prestalo svako obligatno tjelesno vježbanje.

Dočim su Atenjani gojili tjelesno vježbanje uz duševnu naobrazbu, stavljali su Špartanci tjelesnu naobrazbu nad duševnu. Kod njih se pazilo više na budući vojnički uzgoj, nego li na ljepotu vježba, tijela ili sistematično vježbanje. Sve je bilo

uređeno na vojničku i za vojnike. Tu je država dječake od roditelja preuzela počam od 7. godine.

Sav je grčki uzgoj bio udešen prema tri periode života ljudskoga, a to su 1. Predškolska doba, od poroda pa do 6. odnosno 7. godine djetetove. To je doba nevinih djetinjih igara. — 2. Školska doba ili doba dječačkih i mladenačkih jačalačkih igara, i 3. Muževna doba, u kojoj je obligatnu tjelesnu vježbu zamijenila javna produkcija tjelesne, a kod Atenjana ujedno i duševne, snage i spretnosti.

Ja ću se ovdje na tjelesne vježbe svake ove dobe prema potrebi ukratko obazrjeti.

Predškolska doba.

Čim se je malo Špartanče rodilo, imala je država odlučiti, da li mu je dalje živiti ili ne? Slabu i kržljavu djecu izložili bi namah na gori Taygetu, dočim su zdravu i čilu djecu morali odgajati.

U Ateni je imao sam otac odlučiti: da li će novorođenče zadržati i odgajati ili će ga napustiti i izložiti.

Nerazvijenu i slabu djetetu bio je već naprijed udes otkrojen. Ono je bilo znakom nesreće, dokazom srdžbe bogovâ. Nu i posve zdravo dijete često je postalo žrtvom sebičnih roditeljskih želja, te su izlagana dapače i djeca imućnijih roditelja, i to u jednoj provaliji na gori Taygetosu, koja se je zvala ἀποθέται.*)

Ako je otac priznao dijete udom svoje obitelji, dođoše peti dan po porodu rođaci i prijatelji, te djetetu čestitaše i nadariše ga. U znak radosti roditelji kuću svečano okitiše: nad vrata metnuše uljikov vijenac ili vunenu vrpcu. Prvi je sjećao

---

*) Kellner u svojoj »Erziehungsgeschichte in Skizzen und Bildern« (Essen, 1.880.) veli: ».... war es aber krüppelhaft oder schwächlich, so wurde es in die Kluft des Taygetos geworfen«. Obično se misli, da bi se slaba djeca u gori Tajgetosu naprosto ostavila da propanu, ili možda pače bacanjem u ponor usmrtila. Čini se da tako nije bilo, niti je to izlaganje djece samo u Šparti bilo običajno. Navest ćemo ovdje, što se o tome veli u Baumeisterovu djelu »Denkmäler des classischen Alterthums«: U Grčkoj bilo je samo po sebi zakonom dopušteno, da je otac dijete, koje nije htjeo odgojiti ili svojim pripoznati, smio izložiti; tim bi se pravom najčešće služili kod novorođenih djevojčica, jer su djevojčice u drevno doba često smatrali teretom. Istina da to izlaganje redovno nije bilo u namjeri, da izloženo dijete propane; većinom bi se to nasuprot tako udesilo, da bi ga netko našao i odgojio, dakako kao roba svome othranitelju; dosta bi puta izložene djevojčice odgojili, da kasnije kao hetere naknade trošak svoga odgoja. Gdjekoji bi roditelji, koji su od nevolje morali izlagati svoju djecu, ili matere, kad bi otac protiv njihove volje odredio, da se dijete izloži, — ovome privjesili kakovo znamenje (γνωρίσματα) u formi amajlije i sl., da po njemu dijete kasnije, kada doraste, eventualno opet prepoznadu: motiv, kojim se je rado služila novija atička komedija. — U ostalom nije postupak u pogledu izlaganja djece u svim državama bio jednak. Dok je u Ateni o tome odlučivao sam otac, u Sparti bi komisija, sastavljena od starešina file, izrekla odredbu, da li novorođenče treba othraniti; slaba djeca, kržljavčad i sl. izložila bi se na stalnu mjestu u Tajgetosu, koje se je otuda zvalo ἀποθέται (Plut. Lykurg 16.). U Tebama nasuprot morao je otac dijete, koje nije mogao othraniti, donijeti vlastima, a ove bi ga onda predale drugomu, koji bi ga htio primiti, i taj bi time postao gospodarom djeteta (Ael. Var. hist. II. 7.). — I u Rimu imao je otac po svojoj neograničenoj patria potestas pravo, da izlaže svoju djecu, što je osobito vrijedilo za izrode i kržljavčad. Događalo se je i to, da bi se izlagala djeca, koja bi se rodila u nesretan dan, kao što vele, da je to učinjeno s djecom, koja su se rodila na smrtni dan Germanikov. (Suet. Calig. 5.). Slično kao u Grčkoj, i u Italiji bi takvu djecu često špekulanti odgojili, da kasnije služe kao roblje ili da pripadnu proštituciji; po Seneki contr. 10, 33, str. 316. Burs. naročito bi i prosjaci prisvojili takvu djecu bez roditelja, pa ih nakazili, da tako življe pobude sućut. Istom kasnije doba careva ukinulo je taj okrutni običaj, odredivši za izlaganje djece istu kaznu, kao za umorstvo, isp. Digest. XXV. 3, 4, isp. Hermann, Griech. Privataltert. str. 77. Marquardt, Privatleb. der Römer strana 81. (Baumeister, Denkmäler des classischen Alterthums, München u. Leipzig, 1.889. svez. I. članak Aussetzen der Kinder, str. 237. i 238.).

Ja mislim da tome shvaćanju, po kome se nije išlo za nasilnim umaranjem takve nesretne djece, i to govori u prilog, što su se vazda izlagala na stalnom jednom mjestu. (Ljuboje Dlustuš: Stari Grci i uzgajanje u njih. »Školski vjesnik« 1.895., br. 7., str. 486.).

muškaračkih građanskih krijeposti, a druga buduće radinosti ženskoga djeteta. Koja ženska obnijela bi nekoliko puta dijete oko također ukrašenoga ognjišta. Po tom su se te svečanosti i nazvale »amphidromije«. Takva bi se svečanost, koja je u cijelosti bila više vjerskoga značaja, završila gozbom. Deseti dan iza toga priredishe drugu svečanost. Ponajprije nadjenuše djetetu ime, tad se pomoliše Apolonu, Artemidi, Nymphama, povodnim i drugim božanstvima, koje štovahu kano gojitelje mladeži, a zatim se posve podadoše prema imućtvenim odnošajima dotične obitelji priređenoj gozbi. Tom se svečanošću imalo javno zasvjedočiti, da je dijete primljeno u obitelj, kano zakonito i zdravo u njoj rođeno.

Osim darova, što ih je dijete dobilo od oca i matere, davali su mu i gosti zlatne prstenke, polumjesece, mačeve, srebrne lančiće, ovratnike, čegrtaljke i razne igračke, kojih se sjajem želilo razveseliti dječje oko. Darivali su djeci i tobolčiće, napunjene protučarobnim zrncima, za obranu od čarobnjakâ.

S časom, u kom je dijete ugledalo svjetlo svijeta, bilo je ono, prema praznovjerju, koje je u starom vijeku bilo vrlo razgranjeno, podvrženo suđenicama*). Gataoci i gatalice potražiše novorođenčad, a roditelji ih, ako su iz snova materinih ili iz inih slučajnih zgoda mogli proreći sreću, obilno nagrađivahu.

Dijete je bilo izvrženo i pogibeljima, što mu ih pripraviše zle moći; jer ako je zlobni neprijatelj božicu smrti dozvao k uzglavlju djetetovu, imalo je ovo naskoro umrijeti. S toga pojmimo, da je brižna majka, samo da nebrojene pogibelji, što na nedužno dijete iznenada vrebaju, od svoga miljenčeta odvrati, strepeć smišljala sva moguća sredstva, među koja spadahu i spomenute vračolije.

Dok se je majka tako neprestano bojazljivo brinula, drijemalo je dijete u posteljici, od vrbovih šiba spletenoj košarici, ili ga majka i čuvarica nošahu, te mu, da ga umire i uspavaju, gukahu i pjevahu ljuljanke.

Čuvarica je bila gazdarica u grčkoj dječjoj sobi. Ona se je brinula za mališe. Ona je svoje gojenče nazivala najdivnijim i najljubežljivijim imenima.

U rukama majčinim i čuvaričinim bili su dječaci i djevojčice do svoje šeste godine zajedno, te su se skupa uzgajali. Već tad su iz usta svoje neumorne čuvarice slušali priče i bajke o strašilima. To su one uvijek običajne priče i bajke dojkinja i starih pjestinja; priče, kojima se ne može poreći blagotvorni utjecaj, pretpostaviv, da pretjeranošću pripovjedačice ne pobuđuju grozu, te ne prijete, da će time razoriti nježnost ćudi i mašti djetetovu. Mnoge su se takve pripovijesti i priče i u pjesmi djeci kazivale.

Naravno, da su se djeci davale i raznovrsne igračke, te da su se uz majku dojkinje i čuvarice s djecom igrale. Gdje nije bilo gotovih igračaka, tu ih je uvijek i u svim zemljama izumila djetinja mašta, stvarajuć ih od voska ili inih tvari, koje djeci dođoše u ruke.

Te igre grčke djece, koje su većinom i kod Rimljana bile običajne, nisu manje bogate i raznovrsne, nego ili ove sadanje mladeži. Mnoge su njih, dapače, stare kao i čovječanstvo, te ih se naša moderna djeca igraju sasma onako, kao nekoč mali Atenjani i Rimljani. Mi se ovdje možemo tek općenito osvrnuti na ovaj preopsežni predmet, što ga je temeljito obradio Becq de Fouquières u svome djelu »Les jeux des anciens (Paris 1.869.)« Tom se zgodom osvrćemo poglavito na djetinje igre, naslikane ili plastički predočene spomenicima, te u tu svrhu dijelimo igre u: 1. Igre, kojima se djeca zabavljaju sama za sebe bez sudrugova, i 2. takove, kojima se više djece zajedno zabavlja, i to: a) sa igračkama ili posebnim spravama, b) bez njih.

1. Igre, kojima se djeca zabavljaju pojedince. — Lutke (κόραι) su pravili od voska ili od ilovače. Proizvađanje ovih bilo je vrlo razgranjeno. Sigurno se

---

*) Božice, koje djeci dosuđivahu udes budućeg joj života

zna, da je bilo lutaka s pomičnim udima (Antqu. du Bosph. Cimmér. pl 74, 8). Kao i sada, lutkom se više zabavljale djevojčice, nego dječaci. One su za lutke i haljinice pravile, što bi sve s ovima prije svoga vjenčanja bud kome hramu prikazale.

Dječaci su se vrlo rado igrali kolicima, koja, kako se često vidi naslikano na posudama (El. céramogr. II., 89), imađahu dva točka. Često je bio samo jedan kotač s rudom. Osobito u crveno slikanoj tehnici nerijetko prikazivane dječje igre nalaze se najviše na nježnim, malim lončićima, te se može prilično sigurnim smatrati, da su se djeca i samim tim posudicama zabavljala, da su n. pr. u njima kuhala, itd. Tako se na mnogim slikama sa posuda vide dječaci i s vrčićima u ruci. Spominje se i igra konjâ, u kojoj su djeca objašila štap (Steckenpferdreiten), Plut. Agesil. 25.; nu svjedočanstvo za to nije se još našlo. Ali mjesto tog se je uzdržalo puštanje zmaja (Arch. Zeitg. 1.867. str. 125.); nu ta nam opet igra nije literarno potvrđena. — Djeca su se sama zabavljala i loptom, samo su se ovom mnogo rađe u skupu igrala. — Vanredno je rašireno među dječacima bilo tjeranje (koturanje) obruča (τροχός) štapićem (clavis adunca), s tog je ta igra na spomenicima i vrlo često prikazana (El. céramogr. I., 18). Kod Rimljanâ pako bilo je zabavljanje sa Graecus trochus (Hor. carm. III. 24,57) nedostojno rastućega dječaka i znakom mekosti; a da je i u Grčkoj bilo slično, smije se odatle zaključiti, što, kad na slikanim posudama mladenačkoj dobi primičućeg se dječaka vidimo zabavljena takovim obručima, rijetko kad manjka nagoviještanje pâderastičnoga odnošaja. I vrtuljak poznavala su djeca staroga vijeka, te se to često spominje, ali spomenicima još nije potvrđeno. Tome naprotiv na slikama se vrlo često viđaju igre s raznovrsnim životinjama: sa psima ili jarčićima, na kojima su dječaci i jahali, a i pod kolica ih uprezali. Nadalje su se igrali raznim pitomim pticama, kornjašima, kornjačama, itd. Da ono još i sad kod južnjačke djece, a i kod odraslih, običajno mučenje životinja nije već ni u staro doba bilo neobično, vidi se iz raznih slika (Millingen, Peint. de vases pl. 44,). — Vrlo je obljubljeno bilo i ljuljanje, a i ono kod nas još i danas običajno cunanje djece na nozi (Tischbein, Vases Hamilton III, 28).

2. Od zajedničkih igara: a) s igračkama spominju se u prvom redu razne vrsti loptanja. Djeca su se vrlo rado igrala i orasima. Često su se na tri jedan uz drugi položena oraha nabacivali četvrtim tako, da je ovaj ostao gore, ne rastjerav one trojice. Gdjekad su ih u red slagali, a tad se drugima na njih koturali sa koso položene daske, te koji su tako zgodili, bio je njihov. Ovako su se igrali i lopticama, a i jabukama. Nabacivali su se također iz stanovite udaljenosti orasima (grahom i kamenčićima i sl.) u jamice. S tim su sigurno, kao i danas, bile spojene razne pogodbe za dobitak ili gubitak. Poznate su i slike (Bullet. municip. X. 1.882. tav. 11), koje prikazuju, kako dječaci pozorno vrebaju, da u jamicu pogode orahom. Uopće je bilo vrlo mnogo raznih igara kamenčićima, grahom, zrnjem, novcima itd., koje su skoro sve manje ili više bile proračunane na vještinu, a djelomično su i o slučaju ovisile, kao na pr.: »Par — nepar?« koja je, osobito kad se igrala na novce, prekoračivala već među nedužne dječje igre.

Što se tiče b) igara, kojima se zabavljalo bez igračaka ili inih sprava, to su ove zahtijevale većinom tjelesnu snagu i spretnost ili brzinu, te su u glavnom bile posve jednake hvatalicama, trkalicama, skrivalicama i sličnim igrama naše mladeži. Takve se igre mnogo spominju, a osobito ona kod Grkâ i Rimljanâ, a i na istoku, vrlo poznata »igra kraljeva;« nu ipak ih nema naslikanih. Poznata je slika igre, što se njom običavahu zabavljati i stariji dječaci, kod koje se, prema opisu Polluxovu IX, 119, za tim išlo, da se obori uspostavljeni međašni kamen. Pobijeđeni je morao tada pobjednika, koji mu se uspeo na leđa i rukama mu oči stisnuo, nositi dotle, dogod ne bi opet naišao na onaj oboreni kamen. Neki pisci vele, da je nosioc dotičnika na leđima svojim rukama uhvatio za golijeni svinutih nogu (Robert u »Arch. Ztg.«).

Školska doba.

Pošto su tjelesne vježbe kod Grkâ bile uzakonjene, brinula se je grčka država i za mjesta, gdje su se mogle izvoditi.

Još u grčko herojsko doba vježbalo se je na otvorenim uličnim prostorima n. pr. kod Fäačkog plemena na trgu, na Itaci u posebnom potaracanom dvorištu, gdjegdje na morskoj obali, uz izvore i rijeke, da su se vježbaoci kasnije mogli odmah oprati od praha i okrijepiti se svježom vodom. Svaki je grad imao posebno vježbalište, gdje su se mladići pripravljali i vježbali za velike gimnastičke svečanosti. Ovo je s početka bilo razdijeleno u više razdjela, i to u: dromos, stadion za trčanje, palestru za 'rvanje, itd. Ta su mjesta bila naokolo zasađena platanama ili uljikama, da bi vježbaoci mogli u hladu otpočinuti, a nalazila su se obično izvan grčkih gradskih zidina.

S vremenom su se ta vježbališta sve više usavršivala, te su ih napokon spojili u posebne zgrade, koje nazivahu »gymnazion«. Poslije perzijskih ratova, kad se je u grčkim državama nagomilalo bogatstvo, gradila su se takova vježbališta na najluksurijozniji način. Tako su naskoro ta vježbališta postala središte cijelog grčkog socijalnog života. Tu bi se narod sastajao ne samo da se ogleda u svojim tjelesnim sposobnostima, nego također da čuje i vidi svoje najglasovitije učenjake, ili da pretresa državnička i društvena pitanja pa i najzamašnije važnosti.

Prvi umjetnici rukotvorci uresili su svojim najljepšim rukotvorinama zgrade takovih vježbališta. Prvi pjesnici, pjevači i filozofi brali su također za svoje umotvorine lovor-vijence na igralištima.

Zatvorena grčka vježbališta nalazila su se obično u velikoj kakvoj kotlini, koja je svojim rubovima bila pristupna čim većoj masi publike.

Takvo se vježbalište nalazilo u svakom gradiću i povećem selu, a gdjegdje ih je bilo i više. Osim javnih vježbališta bilo je i privatnih uz kuće pojedinih bogataša ili poduzetnih liječnika.

I u svojim kolonijama vježbahu se Grci. Susjedni su ih narodi u tom naslijedovali, a osobito Egipćani i razna malo-azijska plemena.

Takvo vježbalište prilično nam točno opisuje rimski graditelj Vitruvius u svom djelu »De architektura V. 11«, gdje po uzoru napuljskoga gymnazija iz dobe Cesara i Augusta opisuje gradnju grčkog gymnazija. Uz ostanke nekih drugih gymnazija može se taj opis još bolje nadopuniti.

Usred ogromnog prostora, koji je bio zidom okružen, dizala se je visoka i ogromna zgrada »palestra«, oko koje se je sa svih strana nalazio po 100 m. dugi »peristilium«. Na južnoj strani, gdje je bio glavni ulaz, bilo je stupovlje dvostruko. U tom stupovlju sastajali bi se stariji, da gledaju vježbe vježbaocâ i da se porazgovore, a došli bi ovamo i pjesnici i filozofi.

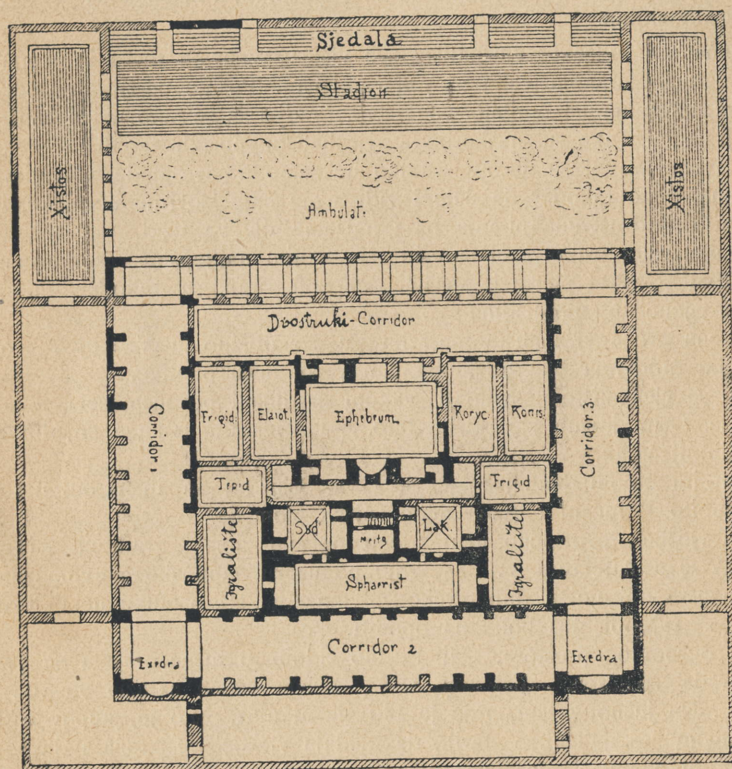
U palestri su bila sa strane sjedala. U palestri, gdje su se efebi vježbali, učila se je i mladež vježbati; a tu se je vježbalo i za nepogode.

Prostor, desno od palestre, nazivao se je »korikion« prema vrećici, kojom se učilo boksati. Iza toga slijedio je »konisterion«, gdje su se vježbajući se posipavali sitnim pijeskom i to tako, da bi skakali u jamu, napunjenu pijeskom, i u njem se valjali, ili da bi jedan drugoga posipavao košem pijeska. Uz te se sobe dolje nalazio »frigidarion« (mrzle kupelji), gdje su bili bazeni za plivanje. Posebnim strugljama strugali su sa sebe prah. Na lijevo bio je »elautheseon« ili »olejpterion«, soba za mazanje uljem, koja je bila pod nadzorom »aleipta«, t. j. posebnog dietetičara, koji je preporučivao, kako se i kada ima vježbati, kako li se hraniti za vježbanja. On bi eventualno i liječio, ako bi se dogodile kakve nezgode: prelom kostî ili slično. Na lijevo dolje bio je drugi frigidarion, a dolje »tepidarion«, t. j. topla dvorana, kano pripravna za »sudarium« ili »lakoniku«, t. j. dvoranu s toplim kupe-

ljima. Među obje potonje dvorane bio je »gymnaskojon«, t. j. svlačionica ili garderoba. Svi su ti prostori bili spojeni vratima. »Igralište« je rabilo djeci, a i odraslima kao »loptaona«. »Xistos« je natkriveno trkalište; »stadion« je nenatkriveno trkalište; »ambulatorium« je šetalište, koje je bilo zasađeno uljikama. »Coridor« (peristilium) je 100 m dug prostor sa stupovljem.

Sve su te prostorije bile urešene slikama i kipovima, a kip boga Hermesa, koji je bio predstavnikom tjelesne snage i ljepote, nije nikad manjkao. Isto se je tako tuj nalazio i kip Herkula i mnogih drugih bogova, a i kipovi raznih smrtnika.

Kad bi tko došao u takav gymnazion na vježbanje, ušao bi najprije u svlačionicu; zatim bi pošao natrt se uljem, koje je podavalo tijelu elestičnost, a i čuvalo ga od prevelike studeni i toplote. Iza tog bi išao posipat se sitnim pijeskom,

Sl. 1.

Gymnazion u Ephesu.

što je imalo zadaću braniti tijelo od premnogoga znojenja. Poslije toga išlo bi se u vježbalište, a po vježbanju u kupelji studene i tople, poslije koje su aleipti trli tijelo i mazali ga mirisavim uljem, te uređivali kosu i bradu.

Cijeli gymnazion nadzirao je »gymnaziarch«, koji je dapače imao pravo sudjelujuće i gledaoce odstraniti, ako se ne bi pred mladeži ćudoredno ponašali. Ta se je služba brojila među prve državne časne službe, a trajala je jednu godinu. Gymnaziarchi su imali posebne sluge. Kasnije je za samo vježbalište bilo ustrojeno posebno mjesto nadzornika (kosmeta). Gymnaziarch je bio dužan na vlastiti trošak nabavljati ulje i pijesak, a koji put i hraniti mnoge, koji bi amo iz daleka došli, da se priprave za svečanosti.

S vremenom je svaka vrst vježbe dobila svog posebnog učitelja i nadzornika. Kasnije već nisu bili dovoljni gymnazioni, te su se pojedina vježbanja obavljala na posebnim, za to priređenim prostorima. Tako je bila napose palestra za mladež, napose dromos i štadion za trčanje, hypodromos za konjanička natjecanja, napose loptaonice itd.

S t a d i o n je bio obično 200 m dug, a 30 m širok. U sredini, na početku i na koncu bili su stupovi, kano znakovi; sa strane su se nalazile galerije i kamena sjedala za publiku i sudce.

H y p o d r o m je obično mjerio 200 m širine, a 400 m duljine. Trkalište je bilo dugo 4 štadija ili 760 m. Oblik mu bijaše potkovast, t. j. trčalo se je s jedne strane, te se na kraju iste najedanput oštro zavinulo.

Razumijeva se samo po sebi, da su najljepše zgrade i najbolje uređena vježbališta bila na mjestima najvećih narodnih grčkih svečanosti, kao n. pr. Olympiji, Pythiji, Isthmiji, Nemeji, itd.

G i m n a s t i č k e v j e ž b e bile su u ovoj periodi poglavito slijedeće:

G i m n a s t i č k e i g r e.

Cijeli je grčki uzgoj bio tako razređen, da je u svakom pogledu išao u prilog igrama. Već je P l a t o u svojoj knjizi »O z a k o n i m a« opredijelio po dobi — počam od 4. godine — razne igre, ponajviše vojničke. Već on je spominjao, kako se imadu igre prilagoditi karakteru djece i da se značaj mladeži može najbolje prosuditi u igri, gdje je moguće upoznati dušu, misli i sposobnosti pojedinog individua. I stariji ljudi rado su se igrali, jer je upravo kod igre Grcima bila pružena mogućnost nešto slobodnijega života i prelaz iz obične inače jednoličnosti svagdanjega dnevnoga reda.

Najviše se je njegovalo loptanje, koje se uz ples i glazbu razvilo upravo do savršenosti. Kod toga su sudjelovali i stariji, pak i muško i žensko. Uz orchestriku (ples) i glazbu izvodili su se razni obrati i poskoci, kojom se je prilikom tijelo izvježbalo u gipkosti i okretnosti. U koliko se je okretnost i elegancija cijenila, razabiremo, što su s toga Atenjani nekome Aristoniku podijelili časno građanstvo i podigli mu stup na uspomenu.

Razlikovalo se je šest vrsti loptâ, a napose: male za djecu, srednje za mladež i velike odrasle. Lopta je bila od kože, šareno obojadisana i napunjena perjem, vunom ili dlakom. U gymnazijama bili su i posebni prostori za loptanje, gdje su i posebni učitelji podučavali. G a l e n u s i mnogi drugi posvećivali su najveću pažnju maloj lopti, kojom da se sve mišice najviše naprežu. Igara loptom bilo je mnogo; tako n. pr. »urania« ili bacanje lopte nebu pod oblake; »faininda«, kad je netko loptom zgađao jednoga, a bacao ju na drugoga; zatim »karpaston«, gdje je jedna stranka nastojala oteti loptu od druge stranke.

Loptanje se kod Grkâ njegovalo već od pamtivijeka. Već H o m e r spominje, kako se loptala kraljevska kći N a u s c i k a j a sa svojim družicama; a kako se H a l i j s L a o d a m o s o m na poziv A l k i n o j e v loptao pred gostom O d i s e j e m, prikazuje Homer u svome spjevu riječima:

»I njih u ruke uzmu obojica b a g r e n u l o p t u,
Lijepu, koju je bio načinio Polibos hrabri;
D o t a m n i h o b l a k a n j u n a b a c i v ô j e j e d a n, s a v i n u o
U n a t r a g s e b e, a o n a j š t o o d z e m l j e u v i s p o s k o č i v
B r z o j u h v a t a š e p r i j e, n o n a t l e n o g a m a s t a n e.
P o š t o u p r a v n o u z r a k u z m a k n u t i k u š a š e l o p t u,
O n d a p l e s a t i u z m u po zemlji mnogobrojnoj oba,
S i t n o i z m j e n j u j u ć n o g e;« itd.

Slavni liječnik Klaudij Galeno iz Pergama u Maloj Aziji napisao je tri knjige o produljenju ljudskoga života, od kojih se prva zove »O loptanju«.

Bilo je i drugih vrsti igara, kao n. pr. »Dan i noć«, gdje bi jedan u sredinu bacio daščicu, što je bila na jednoj strani crna, a na drugoj bijela. Ako je pala »noć«, morala je jedna stranka drugu loviti do stanovite mete. Koji su bili uhvaćeni, morali su za kaznu odnijeti pobjednike na njihovo mjesto.

Igrale su se zatim i mnoge druge igre, koje su dapače do nas doprle, te se sačuvale među drugim narodima Evrope; tako n. pr. razne igre bacanjem kamenčićâ na ruci, nošenje na leđima, raznovrsno penjanje, rastezanje konopa itd.

Osim gimnastičkih igara zabavljala se je grčka mladež i igrama, kojima se je bistrio i vježbao um. Ako je pako bilo prilike, t. j. kad nije bilo blizu pädotriba (tako se nazivao zamjenik gymnaziarcha, ravnatelja gimnastičkih svečanosti) upuštali su se dječaci također i u kojekakva vratolomnija i pogibeljna kopitanja.

Uza sve to nastojalo se je djecu dobro priučiti na red i poslušnost, te bi učitelji i roditelji krivce odmah »na licu mjesta« najstrožije kaznili.

Svaka doba i svaki spol imali su svoje posebne igre. Gledaoca nisu trpili, te je prema tome i glasila špartanska poslovica: »Ili se svuci, ili — odvuci« !«

Imali su i razne igre sa skakanjem, kao n. pr. skokovi kroz obruće, preko konopa i preko mačeva; zatim skok na napuhnutu ili vinom napunjenu mješinu, koja je bila izvana uljem namazana. Ova je rabila i za odskok.

Pentathlon (Petoboj).

Među glavne gimnastičke vježbe kod Grkâ spadao je t. zv. pentathlon*), kojim se je imao postići što izdašniji razvoj mišica, te spretnost i čvrstoća tijela. Već su se djeca od sedme godine vježbala vježbama pentathlona, u koji se ubrajaju slijedeće vježbe: Skakanje, trčanje, bacanje koplja (sulice), bacanje diska i 'rvanje.

Skok (ἅλμα) se je kod Grkâ veoma njegovao; jer se njime znatno podupire gipkost i pruživost tijela. Razlikovalo se je: a) Skok u vis, ostajući pri tome na istom mjestu, u koji se računa i petucanje, to jest udaranje petom o tijelo u skoku. b) Skok u daljinu. c) Skok s praznim rukama. d) Skok s olovnjačama (halterima — ἁλτῆρες) u rukama. — Skakalo se je ne samo na čistini, nego i preko umjetno načinjenih zaprijeka. Prostor za skakanje bio je obično 50 stopa dugačak, a mjesto doskoka brazdom ili običnije jarkom označeno. — Haltere odgovarahu današnjim bučicama, a svrha im bila, da se razvije čvrstoća i jakost rukû i ramenâ, te da uzdrže ravnovjesje iza skoka. — Osim tog skakanja imali su Grci i razne igre sa skakanjem, koje smo naveli u članku »Grčke gimnastičke igre«. — Mimogred spomenimo još na koncu skok sa Leukadijske pećine, što ga preduzimahu oni, koji su se htjeli izliječiti od ljubavi. Mnogi i mnogi su kod toga poginuli; nu ipak nam Strabo pripovijeda, da je taj skok četiri puta izveo neki Epiroćanin.

Trčanje (δρόμος.) To je jedna od najstarijih i najglavnijih vježba u starih Grka. Obzirom na veliku korist, što ju pružalo trčanje u ratu, da jači naime dostigne slabijega, ili slabiji da izbjegne jačemu, držalo se je trčanje i najplemenitijom vježbom slobodna Grka.

Čemu su se nadali Grci od trčanja, kazuje nam Solon ovako: »Mi vježbamo svoju mladež i u trčanju, a pri tom nam je glavno, na dugu trkalištu štediti snagu i pluća, a kratko najbrže prevaliti«. — Pravom su se oni tome mogli nadati, jer

*) Pentathlon (πένταθλον, quinquertium) je u olimpijskim igrama zaveden 708. pr. Hr., a sačuvana nam je uspomena o njemu u epigramu Simonida: »Na Isthmu i u Delfama pobijedi Kleofon, Filinov sin: skokom, trkom, diskom, bacanjem koplja i 'rvanjem«.

se trčanjem vježbaju mišice na kukovima i trbušne*), na leđima i prsima, te na šiji, a ujedno se raširavanjem grudî krijepe pluća.

Bilo je više vrsti utrkivanja. Razliku je pako činila većinom duljina trkališta. Najglavnije su ove vrsti:

Jednostruka trka (στάδιον, δρόμος.) (Pri ovoj je valjalo prevaliti trkaču dužinu od 600 stopa ili 125 koraka, dakle četrdeseti dio geografske milje. Ta je daljina vrijedila i u Olympiji, i baš je bila tolika, da snažno tijelo dođe do najviše svoje brzine, te mu nije trebalo oprezno štediti snagu. — U bojnim vježbama efebâ razlikovalo se je za ovu vrst trčanje praznoruko i trčanje u oružju.

Dvostruka trka (δίαυλος). Tu je valjalo trkaču, kad je prispio na među, vješto zaokrenuti, pa opet natrag dotrčati, dakle onaj isti put dvaputa prevaliti. Tu je već trebalo više i snage i vještine; jer se je trkaču na meti valjalo obuzdati i paziti, da pri zakretanju ne padne ili da se ne ustavi.

Konjska trka (ἐφίππιος.) Tako se zvalo, kad bi se gore označena daljina dvaputa prevalila do mete i natrag. To su dakle bila četiri štadija, što bijaše daljina za utrkivanje na konjima,

Daleko trčanje (δόλιχος.) Da se prokuša ustrajnost trkačeva, produžilo bi mu se put još i time, da ga je, ne ustavljajući se, više puta morao prevaliti. Takva se trka zvala dolihos.

Po Platonu dijelili su se trkači pri utrkivanju na tri razreda: u prvom bijahu dječaci, u drugom mladići (ἀγένειοι t. j. golobradi), u trećem muževi, Dječaci su imali da prevale samo jednostruki put, mladići dvostruki; a muževi, sa strijelama i u teškom oružju, najmanje trostruki.

Bilo jo još i drugih umjetnih trka, kao: na prstima; onda u plethronu, to jest pravom linijom od mete do mete pa ne okrećući se, dakle natraške, natrag; drugi put ne sasvim do mete, treći put još na kraće, dok trkač najposlije ne bi stao nasred ceste. Najposlije spominje se i trčanje po ledu plazalicama i trčanje po konopu.

Bacanje koplja (sulice) ili džilitanje kopljem (ἀκοντίζειν, ἀκόντισμα ἀκοντισμός). I ovo je junačka igra, koja se spominje, otkad se i za grčki narod znade. Ona je spadala više u vojnički odgoj, te je trebalo više vremena, da se mladići u tome uvježbaju, nego li je to bilo potrebno kod inih vježba. Bacanje koplja djelovaše povoljno na gornje dijelove tijela, naročito na mišice ramenâ i prsiju. Tim su se ujedno vježbale i noge, kojima se valjalo čvrsto uprijeti u zemlju. Tetive na šiji bivahu krepčije i pružnije. Oko se privikavalo daljinu za zgađanje što točnije izmjeriti.

Atlet, koji se je vježbao u bacanju koplja, držao se ravno. Uzdignutom do uha rukom držao je sulicu horizontalno, te je prije bacanja njom u krugu mahao. Lijevu ruku ili je nehajno spustio ili malko skučio. Desnu nogu stavio je za lijevu, a u času bacanja uzdignuo ju je.

Sulica bijaše od drenovine, 4—5 m. dugačka, sa željeznim šiljkom, koji je virio daleko naprijed.

Koplje su rabili Grci kao oružje u ratu i u lovu. U rat pođoše uvijek s dvije sulice, te bi bacili najprije jednu ili obje sulice na neprijatelja, a onda bi istom navalili na nj mačem.

Bacanje diska**) (δισκοβολία). Diskos je bio leći, a i štitu nalika ploča od željeza, bakra, olova ili kamena, na sredini deblja, a prema krajevima tanja, od prilike 1 stope promjera, a vrlo teška. Više se puta nalazila usred diska rupa, kroz koju se provukao remen, kojim se diskos bacao.

*) Čuveni talijanski fizijolog Angelo Mosso, profesor na turinskom sveučilištu, preporuča osobito ženskima, ponajpače djevojkama, da si što bolje vježbaju trbušne mišice. (A M. prev. I. Š.: »Tjel. uzg. mladeži«, str. 56.)

**) Vidi sliku na str. 114. ove knjige.

Bacanje diska vrlo je stara vježba, te je bila običajna već i u doba heroja.

Kod bacanja stavio se je natjecatelj nešto skučenom desnom nogom naprijed na označeno poviše mjesto, koje se zvalo prag (βατήρ, βηλός), držeć u desnoj ruci diskos, što bi ga obuhvatio prstima i k dlanu ga pritisnuo. U trenu, kad se imao diskos baciti, prignu se atleta nešto, uprijevši se lijevom rukom o desno koljeno, diže desnu pruženu ruku sa diskom u vis prema natrag, te opisav u zraku polukrug, baci velikom silom diskos daleko u vis prema naprijed, a ujedno je isti tren poskočio nekoliko koraka naprijed. Takav položaj što ga je atleta poprimio u času, kad je diskos bacao, vrlo su rado prikazivali grčki slikari i kipari, a naročito kipar Myron bio je osobit vještak u klesanju takovih kipova.

'Rvanje (πάλη, παλαίεν, πάλαισμα, παλαισμοσύνη, παλαιστική καταβητική) bijaše Grcima od vajkada najmilija vježba, te je već u najstarije doba bilo bitni dio olympijskih igara. Jakost tijela: životinjska snaga mišica i težina tijela igrale su doduše kod 'rvanja veliku ulogu, ali ne manju ulogu imadoše tu i: okretnost, hitrina, domišljatost i lukavost. Nedvojbeno je, da je 'rvanje kod Grkâ uopće služilo razvoju mišica i kolanju krvi. Osim toga mogu se kod 'rvanja najljepše opažati ljepote i krasote tijela u raznim položajima. S toga su smatrali, da je rvanje osobito probitačno zdravlju, te su i djecu nukali, da se 'rvaju kod olympijskih igara.

Po slikama sa drevnih posuda helenskih doznajemo, da su u Homerovo vrijeme bila dva načina 'rvanja, i to: stojeće (uspravno) i ležeće ili 'rvanje po tlima. Kasnije u 33. olympijadi pridodaše i treći način, nazvan »pankration« (šakanje, boksanje). Osim toga spominju se kao predvježbe 'rvanju t. zv. »akroheirizmus«, gdje se je protivnik imao samo za prste uhvatiti, dočim se ostalog tijela nije smjelo ni taknuti.

Kod uspravnog 'rvanja borioci su se svukli i pripasali bi pregaču. Za 15. olympijade odstraniše i tu pregaču. Mazanjem uljem, što je neophodno potrebito, da mišičje učini gipkim, elastičnim i skliskim, čime bi protivniku bio otegoćen prihvat, uobičajilo se tek poslije Homerova doba.

Pripravivši se valjano, uhvate se borci, turaju se i guraju, hvataju se za grkljan, stišću međusobno vratove, da bi im se dah sustavio, obuhvate se za ruke, a i za noge, drmaju se i vuku, kako bi jedan drugoga dignuo i strance povalio.

Za tu dakle vrst vježbanja bili su ustanovljeni posebni zakoni, po kojima se 'rvači nisu smjeli udarati šakama. Ovo je tekar poslije pankrationom bilo zavedeno; a tim se i 'rvanje sve na gore izvrgavalo.

Vježbe oružjem.

Akoprem je svaki Grk bio dužan dobro poznavati ratno oružje poradi neprestanoga međusobnoga ratovanja i vojevanja s azijskim neprijateljima, ipak je u mirno doba oružje s oklopima ležalo u kutu. Jedino mladež vježbala se je njime. Za narodnih pako svečanosti bile su vježbe oružjem isključene, pošto takovih krvavih igara nije dozvoljavala tankoćudnost grčka.

Iz blizine se borilo sulicom, kopljem, mačem, sjekirom, palicom ili kijačom.

Sulice su bile razne veličine i jakosti. Neke (koplja) su bila teška i do 14 lakata visoka.

Kratak 18 palaca dvosrhi i ravni mač s malenim križem nosio se preko ramena zavješen u koricama na lijevoj strani.

Lûk je rabio više za lov, te su mnogi bogovi i božice njime oboružani lovili i sa smrtnicima se natjecali u strijeljanju. Na narodnim svečanostima ne opažamo lukova. Lukovi su bili ili manji te od jednog komada ili veliki obično od dva roga u daljinu od 5 stopa, te su ih nogama napinjali.

Praćka se rabila rjeđe. Ahajci bijahu najbolji praćkaši. Praćka je bila od remena. Njom su bacali željezne krugljice i kamenčiće. Bilo je praćaka za bacanje na daleko i na blizu. Njima su mnogi lako oboružani vojnici u ratu i vojevali.

Štitovi bijahu također veliki ili mali. Nosili su se ili na lijevom ramenu ili u lijevoj ruci. Bili su od drva ili spleteni od vrbovine ili pokriveni s nekoliko koža, te limom prevučeni.

Na glavi se nosila kovna kaciga.

Prema Platonu morali bi mladići u lovu pješice i na konju upoznavati svoju domovinu.

Efebi su preduzimali i daleke šetnje s oružjem i oklopom, a i utvrđivali su pojedina mjesta. Na svečane dane išli bi na konju ili veslajući posjetiti razne historijske i ratne uspomene i mjesta, n. pr. Maraton, Salaminu, gdje bi priređivali gimnastičke svečanosti.

Na takav se način vježbala grčka mladež u jakosti, gipkosti, odvažnosti i odlučnoj ustrajnosti; te je s veseljem očekivala dobu rata, koja joj davala zgodu, da svoju snagu iskaže u najvećoj mjeri za sreću i dobro domovine.

Jahanje i vožnja na kolicima.

Jahanje se u prastaro grčko doba gojilo vrlo malo. Konjaničke čete nalazimo kod Grka tek poslije perzijskih vojna, a bile su sastavljene od najbogatijih grčkih građana.

Grci nisu imali ni sedla ni stremena. Zajašilo se je bud zaskokom, prihvativši se za grivu, ili poduprijevši se kopljem. Uz to su bili konji priučeni, da pokleknu pruživši prednje noge naprijed.

U olympijskim svečanostima prihvaćeno je jahanje tek u 33. olympijadi. S prvine su sudjelovali tek velmože.

Za Aleksandra Velikoga pripravljale su se velike igre na konjima poput srednjovječnih turnira.

Kod pogreba iskazivahu također počast s konjaničkim četama.

Liječnici su preporučivali jahanje sa zdravstvenoga gledišta.

Više se njegovala vožnja na dvokolicama. Kasnije se na ovima natjecalo i kod narodnih svečanosti. U Olympiji je obično bila najsjajnija točka uz prekrasne konje zlatom i srebrom urešena dvokolica bogataša.

Dvokolice su bile straga otvorene u obliku koša, a sprijeda su dosizale do koljena, te se stojeć upravljalo konjima.

Kupanje i veslanje.

Kod Grkâ se svaka vježba završila kupanjem. Za tim bi se uda trla i mazala uljem. Zbog toga su s početka vježbališta izabirali blizu vode; a kasnije su u tu svrhu priređivali razna kupališta. Tuđincu bi Grk najprije ponudio kupelj, a tad istom hranu i piće.

I kao ronci bili su Grci vještaci, budući se u njihovim morima nalazilo bisera i koralja.

Mladež se je uz plivanje i ronenje učila i veslati. Efebi su se učili svemu, što je bilo potrebno za pomorsku bitku. Za nekih svečanosti, n. pr. za Artemidinih u Munihiju priređivala su se i veslarska natjecanja. U Ateni je mladež svake godišnjice predstavljala morsku bitku na Salamini. Grčke su veslačice brodile po cijelom Sredozemnom i Crnom moru, stvarajuć posvuda kolonije svoje narodne visoke kulture i obogaćujuć svoj narod izvrsnom trgovinom.

P l e s o v i i o r h e s t r i k a.

Gimnastika je bila priprava za elastičnost, uz koju se kasnije orhestrika razvila kod Grka do najveće savršenosti. Lucijan veli u svojoj knjizi »O plesu«, da je u njem koncentrovano sve što je najbolje, jer jača tjelesne i duševne sile, zabavlja gledaoce, predstavlja nam živo prošle događaje, te uz pratnju frule, cimbala i pjevanja očarava i oko i uho.

Orhestrikom pokazivao je Grk uz pravilnu ritmiku svoj divan i razvit stas uz lijepe forme tijela, a napose lica; te mimikom i recitativnom glazbom davao si oduška preraznim čuvstvima svoje poletne i žarke južne duše. Velika je vježba i znatna inteligencija bila nužna, da se je u plesu moglo izraziti veselje i žalost, strah i gnjev, zdvojnost i ludost, itd.

S vremenom razvili su se plesovi u velike zborove, koji bi sudjelovali kod svih većih svečanosti, te bi se njima na najrazličniji način častili bogovi. Uslijed toga imali su plesovi i nabožni značaj. Zato nalazimo ples uvijek i kod svjetskih i kod pobožnih svečanosti na prvome mjestu. Sami bogovi te polubogovi i božice rado su se naslađivali plesom. Bogom plesa blo je sam Apollo, a osobite štovateljice plesa bijahu Nymfe i Muze.

Umjetni ples razvio se je s vremenom i to od prosto-narodnog. I na grobovima kod pokopâ izvodili su se plesovi, koji bi uz sentimentalne popijevke, naravno imali i sentimentalni karakter. Kao što su se mala grčka plemena u koječem među sobom razlikovala, tako su se i njihovi plesovi razlikovali osobito prema razlikama lokalnog bogoslužja. Plesovi međutim nisu nikada prelazili međe pristojnosti, a vrlo rijetko i ozbiljnosti. To se ostavljalo inostranim plesačima i komedijašima.

U Šparti i na Kreti, a i po ostaloj Grčkoj izvodio se mnogo ples »πυρρίχη« ili »p l e s s o r u ž j e m«, koji će biti ostatak najstarijeg načina plesa uslijed pobjede nad neprijateljima. Taj se ples učio u Grčkoj od 5. godine i to uz pratnju najljepših pjesama, kao što su n. pr. od najglasovitijeg bojnog pjesnika Alkmana. Najljepši mladići plesali su odjeveni kratkim odijelom uz kovni pojas, sa štitom i mačem u ruci, a sjajnom kacigom na glavi.

Najviše se ples njegovao kod igara i na zabavama mladeži, koje se nikad nisu obdržavale bez plesa. Igrali su ili pojedinci u dvoje ili u cijelim skupinama. Kod slave žetve ili u berbi plesali su se posebni narodni plesovi.

Špartanska je mladež vrlo rado igrala k o l o. Mladići u kratkom, a djevojke u dugom odijelu uhvatili bi se za ruke; a prvi i posljednji držao bi u ruci vijenac.

I nastup proljeća pozdavljali su Grci plesom, koji je mimično oponašao traženje ljubica. — Na otoku Delu pratila se je svaka žrtva na oltar pjesmom i igrama, a najvještiji izvodili su uz to i pantominu.

Tjelovježba grčkih ženskinja.

Kod Jonjana nije bilo dozvoljeno ženama i djevojkama, da se prema svojem uzgoju bave kojom drugom tjelesnom vježbom, nego plesom. Kod dorskih plemena vježbale su se djevojke u svim strukama tjelesnih vježba, te su se dapače i s mladićima natjecale, buduć im je bio dozvoljen pristup i sudjelovanje.

Mnogi grčki moraliste, kao n. pr.: Plato i Aristotel, na potonje su uredbe napadali, akoprem nisu nikad bili protivni tjelesnom vježbanju djevojaka.

3. Muževna doba.

G i m n a s t i č k e s v e č a n o s t i.

Što se tjelovježba kod Grkâ u velike cijenila i gojila, razlog je bez dvojbe u prvom redu: ideja obrane domovine. Kasnije dolazi k tome odgoj i zabava, te umjetničko shvaćanje i dotjeranost tjelesnoga vježbanja. Na takav način, naravno, da se tjelovježba u časti mogla popeti na najdostojnije mjesto.

Svaki je predjel u Grčkoj štovao svoje posebne bogove i božice, kojima bi se u čast priređivale razne narodne svečanosti. Kod takvih svečanosti igrala je tjelovježba važnu ulogu. I pojedinci, a i čitava plemena natjecala su se, da se proslave i da budu prvi u ma kojoj struci tjelovježbe.

Iz običnih gimnastičkih svečanosti razvila se t. zv. »agonistika«, t. j. formalna natjecanja, koja su grčki učenjaci na korist svoga naroda i zborom i tvorom nastojali podići do što veće popularnosti i savršenosti. U to ime veli n. pr. Solon: »Zar je to malenkost, kad čovjeka svi gledaoci hvale, govore svi o njemu, pokazuju na nj prstom, te ga proglašuju najljepšim među svima? A koliki gledaoci zar ne dobivaju i sami volju da se vježbaju? Oni se bore doduše za slavu, a da se u životu slava isključi, zar bi tko šta dobra radio? Kakovo bi još bilo poticanje za slavnim djelima? Mi ipak možemo biti sjegurni, da bi se naš narod hrabro borio za domovinu, za ženu i djecu te za bogove, dok se eto s tolikim oduševljenjem bori za vijenac od uljike.«

Čuvstvo dakle zajedničkoga porijekla i bratinstva svih grčkih plemena porodilo je postanak tih javnih igara, gdje se je sastajao sav svijet hellenski. Najglasovitije su bile četvere velike igre: i s t h a m s k e blizu Korintha na čast Poseidonu, n e m e j s k e u Argolidi na čast Heraklu, p y t h s k e u Delphima na čast Apollonu, pobjedniku zmije Pythona, i o l y m p i j s k e u Elidi na čast Zensu*). Ove su igre prekidale i odgađale ratove za sve vrijeme, potrebito igrama i dok se učesnici ne povrate kućama svojim.

Cvijećem i lišćem ovjenčani glasnici proglasiše unaprijed sveto primirje. Teškom bi globom bio kažnjen narod ili pojedinac, koji bi se usudio prekršiti ga. Više puta sjediniše se gradovi, ili sklopiše savez sred tih svečanosti. Te su igre bile svake vrsti: trčanje, vožnja na kolima, jahanje na konjima, skakanje, borenje, šakanje, napokon »pankratij«, u kojem su nastojali kao u borenju baciti svoga protivnika na zemlju i kao u šakanju nad'rvati ga silom šake. Akoprem bijaše pobjeditelju nagrada samo vijenac od lovora ili divlje uljike, ipak bijaše to odlična čast za pobjeditelja, njegovu porodicu i njegov rodni grad. Bilo je viditi, gdje se gradovi natječu iskazujuć izvanredne časti pobjedonosnomu borcu. Junačku nagradu doznačivala je Šparta.

Svakomu poštenomu i pravomu Hellenu bijaše slobodno doći k o l y m p i j s k i m i g r a m a.**) Barbari i robovi smjeli su samo gledati. Ženama nije bilo dopušteno ni gledati izuzev elidsku svećenicu Demetre Chamine, koja je imalo počasno mjesto. Nasuprot smjedoše djevojke prisustvovati. Sudije kod igara bijahu samo

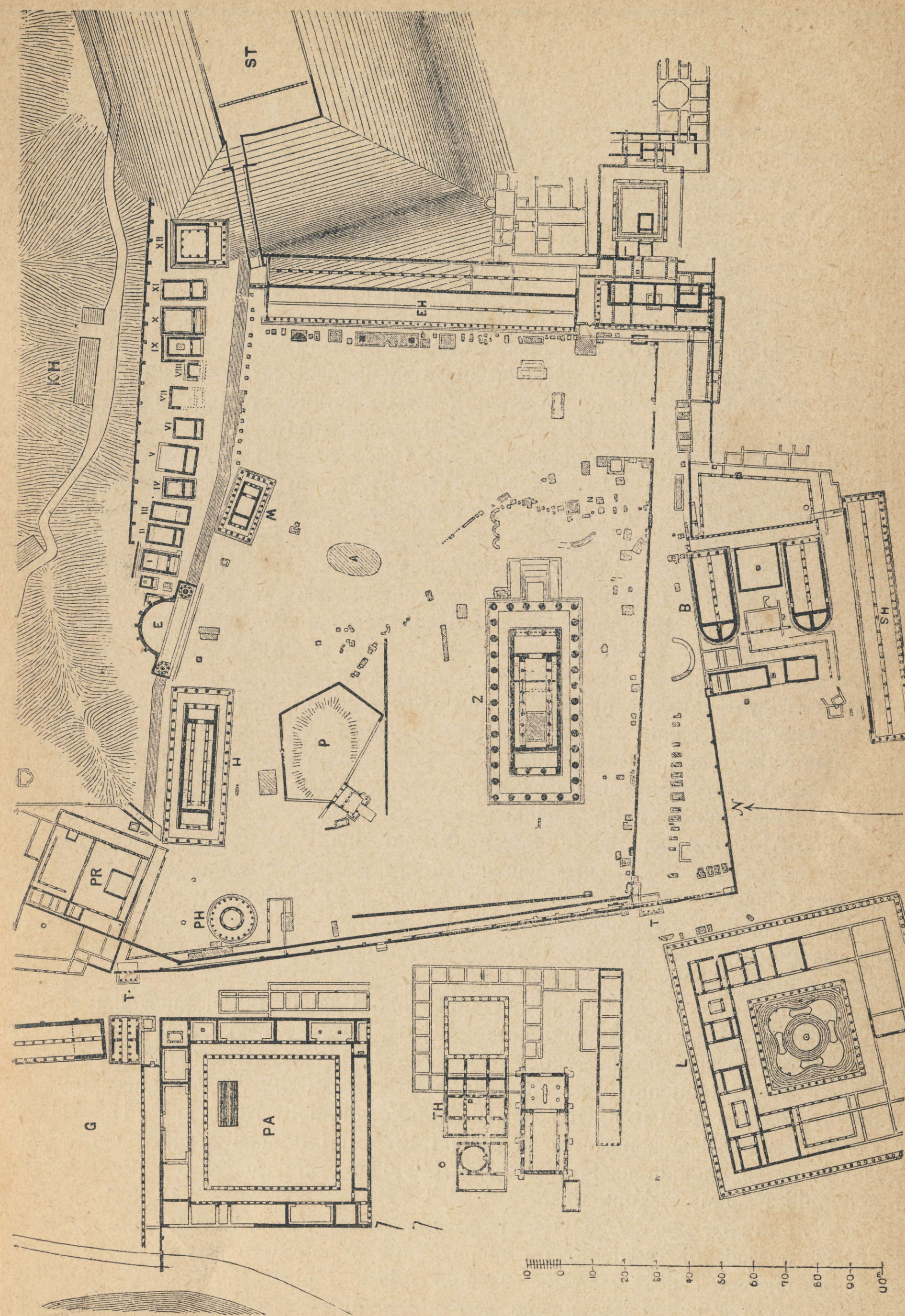
*) Olympijske igre svetkovahu se svake četvrte godine; odatle olympiade ili periode četverogodišnje, koje su Grcima rabile za chronologiju; početak im bijaše 776. god. pr. Is.

**) U najnovije doba opet se potakla ideja, da se uskrise olympijske igre. Tako je na zadnjem kongresu u Parizu odlučeno, de će se za vrijeme izložbe 1.890. prirediti olympiada. Englezi će valjda već ove (1.896.) godine prirediti prvu olympiadu. Grci ju ove god. već imadoše u Atheni. na uspomenu 75 godišnje pobjede nad Osmanlijama. Najvažnija točka te slave bijaše 10. travnja utrka iz Marathona u Athenu, put od 42 kilom , kano obnova zgode, kadno je poslije sretne bitke Miltijadove s Perzijancima neki Athenjanin bez oduška pretrčao taj put i uskliknuv na gradskom trgu: »Veselite se, pobijedismo«! pao od silna napora na zemlju. U ovoj su utrci bile zastupane razne narodnosti: po jedan Australac i Amerikanac, dva Francuza, jedan Nijemac i jedan Mađar; nu pobijedio je Grk. Zove se S p i r i d o n L u i s. 24 su mu godine. Rodom je is Amarusiona u Atiki pri dnu Pentelikona. Još dan pred pobjedom obrađivao je vinograd. Točno u 2 sata po podne pošli su iz Marathona. Pobjednik je stigao k meti — kraljevu šatoru — u 2 sata 55 min. i 20 sek. — Nijemci svoje Sedanske proslave i pobjedu kod Lipskoga upriličuju poput olympijskih svečanosti; a mi bi Hrvati trebali da se oduševimo svojom »Sinjskom alkom«. Svijest, koja se takovom zgodom probudi u narodu, kao što se to i sad u Atheni dokazalo, trebala bi da na to potakne naše rodoljube.

muževi iz Elide, najprije Iphit i pet njegovih nasljednika iz plemena Oxyla, dakle samo po jedan sudija ili Hellanodika. Poslije 20. olympiade birali su dvojicu iz svega građanstva elidskoga za presuđivanje igara i nagrada; a od 25. olympiade devetoricu, od kojih trojica nadzirahu trku konjâ, trojica borbu, a trojica ostale vrsti igara. U 103. olympiadi bijahu Elidani podijeleni na 12 plemena, a iz svakoga određen po jedan sudac. U 104. olympiadi bijaše samo osam sudaca, jer su im Arkađani bili umanjili zemljište; no u 108. olympiadi uvedoše 10 sudaca i tako ostade. Najvišim sucem igara smatrali su boga Zeusa. S toga bi bila uvreda božjega veličanstva, ako bi igrao kakov zločinac ili drugi tko, koji je bio okaljan ili osramoćen čimgod. Tko je bio primljen i zabilježen kao borilac u lenkomi (oglasu), morade doći. Igru okrnjiti ili protivnika podmititi, bijaše strogo zabranjeno i kažnjivano. Svakomu boriocu bijaše žrijebanjem određeno, čim da se igra i natječe. Tada ga uzeše strogo rešetati, te morade priseći, da se je najmanje deset mjeseci pripravljao vježbanjem; a u Elidi morao se jošte trideset dana povrh toga dobro vježbati, a onda zakleti se Zeusu, da neće ništa nepoštena učiniti, niti poslužiti se čim nepošteno. Za dječake polagali su prisegu oci, starija braća i učitelji. Sve visine okolo borilišta bijahu pune gledalaca, s početka stojahu, a kasnije uvedoše amphitheatralna sjedala. Trubljom se davao znak, da se igre počinju. Svaki borilac ide na žrijebom određeno mu mjesto i odjelenje. Svirala zasvira i počeše se boriti po četvorica, zatim se borahu pobjeditelji među sobom, dok jedan ne nadvrva sve druge. Pobjeditelj sviju zvaše se »stadionikes«. Dobivši pobjeditelj vijenac, prinese bogu Zeusu žrtvu zahvalnosti na Kronovoj visini. Zatim sa sprovoditeljima posjeti žrtvenike ostalih bogova i junaka; a onda bje svečana gozba, kod koje su pjevane pjesme o pobjedi, epinikije, što ih sastaviše najvrsniji pjesnici. Među tima bijaše često Pindar, koji nam je ostavio četrnaest olympijskih epinikija. K svečanosti olympijskih igara dolazili su pobožni, da se poklone boštvu, a slavohlepnici, da se pobjedom domognu vijenaca.

Otkada je Eliđanin Koroeb dobio vijenac, god. 776. prije Isukr., počeše brojiti olympiade svaku po četiri godine. Olympijske igre imaju svoju povijest, kako su se razvijale. God. 776. za prve olympiade bijahu igre naprosto natjecanje u trčanju. Tada je Koroeb pobijedio. U 14. olympiadi dolazi već dvojako trčanje; u 18. je borba petorice; u 23. šakanje; u 25. uvedoše već utrku s četiri odrasla konja. Osam olympiada kasnije bje uvedeno, da se muškarci bore u javnoj borbi, te je bio dopušten samo po jedan konj. Nadbijanje dječakâ dolazi u 37. olympiadi. Teški oružanici bijahu pripušteni tek u 56. olympiadi. Utrkivanje sa dva konja, nazvano »synorida«, dolazi u 93. olympiadi. U 99. olympiadi uvedoše natjecanje na kolima sa četvero ždrjebadi. Kasnije uvedoše kola sa dvoje ždrjebadi uz jahanje na jednom ždrjebetu u 128. i 131. olympiadi.

Elida je primorska zemlja na obali jonskoga mora sa tri zaljeva: kyllenskim, chelonatskim i kyparissijskim. Na istoku je više bregovita, a na zapadu ravna i plodna. U prastaro doba stanovahu u Elidi Kaukonci i Epejci, koji po svoj vjerovatnosti ne bijahu grčkoga porijekla. Kada su Aetoljani zauzeli i posjeli Elidu, smatrahu sebe gospodujućim aristokratskim življem. God. 471. prije Is. tek sagradiše glavni grad Elidu na provali rijeke Peneja u ravninu. Na jugu bijaše plodna zemlja s dobrim oranicama, gdje se nalazi i rijeka Alphej (sada Rufia). Doljnu dolinu čuvaše stara tvrđa Pisa, po mitičkoj priči sijelo Pelopovaca. Odatle dobi cijela pokrajina ime Pisatida. U samom srcu te plodne pokrajine nalazila se poznata i slavna Olympija među šumovitim brežuljcima u lijepoj dolini, u kojoj se sastaju potoci Alpheus i Kladeos. Ova ne bijaše grad, već mjesto posvećeno vjeri, igrama i umjetnosti. To je mjesto ili kotar (bolje rekuć: gaj) bilo ograđeno hramovima, pokraj kojih su bila mjesta i zgrade za agone i činovnike svečanosti. Zeusov hram u Olympiji natkriljivaše veličinom i sjajnošću sve ostale hramove onako, kao što mu graditelj Phidija

Sl. 2.

Olympija.

ostale graditelje umom svojim. Okolo naokolo Olympije nalaze se brežuljci, kano stvorena prirodna gledališta za nebrojeno mnoštvo gledalacâ. Dolinama spomenutih potoka bio je ulaz pristupan sa sjeverne i južne strane i na dva kraja s mora.

Pod brdom, posvećenim bogu Kronu, na zemljištu Altis, koje je bilo jedno od najstarijih grčkih posvećenih mjesta, bio je hram Zeusov. To je bila najveća i najbogatija umjetnina s kipom od Fidije, za koji je grčka poslovica kazivala, da je nesretan umr'o, tko toga kipa nije barem jedanput u životu vidio. — Bio je tuj i Herin hram, u kom se nalazio stol za triumfalne vijence i kovna ploča, u kojoj je bio urezan Lykurgom sklopljeni ugovor za vječni mir u Olympiji. — Nedaleko se nalazilo 13 blagajnica raznih gradova, u kojima su bili pohranjeni dragocjeni darovi bogovima. — Nalazila se tamo i Pelopova grobnica i Herodova exedra iz kasnijeg doba, gdje je Herodes Atticus pod ogromnom kupulom dao postaviti 21 mramorni kip iz obitelji Anton. Pia i M. Aurelija. — Posebna zgrada »Prytaneum« rabila je za opskrbu natjecateljâ. Kod ulaza njena nalazila se sveta uljika, od koje su rezali grančice za pobjedničke vijence. — Uz Fidijin kip bilo je tamo na tisuće raznovrsnih plastičnih umjetnina: prava stalna izložba od kovi i mramora što umjeća, što historičkih uspomena grčkoga naroda. — U zgradi »Bulenterion« sudci su zaključivali, a natjecatelji su tuj polagali prisege Zevsu prije početka igara. — Zgrada »Theokolen« rabila je za olympijsko svećeništvo. — Osim toga bila je i zgrada »Leonidaion«, koja je po svoj prilici bila za goste. — Uz sam potok Kladeos nalazila se je »Palaestra« i »Gymnazion«. Prva je bila četverokut. U središnji ovoga bilo je vježbalište, a naokolo trijemovi sa svim nuzgrednim prostorijama, što su već prije spomenute. U glavnom je rabila palestra samo za borbu i šakanje. Gymnazion se nalazio na sasvim otvorenu mjestu. — Istočmo od Altisa nalazila su se glavna mjesta za natjecanje, t. j. stadion i hypodrom. Prvi je uopće bio dug 211, a širok 32 m. Prostor mu za trčanje bio je dug 190 m ili 600 grčkih stopa. Ova je mjera bila u Grčkoj općenita za sva vremena. Stadion se nalazio nešto pod zemljom. Mjesto početka i konca (mete) bilo je označeno poprječnim kamenim pločama. Na ovima se nalazile sve po dvije uzvisine, o koje se oni, koji su imali trčati, upirali nogama s naprijed nagnutim tijelom.

Pod Altisom nalazilo se je podzemnih građevina, n. pr. staje za stoku i vodovod.

I u ostalim nekim gradovima, osobito po naselbinama, priređivali su Grci igre poput olympijskih, te su ih i nazivali Olympije. Međutim u 3. stoljeću stao je njihov sjaj za borbe s Rimljanima padati, pošto je narod osiromašio, te ga je prošla volja da pohađa ikoje svečanosti. Grčka agonistika ustupila je mjesto plaćenom profesionalnom atletizmu.

I za rimske vlade bila je Olympija, ako i ne u tolikoj mjeri kao prije, još uvijek stjecištem slobodoumnog grčkog življa, te su rimski carevi počeli prijekim okom gledati te svečanosti. Neko vrijeme bile su dapače sasvim ukinute. S vremenom se cijeli kraj promijenio u pustoš, koju poče iskapati g. 1.723. Francez opat B e r n a r d d e M o n t f a u c o n, a 40 god. kasnije glasoviti Nijemac W i n k e l m a n n. Uz Franceze i Nijemce nastavili su djelo i Englezi i domaći Grci. U najnovije vrijeme u tom je pogledu osobito zaslužan C u r t i u s, koji je izdao i prekrasna djela o Olympiji i njenim iskopinama.

P y t h i j s k e s v e č a n o s t i obavljale su se na čast bogu Appolonu u Fokidi na posvećenoj ravnici blizu Delpha, koje se mjesto u starom vijeku smatralo sredinom cijeloga svijeta. Najprije se samo sviralo i pjevalo. Učesnici amphiktionije priredili su prvi velike igre poslije prve svete vojne g. 586. pr. Kr. Kasnije su se te igre priređivale svake treće godine u Olympiadi, a darivalo se je Appolonovim lovor-vijencem. Za malo se je ta slava slavilo jednako kao i u Olympiji. Najprije su se natjecali odrasli, a onda mladež. Započeto je pako lijepim umjetnostima, a svršilo se igrama. Sudci su bili samo članovi amphiktionije.

Pošto je delphijski hram bio također stjecište cijele Grčke, to su i te igre i sudjelovanje kod njih bile skoro jednake olympijskima.

Također su se i u drugim mjestima, osobito u naselbinama, priređivale i pythijske igre. Bogatstvo je tamo također bilo ogromno, a još Plinij spominje za rimske dobe 3.000 kipova. Propalo je to sve jednako, kao i u Olympiji.

I s t h m i j s k e i g r e kraj Korintha bile su zbog svoga položaja, što je spajao istok za zapadom, također obilno posjećivane. Korinth je bio poradi svog vrlo zgodnog trgovačkog položaja od vajkada na glasu zbog svoga bogatstva, a osobito što se tiče proizvoda lijepih umjetnosti.

Svečanost se je obdržavala svake 2. i 4. god. Olympiade i to u proljeće. Sudije su bili bogataši korinthski. Izvodile su se igre i natjecalo se je u glazbi i to na čast Poseidonu. — Poznato je, da se je i Nero natjecao u pjevanju. — Najvažniji dio bio je na Isthmu šakanje i općenita borba. — Pobjednike nagrađivali su iz prvine vijencem od smreke, a kasnije od myrthe.

I ove su igre propale poput ostalih. Danas je na Isthmu uslijed potresa i provale mora mjesto skroz pusto: bez ikakova traga negdanje slave.

Na čast Zeusu priređivale su se i svake 2. i 4. god. u Olympiadi N e m e j s k e i g r e u dolini nemejskoj u Argosu. I tu se je natjecalo u glazbi i gimnastičkim vježbama. Igre su ravnali Argoljani, a Athenjani bili su također i ovdje najviše zastupani. Darivalo se je myrthovim vijencem. Najveći sjaj doživile su igre poslije perzijskih ratova. U Nemeji sastajao se je i cijeli grčki narod na važne dogovore; a sastajale su se i vojske, kao n. pr. za peloponeškog rata. Vojvoda Philopoemen pokazivao je na Isthmu sakupljenom narodu razne taktične vježbe s ratnom falangom. Car Theodosius uništi ove igre, kano i ostale.

Osim spomenutih narodnih igara bilo je u skoro svakom ovećem mjestu i lokalnih: tako na počast Heraklu u Thebama, na počast Heri u Argosu, na počast Ajantu u Aigini. Od lokalnih bile su najsjajnije u Atheni t. zv. p a n a t h a e n a j s k e (svih Athenjana). To se svetkovalo na uspomenu, kada se je cijela pokrajina ujedinila u jedinstvenu državu, svake četvrte godine; a male Panathenaeje svetkovane su svake godine. Nagrade su bile amfore pune najfinijeg ulja, a davalo ih se 6 do 140.

Posljedice tih grčkih gimnastičkih institucija bile su, da se je narod razvio tjelesno silan i krasan, a da uz to nije zanemarivao nikoje struke lijepih umjetnosti i znanosti.

Da je osim spomenutih tjelesnih vježba bilo kod Grka još i drugih, razumije se samo po sebi. Najpoznatije su P a n k r a t i o n (razbijanje), pri kom se uz šakanje i običnu borbu dozvoljavali svi mogući hvatovi i udarci; te K u l i s t i k a ili pelivanstvo, gdje su se izvađali stavovi na rukama i na glavi, hodanje i plesanje na rukama i između noževa; nu tim se nije bavila inteligencija, već joj je to dapače i odurno bilo. S toga završujem razmatranje o Grcima i prelazim na drugi narod te periode, a to su:

R I M L J A N I.

Akoprem su Rimljani bili Grke podjarmili, ipak ih to nije spriječilo, da suj poprimili način grčkoga života, grčke običaje i prosvjetu. Uza sve to tjelesni je uzgoipak bio dosta zanemaren: rimski bo je dječak do 17. svoje godine bio pod skrbništvom svoje majke, te se je prije a i poslije tog vremena slabo brinulo za njegov tjelesni uzgoj. Igra se je ipak prilično njegovala. O tome nas uvjerava okolnost, što nam od glasovitoga rimskoga uzgojitelja J u v e n a l a potječe ona nepobitna rečenica: »Zdrava je duža samo u zdravu tijelu«. I kod ovog su naroda, kano i kod starih Grka, njegovane i djetinje i pučke igre; s tog ćemo se na oboje prema potrebi u kratko osvrnuti.

O djetinjim igrama veli Cicero, jedan od najznamenitijih rimskih pisaca, državnika i govornika, ovo: »Za rana opaža se kod djeteta nagnuće k igri. Tog nagnuća ne treba u njemu ugušivati, nego ga samo nadzirati. Valja dopuštati samo takove igre, koje nisu na uštrb valjanu vladanju.« — Najznamenitiji rimski pedagog Kvintilijan, govoreć kako razna djeca imaju razne potrebe, veli o igrama: »Svjema (t. j. svoj djeci) treba dati potrebit odmor, a k tome pripada i igra. Djeca, koja se rado igraju, pokazuju, da su vesele ćudi, pa će po svoj prilici i kod nauke pokazati, da su svježa duha. U igri očituje se također i ćud uzgajanikova«.

Od igara najviše se cjenilo loptanje, čime su se i stariji ljudi još rado zabavljali. Cicero vrlo preporuča tu vrst igara; a Cato se je loptao na Martovu polju isti dan, koji se je natjecao za konsulat. Mucij, Scaevola, Julije Caesar, Oktavijan, M. Aurelij, Alex. Severus spominju se kao veliki ljubitelji loptanja. Bogataši imali su u tu svrhu posebne dvorane (spheristeria) na grčki način uređene. Lopte su bile ili male (pilae) i elastične, zatim teže i perjem napunjene (paganicae) ili velike (folles). Igrali su se često u troje; a zabavljali su se i rukometom (dadatim) uz neke druge igre, što su se još i do danas sačuvale. Igrali su se također i malim staklenim kruglјicama; a tjerali su i obruč (trochus), na koji bi navješali kovno prstenje, što bi na obruču zveketali. Tjeranjem obruča izvodili su razne likove, zbog česa je ta igra bila dosta zanimiva.

Osim tih igara bilo je još i drugih.

U bijegu (curus) su se natjecali Rimljani pojedinci. Natjecanje u bijegu spominje se već za Aeneje među poznatim igrama u čast njegovu ocu.

Skakalo te je u visinu (in alutum) i u širinu (in longum).

Rvanje (luctatio) i šakanje (pugilatio) unesli su stranci, a gdjekoji bi ih rimski mladići u tome nasljedovali, t. j. oponašali.

Vježbalo se je i bacanje diska i koplja; a izvađale su se i razne vježbe bučicama (haltere), koje su rabile za skok i za jačanje rukû. To su i liječnici prepuručivali, kao Gallenus i još nekoji, pa su se i ženske u tome vježbale.

A istom igre rimskoga puka »Panem et circenses: kruha i igara«! Ove se izvađale u Cirkusu maximusu, što ga u dolini između Palatina i Aventina zametnuo Servius Tullis. U njem su se davale svjetini rimskoj omiljele gladiatorske igre. To su vježbe najprije tupim oružjem, a kad bi to dodijalo gledaocima, naređen je boj za zbilja oštrim mačevima. Nadvladani molio bi ranjen dizanjem kažiprsta. Na to bi ga svjetina ili pomilovala pruživši šaku sa zavinutim palcem; ili bi tražila da se pogubi, dignuvši pruženu ruku. Uz dijelenje hrane i te igre zaboravila je svjetina na sve, pa i na slobodu, osobito za okrutnih i krvoločnih careva, kojih je toliko carevalo negda slobodnome Rimu.

Povijest nam na više mjestâ spominje ove igre.

Augustus, koji kao što u ničem tako ni u tome nije žalio troška, u svojoj političkoj oporuci među inim veli: »Priredio sam igara, u kojima se borilo 10.000 gladijatorâ; a dao sam prirediti hajke sa 3.500 divljih zvjeri. U jednoj jedinoj takovoj hajci bi zaklano 260 lavova«. — Poznato je pako, da je Augustus rado sam glavom prisustovao igrama i zabavama; a ako li je bio zapriječen, ispričao bi se i opredijelio si zamjenika.

Tito, onaj darežljivi car rimski, koji je, kad bi mu prošao dan, a da nije nikome ništa dobra uradio, uzdisao na večer: »Prijatelji moji, današnji sam dan izgubio (Amici, diem perdidi)«! priređivao je u svom colosseu kroz sto dana sjajne igre. Tom prilikom bacao je med narod drvene kruglјice, koje su vrijedile kao doznake hrane, odijela, zlatnoga i srebrenoga posuđa, robova, konjâ, itd.

Na drugom pako mjestu povijesti carstva rimskoga spominje se ovo: »Na javne igre, koje su od davnine, pak i u carsko još doba imale značaj vjerski, trošilo se iz državne blagajne osim plaćâ raznim redateljima i kazališnim časnicima, godimice

do 240.000 for. S mnogim je dostojanstvima bila skopčana dužnost priređivati puku sjajne igre, a davali su ih i privatnici. Carevi su, dakako, priređivali najsjajnije, a ostali su se mogućnici natjecali, da jedan drugoga natkrile. U prvo doba carstva javne su igre zapremale 66 dana, bez izvanrednih zabava, što ih davahu carevi i bogati privatnici. Prigodom posvećenja colossea (g. 80.) trajala je svečanost 100 dana, a osvojenje se Dacije (g. 106.) proslavilo 123-dnevnom pobjednom svečanošću. Kasnije se brojilo samo redovitih 175 svečanosti.

Kada se pako za vladavine Severove slavila osma stogodišnjica od sagrađenja Rima, glasnici su po cijeloj Italiji pozivali narod k svetkovini. Svečane se igre priredile osobito sjajno, a car je i opet obilne darove razdijelio i vojsci i narodu«.

Rimljanin Celsus preporučao je uz čitanje i vježbe oružjem, loptanje i šetnju. Ovo da bi se osobito vježbalo prije ručka — slabiji manje, jači više. Uznoji li se za vrijeme vježbanja, neka se prestane.

3. PADANJE I OBNOVA.

ITALIJA.

Kad se u kasnija vremena rimski narod počeo sve većma i većma podavati mehkoputnosti i raskalašenosti, stala je i država rimska sve jače propadati, dok napokon ne propade posvema. Kao što je posvema naravno, Italija je baštinila najveći dio kulturnih stečevina rimskih. S tog mislim, da mi je u ovoj periodi na prvome mjestu progovoriti o igrama te zemlje; jer su u Italiji igre u doba preporoda (renaissance), koja pada u tu periodu, proživile najsjajniju dobu svoga razvitka. Sva mladež i svih staleža međusobno se natjecala u igri. Osobito loptanje nazivlju klasičnom igrom Italije. U povijesti i književnosti ima Italija neprolaznih zapisaka o igrama, običajnim u minulim stoljećima. Od Scaina pako i Bardia uščuvaše se sve do sada rasprave o igrama iz god. 1.555.

God. 1.425. vladao je u Mantovi knez Giovani Francesco Gonzaga, koji bijaše u veliko zabrinut za uzgoj svoje djece. Prema savjetu prijatelja si Mlečanina Patrizia uze u kuću učitelja Vittorina da Feltre (rođ. 1.378.), i dade mu za porabu njegovu i njegovih učenika prirediti posebnu kuću, koja se zvala »La Giocosa« (vesela kuća), a to zato, što je tuj bilo različnih slikarija, koje prikazivahu veselo igrajuću se djecu. Bilo tuj veoma dobrih sjenica i šetališta. S tog je učitelj djecu svaki dan vježbao u jahanju, bacanju strjelica, u 'rvanju, mačevanju, trčanju, u natjecanju s lukom, s loptom. Zatim bi im naložio, da se sa svojim vršnjacima uhvate za ruke, da se igraju bitke onako, kako dječaci znaju vojevati, osvajati mjesta, podnositi sunce i vrućinu, samo da njegovi učenici budu u društvu; jer je mrzio samoću djece, koja pruža zgodu za zla djela.

Mafeo Vegio (1.407. — 1.458.) napisao je knjigu o uzgoju djece, u kojoj među inim veli, da se tijelo može shodno vježbati igrama, koje ne smiju biti ni premlake, ni prenaporne, ali osobito neka budu dostojne slobodna čovjeka.

Paolo Cortese na strani 77. svoga djela De cardinalatu govori o loptanju ovako: »Igru loptom (u kojoj je zgusnut uzduh i što ju je, kako se naši djedovi sjećaju, pneumatski uredio Nicolo d' Este), sada naši dijele u četiri vrste: Prva je igra sa šakom, druga sa rukobranom (tal. caesto ili bracciale, lat. caestus), treća s tronogom, a u četvrtoj se lopta nogom ćuška naprijed ili natrag. Ovakova bijaše grčka igra »harposton«. — No pošto svaki od ova četiri načina oštećuje udove težinom ili rivanjem, i pošto se ne može ni jedan od njih upotrebiti, a da ne povrijedi patricijsku pristojnost, ne bi ni malo dolikovalo, da se

uvedu u zabave kardinalâ. — Ali način loptanja s trokutom, i to upravo fiorentinskom loptom, koja se pomnjivo napuni vunenim ostriščima, mnogo je prikladniji; jer je lopta lakša i manja, te bi mogla biti zgodna za porabu plemenitih vladara«. — Čitajuć to, valja nam znati, da su se u šesnaestom stoljeću vladari i odlični ljudi vježbali u pučkim igrama, te se zabavljali u javnosti, kako to sada biva u Engleskoj.

U dvorani grada Ferare, što ju zovu »vijećnicom«, gdje no zidovi bijahu nakićeni damaskom i sagovima, još se i sada vide dobro sačuvane divne slikakarije braće Dossi, koje prikazuju igre i gimnastičke vježbe grčkog i latinskoga porijekla. Tuj vidiš igru s velikim konopom, bacanje obruča i diska, vježbe s držalima, plivanje, pirhički ples; a na najvišoj točki svoda utrku na dvokolicama i razne vrsti loptanja.

Antonio Scaino da Salò napisao je i god. 1.555. u Mlecima tiskao o loptanju raspravu s mnogo risarija, koje prikazuju razne vrsti loptanja. O vrstima loptanja i kako se koja igra, veli Scaino u tome djelu: »Loptanje, bila lopta tvrda ili šuplja, ne može ući u običaj, ako se ne baca na razni način. Treba naime da loptu udarimo ili otvorenom rukom, ili oružanom šakom ili oruđem, a igra da se obavlja u daljinu ili konopcem. Po tom razlikujemo šest glavnih načina igre: dva za šuplju loptu, a četiri za tvrdu. Jedna se od šupljih lopta zove »giuco del pallone« ili igra šakom, jer ova obično natkriljuje veličinom sve druge, i jerbo se udara oružanom šakom; a druga se zove »loptanje cjepanicom«, jer se lopta udara nekim oruđem sličnim cjepanici. Među igrama, u kojima se upotrebljava tvrda lopta, što ju mnogi zovu i malenom loptom, ima jedna, koja se zove »s raketom za daljinu«. Treća je »ručna lopta s konopom«, a četvrta, posljednja, s raketom i s konopom«.

U Firenci se mladež u proljeće vježbala u loptanju i krugljanju, a zimi u nogometu i drugim gimnastičkim igrama. Tu su razne vrsti loptanja bile pučka zabava. To se vidi iz pjesme loptačâ, kojom se opisuje starinska igra, u kojoj vlada red kao u vojništvu. Svatko ima na sebi uniformu i znak. Oglase se trublje, bubnjevi, svirale, a zastave se viju. Svatko se mora znojiti i truditi, samo da svlada svoga protivnika Zatim dolazi »loptanje s batom« (palla al maglio). Jedna te vrsti igara slična je sadašnjem croquetu ili još bolje popularnoj škotskoj igri golf. Ta bijaše tada veoma obična ne samo u Firenci, već i u cijeloj Italiji.

Za proučavanje talijanskih igara veoma je znamenita 29. tabla Peracova albuma. Taj drvorez prikazuje Dioklecijanove toplice, prije nego li je Michelangelo nad njima sagradio kartuzijski samostan. Tuj vidimo, kako se osam osoba igra pred ruševinama, gdje je sada sagrađena crkva Majke Božje degli Angeli. Među tom osmoricom vidimo dva para, koji su skinuli haljinu, pa je teško reći, da li se igraju ili gledaju. Jedna osoba, koja stoji s lijeve strane, čini se kao da baca težak kolut prema osobi, koja je desno desetak metara daleko. Pred ovom je osobom u zemlju zabijen kolac. Po svoj prilici to je igra, koju sada Englezi zovu quoits. Tko se najviše približi biljegu, ili na kolac navrze kolut, taj dobiva.

Sadanja narodna engleska igra nogomet (football) je neka vrst igre, što se u Italiji za renesanse zvala giuco del calcio. O toj vrsti fiorentinske igre cijeli je niz spisa sa risarijama, koje predočuju, u kakovu položaju bijahu igrači u početku borbe i za nje. U govoru, što ga je Bardi rekao i štampao god. 1.573., pripovijeda, da su u toj igri sudjelovali i knezovi, te najplemenitiji i najodličniji ljudi u gradu. Kad se ta igra izvađala u svečanim zgodama, razvio se silan sjaj u haljinama, pa su ju zvali Calcio a Livrea (nogomet u kostimu). To bijaše jedna od najvećih svečanosti, što su ih slavili u Firenci, kad su primali posjete inostranih vladara, vladarica i poslanika.

Scaino opisuje i igru Lawn-Tennis, koju Englezi sada toli strastveno vole. U Francuskoj je ta igra u svojem prvotnom obliku Jeu de paume (loptanje pjesnicom) postala tako popularna, da su god. 1.675. za nju samo u Parizu bila 144 igrališta. Od raznih nagađanja, što ih imamo o etimologiji riječi Tennis, za dva nam se čini, da su najvjerojatnija. Kao što Englezi reku play, kad onaj, što igru započinje, baci loptu svome protivniku, tako Francuzi govore tenez (drž'te), a Talijani tieni (drž), a odatle riječ Tennis. Drugi misle, da riječ Tennis izvire iz grčkoga korijena neke riječi, koja znači konop ili napeti, τείνω, lat. tendere, a odatle postadoše slične riječi tendine (tetiva), tenda (šator), tensione (napetost), tendina (zastor), itd. Tennis bi bio drugim riječima engleski prijevod stare talijanske riječi giuco della corda (igra s konopom).

Uza sav taj sjaj igara u Italiji za doba preporoda, one su se tu poslije s raznih razloga većinom pozaboravljale, te im se istom u najnovije doba stala posvećivati zaslužena pažnja.

Kao najzaslužnije novije promicatelje igara u Italiji zabilježit mi je sveučilišnog profesora u Genovi Girolama Boccarda, koji je na god. 1.855. raspisani natječaj milanskog društva »Instituto Lombardo di Scienze e Lettere« majstorski napisao učeno djelo »Feste, Giuochi e Spettacoli«. — Na V. kongresu talijanskih jačalaca u Bologni g. 1.874. raspravljala se na predlog predsjednika Cav. Sebastiana Fenzi tema: »Koje igre, što iziskuju veću ili manju tjelesnu spretnost i snagu, najbolje pristaju značaju i duhu talijanske omladine, i koji je najbolji način, kojim bi se te igre (zabavne igre, natjecanja i vježbe, što se u praktičnom jačanju uopće mogu upotrijebiti) u svim državnim školama mogle zavesti«? — Ali istom znanstvene ideje Angela Mossa*), čuvenoga profesora fiziologije na turinskom sveučilištu, a osobito one, što ih koncem god. 1.891. objelodani u »Nuova Antologia«, sklonuše tadanjega ministra javnoga uzgoja F. Martinia, da je odredio povjerenstvo, u kom je Mossove ideje raspravio zastupnik A. Celli, profesor hygiene na kr. sveučilištu rimskom. Zaključke toga povjerenstva odobrilo je ministarstvo riješenjem od 6. XI. 1.893. Tim se je tjelesnome uzgoju uopće, a igrama napose, u Italiji vratila dužna pažnja. — Francesco Gabrielli prvi je oživotvorio u Rovigu tečaj za naobrazbu učitelja u igrama, te je u tu svrhu kod knjižare Hoeplia u Milanu izdao i priručnu knjigu o igrama.

FRANCESKA.

Na ruševinama rimskoga carstva uzdigla se franačka država. S tog mi se čini posve vjerovatno, da je od bogate rimske kulture uz Italiju najviše baštinika Franceska. Zato na ovom mjestu i govorim o igrama te zemlje.

Doba prije i za vrijeme srednjega vijeka bila je unatoč viteštva nepovoljna za tjelesni odgoj. Bilo je to vrijeme nadsmisaonoga sanjarstva, koje se u čovjeku uzdizalo do bojazni pred svijetom; jer bi njime prevladalo uvjerenje, da su duh i tijelo ljudsko nerazdruživo spojeni, te dok samo prvome pripadaju sva prava na uzgoj, da je drugo tek nevrijedna posuda, nekakav duši i njenu spasu neprijatni princip, koji svim mogućim sredstvima treba potištiti, oslabiti, uništiti. Pa i u kasnije vrijeme, nepostojano, glatko, usiljeno vrijeme franceskoga uplivа na fizički se je uzgoj bilo skoro posve zaboravilo i oslabljeło potomstvo kažnjivo zasvjedoči to zanemarenje. Bilo je u to doba doduše i u Francezâ, kano i u drugih naroda, pojedinih svijetlih umova, koji svoj narod i čovječanstvo htjedoše svrnuti na pravi put i usrećiti ga, kao što je n. pr. bio Mihajlo de Montaigne (1.533. — 1.592.), koji je svoj narod poučavao u korisnoj tjelovježbi, te je osobito mladeži preporučivao: trčanje, borenje, jahanje, lov, ples, mačevanje kao i glazbu, veleć prema Platonu: »Ne vježbajte samo dušu ili pako samo tijelo, već oboje zajedno, t. j. cijeloga čovjeka, kojega ne smi-

*) Pretpostavlja švedsko jačanje njemačkome; nu pošto se i ono zavuklo u zatvorene dvorane, to i od njega više cijeni svježi, krepki način izvađanja engleskih igara na tratini.

jemo na dvoje dijeliti«. Nu i te krasne pouke ostadoše tek glasom vapijućega u pustinji, dok, povađajuć se za bistroumnim engleskim liječnikom i pedagogom I. Lockeom, genialni franceski učenjak Ivan Jakov Rousseau (1.712. — 1.778.) latentne nazore mase i naobraženih skoro eksplozivnim načinom ne probudi, rekavši u svom znamenitom pedagoškom spisu »Emilu« o potrebi tjelovježbe za bolji te svestrani napredak mladeži: »Istodobno vježbajte u pitomcu i tijelo na svaki mogući način; jer se vrlo varaju, koji misle, da je to na uštrb duhu. Neka se u pitomca sravni um mudraca sa jakošću gorostasa. Sve, što ljudski um shvaća, dolazi kroz osjetila, a osjeti su temeljem umovanju. S toga nam valja vježbati i uda i osjete kano strojeve naše umnosti. Gimnastikom (t. j. tjelesnim vježbama) postajahu stari i napredni narodi srčani i hrabri, tjelesno i duševno smioni i odvažni, što narodima danas u velike manjka«.. »Emil« je postao značajkom cijele jedne kulturne mijene, pedagoškim evanđeljem osamnaestoga vijeka. »Narav, narav«! bila je daljna lozinka budućnosti, »dalje sd mjestâ prefine kulture, dalje iz ruku ljudskih, koji žele sve izobličiti, — na grudi neiskvarene naravi«. S toga uzgoj prema prirodi, a osobito tjelesni uzgoj.

Kako se iz navedenoga vidi, tjelesne su se vježbe u Franceskoj u srednjem vijeku slabo njegovale. Tečajem više stoljeća sastojale su one poglavito u viteškim turnirma (obduljama). Nu pošto su se kod ovih često zbivale nesreće; te pošto se izumom puščanoga praha omogućila borba iz daljega, uslijed česa je nestalo potrebe turnirâ; a osobito otkako je g. 1.559. u turniru umr'o franceski kralj Henrik II., prestadoše napokon i ovi. Brantome (umr'o 1.614.) izvješćuje nas, da je spomenuti kralj rado lovio, veslao, jahao i izvrsno se loptao. Rado se je loptao »loptom à émporter« ili malom loptom. Zimi se je sklizao po ledu na jezeru Fontainebleauskom; a rado se je i grudao. Veli se, da je volio i trčati, te zajahivati visoke konje.

Turnire zamijeniše kasnije na franceskom dvoru jahačke i viteške igre k aruseli. Loptanje u loptaonicama moglo bi potjecati iz Franceske. Ono je tu bilo poznato već prije 15. vijeka; nu ipak su ga najvećma obljubili od vremena Franje I. (1.515.—1.547.). Koli je ono tad rasprostranjeno i uvaženo moralo biti, zaključuje se iz silnih tada po svim gradovima Franceske opstojalih loptaonica. God. 1.610. dapače primiše u Parizu među obrtnike i posebne zanatnike, koji su se bavili isključivo pravljenjem loptâ, palâ i metaljkâ (raketa). Oni su priređivali osobito tri vrsti loptâ: 1. eteufs, male lopte, koje su sastojale od vune, prevučene telećom kožom, i kojima su se iz ruke nabacivali; 2. pelotes, koje su sastojale posve od konca, a nisu bile ničim prevučene; 3. obične lopte. To su bile pelotes presvučene bijelim suknom. Pravili su lopte i tako, da su kakovu orahu sličnu stvar uokrug umatali komadićcima sukna, dok ne bi dobili kruglju od 5—9 cm promjera. Ovu bi tad u drvu, izdubljenu kao kruglja, kruto i okruglo uvaljali, uvezali ju tankim nitima i konačno prevukli bijelim koncem. S početka su odbijali loptu dlanom. Da ih ruka ne zaboli, navlačili su kasnije debele rukavice. Poslije su ove oblagali žicama od crijevâ, jer se pruživošću ovih lopta mogla odbiti mnogo više i dalje. God. 1.427. zavedoše metaljke, čemu je dala povoda neka gospođa Margot, koja je iz Hennegana bila došla u Pariz. Ona je pobudila opću pozornost, jer je nadigrala najvještije i najjače igrače. Metaljka je bila jasenov obruč, dug 20, a širok 13 cm. Krajevi se ovoga sastajali na jednoj širini i tu je među njih bio usađen oko 40 cm dug držak. Taj je obruč bio provrzen mrežom od crijevnih žica. Za loptanje se moralo lako obući. Odijelo se kupovalo kod prodavaoca loptâ. Poslije igre dao se igrač istrti, presvukao se u drugu odjeću, i odmorio se u za to priređenim posteljama.

Guts Muths je zabilježio i četiri franceska načina krugljanja: 1. bez stranke, na vlastiti račun (au rouet), gdje se je svaki igrač igrao za se i za svoj račun; 2. sa strankama (en partie), gdje su bile dvije stranke, te se svaki igrač igrao za svoju; 3. jakim udarcima (aux grands coups), gdje se nastojalo jednim ili sa više naprijed ugovorenih žestokih udaraca kruglju što dalje odbiti; 4. hitrinom (à la chicane) igralo se u poljima, drvoredima, na putevima, uopće posvuda, gdjegod se to samo dalo. Kruglja se uzela, kakogod je prije ležala i tko bi njome najprije s najmanje udarca zgodio postavljeni nišan, dobio je igru.

Francesko je ministarstvo nastave za gimnastičku obuku u školama izdalo posebnu priručnu knjigu »Manuel d' exercices gymnastiques et de jeux scolaires«. Drugi dio toga djela posvećen je školskim igrama. Te se dijele u 1. oživljujuće, razveseljujuće (jeux récréatifes), 2. gimnastičke igre (jeux gymnastiques). U prve se ubrajaju sve igre, koje vanredno razveseljuju, a u druge sve ostale, kod kojih se mišice naprežu kano kod inih gimnastičkih vježba. Dalje se razlikuju igre u one, za koje treba prostrano igralište, i takove, za koje dostaje školska dvorana ili školsko dvorište. Prvo su igre na svježu zraku (jeux dlein air), a drugo kućne ili unutarnje igre (jeux d' intérieur), za koje nije nužno ostaviti školu.

Dne 1. lipnja 1.888. ustrojilo se u Franceskoj društvo za pospješenje uzgoja tjelesnim vježbama. Ovo ima članova i u najotmenijim krugovima. Osobita se pozornost posvećuje dječjim i mladenačkim igrama. S tog se društvo pobrinulo, da se god. 1.889. izdala priručna knjižica o školskim igrama i athletskim vježbama. Uz potanke opise nekih u Franceskoj najobljubljenijih vrsti loptania, opisan je tu Lawn-Tennis, loptanje à la crosse (batićem, palom), nogomet i loptanje »la crosse«; a preporučaju se i vježbe u hodu, hvatanju, plivanju i veslanju.

ENGLESKA.*)

Igre kao narodna osebina.

»Engleska se škola može pomisliti prije bez škoske sobe, nego bez igrališta«, reče mi jednoč smiješeć se neki engleski školski ravnatelj, kad sam s njime razgovarao o značenju igara za uzgoj mladeži. Prem je to rečeno u šali, ipak je u tome vrlo mnogo karakteristike za položaj »out — of — door games«, tjelesnih igara u svježu zraku, na engleskim školama. Za tamošnji školski život igre su zaista toli važne, da mi to jedva pojmimo. Nu to ne vrijedi samo za školski život, nego i za život pučki. Nađu li se gdjegod u svijetu Englezi u većem broju, bilo to u stranim većim gradovima, ili na nekultivisanu tlu, bilo to u lednom sjeveru ili u toplom pojasu, svuda vidimo, kako si u najkraće vrijeme urede igralište, te se naskoro pa i u najnepovoljnijem podneblju vježbaju u svojim narodnim igrama. Nama, koji biće Englezâ uopće teško shvaćamo, čini se to djelovanje smiješnim i nalikim na »spleen«, kojim se skupnim imenom rado nazivlju engleske osebujnosti. Još nas većma iznenađuje igralačka revnost Englezâ u njihovoj domovini. Poput mreže prevlače cijelu zemlju klubovi za nogomet, cricket, lawn-tennis i slični. Kolikom se revnošću u njima vježba, da se u manje ili više svečanom natjecanju sa kojim drugim igralačkim društvom uzmogne boriti za čast veće igralačke umjetnosti! Kakvom važnošću govori štampa o takvim »matches« (igralačkim natjecanjima), i kojim, nama nepojmljivim interesom, dolaze tisuće i tisuće, da motre često po dane trajuće igre. Zaista, igre su danas u Engleskoj postale moć, koja na život pojedinaca i cijele narodnosti više djeluje, nego u ikoj drugoj zemlji na svijetu.

S tog treba, da se prijatelji djetinjih i pučkih igara u Hrvatskoj uzmognu za njih zainteresovati, svrnuti pogled na zelena igrališta Velike Britanije i predstavit si tamošnje igre.

---

*) Prema rectoru H. Raydtu u Ratzeburgu. Jahrbuch für Jugend u. Volksspiele, teč. I, 1.892.

Igre mladeži.

Igre engleske mladeži dijele se prema tri glavna odsjeka (»terms«), u koja je razdijelena tamošnja školska godina, u tri naravne skupine.

U ljetnom termu, koji traje od početka svibnja do konca srpnja, glavna je igra cricket.[1]) Privlačiva ta igra, koja je kod nas još skoro posve nepoznata, ponajviše nalikuje našemu velikomu kapušu.[2]) Cricket je vanredno fina igra, koja zahtijeva veliku spretnost, svladanje samoga sebe, brzu odluku i ustrajnu pažnju, te pobuđuje na uviđavno skupno igranje, pak s toga ima neprocjevu pedagošku vrijednost. — Druga igra, koja se u ljetnom termu u većini engleskih škola izvađa, akoprem ne u onoj mjeri, u kojoj cricket, jest i kod nas već nešto poznatiji »lawn-tennis« ili loptanje na livadi.[3]) Njom se ponajbolje zabavljaju dvije ili četiri osobe, te je s toga manje shodna za škole

U drugom školskom termu, koji traje od početka listopada do Božića, prevlađuje »footbal« ili nogomet.[4]) I ta je igra kod nas još posve nepoznata; nu toga ni najmanje ne zaslužuje, jer je to divna igra za zimsko doba. Ona je »remek-djelo engleskoga igralačkog genija«, kako pravo reče neki učitelj, koji ju je u svojoj školi njegovao. I starijemu čovjeku, komu se srce još nije skamenilo od predsuda, ono radosno uzavrije kad motri vrevu valjano igrane partije nogometa. Čas se vidi kožom opšivena velika šuplja lopta, kako žestoko udarena nogom, visoko u luku leti preko glava igrača; često ju »borci« u najbržim jatima proganjaju; naskoro je isčezla u »stisci« njihovoj i ne vidi se drugo do silesije glava, ramena i nogu u zamršenoj vrevi; sad ju opet najbrže što može u svom naručju nosi jedan prama neprijateljskim vratima (»goal«), preko kojih ona konačno, često nakon višesatne borbe, u elegantnom zamahu zazuji, praćena radosnom klikom pobjedničke stranke. Svježom mladenačkom radošću, snagom i srčanošću prožinje cijela igra od početka do konca; a tim svojstvima budi ona i krijepi dječačka srca.

U trećem termu, vremenu među Novom godinom i Uskrsom, igre na zraku zamjenjuju se tako zvanim »athletic sports«, atletskim zabavama. To su u prvom redu obične jačalačke vježbe, a uz njih boksanje, 'rvanje, mačevanje, skakanje, trčanje, te dug i neprekidan brzi hod.

Kad vrijeme dopusti, njeguju se uz spomenute velike igre još i neke manje, od kojih su ponajglavnije ove: »rounders«, »prisoners-base«, »fives«, »racket«, »hockey« i »golf«.

Rounders je igra sa dvije mete. Prva je označena pravcem i zove se grad (»base« ili »home«); drugu sačinjavaju polukružno u zemlju zabiti štapovi, između kojih udarajuća stranka redomice protrkuje.

Prisoners-base na vlas je slično našoj igri »Vojnik« ili »Na robove.«[5])

Fives je vrlo obljubljena, osobita igra, koja sastoji u tome, da dvije suprotno si stojeće osobe malu, masivnu gumlastičnu loptu rukom odbijaju prama glatkoj zadnjoj i dvije postrane stijene, pazeć da se lopta što dulje giblje.

Racket se igra u natkrivenim prostranim dvoranama, u koje svjetlo dolazi odozgor, metaljkama i loptama kano kod Lawn-tennisa, te je vanredno prikladna za ovu nepovoljnu zimsku dobu.

Hockey je opisan na str. 181. ove knjige.

---

[1]) Str. 190. ove knjige.
[2]) Str. 98. ove knjige, br. 244.
[3]) Str. 174. ove knjige.
[4]) Str. 184. ove knjige.
[5]) »Vojnik« (»Na robove«, »Izazivanje« — »Barlauf«) str. 18. od incl. 21. ove knjige.

Za golf je potrebno vrlo prostrano i ravno igralište, na kom se posve razdaleko u zemlji načine luknje. U ove se stanovitim redom utjeruje lopta. To je prekrasna igra, koja se u škotskim školama mnogo njeguje.

Zgodimice se u školski život utisne i još jedna velika skupna igra. To je »paper chase«, vrst lova, što ga nazivlju i »hare and hounds«, zec i psi. Tu se naprijed pošalje učenik, koji je poznat, kano vanredan trkač. On svoj trag obilježi odrescima papira, što ih prema potrebi na zemlju spušta iz vrećice, koju nosi o vratu. Nakon nekoga vremena pođe za njime ostalo jato dječaka u potjeru preko bedema i jaraka, kroz šume i prostrane pustare, dok ne ulove zeca, ili dok se psi i zec u ugovoreno vrijeme ne sastanu na naprijed opredijelenom mjestu.

Nije mnogo igara, kojima se zabavlja engleska mladež; nu djećaci ih više ni ne žele. Jednoč zavoljenom igrom zabavljaju se poslije uvijek. U glavnom su dapače samo dvije igre, kojima se zabavlja engleska muška mladež; a to su cricket za toplo i nogomet za hladno doba. Časna je pako dužnost, da u bud kojoj od ove dvije igre bude svaki što vrsniji S tog se dan na dan najgorljivije vježbaju i igraju. Time prouzročeno silno tjelesno gibanje na svježu zraku mnogo doprinosi, da je engleska mladež toli bistra i zdrava, da se time zaista može ponositi.

Igre odraslih.

Ni nakon svršene školske dobe tjelesna se igra na svježu zraku u Engleskoj ne zaboravlja. Morala bi biti vanredna iznimka, kad se koji engleski gentleman ne bi podao ma kome tjelesnome športu. Uza sve to tamošnji rodoljubi često ističu, da igre u svježu zraku i slične tjelesne vježbe još nisu dostatno u svim slojevima pučanstva uvriježene, prem ih možemo smatrati engleskom narodnom navadom, o čemu kod nas, na žalost, ne može biti još ni spomena. Za lijepih ljetnih popoldneva pune su rijeke, kanali i morski zatoni lađâ veslačicâ, ceste bycikla i trycicla, kolnici u perivojima jahačicâ i jahačâ, a silesiju javnih i privatnih igrališta oživljuju igrajuća se gospoda i dame. Prvima je najvažniji cricket i nogomet, a drugima Lawn-tennis, u kom su mnoge engleske dame vanredno spretne. Milota je promatrati, koli se gracioznom trkom za amo tamo bježećom loptom giblje vitko tijelo u netijesnoj igralačkoj odjeci, kojom li sigurnošću racketom (metaljkom) oboružana ruka loptu dočika i kojom li ju snagom preko mreže prebacuje! I kano skupna igra za gospodu i dame Lawn-tennis mnogo vrijedi, podajuć na najugodniji način zgodu veselu, neprisiljenu općenju obih spolova. Uopće su veselost, zadovoljstvo, bodrost i neprisiljenost znaci engleskoga i svakoga pravoga igrališta. Tu Engleze, koji su i kod nas razvikani kano ukočeni i dugočasni ljudi, upoznajemo s posve druge, ugodne strane. Jesmo li igralački život u Engleskoj ma i najkraće vrijeme promatrali, upoznajemo, da igre u svježu zraku engleskoj narodnosti nisu samo neprestano obnavljajućim se bogatim vrelom snage i zdravlja, nego da imaju i neprocjenivu društvenu vrijednost

Sigurno je, da igre i šport u Engleskoj uvriježuju mnogu skrajnost koje se nikako odobriti ne mogu, nu isto je tako nedvojbeno, da su igre kao narodni običaj uopće sretan smjer narodnoga života. jer ih prati zdravlje tjelesno i duševno. I naši bi odnošaji urodili blagoslovom, da mladenačke i pučke igre svi bez razlike jednako obljubimo.

Razumije se, da ne bih preporučio posvemašnje oponašanje engleskih igara; jer mi imamo punu riznicu izvrsna svoga blaga. Ali što za nas dobro pristaje, primimo odasvud, a ne odbijajmo ga možda samo zato, što je niklo na tuđem tlu.

* * *

Iz ocrtanoga stanja igara u Engleskoj vidimo, da su Englezi u tome sada uzorom svim ostalim narodima. Što su se pako dotle u tome uspeli, među inim je

jedan od poglavitih razloga, da su njihovi duševni vođi već od pamtivijeka neprestano nagoviještali valjan tjelesni uzgoj kano sredstvo, kojim se postizava sreća.

Najglasovitiji engleski pedagog, slavni John Locke[1]), suvremenik našega neumrloga Komenskoga, u svojim djelima, a osobito u »Nekojim mislima ob uzgoju«[2]) toplo zagovara tjelesni uzgoj. »Naobrazba mladeži«, kaže on, »veoma je važna; slab i mlitav odgoj pokvari cijeloga čovjeka. Devet desetina ljudstva postane odgojem ili dobrim ili opakim. Ako i mora odgojitelj najveću pozornost svraćati duši, ipak ne smije ni tijela zanemariti«.

Herbert Spencer pako, sada u Engleskoj i Americi najslavniji filozof, u djelu si »Nauk ob uzgoju«[3]) o tjelesnim vježbama veli: »Ovdje kao i drugdje pokušalo se je, da se umjetnim postupkom prouzročena zla liječe drugim umjetnim postupkom. Pošto je naravno, dragovoljno vježbanje zabranjeno, a zle su se posljedice nevježbanja opazile, prihvatio se je sustav umjetne vježbe — tjelovježba. Dopuštamo da je to bolje nego li ništa; nu mi niječemo, da tjelovježba dovoljno zamjenjuje igru. Mane su njezine pozitivne i negativne. Ponajprije ta formalna gibanja mišica nisu tako različita kao u djetinjim igrama, a k tome u tjelovježbi nisu sve česti tijela jednako djelatne. Odatle slijedi, da vježba, pada li na pojedine česti tijela, brže izmori dijete, nego li bi ga inače morila. Tome mimogredce dodajmo, da to vježbanje pojedinih česti nerazmjerno razvija, ako se trajno opetuje. Nadalje, kolikoća takove vježbe nije samo nedostatna zbog nejednake razdiobe, već je još nedostatnija zbog nestašice interesa. Ako baš i nije uvijek odurna, kako se više puta zbivâ, kad se uzimlje u stalnim učevnim urama, sigurno djetetu dosadi zbog nestašice zabave. Doduše se učitelj tjelovježbe služi natjecanjem, da djecu potakne; ali taj poticaj nije tako trajan kao ono veselje, koje dijete uživa u raznovrsnim igrama. Nu još nam preostaje najznatniji prigovor. Osim toga što tjelovježba zaostaje za igrom glede kolikoće mišične vježbe, ona joj još više nije premac glede kakvoće. Ona razmjerna nestašica veselja, koja je uzrokom, da se djeca brzo okane umjetnih vježba, čini ujedno, da te vježbe i slabo djeluju na tjelesni sustav. Krupno blude oni, koji misle, da dokle množina tjelesne djelatnosti ostaje ista, nije do toga stalo, da li je ta vježba ugodna ili ne. Ugodna duševna pobuda veoma se okrepno i živo dojimlje. Pomislimo samo, kako se dojimlje bolesnika ugodna vijest, ili posjet staroga prijatelja. Predočimo si, kako brižno liječnik preporuča slabu bolesniku veselo društvo. Sjetimo se, kako je blagotvorna po zdravlje ugodnost, proizvedena promjenom mjesta. Istina je, da je to čuvstvo sreće najmoćnija okrepa živaca. Dočim to čuvstvo pospješuje kolanje krvi, olakšava ono obavljanje svake funkcije; a time se umnaža zdravlje, ako ga tijelo uživa, a uspostavlja se, ako ga je izgubilo. Odatle bitna prednost igre pred tjelovježbom. Veliko zanimanje, što ga djeca osjećaju u svojim igrama i bučna radost, kojom se podavaju svojim najluđim zabavama, isto su tako velike vrijednosti, kao i djelatnost, koja ih prati. A pošto tjelovježba ne pruža tih duševnih poticaja, mora da je već u korenu manjkava.

Mi dakle dopuštamo, da su formalne vježbe udâ bolje nego ništa; nadalje dopuštamo, da se takove vježbe mogu upotrijebiti kao pomoćno sredstvo; nu tvrdimo, da nikad ne mogu nadomjestiti onih vježba, koje narav traži. Djevojkama su kao i dječacima bitne za njihovo blagostanje djelatne igre, na koje ih nagon tjera. Tkogod im ih brani, uskraćuje im Bogom naređena sredstva tjelesnoga razvoja.«

---

[1]) Rođ. 9. VIII. 1.632. u Wringtonu, blizu Bristola, u grofoviji Somersetskoj; umr'o 28. X. 1.704.

[2]) Na hrvatski preveo, životopisom, ocjenom i bilješkama providio Ivan Širola. Senj, 1.890.

[3]) Pohrvatio Ivan Širola, Zagreb, hrv. pedagog.-knjiž. zbor., 1 883.

NJEMAČKA.

Igre potječu otkad i ljudsko pokoljenje, otad bo je i početak svih gimnastičkih vježba. Narodi u svom primitivnom stanju vježbaju si tijelo prema svojim potrebama: za svrhe ratne i za lov. S kulturom napreduju i tjelesne vježbe. Pođe li kultura stranputicom, zalutaše s njome i tjelesne vježbe; nu uvijek opet u njima prodiraše naravni nagoni mladenačkoga tijela »natrag k naravi«. — Tako bje kod svih naroda, pa i kod Nijemaca.

Viteštvom kod Germanâ krasno procvaše tjelesne vježbe u turnirima i kano svakovrsne pokretne igre. Kad je viteštvo propalo, prionuše građani i seljaci uz mačevanje, borenje, zgađanje strjelicom i slične vježbe; a i uz raznovrsna loptanja. Prama koncu srednjega vijeka zakržlja sav pučki život, zanijemi sva poezija, a i tjelesne se vježbe zanemariše. Istom nastojanju humanistâ pođe za rukom, da su se u mladenački uzgoj opet uvele tjelesne vježbe. S tim preporodnim pokretom izjaviše se učenjaci i uzgojitelji za tjelovježbu u uzgoju, te da se starodavne gimnastičke igre u puku opet ožive.

U Njemačkoj stadoše reformatori tjelesnim vježbama uzgajati tijelo, te učitelji i uzgojitelji, kao: Camerarius i Trotzendorf zagovarahu pokretne igre na zraku. Ali posljedice nemiloga trideset-godišnjega rata zatrše i prve cvjetove njemačke gimnastike.

Napokon Rousseauov poklik »Vratimo se k naravi«! odjeknu i među stijenama njemačkih škola. Muževi: Basedov, Salzmann, Rochov, Campe, Pestalozzi povedoše pedagošku revoluciju proti duševnoj i tjelesnoj nenaravnosti u uzgoju.

Za njima uslijedi Guts Muths, koji u Schnepfenthalu tjelovježbu na njemačku uobliči, a mladenačku igru podiže na visoki stepen. Njegova knjiga o igrama je praknjiga svih igralačkih knjiga. — Za njim se pojavi Jahn, koji gimnastiku pod imenom »jačalačka umjetnost« učini narodnom svojinom i u Hasenheidu kod Berlina praktično dokaza istinitost svoje rečenice: »Bez jačalačke igre ne može se jačalište ni pomisliti«. — I tvorac današnjeg njemačkog školskog jačanja, Spiess, naloži: »Naša djeca neka se danomice vode na igralište, kao i na posao«!

Ipak ono, što Guts Muths učini i o čem Jahn uznastoja, nađe u Njemačkoj slaba odziva, a i taj uništi postupak pruskoga ministarstva od 23. III. 1.820, kojim se tjelovježba zabrani. Istom Lorinserov spis »Za zaštitu zdravlja u školama« (1.836.) i tim povodom uslijedivši nalog kralja Fridricha Wilima IV. (6. VI. 1.842.), te napokon političke zgode 1 870.—71. pribaviše malo po malo jačanju državljansko pravo u školskim širim krugovima.

Ali i sad se izjalovile nade Guts Muthsove i Jahnove. Oni su po uzoru grčkom željeli jačalište u prirodi sa sjenatim drvećem, sunčanim svjetlom, svježim i zdravim zrakom, zelenom tratinom, po kojoj se komešaju i vrve vesele povorke igrača. Nu moderno jačanje njemačko poprimi više značaj učiva, pokretne škole. Mislilo se, da je dostatno, što se mladež u zatvorenim jačalačkim dvoranama za dva sata na tjedan nastojalo usrećiti prostim i redovnim vježbama, te vježbama na spravama. Ali tu je manjkala neophodno nužna strana tjelesnoga uzgoja: slobodan dokaz tjelesnih sila, a to je igra. Jačanje bez nje je baš kao i igra bez njega: samo jednostrana vrst tjelesnoga uzgoja. S toga posve pravo zaključiše njemački učitelji jačanja u svome sedmom sastanku, obržavanu god. 1.874. u Salzburgu: »Uz do sad na našim javnim školama minimalno određena dva sata jačanja na tjedan ima se priskrbiti daljno vrijeme za njegu jačalačkih igara«. Osmi pako sastanak učitelja jačanja zaključi u Braunschweigu god. 1.876.: »Da tjelesne vježbe postanu pučkom navadom, moraju pučka natjecanja i igre nadopu-

niti jačanje. Pokret za igre bivao sve uplivniji. Mnogi liječnici, a i državna povjerenstva zagovarahu ih kano ustuk proti duševnoj preopterećenosti školske mladeži. God. 1.881., u devetom svome sastanku u Berlinu, nadopuniše učitelji jačanja posljedni svoj zaključak tražeći, da se igre obligatno uvedu u škole. Svemu tomu, a i Hartwichschevu polemičkom spisu: »Na čem trpimo« pripisuje se glasovita naredba ministra nastave pl. Gosslera, od 27. X. 1.882., u kojoj su među inim i ove zlatne riječi: »Škola i dom, te tkogod je pozvan i dužan raditi za naobrazbu mladeži, nek se brinu, da taj dio mladenačkoga života, radost prvašnjih pokoljena u sadašnjosti opet rascvate i za budućnost zadrži.«

I sad se bilo pošlo stranputicom. Mnogi krivo shvatiše duh te naredbe, te u prevelikoj gorljivosti za igrom htjedoše jačanje skoro posve napustiti. Nu razumni i uviđavni ljudi svedoše opet sve u pravu kolotečinu. To se, n. pr. sluči u Görlitzu, gdje od g. 1.882. za dobro naroda zaslužni, neumorni saborski zastupnik pl. Schenckendorff sa ravnateljem gimnazije Dr. Eitnerom i pokojnim naučiteljem jačanja Jordanom za naobrazbu učiteljâ u igrama urediše posebne tečaje. Takvi se tečaji naskoro urediše po svim većim njemačkim gradovima; a po njihovu uzoru i u stranim državama. Nu ipak je još vrlo mnogo posla na tom polju. S tog se, i opet nastojanjem zastupnika pl. Schenckendorfa, dne 21. V. 1.891. u Berlinu ustroji posebni »Središnji odbor za promicanje djetinjih i pučkih igara u Njemačkoj«, koji u svakom pogledu veoma zaslužno djeluje.

AUSTRO-UGARSKA MONARKIJA.

Preostaje mi jošte da spomenem, kako su se tjelesne vježbe presadile u našu monarkiju, te kojim plodom urodiše.

Njemački narodi naslijedovahu u svemu svoju sjevernu braću. Dakako, da su se u tom odlikovala veća mjesta: Beč, Gradac, Linac, Solnograd, itd.

Slovenski su narodi za tjelesne vježbe s početka slabo marili. Česi bijahu prvi, koji su u tom dobrim primjerom prednjačili ostalim Slavenima. Najveći učitelj českoga naroda, slavni Jan Amos Komensky (rođ. u Nivnicu g. 1.592. blizu Ugarskoga Broda u Moravskoj, ili možda baš i u samom Ugarskom Brodu) brinuo se je već onda za tjelesni uzgoj mladeži, veleć: »U prvo doba treba da se djeca ostave na polju, da se igraju, dokle hoće. — Školske sobe treba da su prijazne i kraj njih neka je igralište za djecu. Učenike ne valja opteretiti množinom naučne građe, da se mogu igrati i zabavljati«. — Poput Germanâ imali su i Česi »turnire«, koje su nazivali »sjedanja«.*) U pjesmi »Ludiše i Lubor« (u kraljodvorskom rukopisu) pripovijeda pjesnik, da se na sjedanje sastajahu junaci na širokoj luci (livadi), na kojoj bijahu u okrug uzvišena sjedala za vladara, njegovu obitelj i njegov dvor;

Seděše kněz s starostami,
sedě kněni s zemankami,
i Ludiše s děvicemi.

Knez sjeđaše s starostama,
A kneginja s gospojama,
A Ludiša s djevojkama.

Sam knez odredi prvi između nazočnih vitezova borioca, koji si opet sam takmace izabrao,

i kaže kněz nu Střebora,
Střebor Ludislava zyva;

Koj će prvi na bojište,
Knez će sam ga odrediti;
Pak pokaza na Strijebora,
Strijebor zovnu Ljudislava.

Za knezom a njegovom dozvolom izabrala si borioca njegova supruga, a naposlijed kneginjica.

*) Löffler: Gimnastika.

Vitezovi borahu se jašeć kopljem, a pješice mačem; pa ako ne bi ni jednomu sreća priskočila, te se oba umoriše, bijaše im na volju od daljnjega takmenja ili borbe odstupiti;

i tak uondana běsta
oba z dráhy vystúpista.

Umorena tudaj oba
Sa bojišta istupiše.

Ovaj boj nastavljen je i pješice, ako bi jednomu ili drugomu za rukom pošlo, protivnika si krenuti ili baciti s konja, te se ovaj ne bi ozledio, ili da su oba sretno na noge poskočili;

vysadi jej z tvrda sědla
sam sě s koně ruše vrže.
Oba dobysta tu meči
— — — — — — — —
— — — — — — — —
Srpoš v chladnu zemliu pade;
i oba sta unavena,
oba z dráhy vystúpista.

Izboči ga s tvrda sedla
I sam s konja brže skoči
Pak dobiše britke mače
— — — — — — — —
— — — — — — — —
Srpoš hladnoj zemlji pade;
Oba već su umorena
Oba z dràge istupiše.

Ako se je protivnik s konja svalio i ozledio, te bi ga sluge morale odnesti, pozva si drugi nova protivnika imenice, a predobivši i ovoga, ostavio bi sada nazočnim junacima na volju, koji se hoće s njime ogledati. Čini se, kao da se onaj već nije trebao dalje boriti, ako je i po treći put pobjedu održao.

»Kto sě chtěju se mnú biti
těm v ohradu sěmo jeti«
— — — — — — — —
— — — — — — — —
I tu protiv sobě hnasta
hlavama v sebe vrazista
aj oba z koniú spadesta.
Ruče zdě meče dobysta,
opěšalá zápasista.
— — — — — — — —
— — — — — — — —
mečem v meč udari ranu
i meč vzletě za ohradu;
Zdeslav sě na zemiu vrže.

»Tko se hoće sa mnom jačat
U ogradu neka ide«.
— — — — — — — —
— — — — — — — —
Pogna jedan na drugoga,
Glavama se udariše,
Oba s konjâ svališe se.
I dobiše brzo mače,
Pješice se poćeraše.
— — — — — — — —
— — — — — — — —
I udari mačem u mač,
Mač odleće za ogradu,
Na zemlju se Zdeslav spusti.

Junaka dobitnika okupila bi sada sva sjajna gospoda, te ga vodila uz glas trubalja i bubnjeva knezu, njegovoj obitelji, te bi ga onaj, koji ga je izabrao, ovjenčao hrastovim vijencem.

Okluči Lubora panstvo
i vede joj přede kněze
před kněni i před Ludišu.
Ludiše mu věnec stavi
věnec z dubového listie. (Hanka).

Do Lubora vrvi plemstvo
I vodi ga tad pred kneza,
Pred kneginju i Ljudišu,
Ljudiša ga vijencem vjenča
Vijencem s lišća dubovoga. (Trnski).

Kada knez na svom dvoru ne ima već nikoga, ili nije htio da ga odlikuje čašću, poprati nova borioca na mejdan junački, i onda se je završilo sjedanje.

Ovakova sjedanja sačuvala su se uz druge u srednjem vijeku obične viteške igre — turnire, — koje, unešene u Česku za Većeslava I., vrhunac savršenstva postigoše za Přemisla Otokara II. Za Jana Luxemburškoga istisnuli su turniri domaća sjedanja.

Za Česima lijepo pokročiše naša susjedna braća Slovenci; a ne zaostajemo ni mi Hrvati. Neprežaljeni naš Don Miho Pavlinović (umr'o 1.887.) u svojim spisima spominje, da su se prigodom krunisanja hrvatskoga kralja Dimitrija Zvonimira (9. listopada 1.076. u crkvi sv. Petra na solinskom polju u Dalmaciji) izvađale i neke igre*). — Znameniti hrvatski učenjak Nikola Gučetić (1.549.—1.610.),

*) Bilo bi dobro, da se naši rodoljubi u Dalmaciji pobrinu, da nam ta dragocjena narodna uspomena ne propadne. I ja bih dotične opise vrlo rado uvrstio u novo izdanje ove knjige.

rođen iz prastare vlasteoske porodice u Dubrovniku, napisao je talijanskim jezikom vrlo zanimivo pedagoško djelo »Uprava obitelji« (Governo della famiglie). Po njegovu mnijenju tjelesne su vježbe djeci vrlo potrebite toliko radi zdravlja, koliko i radi duševnoga raspoloženja; jer besposlenost je za mladića kuga i majka sviju poroka. Lijenštine moraju se istjerati iz grada. Među takove vježbe pripadaju mačevanje, ples, loptanje, itd. — Da gimnastika i gimnastičke igre, što se sada školi nameću, nisu ništa strana, čemu naš narod nije viko, evo tome dokaza:*)

Vrčević opisuje u svojim »srpskim narodnim igrama« trostruk skok: skok s mjesta (u igri 85.), skok trčke (u ig. 86.) i samoskok pro (preko) noža (ig. 71.). — Skačuć prvim načinom, momak skoči 10—12 bosih noga. Svuda se spominju oni, koji bolje od boljega skaču, kao rad osobitoga nekoga junaštva. Tko trčke (ili zagonke) skakati hoće, uzme za trk od 30—40 koraka u svaku ruku po kamen, težak po oku, pa se zatrči, te čim skoči, onaj mah baci od sebe ona dva kamena. (Crnagora). U Trebinju (Hercegovina) skaču momci i na treći način: Skupi se igrač čučke, te privine koljena upravo do zubâ, bosonog, pa se obim rukama uhvati za nožne palce, a pred njim spruže mu gô nož — jatagan s oštricom ozgor, pa onako skupljen i držeći se za palce nogû preskoči preko gola noža. — U igri 87. pripovijeda isti pisac, kako se baca »kamen s ramena.**) To isto u kratko spominje Karlo Petter na str. 210. svoje knjige »Dalmatien«, a još kraće Mijat Stojanović o Hrvatima u Slavoniji. — U 89. igri »koljenima o drvo« opisuje Vrčević jednu vježbu na »srgu« (»preča«) te kaže, ako se momci u kući igraju, služi im za igru greda a izvan kuće grana kakova drveta, pa redom jedan po jedan objesi se o njoj rukama i pruži se, pa onako viseći i rukama udara sa oba koljena u ono drvo, o kojem visi, i svaki put, kad udari, pruži se. Ostali to gledaju pa broje, koliko će puta udariti. — Kakvom voljom naš narod gađa iz pušaka i poštolja u nišan, govori Vrčević u igri 91. »nišana«. Prema tome Hercegovci prilikom sajmova »poperivši u kakav plošasti kamen na uzvišeno mjesto ili inače kad i kad kokota te napored gađaju. Ako kamen zapeti pogode, opet ga popnu, ili ako se slomi, drugim ga zamijene, a tko pogodi kokota, nosi ga. Veliki je ponos i dika onomu, koji nišan pogodi, a još više onomu, te s ruke ubije i ne nasloni pušku«.

U Dalmaciji, veli Petter, gađaju o zborovima u nišan. Gađač sjedne na zemlju ili s gornjim tijelom legne na tle, nasloni pušku o kamen, podmetnuv cijevi svoju kapu, te pogoditi će nišan na 100 koraka — Isti pisac spominje u svojoj I. knjizi na str. 210., da morlaci skaču preko kamenja ili nategnuta konopa, a to s mjesta ili trčke. — Na str. 210. I. spominje Petter gimnastičke igre »morlakâ«, te veli, da 'rvuć se svaki nastoji, kako će drugoga na zemlju oboriti, — da o drvo vješaju bud kakovu pticu (pijevca), kojoj momak trčeć mora handžarom glavu odsjeći. Oni se vježbaju i u trku i to u nekoj igri, koju Petter zove »Sklavenspiel«, u kojoj se igrači podijele na dvije stranke, te jedna nastoji na tijesnom prostoru bjegunca druge stranke zarobiti. U Spljetu i na Korčuli plešu kod svečanosti neki ples (Moreska), gdje muževi, podijeleni na dvije stranke i odjeveni kao Turci i Arapi uz glazbu plešu, udarajuć sabljom o zemlju. — Putujućemu Petteru (I. 106.) pokaza vođa u okoloni kninskoj nekoliko kamena uz cestu, više hvati razdaleko, odakle i dokle je Kraljević Marko skakao. To se mjesto zove »kraljevićeva skakala«.

Vuk Karadžić u svom rječniku veli, da se »Miloševa skakala« zove jedno mjesto u Jadru kod Gnjile, gdje imaju četiri kamena udarena u zemlju; dva, odakle, kažu, da je Miloš Obilić odskočio, a dva gdje je doskočio; ali je ovo kamenje tako razdaleko, da se ne može vjerovati.

*) Löffler: Gimnastika.
**) »Umetanje« na str. 109. ove knjige.

U Sinju svetkuju svake godine, prije na posljednju nedjelju mesojeđa, kasnije na carev dan, oslobođenje grada od Turaka, koji su bili 1.715. pod vezirom Mustafom pašom na nj navalili, trčeći igru »alku«.*) Dok su Mlečići vladali, davali su nagradu od 6 rifi skrljetna sukna; od god. 1.818., do kada su Francezi tu svetkovinu bili zabranili, dijeli se nagrada od 100 for. Vele, da su i djaci sinjskoga gimnazija još do god. 1.858. svršetkom školske godine alku trčali.

Iz svega do sad rečenoga vidi se, da naš narod onkraj Save, Une i Velebita pozna dosta gimnastičkih vježba i igara; a da nam ih narod i na našoj strani ima, najbolje dokazuje ova knjiga, za koju su naši marni pučki učitelji i učiteljice lovorlistke zaslužili. Uz njih su se sabiranjem igara u narodu ili zagovorom istih odlikovali jošte: Luka Ilić — Orivčanin (1.846.), Mijat Stojanović (1.858.), Don Miho Pavlinović, hrvatski glazbeni Vuk Franjo Š. Kuhač, Andrija Hajdenak (1.878.), A. S. Löffler (1.879.), Franjo Hochman, Jelica Belovićeva i Davorin Trstenjak.

Kad su igre, kao što nas netom prikazano njihovo bitisanje u našem narodu uvjerava, ovako važna grana njegova uzgoja, bi li išta moglo biti prirodnije i opravdanije, nego što ih je visoka naša kr. zemaljska vlada iz općega života povukla obligatno i u školski, da se ovdje na što veću korist naroda nam i domovine kristalizuju i usavrše?!

U kršnoj nam Herceg-Bosni stječe si na tom polju u najnovije doba vanrednih zasluga perjanica tamošnjega školstva, vladin tajnik g. Ljuboje Dlustuš sa revnim svojim učiteljstvom.

Zaključujuć ovo izvješće, spomenut mi je, da je prva sjednica VI. odjela VIII. internationalnoga kongresa za hygienu i demographiu u Budimpešti bila posvećena tjelesnomu uzgoju. Predavao je kr. ug. državni tajnik Dr. Albert pl. Berzeviczy iz Budimpešte, koji ustvrdi, da se igrama u školi ima dati prednost pred svakom gimnastikom; a time će se ponovno zadobiti izgubljeni ideal: harmoniju tijela, srca i duha. I drugi izvjestitelj toga pitanja, profesor više realke u Beču Dr. Leo Burgerstein još gorljivije zagovara igru naprama gimnastici; nu zastupnik pl. Schenckendorff iz Görlitza sveo je tu raspravu u kolotečinu, kojom se u pogledu igara i gimnastike, kako to ocrtah u članku »Njemačka«, u najnovije doba pošlo u ovoj zemlji, a i u Engleskoj i Italiji, unatoč što tamo, kako vidjesmo, Herbert Spencer i Angelo Mosso također zagovaraju igru na mjesto gimnastike; u kolotečinu, što ju i ja prema svome najboljem uvjerenju za naše odnošaje zagovaram naprijed u članku »Igre i jačanje«.

RUSKA.

Rusi se razveseljuju među inim i time, da u 'rvanju pokažu svoju spretnost i jakost. Pri tome ne nastoje samo, da jedan drugoga sruši, nego jedan drugoga i udaraju kao u Engleskoj boksači, a i podmiću jedan drugomu noge. — Vieth veli, da je u prošlom stoljeću neki ruski grof u svojoj jahaonici na takovu zabavu sabrao oko 300 seljaka. Ovi si odabraše vođe, koji su ih potpaljivali na međusobnu borbu. Borio se uvijek samo po jedan par. Imadoše kožne rukavice, tako debele, da su u njima ruku jedva svinuli. S tog su se mnogi i goloruki borili. Na lijevu nogu osloniše se naprijed, izbočiše lijevo rame prema protivniku, da suzdrže njegove udarce, a lijevom rukom zamahivahu s prijeda. Zgađali su uvijek u lice i u glavu, a nikad u prsa ili u stranu. Čim je koji borac drugoga srušio na zemlju, proglasiše ga pobjediteljem, a tim se među njima borba svršila.

Ni jedan narod ne voli pjesmu i ples, kao što Rusi. Za svoje plesove često ne trebaju druge glazbe, do jednostavne pučke pjesme. Ruski se ples s na-

*) Vidi opis na str. 171 ove knjige.

*

pjevom vrlo slaže, jer je izrazit i pantominičan. Ništa nije tako blagoliko kao ruski narodni ples »Golubez«. To je pantomina ljubavne izjave. Ljubeznik ju očituje čuvstvom najveće nježnosti i krotkosti, ljubeznica ju odbija prividno ravnodušno; nu kad ju onaj opetuje, ova ju konačno ipak primi.

Rusi se i raznovrsno loptaju. Jedna vrst sastoji u tome, da kao glava veliku, dlakom napunjenu loptu nogama u luku zrakom gone.*) U tome se mnogi vanredno izvješte. Vele, da se tom igrom zimi izvrsno zabavljaju i kirijaši na cesti, da se zgriju i protepu vrijeme.

I priprostiji Rusi zabavljaju se bacajuć teški šiljasti gvozdeni čavao, da se vrhom zabije u obručić od $2^1/_2$ cola.

Obična ruska ljuljaška sastoji od duge, jake, okomito viseće motke, koja je ovješena na vodoravnoj osovini, smještenoj na dva osovna stupa. Dolje na motci je sjedalo, koje se oko svoje osovine također može kretati, da ljuljajući se uvijek jednako sjedi, ma u koji položaj motka dospjela. Ta igračka ne rabi samo, da se na njoj amo tamo njišu, već ju Rusi umiju toli jako zanjihati, da se oko osovine posve okreće, dosljedno: da se osoba na njoj u krugu vrti.

Mladež se ruska još rado po ledu skliže, a po snijegu vozi na saonicama. Puk vanredno voli spuštanje na saonama niz ledene bregove. Takve bregove osobito običaju prirediti u Petrogradu na Nevi. To je od gredâ načinjena 36—40 stopa visoka skela. S jedne su strane stube, kojima se lako saonice uzvuku, a s druge je strane od vrha prama podnožju ledena kosina pod kutom od 20°. Tu kosinu potaracaju ledenim kockama, koje se slijepe jedna s drugom, te sačinjavaju jednu jedinu glatku plohu. Tko se njome spusti, otocilja se još daleko sleđenom površinom rijeke. Da si otmeni svijet i ljeti takovu zabavu mogne priuštiti, uredište slične skele za k tomu priređena kolica S vrha skele spušta se daskama obložena valovita pruga, prekinuta trima zaravanjcima, koji su redom sve niži jedan od drugoga, a među njima je odgovarajuća koritasta udubina. Mala kolica, u kojima može sjediti samo po jedna osoba, s najvišeg se mjesta poput munje spuštaju utrenikom. Uslijed te brzine sama od sebe pređu prvi zaravanjak, a spustivši se niz drugi dio pruge, i treći zavaranjak, otkle se kosinom još daleko otkotrljaju. Za tim se kolica na užetu uzvuku u vis.

IV. METODA IGARA.

Želimo li, da nam gimnastička obuka u školi urodi korisnim plodom, treba da uz metodički obrađivano jačanje i gimnastičku igru metodički njegujemo. Pošto se igre kod nas obligatno istom uvađaju u škole, a ovo je naša prva i jedina do sad knjiga, iz koje će vrijedni naši uzgojitelji moći crpsti građu i uputu za tu veleважnu granu tjelovježbe, držim da će biti sasma umjesno, ako ovdje nešto potanje progovorim o metodi igara.

Skoro svaki teoretični naukovni predmet ima svoje polje uporabljivosti, na kojem može učenik stečeno znanje u obliku vježbe samostalno upotrijebiti. Gramatika se obilno uporabljuje kod govora, matematika kod proračunavanja zadaća što ih zadajemo, geografija kod risanja zemljovida, fizika prigodom pokusa, itd. Od uporabljivosti teoretičnih znanostî prave se vještine, među koje spada i igra, razlikuju tim, da je za njih glavna stvar obavljanje koje umjetnosti ili rada. Kod vještinâ se ište pored duševnoga rada i sudjelovanje tijela. S tog je i gimnastička igra, kano važan ogranak tjelovježbe, znamenite vrijednosti, a uporabljuje se za uzdržavanje zdravlja, za razvitak značajnosti i estetičnosti tako, da joj vrijednosti nije mo-

*) To je vrst nogometa, za koji Nijemci misle, da je njihova izvorna igra.

guće dostatno istaknuti. Nu ona će žuđenim plodom uroditi samo ako se bude njegovala, kao i svi ostali naukovni premeti, temeljito, t. j. metodički.

Metoda u opće je pravilno postupanje, kojim se dolazi do pretpostavljenoga cilja. Svaki rad, naime, možemo vršiti ili bez pravila, t. j. svojevoljno i slučajno; a možemo ga obaviti i pravilno, t. j. metodički U tom smislu ima svaki rad svoju metodu, a tako ju imaju i igre.

Metoda gimnastičkih igara jest pravilno postupanje pri obuci i vježbi u igrama, »put, što ga učitelj prolazi s učenikom, da ovoga privede k obukovnomu cilju igara«. Ta nam metoda odgovara na pitanja: Kako se igralačko gradivo ima 1. izabrati, 2. rasporedati (razdijeliti); dalje određuje 3. postupak pri obrađivanju igara s djecom, da ih ova uzmognu najlakše shvatiti, naučiti i korisno upotrijebiti; te nas konačno upućuje 4. o disciplini na igralištu, 5. o vremenu za igre i 6. o igralačkim sredstvima ili igračkama.

1. Izbor gradiva.

a) Kao što kod svakoga inoga naukovnoga predmeta, tako se i pri izboru gradiva za obuku u igrama treba ravnati po priznatom načelu »Od poznatoga k nepoznatomu«. To znači, da uvijek s djecom ponovimo njoj već poznate igre prije nego li ju pričmemo učiti koju novu igru. Kao što skoro svaki kraj u našoj domovini ima svoje posebne narodne običaje, tako su u raznim krajevima poznatije i pojedine igre. S toga, osobito ako u koji kraj dođe novi učitelj, neka, prije nego li se odvaži na kakove reforme u ovom predmetu, od djece upozna ondje običajne igre; a tada neka: dobre zadrži i s djecom čim bolje učvrsti; možda pogrešno i krivo naučene, a inače dobre igre, neka ispravi i takove ih što bolje uvježba; neshodne i nedolične neka nastoji da se po mogućnosti što prije pokriju plaštem posvemašnje zaboravi.

b) Drugo kod izbora gradiva odlučno načelo jest »Od lakšega k težemu; od jednostavnoga k sastavljenomu«. To će reći, da obuku u igrama treba početi najjednostavnijom i najlakšom igrom, a tad postepeno uzimati sve teže i teže; jer »kao što dijete u svom razvitku pređe sve one stupnjeve (periode), što ih pređe čitavo čovječanstvo, tako treba da se prema tomu odbiru i igre, ali ne onako, da se dijete podržaje u svojoj razvojnoj periodi, nego tako da se postupice diže, da što prije pređe iz niže u slijedeću višu periodu. Od djeteta ne može se naprečac stvoriti čovjek, ali se ono ima tako upravljati, da na svom razvojnom putu što brže koraca« (Davorin Trstenjak: Igre). — Samo takov je postupak ujedno i — prirodan, t. j. udešen prema naravi, što je također jedno od najvažnijih općih naukovnih načela.

c) Birajuć gradivo prema zahtjevima načela psihologijskoga, pazit nam je: α) Na spol djece, kojoj igru namjenjujemo, i β) na starost (dobu) iste. Pet je glavnih perioda u razvitku ljudskoga života i to: Djetinska, dječačka, mladenačka, muževna i staračka. Uzgojitelj treba da vrlo dobro poznaje narav ljudsku u svakoj ovoj periodi, pa da prema dotičnim zahtjevima naravi uzmogne za svoje pitomce odabrati shodne igre. Posve je, naime, drukčija narav ženskih od naravi muškaraca; a i narâvi jednih te istih znatno se mijenjaju u raznim periodama života. »Ženska je«, n. pr. »čustvenija, nježnija i dražesnija od muškarca. U tom pravcu neka se dalje razvija. Te su vrline djevojci moć, kojima stiče muža; one su potrebne majci u uzgoju djece. Ženska zla svojstva, koja su nužna posljedica zlih prilika, neka se oplemene i navrate najplemenitijim pravcem; a to se može svestranim uzgojem, obukom i pravednim položajem u ljudskom društvu. Igrom neka se zlo ne jača, pa zato ne valja da se djevojke igraju onakove igre, u kojima se lukavštinom dolazi do pobjede« (Dav. Trstenjak: Igre).

Tako isto treba poznavati zahtjeve naravi, a osobito dobre i zle sklonosti muškaraca, te prve nastojati i u igri ojačati i usavršiti; a druge po mogućnosti već u zametku ugušiti ili barem prepriječiti daljni razvoj njihov.

d) Još se izbor igara ravna i po godišnjim dobama, a tako i po dobi dana. U svakoj se, naime, godišnjoj a tako i u dnevnoj dobi zabavljaju djeca već po svojim naravnim sklonostima uvijek drugim igrama. Tako se, n. pr. zimi najrađe vani grudaju, sankaju, skližu; a u kući zabavljaju sobnim igrama (igre za zaloge, žmirke i sl.), za koje ne treba mnogo prostora. U proljeće je više nitko ne sveza u sobi, te se obično najrađe vani špekulaju i loptaju; ljeti se kupaju, itd. I prema dobama dana djeca si odabiru igre. Ljeti, n. pr. dok još sunce ne pripeče, rado će se djeca i proskakati, dočim su joj kasnije za veće žege već milije igre, kojima se može zabaviti u hladu i s manje tjelesnoga pak i duševnoga napora.

To sve mora također učitelj da dobro zna, a da se pri izboru igara ne ogriješi o djetinju narav i zdravlje joj.

e) Konačno će učitelj pri izboru igralačkoga gradiva nastojati ovaj predmet po mogućnosti spojiti s ostalim naukovnim predmetima, a birat će ga i prema možebitnim slučajnim prigodama. Tako n. pr. ako je sparno i oblačno, može se uzeti igra »Pade kiša«; ako je netko učenicima poznat umr'o, igra »Prva ura tuče«, a za učenice »Pogreb«, itd.

Spajajuć učitelj igralačko gradivo sa učenicima već poznatim naukovnim gradivom ostalih predmeta, olakšat će si time tumačenje stvari kod igre, prištedit će vremena; a učenicima će taj spoj posao ne samo zasladiti, nego će im se ovaj i trajnije duše primiti.

2. Raspored gradiva.

Kao što si učitelj ima propisano naukovno gradivo svih ostalih predmeta već početkom školske godine za cijelu godinu unaprijed po mogućnosti rasporedati na vrijeme, koje mu je u tu svrhu određeno, tako će to učiniti i s gradivom igralačkim, što si ga odabere prema naprijed istaknutim načelima. I premda se zbog raznih zapreka, kojih pri stvaranju toga rasporeda nije mogao predviditi, neće moći baš posve točno istoga držati; ipak je ovaj za umno gospodarenje s gradivom i vremenom neotklonivo potreban.

3. Postupak pri obrađivanju igralačkoga gradiva.

a) Ovdje nam je najglavnije pravilo »Sed multum, non multa«, što hrvatski znači »Malo, ali — valjalo«. Tada, i samo tada moguće je, da nam posao bude temeljit, što i je jedan od najvažnijih uvjeta uspješnu radu u pučkoj školi.

b) Za svaku se igru pomno pripravi! Čovjek može drugoga samo ono naučiti, što sam valjano zna. S tog je učitelju nužno, da svaku igru, koju želi djecu naučiti, sam prije dobro prouči i svestrano upozna. Tako će lako moći udovoljiti i novome zahtjevu, koji traži

c) Nastoj, da igrače u igri zabaviš ne samo tjelesno, već i duševno! jer će im gradivo znati podati za njih shvatljivo i zanimivo. Time ćeš za svoj posao predobiti njihovu pozornost, s ovom i ljubav; a imaš li jednom čiju ljubav, tad si mu gospodarom i nemaš više šta od njega tražiti.

Želimo li tome zahtjevu udovoljiti, nastojat nam je, da djeci, prije nego će ona koju igru početi izvađati, ovu svestrano protumačimo. Djeca treba da najvećom točnošću nauče svaki čin i pokret, što ih igra zahtijeva; a ako se igra izvađa uz pjevanje, moraju uz to još valjano znati tekst i napjev pjesme

Istom tad ju smije učitelj učiti izvađati samu igru. Pri ovome:

d) Ne zapovijedaj samo i ne gospodari djeci u igri, nego joj budi igrajući se drug! Učitelj bi zlorabio svoj položaj, kad bi, mjesto da igru

dječju mudro i oprezno rukovodi, htjeo tu pokazati svoje gospodstvo, zapovijedajuć djeci i sileć ju na ovo ili ono, što se ne bi slagalo s pravilama igre. Ova t. j. pravila imaju svakome igraču, dakle i učitelju kao takovu, biti sveta, i njihovim se zahtjevima svatko, tko se želi igrati, mora bezuvjetno pokoriti.

e) »Repeticio est mater studiorum — ponavljanje je majka znanja«. To vrijedi i kod igre, kao i kod svih drugih naukovnih predmeta. Nigda ne pustimo, da se jednom te istom igrom djeca najednoč predugo zabavljaju. Djeca kao malo tko vole promjenu, duga zabava jednom igrom bi joj dosadila, a dosada bi joj igru u opće najprije i najvećma omrazila. S toga jednostavnije i lakše igre mijenajmo svakih 10—15 minuta. Težim pako i sporijim igrama neka se djeca i duže zabave.

Ta izmjena neka se tako udesi, da djeca počmu igrom, koja manje uzrujava, n. pr. kojom igrom s pjevanjem; nastave kojom živahnijom igrom, t. j. igrom, u kojoj se jače giblje, n. pr. loptanjem ili trkalicom; a zaključi također tišom igrom n. pr. kojom oponašaljkom; ili sl. To bi od prilike bio tok igralačke obuke za vrijeme od jednog sata.

Ali učitelj neka također čim većma nastoji, da s djecom ponavlja igre, što su ih ova naučila u mlađoj si dobi. Tom se zgodom može doduše pripetiti, da odraslija djeca, a osobito djevojčice, imajuć izvađati igre kojima se manja zabavljaju, neopravdano se zasrame, te se ustručavaju igrati se, držeć se za tu igru prevelikom. U takvim je slučajevima, osobito u sadašnje vrijeme, kad mnoga prerano već s 13 godina dozrela djeca, a i prije, misle, da joj je odložiti dječje cipelice, nužno, s jedne strane poukom, s druge pak i silom, istjerati joj iz glave to nepametno precjenjivanje; radi bo se i onako većinom samo o navici.

f) Dopuštaj djeci, da se naučene igre sama igraju! Kad su djeca igru dobro naučila, razdijelit ćemo sve igrače u omanje skupine; jer se narod, stvarajuć igre, nije obazirao na školske potrebe, te je rijetko koja igra, kojom bi se istodobno mogao cijeli, a osobito oveći razred, zajednički zabaviti. Ako imamo djecu obojega spola i igru, koja je za takovu djecu shodna, pazit ćemo pri ovome razdjelenju poglavito, da u svaku skupinu dođu djeca, koja su otprilike jednake starosti, veličine i tjelesne snage. Zahtijeva li pako igra, da se je igraju djeca po spolovima razlučena, pazit nam je uz spomenuto i na ovo.

Za svaku ovakovu skupinu odredit ćemo po dva prednjaka (pazitelja, monitora). Ovo treba da su učenici, koji će svojom staršću, te dostojanstvenim i ozbiljnim vladanjem u neku ruku imponovati ostaloj djeci. Oni treba da su sami igri posve vješti, za nju oduševljeni, a osobito da su sposobni s ostalom djecom otvoreno i neprisiljeno općiti, a pri tome sami sebe odviše ne isticati, te konačno da su kadri svojoj skupini pravila dotične igre u potrebi jasno i razgovijetno protumačiti. Njihova bo je dužnost svoju skupinu ne samo kod igre nadzirati, pravde rješavati i red uspostavljati, nego ujedno imaju kao pravi učitelji nadzirati, da se u njihovoj skupini kod svake igre točno ovrše pravila, što su za tu igru propisana. Uz to im je paziti, da se za njihovu skupinu nužne igračke na početku igre točno uzmu i odnesu na mjesto za onu igru određeno. Kad se pako igra mijenja, da ih u redu preda prednjaku, koji će ih sa svojom skupinom u toj igri i na tome mjestu zamijeniti: a sam da uredno primi igračke od prednjaka one skupine, koju će oni na novom mjestu u slijedećoj igri zamijeniti. To mijenjanje igara ima biti ovako udešeno: S početka se uzmu takove, u kojima se malo giblje; u sredini one, koje iziskuju najjače i najžešće pokrete; a na koncu takove igre, u kojima će se stišati uzrujanost dječja i uslijed ove prenagla cirkulacija krvi, te u kojima se djeca neće oznojiti, nego umiriti i duševno sabrati, — kao što je to ukratko rečeno u predašnjoj točki e) za tok igralačke obuke za vrijeme od jednog sata.

Ovi prednjaci nadziru svoje skupine izmjenično, n. pr. svaki po jedan tjedan. Onaj, koji dotičnoga tjedna »nema službe«, igra se za to vrijeme sa svojim vršnjacima, koji također taj tjedan nemaju nadzora, ili možda u opće i nisu prednjaci. Po dva se prednjaka daju svakoj skupini s toga, ako bi koji, kad bi bio njegov red, bio možda koji put zapriječen na igralište doći, da ga uzmogne drugi zamijeniti. Kod zajedničkih pako produkcija prigodom školskih svečanosti, gdje sve skupine zajedno i sudjeluju, pomaže i onaj, koji nema službe, dotičnomu drugu svomu, da vježbe čim bolje uspiju i da se uzdrži što bolja disciplina na igralištu.

Svaki prednjak već iz škole vodi svoju skupinu u redu na igralište. Učitelj pako već prije igre uputi sve prednjake: kojim će redom njihove skupine pojedine igre izvađati. Kod javnih produkcija, gdje je okupljeno više djece i kad se dulje vremena igra, treba učitelj da svakomu prednjaku dade napisan dotični program. Čim učitelj povikne: »Nastup«! svaki prednjak odvede svoju skupinu na mjesto, opredijeleno za igru, koja je za njegovu skupinu prva naznačena. Kad su svi na svomé mjestu, povikne učitelj: »Igra«! i ova namah započme. Na povik: »Mijena«! zamjenjuju skupine svoja mjesta, igračke i igre prema dotičnomu programu; a na povik: »Razlaz«! svaki prednjak sa svojom skupinom pobere i na određeno mjesto uredno spravi igračke, kojima se je njegova skupina u zadnjoj igri igrala. Na prostranijem igralištu i kod većeg broja djece dovikuje učitelj spomenute zapovijedi doglasalom (Sprachrohr) sa humka, nalazećeg se u sredini igrališta, kakav je i na priloženom nacrtu označen.

Zatim djeca obuku svoje kapute, šešire i uzmu si druge stvari, što su ih spravila na za to priređene klinčanice i u ormarić. U ovome je više pretinaca, koji se svaki posebnim ključem zaključavaju, za satove, prstenje, novce i ine skupocijenosti. Sve te stvari djeca tamo odlože već prije igre, čim dođu na igralište.

Kad je sve to uredno obavljeno, vode prednjaci ustanovljenim redom povorku sa igrališta.

g) Učitelj pako pri svem rečenom vrši vrhovni nadzor nad svim skupinama. Tom sgodom će si vrlo dobro moći obogatiti svoje psihološko iskustvo; jer mu je baš na igralištu najbolje moguće upoznati djetinju dušu: dobre i zle strane njegove naravi, ćud, volju, sklonosti, navike djetinje itd., budući posve istinito reče čuveni njemački pjesnik Ivan Gottfried Herder: »Im Traume und im S p i e l e zeigt sich der Mensch ganz wie er ist«.

5. Disciplina na igralištu.

Kao što u svakoj društvenoj zajednici, tako i u zajednici igralačkoj treba da bude potpun sklad. Ovoga nema bez d i s c i p l i n e. Nu ako je disciplina u opće ma igdje nužna, to je ona na igralištu baš n e o t k l o n i v o potrebna, jedno: što je igralište za razvoj to duše to tijela budućih ljudi vrlo važna škola a priznata je i neoboriva istina, da »škola bez discipline jest mlin bez vode«; a drugo: jer već narav igre zahtijeva od igrača, da strogo vrši pravila, propisana u dotičnoj igri. Dužnost je s toga svakoga pojedinca, koji se želi igrati, da svoju volju bezuvjetno d r a g o v o l j n o pokori općim i zajedničkim zahtjevima, kao što je to pobliže objašnjeno pod naslovom. »Uzgojna vrijednost i potreba djetinjih igara«. Sama je dakle igra najbolje i najjače sredstvo za uzdržanje discipline na igralištu; jer se bez ove ne može ni pomisliti valjana igra.

5. V r i j e m e z a i g r e.

Ovo je za naše pučke škole propisano naredbama visoke kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 13. V. 1.892., br. 5.628, i od 13. XII. 1.895., br. 17.667. Prvom je određeno, da gimnastika ima pol sata trajati iza prvoga sata pretpôdnevne obuke, te za odmora, koji po 10 časova traje

između ostalih satova prije- i popôdnevne obuke i propisane su školske šetnje. U smislu druge sastoji se gimnastika u s e o s k i m školama u izvađanju djetinjih igara; dočim se u g r a d s k i m školama gimnastika provađa po švedskom sistemu, a uz to se tu njeguju igre kao i u seoskim školama.

I š k o l s k e su š e t n j e v r l o d o b r a z g o d a z a n j e g o v a n j e i g a r a.

Ali sve to vrijeme dostaje da se u njem djeca tek u p u t e u igre. Za intenzivnu pako v j e ž b u u igrama trebalo bi zbog prevažnih učinaka igara na tjelesni i duševni razvoj djece, nade i budućih stupova domovine, da se što prije odredi shodnije i potrebno vrijeme.

Nu to je sada samo još ideal narodnih prijatelja, a dok se on ne ostvari, računat nam je sa faktičnim opstojnostima. Prema ovima pako cijelo se igralačko vrijeme u našim pučkim školama dijeli u dva semestra: ljetni i zimski. Prvi nastaje, čim prvi snijeg u proljeće pričme kopniti. Tad učenici, makar i sami, vrlo rado očiste snijeg sa igrališta, i čim im se prvi komadić ovoga osuši, eto i prve igre uz živahnu i radosnu vrevu. Taj se semestar svršava u kasnu jesen, kad močvarno vrijeme i snijeg djecu protjera sa igrališta. U tad nastalom zimskom semestru treba također toplije odjevenu i obuvenu djecu svakoga ljepšega dana za vrijeme odmora, dok se prozrači školska soba, barem na nekoliko časova izvesti na igralište, da se proskaču, a katkad i pogrudaju. U mnogim je našim školama sada zlo uobičajeno, da se djeca i pri jačoj studeni u redovima tek lagano šeću dvorištem. Ja sam očiti protivnik tome, da se djeca kupe u neprijatno tihe skupine, koje svečano i odmjereno poput sprovoda stupaju igralištem. Iza sjedenja u školi treba da se djeca veselo proskaču, da si time pluća i odjeću valjano prozrače i ponovno uzgiblju životnu snagu. Samo za kaznu zbog posve nevaljala vladanja neka bi se djecu pustilo mirno u redu stupati.

Poslije te pauze na igralištu neka se preostalo još vrijeme odmora u školskim prostorijama djeca zabave igrama, koje se izvađaju sa što manje pokreta i za koje ne treba mnogo prostora, kao što su n. pr. igre »Kovač«, »Bačvar«, itd.

6. I g r a č k e.

Najbolje igračke za djecu jesu sama djeca. I zbilja je mnogo igara, za koje ne treba nikakovih drugih igračaka; ali je opet dosta i takovih, koje se ne bi mogle izvesti bez pojedinih igračaka. Kod svake igre u ovoj knjizi, za koju su potrebne kakove igračke, označene su ove. S tog ih i neću ovdje posebno opisivati. One igračke, kojih si učitelj ne može s djecom sam načiniti, najbolje je nabaviti od tvrtke: »J o s i p P e l i k a n, P r a g (Češka), V a c l a v s k e n a m ě s t i 11«, koja na zahtjev svakome besplatno šalje dotični cijenik svoj.

V. IGRE ZA ABNORMALNO RAZVIJENU DJECU.

Pošto su do sada, na žalost, pretežnoj većini naše liječničke i neliječničke publike još skoro posve nepoznati fizijološki učinci igre, vanska pedagoška sredstva i stanovite modifikacije, smatram da je potrebno i o tome ovdje koju progovoriti.*)

Sa s l i j e p o m je djecom najbolje njegovati igre »tražilice« i »pogađalice«, kojima je svrha upoznati glas ili brzim opipom spoznati osobu. — I »koturanje krugljama« te »hvatanje lopte« zaslužuju osobitu pomnju i njegu. Ove se igre mogu vrlo proširiti brojenjem i prozivanjem imenâ. — U jednostavnim igrama s ritmičkim pjevanjem te pokretnim igrama mogu slijepa djeca također sudjelovati i to s vanrednim užitkom; jer su one pune ritmičkoga čuvstva i glazbenoga interesa.

---

*) Prema strukovnjačkim nazorima D r a. J e a n a D a n. G e o r g e n s a.

To čuvstvo i to razumijevanje manjka gluhonijemima. S tog je njihovo sudjelovanje u takovim igrama ograničeno u toliko, u koliko vrlo markirana mimika ne bi igranja omogućila. Tome naprotiv oni su vanredno sposobni, da se mnogim čisto gimnastičkim igrama normalno razvijene djece zabavljaju s ovom ili sama za sebe.

Slaboumne i idotske djece može tekar veoma malo sudjelovati u zabavišnim pravim gimnastičkim igrama. Mnogoj manjka za to sloboda kretanja. Većina te djece nema ni za to potrebnoga interesa ni smisla. S tog su ovdje nužne neke predvježbe, za koje vrlo dobro rabe kruglje i lopte. Prema sposobnostima idiotskoga djeteta preduzimlju se jednostavne igre hvatalice, nabacivaljke i koturanje. Nadalje su shodna utrkivanja, penjanje malim stubama, »slobodne vježbe«: pružanje rukû naprijed, nazad, gore ili dolje, pljeskanje rukama, potiskivanje rukama, vježbe u hodu, trku, skakutanju i skakanju, sagibanju na zapovijed u raznim tempima. Potonje vježbe, u koliko ostaju apstraktne i nemotivisane, nemaju za idiote ništa nenaravna, dočim ih od zdravstvene gimnastike, najmanje do navršene četrnaeste godine života im, bezuvjetno moramo isključiti.

Za idiotsko je dijete najvažnija ritmička pokretna igra i igra s pjevanjem. One su mu dapače nenadoknadive, jer nema drugoga sredstva, koje bi moglo tako oživiti, osvježiti, uzdići i uvježbati gipkost. S nužnom pripomoću može se k tim igrama i najslabiji idiot privući. Čuvstvo za ritam i melodiju imaju pristupno i oni idioti, kojima manjka govor. Ima doduše idiotske djece, koja, premda ne mogu govoriti, ipak vrlo dobro upamte igralačku pjesmu, što su ju više puta čula, te joj melodiju u sebi valjano ponavljaju. Druga opet imaju nešto oponašalačkoga dara, te se osobito iskazuju u igrama s mimičkim pokretima. Uvijek je pako neophodno potrebno poimanje igre kano cijelosti, što je razumljivo već otud, jer oni sadržaja riječî ne razumiju i što su čula, opetuju većinom samo po glasu, a ne po smislu. K tome jošte mnoga od ove djece ni ne znaju govoriti, a kod neke su pokretni organi ili skučeni ili boležljivo razdražljivi. Mnogi pako ne mogu uokrug niti ići, te smetaju igru svojom bojažljivom krikom. Drugi opet bježe nemirno s jednoga mjesta na drugo ta tako narušavaju mir ili se bacaju na tlo i ustručavaju se koracati.

Želimo li, da igra slaboumnu i idotsku djecu pobuđuje, osvježi i razbatri, te da ju ljekovito okrijepi, to se zahtijeva, da se ova zabavljaju sa pretežnom većinom zdrave djece. Uvijek su pako potrebne posebne pripravne vježbe sa idiotima za skupne igre sa zdravima. U ove spadaju osobito »vježbe po taktu« u hodu, trku, skakanju, poskakivanju. Od »kola« i ritmičkih »oponašaljka« moguće su, naravno, samo najjednostavnije vrsti. Hvatalicâ, pak niti najjednostavnijih, idioti u opće ne poimaju. Njihova se slabina i nesposobnost najjače ističe ondje, gdje treba pokazati kretnju i kombinaciju.

Da osobito slaba i abnormalno razvijena uda trebaju posebnih vježba, razumije se samo od sebe. Ruka, koja se ne može sasvim pružiti ni skučiti; šaka koja ne može prihvaćati; noga, koja se teškom mukom uzdiže ili se ne može sigurno opružiti, moraju se vježbati u činima, za koje su tek nešto sposobni. Međutim baš zbog slaboće dotičnih organa ne smijemo s ovim vježbama pretjerivati. S tog ih i moramo, samo da ne budu utrudnjive, zaodjeti u igralačku formu. To miješanje nepotpuno razvijenih uda u općenitije pokrete nije manje važno i izdašno od posebnih vježba, kojih je poglavita vrijednost s jedne strane u tome, što nerazvijenim udovima zajamčuju stanovitu mjeru naprezanja, koje obično pospješuje hranidbu, a s druge strane uspostavljaju: je li se i u koliko se osigurala sposobnost gibanja. U ostalom se među idiotima tek iznimno slučuje, da se njihovi pojedini pokreti prikazuju ukočeni ili vanredno slabi, a običnija je opća sposobnost gibanja, te prolazna slaboća mišica.

U svim tim slučajevima, kao što je već primijećeno, najprije povoljno djeluje poboljšanje ukupnoga stanja, te moramo pacijente svakoga prema njegovoj mogućnosti pritegnuti k putovanjima, poslu ili igri. Međutim je uputno, da za predvježbe idiotâ, koje bi ih tim lakše usposobile za opće igre, — baš kao i za slijepu i gluhonijemu djecu — upriličimo posebne igre, ili da dalje s njima uvježbamo početne igre zabavišta. Je li zdravi elemenat barem dovoljno zastupan i nalaze li posvuda pripadajuću im potporu, tad se i slabiji idioti zajedničkim kretnjama podaju tako rado i toliko se u tom naprežu, da jedva koji njih red uznemiruje, te se igra relativno savršeno izvađa. Naravno, vrijedi to samo ondje, gdje se ne zahtijeva neprestana napetost svih i duševno-prisutno utjecanje pojedinaca, kao što je to kod mnogih gimnastičkih igara, nego gdje prevlađuje povratno gibanje, kao što je to osobito u rimitičkim igrama s pjevanjem, koje prelaze u mimičke igre.

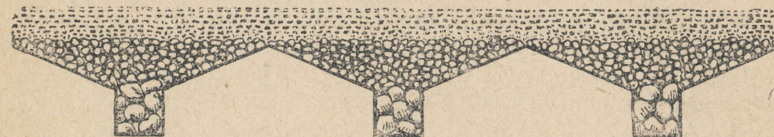
Vrijednost pako sudjelovanja u takvim igrama je za idiote vanredna, akoprem smisao pjevanja i mimičnih činjenica djelomično tek na pol, a mnogi baš i nikako ne poimaju. Oni se osjećaju izvan svoga običnoga bivstva uzdignuti u više sfere. Čuvstvo slobodna i živahna pokreta, kome se ne bi mogli sami dovinuti, usrećuje ih, te osamljene predstave, koje im se u tome raspoloženju probude, jesu vanredno živahne, tako da oni razmjerno naglo razne igre, pa bilo ovih i više, tako nauče, da oni, kad igru kažemo, ili barem dotični napjev natuknemo, znaju, šta će se igrati. To je pravilo, za koje iskustvo ne pruža iznimke; jer do sad nije poznat nijedan za igru u opće sposoban idiota, koji se ne bi rado igrao.

VI. IGRALIŠTE

Ovo je nedvojbeno jedan od najvažnijih faktora za uspješan razvoj igara. S tog ću evo da priopćim, kako, prema mnijenu dvojice najboljih u tome vrsnjaka Dra. med. F. A. Schmidta u Bonnu i prof. Dra. Kocha u Braunschweigu, treba da bude uređeno valjano igralište. Pod naslovom »Leitsätze über Neuanlage und Einrichtung von Spielplätzen«[1]) vele oni o igralištu po prilici ovo:

1. Igralište, koje želimo izdašno rabiti, ne smije biti od središta mjesta tako daleko, a da ne bismo do njega došli najviše za 20 časova.

2. Tlo igrališta treba da je propusno i tako priređeno, da mu s površine kiše i vlage po mogućnosti što prije nestane U tu bi svrhu ono, u prorezu naslikano, imalo ovako izgledati:[2])

Sl. 3.

Kosim plohama slijeva se vlaga u jame, iz kojih se cjevma dalje odvađa. Jame su zatrpane krupnim kamenjem. Nad ovim je sloj šljunka. Pijesak, kojim je površina posuta, ne smije biti krupan. To ne bi bilo zgodno niti za gimnastiku niti za igre, jer se okrugli kamenčići neprestano miču pod trčećom djecom, koja uslijed toga lako padaju. Za žege pako ljetne pijesak se osuši i tad se igranjem uzvitla silna prašina. S tog je po mnijenju nadzornika gimnastike Aug. Hermanna u Braunschweigu[3]) najprikladnije, da je igralište ozgor posuto finim pijeskom, pomiješanim s ilovačom. Taj je materijal žilav, na suši se slabo pretvara u prah, a za močvarna

---

[1]) »Jahrbuch für Jugend- und Volksspiele. 1.895«., te »Allgemein unterrichtende Mitteilungen zur Einführung in die Jugend- und Volksspiele«.

[2]) Prema uputi sjemenišnog učitelja Wennekampa u Bürenu, priopćenoj u 14. god. izvješću društva westfalskih učitelja gimnastike, o kojoj se tehničari vrlo povoljno izjaviše (»Jahrbuch für Jugend- und Volksspiele. 1.893.«).

[3]) »Jahrbuch, 1.893«

vremena ne maže. Na takvoj se površini vrlo rijetko pada kod trčanja i igranja; a kad se to i zgodi, neznatnije su posljedice, nego li su one, kad se padne na šljunak.

Površina igrališta treba da je posve ravna i na jednu stranu malo položita, da voda može lakše otjecati.

3. Tratina je za igralište najshodnija. Trava treba da je posvuda jednako gusta i kratka. To je ideal igrališta; jer posve zgodno veli učitelj gimnastike u Bazelu J. Bollinger-Auer: »Tu ljeti nemamo prašine, a ne škodi ni kad jače padnemo.«

4. Loša livada, na kojoj je mnogo tvrda korova, krtorovina, jama ili vododerinâ, nije shodna, jer je igračima pogibeljna.

5. Za sušna vremena neka se osobito pijeskom nasuta igrališta shodno polijevaju, da se time preprieči uzdizanje prašine.

Gdje je vodovod, neka se navede i na igralište i tu namjesti toliko hydranta, da se cijeli prostor može u što kraće vrijeme poškropiti.

Time se igralište može zimi načiniti skizalištem.

6. Nasadi drveća na međama igrališta vrlo su dobrom zaštitom proti oštrim vjetrovima. U hladu njihovu odmaraju se utrudnjeli igrači i jačaoci, a i najkrasniji su ures igralištu.

Samo pako igralište, pa bilo još kako prostrano, neka se nikad ne križa drvećem; jer ovo smeta kod mnogih igara, a osobito kod loptanja.

7. Treba ozbiljno izbjegavati neposrednu blizinu vrlo dimećih se tvornica i neugodno vonjajućih radnja.

8. Prepuruča se, da se igralište sa stranâ, koje su okrenute prama cestama sa živahnim prometom, otaraba, ogradi gatrama, ili, što je najbolje, zelenom živicom. To je osobito nužno kod igralištâ za djevojčice.

9. Naredbom vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 7. VIII. 1.895., broj 11.743, određeno je, da »igralište uz seoske škole ima biti tako veliko, da na svako dijete dođe 5 m² površine. Treba dakle za školu sa jednom školskom sobom ili 75 djece 375 m², za školu sa 2 sobe ili 150 djece 750 m², za školu sa 3 sobe ili 225 djece 1.125 m², za školu sa 4 sobe ili 300 djece 1.500 m² ili ravno 420 □° jednako $^1/_4$ rali«.

Kod uređenja pako igrališta u prirodi treba kod mlađe djece za svako 20 do 25 m² prostora; a za stariju djecu i odrasle nuždan je barem još jednom toliki prostor. Potonje vrijedi osobito za igranje nogometa i sličnih većih igara.

10. Mjesta za pojedine igre koje veće igralačke skupine lako se prema potrebi označe kolčićima. Odijeliti ih pako nasadima ne preporuča se, jer cijelo igralište treba da se uzmogne upotrijebiti za možebitne veće zajedničke igre, nadalje za natjecanja, igre i gimnastičke produkcije prigodom školskih i pučkih svečanosti i sl.

11. Označena veličina prostora potrebna je lih za izvađanje igara. Tu nije uračun prostor za živicu i ine nasade.

Međaši li igralište s kućama, nastanjenim prostorijama ili ulicama, što bi sprečavalo slobodnu porabu međašnih dijelova igrališta, tad ovo treba da bude znatno prostranije.

12. Igrališta treba da su po mogućnosti što veća; nu ipak se preporuča, da se mjesto jednoga prevelikoga prostora, a osobito ako je iz raznih dijelova grada do ovoga teško doći, prema okolnostima rađe uzmu na raznim stranama grada primjereni prostori.

Vanredno se preporučuju igrališta u šumi (šumske čistine, livade), osobito za igre prigodom školskih šetnja, za pučke igre i majalese.

Ali takove šumske čistine, osobito ako su od središta mjesta predaleko, ne mogu da nadomjeste posebnih školskih igrališta.

13. Na svakom igralištu treba da je vodovod, zdenac ili bazen sa svježom, čistom i zdravom vodom za piće i pranje.

14. Igračke se spravljaju u sušu (Schuppen).

15. Ako se na istom igrališu zabavlja više školâ ili posebnih igralačkih i jačalačkih društava, valja se pobrinuti, da se raznim udrugama pripadajuće sprave shodno obilježe i spremaju u posebne zaključane komorice.

16. Nepomične jačalačke sprave (stupovi za preče, penjalice, kolotrk itd.) postavljaju se na okrajcima igrališta, da ne sprečavaju prostor igrališta. Tako se imaju smjestiti i prostori za posebne vježbe, i to:

a) ravno trkalište, koje treba da bude dugo barem 100 m;

b) po jedno 4 m² prostrano i finim pijeskom nasuto mjesto za skakanje u daljinu i za skok u visinu;

c) grabe za preskakivanje;

d) humak za skok na juriš.

17. Uz sušu za spravljanje igračaka treba biti mjesto, gdje se mogu odložiti oprave. Također treba da je ormarić, koji se dade zaključati, a ima brojevima označene pretince, u koje se spravljaju ure, novci itd.

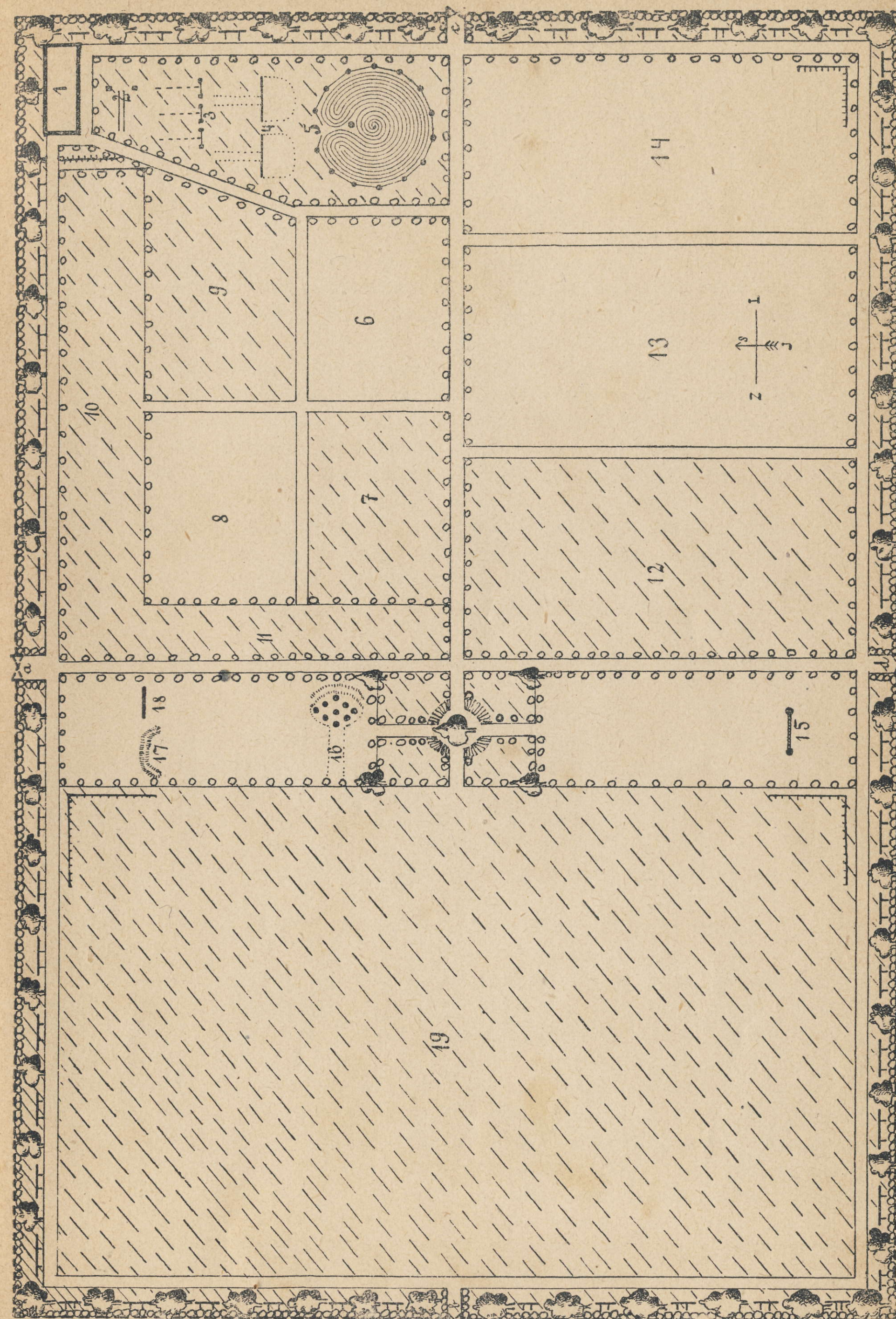
18. Neophodno je potreban zahod i to posebni za dječake i posebni za djevojčice.

Da se ovaj općeniti opis valjana igrališta uzmogne što bolje razumjeti, narisao sam priloženi nacrt (sl. 3a) uzornoga igrališta, i taj ću evo da ukratko razjasnim.

To je, prema mjerilu 1 : 1000, oko 2ha 31a i 25 m² prostrana ravnica. Iz vana je ograđena gustom drvenom ili željeznom ogradom. S nutrašnje strane ove je posvuda živica, ponajbolje glogova. Iza ove je svuda unaokolo oko 5 m široki rub ledine, na kojoj je u potrebnom razmaku zasađeno drveće, ponajrađe lipe ili divlje kestenje; a u hladu njegovu smještene su klupe za sjedenje. Unutar toga ruba su svuda unaokolo oko 2 m široke staze, do kojih se dolazi iz vana na četiri ulaza. Sjeverni ulaz **a** je glavni; zapadni pako **b**, južni **d** i istočni **c** su nuzgredni. Unaokolišnim stazama obrubljeni prostor jest pravo igralište. Ovo je stazom, što se pružila od ulaza **a** prama ulazu **d**, razdijeleno u istočni i zapadni dio. U potonjemu nalazeći se iscrtkani prostor 19 jest oko 73 a 70 m² prostrana tratina. Ova rabi za engleski nogomet i za ine igre, za koje je nuždan oveći prostor; a i vanredno je shodna za produkcije prigodom javnih svečanosti. Na istočnoj strani ove tratine u sredini je humak, s kog se po cijelom igralištu doglasalom javljaju zapovijedi (str. LVI. predzadnja postojka točke f). U sredini toga humka zasađeno je hladovito drvo, a pod njim neka je stol sa nekoliko stolica i klupâ za sjedenje. Sjeverno tome humku je crnogoričnim grmljem (o) obrubljena čistina, t. j. prostor bez trave, priređen, kako je označeno u općenitom dijelu ovoga opisa. Na toj su čistini pod brojem 16 čunjevi, u koje se zgađa krugljom. Broj 17 naznačuje humak, uz koji se postavlja ploča, u koju se zgađa kopljem; a 18 je ploča, u koju se nišani strjelicom. Humku južno također je čistina, na kojoj je brojem 15 označen nišan, u koji se zgađa nabacivanjem iz ruke. Istočni dio igrališta razdijelen je stazom, vodećom od ulaza **c** prama humku, također u dva glavna dijela. U sjevernom je brojem 1 označena kućica, u kojoj stanuje igrališni čuvar. Tu se i igračke spravljaju. Broj 2 označuje mjesto za daleko skakanje pomoću za to priređenih posebnih motaka. 3. su skakalice u vis pomoću isto takovih motaka. 4. jesu skakalice u daljinu bez motakâ. 5 je spužnica, gdje se na malom prostoru (jer je staza

trkališna pužoliko svinuta) prokušava ustrajnost u dalekom (laganijem ili bržem) trčanju. Brojevi 6, 8, 13 i 14 naznačuju dvije veće i dvije manje čistine; 7, 9 i 12 jesu dvije manje i jedna veća tratina. U kutu poljanâ 14 i 19, te između kuće (1) i trkališta (10) smještene su klinčanice za odijelo i šešire. Na čistinama se i tratinama izvađaju igre: Lawn-Tennis, Hockey, Cricket, Croquet, loptanje bubnjićima, rušiti tornjić, itd. 10 i 11 jesu tratinasta trkališta; prvo je prostranije, a drugo manje. Ta trkališta rabe za pješačke utrke, te za loptanja: rukomet, mali i veliki kapuš, itd.

Kako se vidi, cijelo je ovo igralište uređeno kao: 1. igralište za djecu (istočni dio), 2. igralište za mladež i za odrasle (zapadni dio) i 3. šetalište (unaokolo). Razumije se, da se sva ta tri dijela neće posvuda moći spojiti; nu po ovom može si sada svatko i sam lako svoj prostor prema potrebi razdijeliti i urediti.

Sl. 3a.

PRAKTIČNI DIO.

BROJAČICE.

Kad se djeca u početku koje igre pogađaju, koje će najprije činiti ono, što u igri valja da čini onaj, koji izgubi, n. pr. tko će najprije žmiriti, onda jedno kao brojeći sve redom govori koju brojačicu. Na kome se rekne posljednja riječ, onaj žmiri ili izlazi iz kola. Mjesto da igrači stoje u kolu, upre svaki kažiprst na stol ili kome na koljeno, a jedan govoreći brojačicu dira sve redom prste.

1. Pipalica pipa, na kule, na vile; na svilene pojasiće, na medene kolačiće. Čiji red konje pasti? Moga braca Radovanca. Pozovu ga na večeru: Niti mogô večerati ni po kući pogledati. Huče, buče, iznad kuće, ispod kuće. Kotloša, vrkoša, prh.
2. Ekte, pekte, cuktome, able, table domine, eks, peks, paru, puh, andr, fora, andr, aus!
3. Antun, balatun, turska vira, pavaleta, general i cesar, en, blek, cvek.
4. Aine, cvaine, draine, tiki, taki, nuni, naki, cidra, cadra, buf.
5. Tisan, risan, bomba, risan, Anton, kaparon. ti si zagrebački zvon.
6. Unu, duje, trta, nuje, šija, vija, kompanija, tika, taka, srba, raka, vija, vaja, van!
7. Enkete, penkete, rukare, di me, fabule, fabule, domine, es, pres, prlen, pus, in der, ora, in der, aus!
8. Šćipulica šćiplje, jabukova koričica; kome ćemo šćipulati? Mome bratu Radovanu, ki ni 'otel večerati, ni po kući poslovati. Daj, babo, sera, ja ću tebi slami, da ti kuća plami. Rače, tropače, zdela mela, na vojsku!
9. An, dan, cipe, lipe, piš, paš, krpa, roja, ring.
10. Ander, vander, zelen tuš, krpa, roja, van!
11. Ander, vander, zelentum, muški, raki, partikus.
12. Una, dua, terta, nua, sija, vija, kompania, tiko tako, srbi, raki, pojer, vojer, van!
13. Štandara (žandara = oružnika), štandara. Gdje se štande briju? Džibrdu, džibrdu, ring.
14. Peni peni penčica, budi Bogu zdenčica; pipaj, lipaj, skučar, bučar, malovođa, kotolođa, budi popu na vojsku.
15. Elem, belem, bumbarika, kutičika, telerika, okma, dokma, divla disla, jabuka na polje!
16. Štipalo, pipalo od mora do mora, do zelena javora: na kule, na vile, na medene, kolačiće, na staklene komadiće. Skoči baba u jarad, pa izgubi tobolac, nađe ga trgovac; daj mi trgo, tobolac, evo tebi petorac (5 novč.). Koga red konje pasti? Moga braca Radovanca. Zvala sam ga na večeru: nije htio večerati ni po kući pogledati. Štaglica, maglica, iglica se vuče kroz končić; dido, dido, dočić.
17. Elem, belem, bombarija, kupit' će te Terezija. Alve, salve, domine, skok!
18. Ence bence na kamence, ondje sjede dva mladence; enc benc bestija du.
19. Jednokolo, dvokolo, trokolo, čevrgalo, pegalo, šegalo, šelijan, delijan, divokoza, dečma.
20. Elem, belem, bombarison, sisen, guten talarison; Anton Kaparon, koji je najveći zagrebački zvon?

21. Enkete, penkete, cukerte, me, abule, fabule, domine, ex, perlem, fu, indi, fore, aine, r a u s.

22. Jednogalo, dvogalo, trogalo, četvorogalo, pegalo, šegalo, šajiman, dajiman, diverago, d i p l i ć.

23. Jeden, doden, divin, disin, penjga, lenjga, smokva, dokva, katarin z o r e (ili: karan d e s e t).

24. Engele, bengele, cuker, di mè, fabe, fabe, domine; eks, špuks, štraus, ž m a t.

25. Kamo vara bez butunjara, kamo vara i ti reci, šorom seci, eci, peci, hopsa d o m.

26. Elem, belem, bombarisi, sisi, kisi, talarisi; Antun Kaparun, živa raka, tika, taka, via, via, von, kao zagrebački z v o n.

27. Ota, tota, valvicika tota; valvi, valvo, valvicika t o.

28. Tita, tita, loboda. Imaš koga od roda? Nemam nikog od roda, samo Savu i Boga. Sava otišô u bostan, da uzbere đulistan. Nije uzbrô đulistan, već je uzbrô jabučicu, pa se ujeo za ručicu. Jao, jao, ručice, djevojačka d u š i c e!

29. Enkete, penkete, enk, aim, abil, vabil, do mene, do tebe, enc, penc, klajner nans, m a r š i n a u s.

30. Etem, betem, tikular, suva riba ribukar, ciner, cine, gire cuckin modar, oma z i r e.

31. Ečke, večke, Đurđeve večke, jedan, dva, tri h o p!

32. Trči pile preko luka. Ajde, pile, večerati! Ne mogu ti večerati, ni po kući pogledati. Trenica se voza od mora do mora, do bijeloga Dunava. Kuk' meni, kuk' tebi, kuk' caru na vojskaru. Car dovede djevojkaru, djevojkara u kolo, kolo se raspe, pa mašinu zaspe, tri konja vranca iz Bolovanca, š ć u c!

53. Ena, vena, vukla, tena, tan, tun, vrši, plot, ge, gu, g o t.

34. Otud ide Evica; ona nosi klapče. Je l' jedan, je l' dva, je l' tri, je l' četiri, je l' pet, je l' šest, je l' sedam, je l' osam, je l' devet, je l' d e s e t?

35. Hoće stolar da napravi vrata. Pita stolar: kol'ko treba čavla?

36. Erem berem, berbarija, kupi šipke, telarija, okva dokva divlja diksa — j a b u k a (Bos. Kostajnica).

37. Jednogole, dvogole, trogole, čevrngalo, pengalo, šengalo, sejman, osman, divoroge — d i k l i ć. (Kostajnica).

38. Engule, bengule, prku, ći, čiči, tumpa je, isparaka, cika, caka, bija baja — b u f! (Kostajnica).

39. Penji, penji, penčice i vikove zdjelčice, naviraj, nakitaj, pomputi, paramputi, žalec, palec, podgrizivi turski — v r a b a c. (Kostajnica).

40. Pipal'ca pipa, tko to konja skita na vilenu, na kulenu na medenu kolačiću, koga red konja past', moga braca Milovana, zov'te njega na večeru, čučak, ručak, ševrgalja — m a č a k! (Kostajnica).

41. Ence, vence, na kamence, tamo bije dvanaest sati, anđeli se pokloniše, vragovi se polomiše, tuljež, muljež, tunde, deš, — n a p o l j e ž! (Kostajnica).

42. Ene, vene, vuk, late, ne tan, tin, pulotin, puče puška zaorin, okma, dokma, divlja diksa, jabuka, — v a n! (Kostajnica).

43. Erem, lerem, ler, bari, si, si si, kuti, telalisi, an, ton, kaparon, živa raka, tika, taka, vija, vija, von, kao zagrebački — z v o n. Davorin Trstenjak — Kostajnica.

44. Elem, belem, bubarika, teci kućo nerazlika, ok man, dok man, divi, disi — j a b u k a.

45. Enci, menci, na kamenci, troja vrata zapečata, eri, veri, muzikeri, — k r e č.

46. Jedno drvo, drugo drvo, sija sin, kojurin, puče puška, zaorin, ja utekoh, u makovo, u lukovo — z r n c e.

47. Oj Ivane, kotivane, svi su konji potkovani, i volovi sodolovi, sodol pade na livadu, sa livade na karade, karade se polomiše, turska vrata otvoriše, tuđin, tulipan, — t r i d e s e t i j e d a n.

48. Ide Marko Kraljeviću, pali pušku paoj, sve se vere za katane, aole, Paole, zaole, minđuše, krauđuše, — z v e k a c.

49. Pipavica pipuče, na vile, na kule, na medene kolačiće, ajde pipo večerati; ne mogu ti večerati, nit po kući pogledati, šikom šikac, kokin želudac, skoči Pero na vojsku, pa dovede sugavu, bugavu — d j e v o j k u.

50. Jednojla, dvojla, kanojla, recepis, pripis, sini morje, siničica, pavlac, katanac, — z v e k a c.

51. Od drveta do drveta, do dva cara carevine, ide Marko Kraljevina, pali pušku, pali panj, gdje se vere za katane, katan bio đulipan, aole, Paole, minđuše, kranđuše, — z v e k a c.

52. Jedan, dodan, dive diše, penga, lenga, cmokva, bokva, kara, — d e s.

53. Jedanko, dvanko, tringo, čilingo, pago, lago, žrkman, drkman, veleburga, — ć u k.

54. Osvan, bosvan, trista vera, za katan, katođio, čiča Mijo, — z v r c.

55. Silaja, urodila pogača i rumeno vino, da se veselimo, č o k.

Anđelko Tomerlin — Kešinci (kod Đakova).

56. Jedan, dva, do neba. Tri, četiri, po sjekiri. Pet, šest, do nebes'. Sedam, osam, lijepo prosim. Devet, deset, crni — p e s e k. Kostajanica.

57. Ena, vena, tukla, tena, tan, ton, križi, plot, milion, gi, gu, — got! Repušnica.

58. Jedna lija, dvoja lija, što imam? Da imam, bijele roge: g i c! Repušnica

59. Enci, benci, na kamenci, tude sjede dva mladenci, enc, benc: v a n! Kutina.

60. Jedno drvo, drugo drvo, sija sim, puška puče, zaorim, derim, dereglin, ja utekoh, ti uteče, makovo zrnce, glavica: l u k a c!

61. Jedno kolo, dvokolo, trokolo, čevrgalo, pegalo, šegalo, seimalo, pa trne, z e c! Repušnica.

62. Jedno kolo, dvokolo, trokolo, čevrgalo, pegalo, šegalo, da imam, što imam, bijelo zrno: g i c a! Repušnica.

63. Od drveta do drveta, do dva cara carinja, ide Marko, pali pušku, pali panj, trek se vere, za katan, katan bio đulipan, Pavle, zavle, minđuke, klanđuke: z v e k a c! Repušnica.

64. En, ten, tini, zaoraka, tini, zaoraka, tika, taka, bija, baja: b u f! Kutina.

65. Jedno drvo, drugo drvo, treće drvo, jesevan, putovan, kese, vere, za katan, klinčece, varnice: z v r c! Stupovača.

66. Jedno, dvono, trono, čoki, loki, bit će bana Kupiše našega! r a k! Kutina.

67. Kara, duha, kara, kec, trči zec! Stupovača.

68. Eten, beten, ti, kolarom, solom, rigom, rigom, carem, cine, cine, gere, cucki, modar, ona: z i r. Husain.

69. Jedan, tjedan, kum, kapa, sjever, sanja, taji tabla, olnoks: f r u k s. Kutina.

70. Hvala Bogu, mome godu, koji duže je, po volji mu ne; šic, mic, iza stola: v a n! Kutina.

71. Ide kiša, ubi miša. Idem ja, ubim dva. Ideš ti, ubiš tri. Ide on, ubi cijeli bataljon. Ide Reza, pa ga sreza. Ide Klara, pa ga p a r a. Fran Medarić — Kutina.

ISKUPLJIVANJE ZALOGA.

Kad se je u igri dobilo dosta zaloga, iskupljuju ih ovako: Jedan igrač preuzme biti nepristran, zgrabi ma koji zalog, drži ga u ruci za svojim leđima i pita: »Šta treba da čini onaj, čiji je zalog u mojoj ruci«?

Na to jedan između ostalih naznači koju od doljnih kazna, i tad se istom zalog pokaže.

1. Neka u jednom kutu sobe plače, u drugom se smije, u trećem zijeva, a u četvrtom pleše.
2. Neka jednom rukom briše svoje čelo, a drugom se istodobno udara u prsa.
3. Neka stane nasred sobe najprije tužna lica, a odmah zatim veoma vesela.
4. Neka mijauče ili kokodače preskakujući druga.
5. Neka kroz sobu trči na jednoj nozi.
6. Neka plete vijenac. (To biva ovako: »Pletem vijenac i trebam jorgovana, to neka bude Anka«. Sad kaže Anka: »Pletem vijenac i trebam smilja, a to će biti Zorka«, itd. dok ne bude vijenac sav ispleten.
7. Neka pjeva pjesmicu i preskoči druga.
8. Neka se provuče kroz ključanicu. (To biva tako, da svoje ime napiše na mali papir, pa ga tako kroz ključanicu provlači.)
9. Neka kaže rečenicu bez slova »r«.
10. Neka stane na glavu, (to biva, ako stane na glavu kojega čavla na podu sobe) i neka preskoči druga.
11. Neka svakomu od društva zaželi nešta ugodna.
12. Neka rekne svoju najveću pogrješku i svoju najveću krijepost.
13. Neka zapaljenu svijeću tako postavi, da ju cijelo društvo može viditi, osim njega samoga. (Neka drži svijećnjak na svojoj glavi).
14. Neka mimikom svira na kakovu glazbalu, a drugi će mu dotle takt na leđima udarati.
15. Neka se svakomu igraču nakloni.
16. Neka pravi oporuku. (To biva tako, da odsuđeni klekne, a drugi za njegovim leđima pokazuje na kosu, ruke, srce, prsten; pa ga kod svakog pita, komu li će ovo ili ono ostaviti. On imenuje osobe iz društva).
17. Neka kukurikne.
18. Neka gradi most. (To biva, da se oglasi riječima: »Ja gradim most; trebam gredu, to neka bude Josip«. Na to će Josip: »Gradim most i trebam čavle; to neka bude Makso«, itd. dok se svi ne izredaju.
19. List pisati. (To biva tako, da mu drugi na leđima glasno govoreći piše list, pa rastavne znakove (razgotke) velikom silom u leđa mu udara.
20. Neka kaže tri laži i tri istine.
21. Neka deklamuje.
22. Neka N. N-u. ruku poljubi.
23. Neka pleše sa N. N.
24. Neka pripovijeda svoj životopis.
25. Neka prikazuje kip. (Svakomu je iz društva slobodno, da dotičniku ruku ili nogu namjesti po miloj volji, da šala bude to veća).
26. Neka prelazi trulim mostom. Jedan se dječak pogne, a za njim drugi i treći, a onaj se penje po njima).

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

IGRE ZA DJECU OBOJEGA SPOLA.

Bez igračaka (sprava).

TRKALICE I HVATALICE.

U krugu.

1. MAČKA I MIŠ.

Djeca se uhvate u kolo. Jedno — malo veće — jest mačka i stoji izvan kola. Drugo — manje — stane u kolo i jest miš. Kad ostala, u kolo uhvaćena djeca stanu pjevati: »Mačka i miš, mačka i miš . . . A slanina, a slanina ide im u slast«, — mačka tad skače oko kola i gleda, kud bi prošla, da uhvati miša. Djeca pako drže ruke čvrsto, da mačka ne ulovi miša. Mačka, razjarena, pretrgne na mjestima kolo; a miš, videći, da mu nema spasa u kolu, istrči van. Dok mačka preža za mišem, djeca u kolu uvijek pjevaju gornju pjesmicu. Kolo propušća miša van i unutra; ali između koga para prođe mačka i ulovi miša, onaj par mora biti mačka i miš.

Milka Jović — Maligradac.

2. MACA.

Djeca se uhvate u kolo. Jedno dijete usred kola bude »mače«, a drugo izvan kola — bude »maca«. — Ono izvan kola (maca) mauče, a koje bilo drugo dijete iz kola pita ga: »Šta tražiš, maco«? — »Tražim svoje mače«. »Kako ti je«? — Bijelo i šareno, — dibom pokriveno«. Na to sva djeca pruže po jednu nogu i pitaju: »Je li ovo«? — »Nije«. Zatim ono dijete, što je u sredini kola (mače), pruži nogu, te pita: »Je li ovo«? — »Jest«. Taj se čas sva djeca razbjegnu, a za njima trče i maca i mače, te koga uhvate, onaj ih u budućoj igri zamijeni.

Vaso Đorđević — Obidovac.

3. LONACA.

Igrači stanu u okrug, a pred svakim sjedi njegov manji drug. Dođe trgovac i pita jednoga stojećega: Po što lonac po lonac«? a on odgovara: »Po petak, po šestak; po što ti ga ja ne dam, pa ne dam«. Dok to rekne, pljesne rukama i odmah se razlete oba, svaki na svoju stranu, oko okruga, nastojeć svaki, da prvi dotrči do sjedećeg lonca, koji su prije sam ostavili. Koji je bio sporiji, taj bude opet trgovac i pita slijedećeg, koji stoji: »Po što lonac po lonac«? i igra se opet nastavlja kô i prije.

Mijo Kurjaković — Vrbova.

4. LONČIĆA.

Djeca se stave u kolo. Veći si uzmu po jednog manjeg sudruga, stave ga preda se na zemlju, i taj manji je »lončić«. Jedan ostane bez lončića. Ovaj priđe k ma kojemu lončiću, te ga se dotakne istodobno sa dotičnim stojećim, pak obojica odmah trče oko kola, jedan prama drugomu. Koji je prvi dotrčao k lončiću, njegov je. Onaj drugi dotakne se opet slijedećeg, i tako, dok se svi ne obredaju. Čim su obredani, zaviknu u jedan glas: »Čiji lonac zagorio«? te zgrabe svoje lončiće i podignu ih. Koji je zaostao, k njegovu lončiću svi dotrče i oponašaju rukama kano da ga stružu.

Mato Šajk — Sot.

5. MIJENA.

Djeca posjedaju i stoje kao kod »lončića«, s tom razlikom, da ovdje dvoje nema lončića. Jedno od ovo dvoje drži u ruci štapić i ganja pred sobom drugo, pa kad hoće, vikne: »Mijena!« na što se ostali promijene za lončiće, ali tako, da svako zauzme samo susjedni lonac. Osim toga ima uzeti na onu stranu, koja se već prije odredi; jer nekad ugovore, da će lonac prisvajati od desnih susjeda, a nekad od lijevih. Dok oni lonce mijenjaju, vreba ono, kojega drugo ganja, da uhvati koji prazan lončić. Kad ga je ugrabilo, tad ono, koje je tim načinom ostalo bez lončića, uzme grančicu od onoga, što ju je prije nosilo, pa ganja ovo. I tako redom. Ako se koje prevari, pa zauzme lončić od koga drugoga, a ne od svoga određenoga susjeda (mjesto desno, lijevo stojećega ili obratno), tad ono mora grančicom ganjati ono, koje je prije ganjalo.

6. BUBALICE.

Svi se igrači uhvate rukama u kolo. Dvojica su izvan kola: jedan stupa oko kola, drugi ide za njim i držeći ga lijevom rukom za rame, desnom ga lagano buba u leđa, dok to onomu ne dosadi. Kad mu dosadi, on bubne kojega iz kola. Ovaj bubnuti buba sada oko kola onoga, što je prije bubao, dočim onaj, koji je prije bio buban, stupi sada na ispražnjeno mjesto onoga u kolo. Igra traje, dok se svi ne izredaju.

Jovan Čordašić — Mala Remeta.

7. PTICA.

Uhvati se nekoliko igrača za ruke u okrugu. Jedan stane u nutra i svakomu tiho nadjene posebno ime raznih ptica, kao: slavulj, lastavica, kos itd. Drugi jedan stupi izvan kruga. Taj će hvatati ptice. On zove ime kakove ptice, pak ako koji u kolu ima to ime, taj namah počme oko kola bježati; a onaj ga hvata, dok ga ne uhvati. Tad uhvaćeni stane kraj kola i ne igra se više. — Ako je pako ovaj, koji zastupa pozvanu pticu, brz, te ga onaj ne može uhvatiti, bježi ovaj oko kruga dotle, dok ne dođe na svoje mjesto u kolu. — Tako se igra nastavlja, dok ne budu svi uhvaćeni, te ne stoje vani. — Dogodi se, da onaj, koji prozivlje imena ptica, kaže koje ime, koga u igri nitko nema. Tad mu ovaj u kolu rekne, da takova imena nema.

Gustav Kren — Crnac.

8. LANACA.

Pohvataju se igrači za ruke u okrug. Jedan je u kolu — »rob« — i trči naokolo, nastojeć izaći iz kola. Kad prodre iz kola, tad ga onaj, kraj kojega je desne ruke prošao, tjera oko kola i kad ga uhvati, bude ovaj »rob«.

Ivan Lukić — Gundinci.

9. LISICE.

Na zemlji se označi krug i u njem dva promjera. Djeca stanu u kolo, te se broji do deset. Svaki deseti izađe iz kola. Posljedni bude »lisica«. Ostali su »kokoši«. Sada svi igrači tim okrugom bježe, a lisica ih vija. Koji izađe izvan kruga, te pokvari stazu, kojom je krug označen, ili ga lisica uhvati; taj postane lisicom, a bivša lisica ide među kokoši. Tako lisica vija kokoši, a sve nju varaju, trčeći čas van, a čas u okrug. Igra se produžuje, dok uvijek koji ne pokvari okruga ili ga lisica ne uhvati, da svi budu lisice.

Sl. 4.

Petar Marić — Mohovo.

10. GRADA.

Okruži se kolo. To je »grad«. Djeca se podijele na dvije skupine. Jedna ide u grad i brani ga. Druga predstavlja neprijatelja, razdijeli se oko grada i juriša na nj'. Ako branioci grada koga neprijatelja uhvate, to je njihov rob; a ako neprijatelji uhvate koga branioca, to je njihov rob. Svi robovi istupaju iz igre. Oslabi li koja strana u toliko, da odustane od igre, ta je pobijeđena. Ovi moraju pobjedioce nositi oko grada koliko se puta odredi.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu — Bosna).

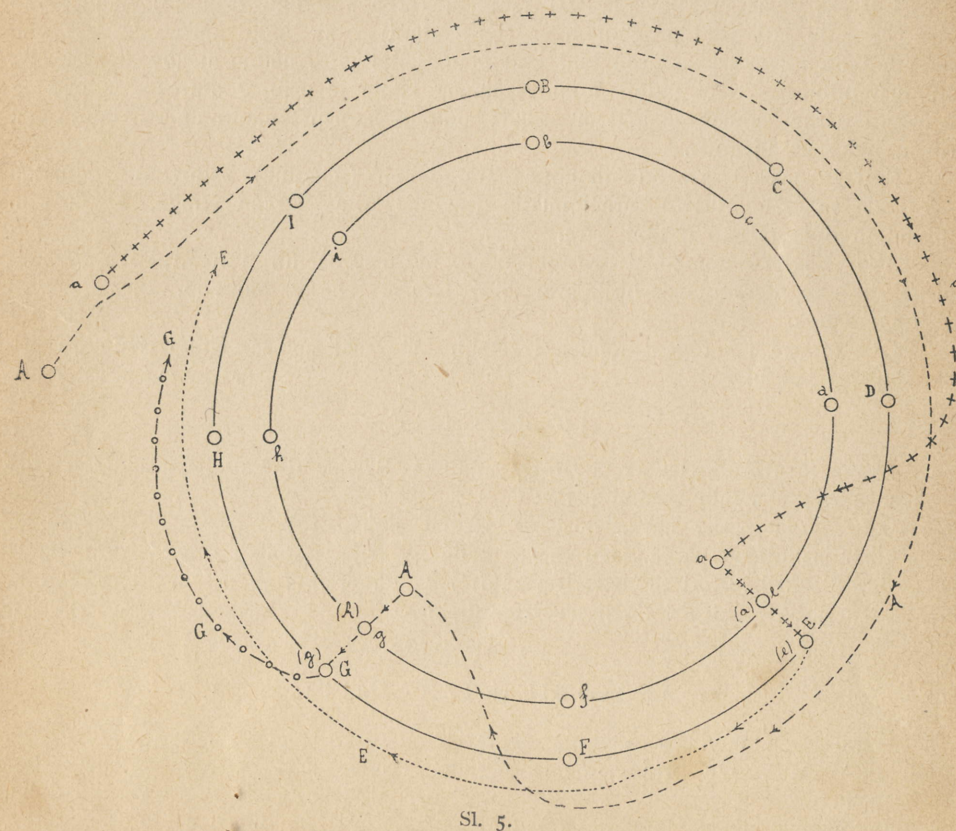
11. IGRA NA PATRESKARICE.

Ovo je igra u četvorini, a igra ih se pet. Na svaki ugao te četvorine stane po jedan, a peti u sredinu. Oni na uglovima izmjenjuju mjesta, a onaj iz sredine nastoji, ne bi li se tom zgodom dokopao mjesta. Zauzme li čije, tad ga ovaj zamijeni u sredini. I tako se igra nastavlja.

Ante Kezele — Selca (vinodolska).

12. PRIBJEG (USKOK).

Skupiv se djeca na igralištu, mnogo će radosno poviknuti: »Igrajmo se — pribjega«! A ostala će za cijelo odmah na to pristati, jer vrlo vole tu igru. A kako se ona igra? Evo slušajte!

Sl. 5.

Igračâ može biti mnogo, ali uvijek treba da ih je na par. Ponajprije izaberu djeca između sebe jednoga, koji će ravnati igrom (mjesto učitelja). Taj igrovođa

postavi ostalu djecu (osim svoga para, koji na strani čeka) u dvije čelne vrste jednu za drugom, t. j. u vod, a ova si podaju postrance rastegnute (pružene) ruke. Zatim si još u svakoj vrsti prvi i posljednji igrač (desno i lijevo krilo) pruže ruke, te tako nastane dvostruko kolo (krug), u kojem treba da jedan za drugim baš tako stoji, kako je stajao prije u vodu. Ruke su svеđer rastegnute. Tek sada, kada igrovođa povikne: »Ruke d o l'«! spuste svi igrači ruke k bedrima. Sada stoji sve dvoje a dvoje djece na jednom kupu. Takova dvojica igrača sačinjavaju »član«. Ako je igralište dosta prostrano, dobro je, da se članovi još bolje razmaknu jedan od drugoga i tim načine veće kolo, jer je igra tim lakša, što su članovi međusobno više razmaknuti.

Sad uzme igrovođa žepni rubac i načini od njega mlatić ili turu. A kako se to radi? Evo ovako: Jedan ugao rupca drži igrovođa, a ostala tri ugla nategnu druga dvojica igrača tako, da je razita ploha rupca napeta. Na to stane igrovođa svoj ugao rupca sukati (frkati) prema suprotnom uglu, dokle ne uvije rubac poput gužve. Tu gužvu previne u sredini i natakne kojemu igraču na skučen kažiprst, a od njenih krakova smota (isplete) onda mlatić ili turu. Mlatić pridrži igrovođa A sebi u ruci, svomu pak paru a kaže, da trči oko kola, ali uvijek i z v a n a, a igrovođa ga isto tako obganja i nastoji, da ga udari mlatićem. Kad se progonjeni već umorio trčeći (ili možda i zasitio udaraca, ako je spor) ili kad mu se u opće neće dalje trčati, onda p r i b j e g n e bud kojemu članu u kolo, ali svagda sprijeda, t. j. pred član. Kad to opazi skrajni (vanski) igrač u (tako nastalom trojnom) članu, brže bolje nagne bježati pred progoniteljem (igrovođom) i za malo opet, da se spasi, dotrči u kolo i postavi se pred bud koji član, kako je to učinio njegov predšasnik. Sad opet odbjegne treći zadnji u onom članu, kamo je pribjeg dotrčao, a pribjeg sa svojim parom namah se maknu nazad: potonji na ispražnjeno mjesto bježećega, pribjeg pako na njegovo.

Kad se pako i igrovođa ili uopće progonitelj (pogonić) zadovoljio ganjanja te želi, da se malo odmori, uruči mlatić drugome kome igraču straga, a on sam zapremi prednje mjesto u tom paru.

Ako je igrača mnogo, a prostor malen, može se načiniti i trostruko kolo, kod kojega baš ne mora uvijek biti parni broj igrača. Onda, naravno, bjega četvrti stražnji u članu.

Ova je igra i s toga zanimiva i živahna, što mal' ne svi igrači dođu do prilike, da koji put bježe.

Miroslav Ostojić — Zlatar.

13. P A Č I C E.

Jedno je dijete »baka«, a drugo »patka«. Sva se druga djeca skupe u gust kotur i sakriju u svojoj sredini patku.

Baka, koja patke čuva, nosi za pâsom šibicu, tobož preslicu i vreteno, te okolo traži izgubljenu patku. Ovu djeca među se kriju, a ona i sama nastoji, da se tu što bolje sakrije. Kad ju baka opazi, trči za njom, dok je ne uhvati; a kad ju ima, tad ju tobože kolje i dijeli na više dijelova.

Anka Marković — Orubica.

14. S O B I C U I Z N A J M I T I.

Djeca se ponamjeste u okrug na metar ili dva razdaleko jedno od drugoga. Jedan je u kolu. On priđe kojemu i pita: »Nemaš li sobice, da ju iznajmiš«? — Nemam, idi k susjedu«! Dok oni to govore, dotle oni, što su pitaču za leđima, po volji mijenjaju svoja mjesta, namigujući si sve po dva, da se za to sporazume. Pitač pako mora nastojati, da tom zgodom uhvati koje prazno mjesto. Pođe li mu to za rukom, to ga zamijeni onaj, koji je ostao bez mjesta.

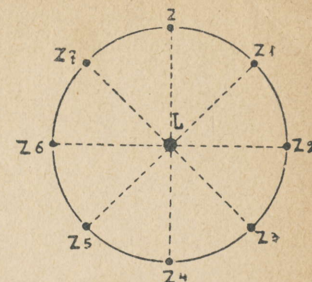
Đuro Sentmarton — Molve.

15. LISICA I ZECEVI.

Ove se igre igraju zimi na snijegu. Na ravnu mjestu proprti se staza u slici ovećega okruga. Proprtejoš i dva okomita promjera, a ako je krug znatno velik, 3 i 4 promjera u jednaku razmaku, kao što se vidi na slici.

Lisica (L) stane u središte, a zecevi se (z, z1, z2, z3, z4, z5, z6, z7 itd.) postave po obodnici. Vijajuć ih lisica, smiju i zecevi i lisica svakom prtinom slobodno trčati. Koga lisica uhvati ili koji se izvan prtine u snijeg zatrči, postane lisicom, a lisica mjesto njega zecom.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

Sl. 6.

IZVAN KRUGA I U DALJINU.

16. LANČANJE.

Djeca se poredaju u bočkoj vrsti jedno od drugoga na 3 koraka razdaleko. Sada se svako pojedino — prednjak počinje — obrće desno ili lijevo i stupajući natrag ujedno prolazi kroz rastojanja (dakle između ostale djece), i kad je koje tako prolazeći svu djecu obišlo, stavi se na tri koraka za posljednim (Sl. 7.).

Sl. 7. Sl. 8.

Početi može i posljednje dijete, te hodeći kroz rastojanja, obilazi ostalu djecu desno ili lijevo, dok ne dođe naprijed, pak se pred prednjaka stavi za 3 koraka (Sl. 8.).

Ako su djeca namještena u kolu (krugu), izgleda ovo lančanje mnogo ljepše i svako se dijete u tom slučaju mora vratiti na svoje mjesto. (Sl. 9.).

Može se i više redova usporedo staviti, da lančanje po sl. 7. i 8. izvađaju u isto vrijeme.

Lanac se može praviti i tako, da n. pr. neparnjaci obrću i otpočnu desno, a parnjaci lijevo i tako prolaze kroz razmake između ostale djece. Počimajuć neparnjak, obiđe onoga parnjaka, što je za njim, a ovaj namah otpočme iza sebe, t. j. ispred onoga, koji za njim dolazi. (Sl. 10.).

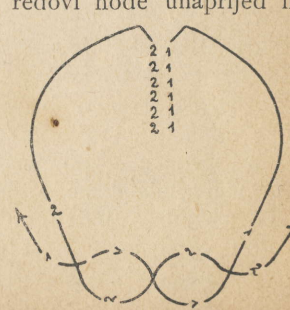
Sl. 9.

Ove se četiri vrsti lančanja mogu izvađati tako, da redovi hode unaprijed ili unatrag ili se kruži redom.

Sl. 10.

Najposlije se lanac može napraviti i tako, da su djeca stavljena u dva reda, od kojih jedan smota desno, a drugi lijevo napolje, pa ne polazi između ostale djece kroz rastojanja, nego hodeći i obišavši svu djecu i susretnuv se, svrću jedno drugomu s puta, i tako se nižu i izvedu lanac. (Sl. 11.).

Ivan Tomašić — Novagradiška.

Sl. 11.

17. PILIĆI.

Djeca se u bočkoj vrsti uhvate svako svomu prednjaku objeručke za pojas, a kvočka je naprijed. Ona širi krila (ruke) i brani svoju družinu od kopca, koji kad je tri put mirno obišao oko pilića, navali na njih ispred kvočke, nastojeći prevariti ju i s desna se ili s lijeva privući k pilićima. Kad uhvati koje pilče, odvede ga na stranu. Tako po redu. Kad ih je sve odveo, onda ih kolje. U to k onako poklanim pilićima doleti razjarena kvočka i vikne: »Drš'te, djeco, kopca«! Oni poskaču na noge i navale s materom na njega.

Sl. 12.

Mijo Kurjaković — Vrbova.

18. PILIĆA.

Igrači se u bočnoj vrsti pohvataju jedan za drugoga. Prvi je »mati«, ostali su »pilići«. »Eja« (kobac) kopa u zemlji jamicu, oko koje mati (kvočka) s pilićima obilazi, pjevuckajući: »Okreni se, pile moje, jedno dva tri puta«! Za to vrijeme moraju svi pilići, držeći se matere, oko eje obići. Tad mati zapita eju: »Šta praviš«? — Kokošju rupicu«. Oni opet pjevaju isto, obilazeći oko eje; a tad ju mati upita: »Šta će ti rupica«? — Da ložim vatricu«. »Šta će ti vatrica«? — Da šurim piliće«. »A što su ti skrivili moji pilići«? »Ja sagradim od neba do zemlje, a oni odgrade«. Ovi tad pljuju na drvce, kojim je eja kopala i vele: »Nije ni slano ni papreno«? Zadnje dijete stane na to drvce. Tad eja upita mater: — Gdje ti je drvce«? »Dala sam ga kćeri«. Eja pita ono pile za materom: gdje mu je drvce. Ovo rekne, da ga je dalo ma kome, t. j. kaže bud kakovo ime; no eja traži i u trećega i tako nastavlja do posljednjega djeteta, koje uzme drvce ispod noge i baci ga u vis, govoreći: »Naša mati jača«! Kad eja vidi, da je se pilići ne boje, nagne bježati, a pilići i kvočka za njom, dok je ne uhvate.

Milan Đukić — Neštin.

19. OKO DVOJE — TROJE PILIČIĆA . . .

Djeca stanu u bočku vrstu i uhvate se za ruke. To su »pilići«. Najstarije je pred njima — »kvočka«; a drugo najstarije jest »kobac«. Ovaj sjedne, pa kuha ručak. Kvočka s pilićima dođe k njemu, pa ga pita: »Imaš li vode, bako«? — Otišla mlada na vodu, pa izgubila vijenac«, odgovori kobac. Kvočka s pilićima tri puta obiđe oko kopca, pa govore: »Ne našla, ne našla . . . . .« Zatim kvočka upita kopca: »Imaš li vina, bako«? — Otišao djeda u podrum, pa zaglavio nogu«. Kvočka opet s pilićima tri put obiđe oko kopca i govore: »Ne naglavio, ne naglavio, ne naglavio«! Došavši kvočka opet kopcu, veli: »Dobar dan (večer)«! — Bog daj«! »Imaš li ručka«? — Imam«, odgovori kobac i dade kvočki da vidi: je li slano ili papreno? Ova pljune na zemlju i rekne: »Nije ni slano ni papreno«. Kobac daje tada svakomu piletu da kuša. Tad priskoči do kvočke i otima se s njom za piliće. Kad sve pohvata, hvata i uju. Kad je i nju uhvatio, stanu kvočka i kobac, pa raširе krila i viču pilićima: »Pipipi, na kukuruze«! — Ne ćemo«! »Pipipi na žito«! — Ne ćemo«! »Pipipi, na babino mlijeko«! — Hoćemo«! pak trče za kopcem i kvočkom, te ih hvataju.

Sl 13

Vjekoslav Benak — Čerević.

20. GUSAKA.

Igrači stanu u hrpu. Jedan je naprijed, nešto dalje od hrpe. To je »gazdarica«. Drugi stoji tik do hrpe. To je »guščarica«. Treći stane najdalje od hrpe. To je »kurjak«. — Guščarica kaže gospodarici: »Majko, ja bih išla kući«. — Pa hajde«! »Ne smijem od kurjaka«. — Gdje je kurjak«? »U trnju«. — Šta radi«? »Loži vatru«. — Šta će mu vatra«? »Grijat će vodu«. — Šta će mu voda«? »Umivat će se«. — U čem će se umivati«? »U kopanji«. — O što će se obrisati«. »O ručnik«. Sada gospodarica vikne: »Gu-gu-ga«! a svi igrači trče k njoj. Kurjak nastoji, da uhvati jednoga ili više, a ovi tad idu van. Tako se igra, dok ne budu svi vani. Iza toga pita gospodarica guščaricu: — Gdje su guske«? »Pod mostom«. — Šta rade«? »Nesu jaja«. Gospodarica pošalje guščaricu, neka potraži guske Ova, otišav nekoliko koraka, vrati se, javljajući, da gusaka nema. Gospodarica potrči za njom i stigavši ju, lagano ju nekoliko puta udari štapićem.

Gustav Kren — Crnac.

21. ŠIRI ŠAKE!

Igrači stoje u redu dva a dva. Jedan pred njima vikne: »Širi šake«! Na to se dva prednjaka razlete svaki na svoju stranu: desni potrči s desna, a lijevi s lijeva — naprijed. Onaj ih samac hvata. Koga on uhvati, taj ide s njim odzad u red, a preostavši samac viče s prijeda isto: »Širi šake«! te opet on hvata koga od nove dvojice u prvom redu.

Mijo Kurjaković — Vrbova.

22. VRAGA I ANĐELA.

Djeca sjednu jedno do drugog. Jedno je pred njima, koje ovima svakomu nadjene posebno ime, n. pr. sunce, mjesec, jabuka, šljiva itd. Dođe k njima vrag i i anđeo. Anđeo će: — Cin, cin«! Onaj, što je nadijevao imena: »Tko je«? — Anđeo«. »Što bi rad«? Anđeo kaže n. pr.: — Jabuku«.

Ako je koje dijete »jabuka«, ono stupi k anđelu. Nema li kôg anđeo traži, tad ovaj ode goloruk.

Anđeo ode, a eto ti vraga. Ovaj kaže: — Dun, dun«! Prvak zapita: »Tko je«? — Vrag s torbicom«. »Što bi rad«? — Stvarî«. »Kakovih«? Vrag rekne n. pr.: — Šljiva«.

Ako je koje dijete »šljiva«, ono ide s njim i postane vražić. — Kada vrag i anđeo razdijele sve, tada se njih dvojica uhvate objeručke i jedan bude n. pr.: »kruška«, drugi »jabuka«. Zatim se sva djeca anđeoska i vražja stave u jednu bočku vrstu, te svako se čvrsto prihvativ za svoga prednjaka, bježe ispod ruku držećega se vraga i anđela. Ovi propuste sve osim zadnjega, koga pitaju:

»Voliš li krušku ili jabukû«?

Ako reče »krušku«, pa je vrag kruška, tad onaj postane vražićem. Reče li »jabuku«, a anđeo je jabuka, postane onaj anđelom.

Tako se trči ispod ruku, dok oni sve ne pohvataju. Dakako, da trčeći nastoje silom ispod ruku pobjeći; jer tad smiju ponovno trčati, dogod ih ne zaustave.

Fran Mikuličić — Krasica.

23. KOLOMPERA.

Svi igrači stanu u čelnu vrstu, te se za ruke uhvate u lanac, izim prednje dvojice, koji ostanu sami. Ova se dvojica uhvate također za ruke, te njima načine lûk, kroz koji tada prolazi lanac ostalih. Prije nego li lanac pođe ispod ruku onih prednjaka, ispjevaju slijedeću pjesmu:

»Kolomperi Pero«! — Koga zoveš, nevo«? »Ne zovem tebe«. — Da koga zoveš«? »Ivana bana«. — Okolo grada«. »Na mala vrata«. — Puščamo prednje, hvatamo stražnje«.

Prvi redak pjevaju samo prednja dvojica, a drugi svi ostali u lancu. Tako se izmjenjuju, dok ispjevaju svu pjesmu. — Kada se dopjeva zadnji redak, prolazi lanac kroz lûk do najzadnjega, pred kojim se lûk spusti, te ga ne pusti proći. Ovaj se sada prihvati za ruku kojega od ove dvojice. — Oni, koji su prošli ispod lûka okrenu se tada, a i ova se dvojica k njima obrate, te kad je i opet gornja pjesmica sva ispjevana, ona dvojica ponovno dignu ruke i načine lûk, ispod kojega lanac opet prođe do zadnjega, koga sustave. Ovaj se prima za ruku s onim, što je bio obustavljen kod prvoga prolaza. I tako se igra opetuje, dok prednja dvojica (lûk) sve ne sustave.

Adam Grusling — Lukač.

24. SUHI MOST.

Dva najveća igrača uzmu u ruke 1—2 m. dug štap. Jedan ga drži lijevom, a drugi desnom rukom, licem obrnuti prama istoku. Svi se ostali igrači po veličini poredaju u bočku vrstu i uhvate jedan drugoga za odijelo, remen, pojas, a često i za ruke, tako, da prvi pruži nazad desnu ruku, koju suslijednik uhvati desnom, a taj opet pruži natrag lijevu, koju onaj za njim primi lijevom itd.

Ona dvojica, koji drže štap, kao most, dogovore se međusobno na tiho i dadu si ime. Tako na pr. jedan bude mjesec, a drugi sunce. Kada vodić dođe do mosta, upita: »Je li slobodno proći«? Jedan će od mosta: »Jest, ali zadnji naš«. Sad polaze. Zadnji gleda, da se kako provuče i uteče, dočim ga stupovi prihvate, spustiv most među njega i onoga pred njim. Prolaze opetovano, a sada od zapada k istoku, kamo su se i stupovi okrenuli

Ako su stupovi mostom posljednjega uhvatili, pitaju ga: »Hoćeš li k suncu ili k mjesecu«? On rekne, kamo će, i namah pristupi k dotičniku. Sada stupovi

mogu svoja imena izmijeniti, na pr. u srebro i zlato — ribu i pticu — zvijezdu i oblak — polje i goru, itd.

Kad su stupovi mostom pohvatali sve, dođe i vodić pred most, pa i njega pitaju, kamo će?

Ovako razdijeljeni jedni na jednu, a drugi na drugu stranu, uhvati svaka stranka za svoju polovicu mosta, pak svaka vuče k sebi. Koji su jači, njihov je most; njima čast.

Nikola Imbrić — Bregi.

25. NA IVANA BANA.

Manje od osmero djece, igra ne bi bila vidna; a što ih je više, tim se veselije i živahnije igra. Djeca se sva uredaju, a jedan, počam od sebe, broji svojim desnim kažiprstom, izgovarajući slijedeće riječi: An — tan — tutta — mea — fin — fon — compagnia — are — stare — compa — stare — slin — slon — laca — tus.*)

Na koga pade posljednja riec »tus« ili »pun«, onaj se malko izmiče izvan ostalih drugova. Tako slijedi brojiti, dok ostanu samo trojica, a po tom promijeni drugojačije: Busulica — dobra — majka cvijet — rumeni — bac' — ga — vanka.

Na kom dovrši »vanka«, onaj odstupa. Ovako još jednom ponovi brojiti, a na kom se završi riječju »vanka«, taj je Ivan Ban; druga dvojica prid njim koji su brojenjem otpali, jesu dva stražara.

Stražari se smjeste na određeno mjesto u razmjernoj dalečini, kako mogu, uhvativši se za ruke, rukama uzdignutim naprama glavi napraviti lûk. Ivan Ban ide k onima, koji su brojenjem istupili, te se pred njima uštapi, a oni se iza njega poredaju. Kad se je sve uredilo, Ban, kô ban, stupa s vojskom prid stražare, te moli, da mu otvore vrata. Ovi ga upitaju: »Sto će ti vrata«? — Da provedem vojsku«. »Čija je vojska«? — Ivana Bana«. »Što nam daješ mita«? — Prvo pusti, zadnje uhvati«.

Tad stražari podignu ruke, a ban sa svojizim, svi držeći se jedan drugome za skute od odjeće, trkimice promakne, dok stražari imaju pomnju na najposljednjeg, komu, kad je da potrče, spuste ruke ispod vrata, i ako li ga zaustave, onda ne trče, ako ne, slijedi igrati kô i prije.

Tako sveđerno protrkuju, dok stražari jednog po jednog ne pohvataju sve do Bana. Je li ostao sam Ban, dignu mu ruke, nek tri puta slobodno tamo-amo projuriša ispod rukû; a četvrtim putom zaleti se Ban, što igda najbrže, te ako ga rukam zasmetu, sramotno gubi svu vojsku; ako li ne, onda slavno za sobom ispod rukû provede prikupljene zarobljenike, a stražari ostaju pokunjeni.

Ot. Fr. T. — u Spljetu i na Solinu.

26. IGRA PLATNA.

Djeca stanu u čeonu vrstu. Uz vrstu su dva dječaka: jedan trgovac, a drugi kupac. Trgovac uzme štap i mjeri vrstu, to jest — platno. Sad dođe kupac i zamoli ga bud što. Trgovac ode, da to donese, a mjesto sebe ostavi slugu, da pazi na platno. Međutim je kupac jedno dijete odveo. Trgovac, vrativ se, mjeri platno. Manjka mu. Pita slugu, gdje je komad platna? Ovaj se izgovara, da je žgance kuhao, i da nije vidio, da bi tko u platno dirao. Na to mu trgovac reče: »Ako se to još jednom dogodi, s Bogom tvoja glava«! Kupac dolazi redom. Svaki put moli nešto. Svaki se puta trgovac malo odalji, a sluga pazi. Kupac svaki put od-

*) Može se i ovako: An tan — tutta — mea — flin — flan — compagnia — are — stare — compa — stare — io — bio — tipe — tape — pun

vede po jedno dijete. Trgovac svaki put mjeri, svaki put pita slugu. Ovaj se izgovara, da je išao po cigare, ili da je zaspao, ili da ne zna. Trgovac mu se svaki put grozi, da s Bogom njegova glava. — Kad dođe red, da i zadnjega odvede, tad ga kupac vara. Prvi put, kad po zadnjega dođe, samo mu jednu ruku pritisne — jer kod ove igre sva djeca stoje raširenim rukama. — Trgovac mjeri. Manjka mu. Pita slugu; on se izgovara. Trgovac mu se grozi. Dođe kupac po drugi put. Trgovac opet malo na stranu otiđe, a kupac dotle onomu zadnjemu djetetu drugu ruku k tijelu pritisne. Kada dođe po treći put, tad ga okrene; a odvede ga istom četvrti put. Sad, kad je sve izgubio, odsudi gospodar slugu na smrt. Sluga mora kleknuti i na glavi si šešir preobrnuti. Trgovac pita: je li se sluga kome smili? Nitko ne reče, da mu se smili; jer bi morao mjesto njega poginuti. Svi kažu, da zaslužuje smrt. Na to mu gospodar štapom zbaci šešir s glave, i on je — pogubljen. Kada vide da je šešir pao, svi se razbjegnu; jer je on mrtav ustao i sve hvata. Koga uhvati, taj mu mora pomagati druge hvatati. Kad su svi pohvatani, i igra je svršena.

Stanko Ožanić — Oroslavlje.

27. VUK.

Uhvate se u kolo. Svaki si igrač izabere svoj vinograd — drugoga, obično manjega igrača. Jedan igrač bude vuk. On se sakrije za hrast, kojega predstavlja koji igrač u tom kolu. Ostali se u kolu okreću, kao da idu u svoj vinograd. Dok oni tako idu, skoči iznenada iza hrasta vuk. Igrači se razbježe na sve strane, a vuk trči za njima. Ako koga ulovi, tad je ovaj vuk. Igra se opetuje, dok se svi ne obrede.

Katarina Horvat, Mirko Dianić — Hlebine.

28. ŠKARE.

Svako dijete zauzme svoje mjesto. Jedno stane pred njih. Na njegov povik: »Škare van«! sva se djeca dignu sa svojih sjedala i razbježe amo tamo; ali opet svako nastoji, da svoje mjesto ugrabi. Čije mjesto ugrabi onaj, što je vikao: »Škare van«! to sada služi, dok i ono ne ugrabi čijega mjesta.

Josip Sobota — Hrastovica.

29. KOKOTANJE.

Djeca odrede prugu od 60 koračaja. Tad bacaju kocku u vis i na koga padne, to je »kokot«. Ostalo su kokotići. Ovi stanu na jedan kraj pruge, a kokot na sredinu. Kokotići moraju trčati na drugi kraj pruge i paziti, da ih kokot ne ulovi ili ne dirne. Kokot međutim pazi, da svojoj dužnosti udovolji. Čim koji kokotić potrči, pripravi se kao jastreb, da ga uhvati. Ako kokotić protrči mimo njega, onda on trči za njim i nastoji, da ga se dodirne. Je li ga dirnuo, dužan ga je kokotić donijeti do sredine. Kokotić tad postane kokotom. Tako se igraju, dok ne bude toliko kokotova koliko i kokotića. Tad ovi moraju one nositi s kraja na kraj pruge.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu — Bosna).

30. SITO.

Djeca stanu u bočku vrstu. Prvo vikne: »Kamo moje sito«?

Stražnje trči i viče: — Evo sito«! i sije, te stane pred prvo dijete. Sad ono pita, a stražnje odgovori, trči i stane preda nj'. I tako dalje, dok se svi ne obredaju.

Pavao Mirković — Zadubravje.

31. GROZDAK.

Djeca se stave u jednostavnu bočnu vrstu. Jedno stane pred red i pita: »Gdje je moj grozdak«? — Prvi u redu odgovori:

— Straga, na klinu«; nu čim odgovori, mora bježati i stati za najzadnjega. Ako ga onaj, što je pitao, u tom pretekne; tad ovaj mora ići pitati, a onaj zadnji ostane na mjestu.

Franka Martinković i M. Bajec — Cirkvena.

32. GROZDOVI.

Uhvate se za ruke, te stanu jedno uz drugo u red. Jedno od njih uzme prutić, te zapita prednjaka: »Gdje ti je grozd«? Ovaj upre prst na druga uza se i rekne: »Evo ga«! Pitač nastavi dalje redomice, i kada dođe k najpotonjemu, t. j. na drugi kraj, i posljednjega zapita, gdje mu je grozd, a ovaj nema da na koga pokaže prstom, već nagne bježati između stojećih, koji svoje ruke dignu, da bjegajući, a i ovaj, koji ga tjera, ispod rukû mogu prolaziti. Ako ovaj onoga stigne, tad ga malo ošine šibom. Kada između sviju protrče, tada najzadnji bude prvi, a pitač ga pita ono isto.

Sl. 14.

U igri budu svi prvi i posljednji.

Mihajlo Velenderić — Poganovci.

33. TORNJIĆ.

Djeca se uhvate u kolo. Jedan stane izvan kola, te govori: »Ja zvonim«. Iz kola ga pitaju: — Za koga«? »Za staroga mačka«. — Gdje leži«? »U zapećku«. — Na čem«? »Na prnjiću«. — Čim je odjeven«? »Prnjićem. . . . Porušit' ću vam toranj«. — Baš smo ga pomazali«.

Na to ga puste u kolo. On se zatrči i raskine kolo. Zatim bježi, a svi ga ostali love. Kad ga ulove, mora loviti on njih, dok ih sve redom ne ulovi. Svaki ulovljeni mora s njime loviti. Koji ostane neulovljen, mora stati izvan kola

Adam Slivarić — Remete.

34. GROŽĐE KRASTI.

Djeca stanu u okrug. Dvoje stoji izvan kruga. Jedno je »sudac«, a drugo »tat«. Tat se zavuče u okrug, i najprije kuša grožđe. To čini ovako: Trima prstima za košulju prima i potegne djecu u kolu, jedno za drugim. Tako sklopljene prste nosi k ustima i kaže: »To je dobro«, »ovo nije dobro«, »to je kiselo«, itd. Kad je već sve okušao, skine šešir i bere grožđe u njega. Primi svako dijete trima prstima, potegne, a tad kao da spusti u šešir. Kad je jednom okolo prešao, iziđe iz okruga, i gleda, kako visoko sunce stoji. Obično kaže: »Još je dosta visoko«, i ide opet brati grožđe. Kad je već i drugi put obrao, pobjegne iz kola, a sva djeca trče za njim, vičuć: »Drž' tata«! Kad ga ulove, dovedu ga sucu, koji mu odmjeri kaznu. Ova je obično blaga; nu koji joj se protivi, toga — sve u šali — znadu i pošteno proklopati.

Stanko Ožanić — Oroslavlje.

35. NA VUKA I ZECA.

Sakupe se djeca, a jedan što pritiče priko tâkog broja, izabere se za babu. Baba uzme štap u ruke, zapre njime o zemlju, a lijevom ga pridrži. Po tom kupe se djeca i hvataju jednom rukom oko štapa, da šaka nad šakom pada. Kada su svi pohvatali, baba svojom desnom broji: »Vuk, — zec« itd., dok sve izreda. Zatim zecovi bježe, a vukovi ih tjeraju. Baba uz to bez oduška viče: »K meni vuk, k meni zec«! — Dovede li vuk zeca, sudi mu vuk; a baba mu daje leje — štapom ili čim već prije odluče — po ruci. Dođe li zec prije, nego ga dostigne vuk, onda

zec sudi vuku. Netom su pohvatani svi, ili ako su babi pribjegli, tad se iznovice biraju; ili oni, koji su bili zecovi, zamjenjuju vukove.

Ot. Fr. T. — Crnica (kod Šibenika).

36. VAŠAKA.

Djeca posjedaju u dvije sučelne vrste. Jedan dječak (»gazda« ili »domaćin«) vodi na uzici drugoga dječaka (»mačku) izmed onih što sjede (a to su »vaške« ili »psi«). Gazda ne ide nikada između vašaka, nego iza leđa sad jednomu sad drugomu redu. Mačku vodi silom, jer psi na nju reže. Kad ju provede treći put, navale vaške na nju. Mačka bježi; no psi ju uhvate i gazda daje psima što zahtijevaju. Jedan, naime, dođe i ište noge, a gazda polako udari mačku po ruci (to je znak, da mu daje). Drugi ište glavu, itd. Petar Stojanović — Šuljam.

37. VUK I OVCE.

Odaberu »ovčara« i »vuka«. Ostali su ovce. Ove se uhvate u kolo i kreću se. Vuk stane usred kola. Ovčar hoda oko kola i razgovara se s ovcama:

»Ovce, ovce, hajdemo doma«! — Ne smijemo«! »Zašto ne«? Tu je veliki vuk pred vratima«. »Šta radi«? — Brusi nož«. »Sta će njim«? — Nama će vratove odrezati«.

Dok oni tako pripovijedaju, dotle vuk u kolu tare jednim klipićem o drugi, kano da brusi. Kod zadnjega odgovora ovce se razbjegnu, a vuk za njima, dok koje ne ulovi. Ulovljena ovca bude tada vuk. Prije igre označe kakovim kamenom, ili čim drugim, »metu«, do koje smije vuk ovce progoniti i kad ovca pređe tu metu, ne smije je vuk dalje progoniti. Ivan Senić — Okučane.

38. OVCE I VUK.

Načini se veliki okrug. To je »ograda« ili »tor«, U nj stanu sva djeca (»ovce«). Jedno je »vuk«. Taj se sakrije za kakav nedalek grm, ili u kakovu jamu, ili kamo drugamo, te svaki čas tuli. Ovce izlaze iz tora na pašu i čim koja opazi vuka, zakrikne, te bježi prama ogradi, vičući: »Bješ'te, ovce, ide vuk«!

Kad su to ovce čule, bježe sve prama toru, a vuk za njima. Ulovi li koju prije tora, tad je ona vuk; ne ulovi li, vraća se pokunjen u svoj zaklon. I tako se igra nastavlja. Križevci.

39. LILICE

Jedno je »gospodar«, a drugo »vuk«. Ostali stanu na okup. Gospodar iz daljega viče: »Lilice, hod'te kući«! — Bojimo se«! »Koga«? — Vuka«. »A gdje je«? — Za grmom čuči«. »Šta radi«? — Topi vodu«. »Šta će njom«? — Prat će se«. »Čim će se obrisati«? — Svilnim ručnikom«.

Na to bježe. Dođu li lilice do gospodara prije, ostane isti red; a ako je vuk k njemu prije stigao, izabere se za vuka i gospodara drugo dvoje.

Iz okolice križevačke.

40. HVATANJE.

Djeca se postave u okrug. Jedan je vođa. On odredi, tko će hvatati. To čini ovako: govori »Elen — belen — bamba — risi, — sisi — guti — talarisi, — tik — tak — kaparon, — najveći — zagrebački — zvon«. Koga zapane riječ »zvon«, taj ide iz kola. Tako se nastavlja redom do zadnjega. Na koga od njih dvojice pane riječ »zvon«, taj hvata. Djeca se od njega odmaknu na tri koraka. Sad započme hajka. On hvata; uhvaćeni pomažu mu hvatati. Kad je i zadnji uhvaćen, igra je svršena. Stanko Ožanić — Oroslavlje.

41. STRJELICE.

Djeca zabodu u obliku četverokuta četiri palice u zemlju. To su međe. U sredinu zabodena peta palica predstavlja kuću. Oko ove se skupe sva djeca. Najjači obično vikne: »Ja ću igrati i pruži granimice ruku naprijed vodoravno Drugi dignu kažiprste i metnu ih pod njegov dlan. Onaj govori: prvi puta »čap«, drugi put »čap«, treći put »čap«.*) Kad treći put rekne »čap«, svi pobjegnu na međe. On si pak dotle nekoga ulovio, koji će mu pomagati ostale hvatati. Sad tek otpočme vesela trka. Djeca moraju mijenjati međe. Ako onaj tom zgodom uhvati koga dalje od međe, taj bude njegov sluga i mora mu pomagati druge hvatati. Igra se tako nastavlja, dok i zadnji ne bude ulovljen. Stanko Ožanić — Oroslavlje.

42. SJEKA, PRISJEKA.

Rukama se uhvate u kolo. Jedno sjedne usred kola. Drugi oko njega obilazi. Ostali govore:

»Sjeka, prisjeka; starac, kukuljavac; daj, dijedo (bako), ručak«! — Onaj sjedeći iz kola odvraća:

— Istom sam naložio vatru«.

Kad ga drugi put tako isto ustraže, odgovori on: — Istom sam pristavio lonac k vatri«. Treći put: — Istom vrije«; a četvrti put rekne: — Umivam se«!

Tad mu onaj, što obilazi, mora, tobože, lijevati vodu na ruke, da se umije. Kad se umio, traži: — Daj otarak (ručnik)«! Onaj, što je polijevao, na to u bijeg, a ovaj za njim, dok ga ne uhvati. Mirko Lazarić — Levanjska varoš.

43. TKATI.

Dvojica sklope sve četiri ruke u obliku četvorine. To je »tara«. Treći prolijeće ispod ruku kao »čunak«. Ako ga ona dva udare svojim rukama po leđima, mora on ispod ruku još trčati. Ne udare li ga, to je njih jedan čunak; a ovaj s onim drugim pravi taru. Stanko Jakšić — Klasnić.

44. TEGLI.

Igrači posjedaju u red, te se zovu tegle. Jedno od njih bude mati, drugo kći, a treće mačak. Mati otiđe žeti, a kćeri rekne, da čuva tegle. Ova otiđe k svojoj druzi, mačak dođe i poizvraća tegle. Mati dođe kući i podigne tegle. U to kući dođe i kći, a mati ju naganja i tuče.

Ivan Lukić — Gundinci.

45. NATJECANJE.

O granu drveta objesi se vijenac od cvijeća, hrastova ili lipova lišća.

U stanovitoj daljini od toga stave se svi natjecatelji u red, razmaknuti međusobno na $^1/_2$ m. Na dani znak potrče svi k drvetu. Koji prvi dotrči, taj je pobjeditelj. On dobije vijenac. Drugi, koji odmah za njim dotrči, dobije iz toga vijenca cvijet ili listić. Onaj metne svoj vijenac preko sebe, a ovaj se zakiti onim cvjetićem ili listićem. Obojica se uhvate ispod ruke i vraćaju se natrag kroz špalir, u koji se ostali poredali, klanjajuć se njima dvojici i vičuć im tri puta: »Živio«!

Ivan Senić — Okučane.

46. KURJAKANJE.

Polovica se igrača u bočkoj vrsti uhvati za pojasove, dočim drugi stoje rašireni po ledini. Prvi od onih u vrsti jest »kolovođa«, te ima u ruci u dvoje spletenu

*) Mnogi pri ovoj igri rabe i druge izraze, n. pr. sva tri put »šic — mic«, ili sva tri put »cin — cili — šic«, ili sva tri put »drlin — šic«.

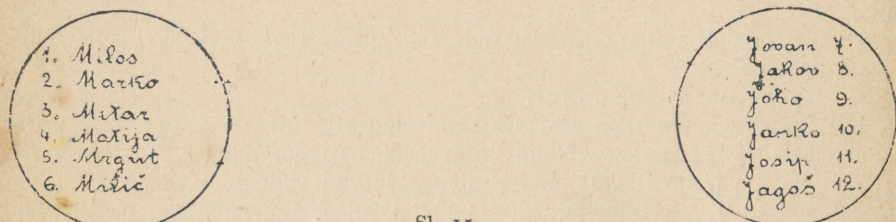
maramu ili tanku šibu. On dovikuje: »Pristaj«! onima, koji se nisu uhvatili, a oni odgovaraju: »Au«!

»Pristaj«! znači, da se i dotični uhvati u vrstu. Neće li se koji igrač uhvatiti, trči kolovođa za njim i lagano ga udara šibom. Udareni mora se tada uhvatiti u vrstu. Kad su se svi pohvatali, tada se, čvrsto se međusobno držeći za pojasove, tisnu u bijeg, vičući: »Au, au — — —«! Tko neće za kolovođom brzo, toga on šibom po koji put sjeti na red.

Teodor Prodanović — Paklenica.

47. VOJNIK.

Izabraše se dvanaestero momčadi i podijeliše tako, da u jednoj partiji dođe: Jovan, Jakov, Joko, Janko, Josif i Jagoš; a u drugoj: Miloš, Marko, Mitar, Matije, Mrgud i Milić. Svukoše teže odijelo, a ostaše u lakijem haljinama, pa obilježiše pasovima i kapama dva kola, jedno podalje od drugoga, — evo ovako:

Sl. 15.

Prije igre se nagode, koja će partija početi prva pozivati. Rad toga nađoše kamenu pločicu. Miloš pljunu na jednu stranu pločice, pa ju u kotur baci na više i reče Jovanu: »Išti! Suho ili mokro«? — »»Suho««! odgovori Jovan.

Pločica pade na zemlju sa zapljuvanom stranom na više; dakle: dobio je Miloš. On će prvi početi zvati t. j. njegova partija, pa makar koji od nje. Urediše se obje partije jedna pored druge, svaka u svome kolu. Jovanova je družina lijevom nogom stala na granicu svoga kola, a desnom nogom unutra. Opruženijem prstima dlanom na više lijevu ruku pružila naprijed, da pozivnik pljesne svojom rukom po dlanu pozivača, a pozivač je naredio desnu ruku, ako mu mogne odmah odvratiti udar, ili ga stići do njegova kola i odvratiti rukom po kojemu dijelu tijela ili haljine, i onda pozivnik, kako I bismo ga nazvali, postaje robom pozivača. Dakle: Miloševa druga u ovom početku, koji zove, nazvasmo pozivnik, a Jovanova pozvatog druga nazvasmo pozivač. Pošto je pozivnik jednom došao u svoje kolo, može se odmah vratiti i goniti punim pravom svoga gonitelja, pozivača ili kojega drugoga partaša protivne strane, koji je iz svoga kola krenuo prije nego se pozivnik potonjega krenuo iz svoga kola. Ako ga dohvati, onda je njegov rob, a roba treba javiti svoj družini jako glasnim uzvikom: »Ro-o-ob«! — I, dok traje igra, svaki, koji docnije krene iz svoga kola ima pravo zarobiti makar kojega protivne stranke, koji je prije njega izašao iz svoga kola.

Tako se po nekoliko puta gonjaju i varkaju između kolâ, neće li koji zarobiti kojega. Dakle, igra se počela: Miloš je pozvao Jovana, te ni jedan od Jovanove družine nije imao pravo (to važi samo za ovaj prvi put) goniti Miloša osim Jovana, kojega je pozvao; a pošto je igra već zagustila, onda goni koji hoće pozivnika, pa on obilježio, koji će ga goniti ili ne obilježio. A pošto igra već započne, također i ne poziva uvijek Miloševa družina, no kad se kojoj partiji namane.

Za jednog pozivnika dosta je, da nogom stane na među svoga kola i onda on ima pravo pozivača.

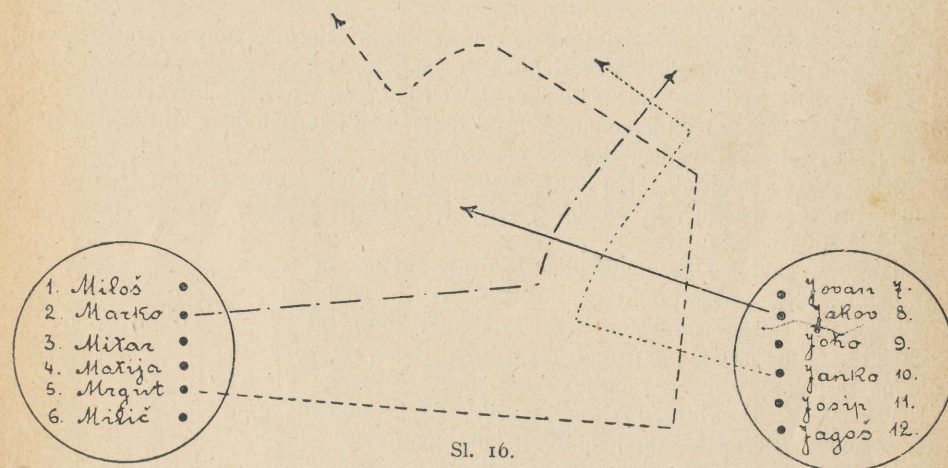
Ako se desi rob u ovome gonkanju između kola, s njime se postupa, kao što ćete dalje vidjeti, da se postupa s robom u višoj trci.

Ova trka između kolâ i varkanje biva dotle, dok se društvo malo zagrije, pa onda biva gonenje van po ravnome polju, a ne između kolâ. Od Jovanove partije ide Joko (9) i (kao u početku igre mora i sad pljesnuti ga po dlanu) pozove (koga on hoće) Marka (2), pa bježi pred njim, a za Markom se pusti Josif (11); za njim Miloš (1), za Milošem Jakov (8), a za njim Milić (6).

Tako su se dugo tjerali po polju i — recimo, ovaj prvi put ne zarobi niko roba, premda je Joko u trku krivudao, bježeći pred protivnicima, da bi ih tijem smeo, a družini učinio na ruku; ali sve jedno — on utrča na svoje kolo, a oni svi za njim, te su sada slobodni, kao da su došli na svoje kolo.

Rekosmo, da je Milić krenuo najpotoniji sa svoga kola. Po tome ima pravo, ako mogne, zarobiti makar kojega protivne stranke.

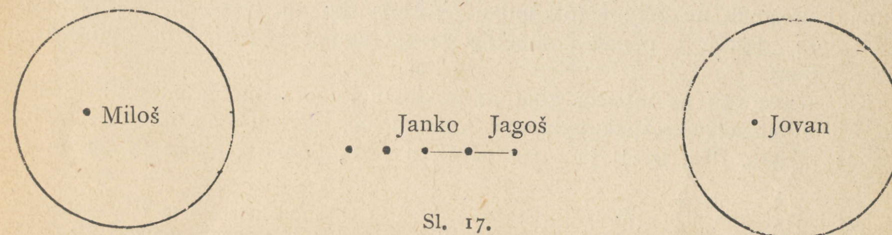
Svak se povrati na svoje kolo, a od Miloševe družine krenu Mrgud pozivati Jovanovo društvo, koji će trčati za njim. (Ali se sad ne mora tako blizu primać ni pljeskati rukom po dlanu, a i ne obilježava, koji će ga goniti, no koji sam krene),

Sl. 16.

te ga Janko (10) potjera; za za Jankom se dade Marko (2), a za njim Jakov (8). Ostali još i ne krenuše s kola, a Marko pristiže Janka, dohvati ga rukom po ramenu i viknu: »Ro-o-ob«! — Prestaše trčati, pošto u jednoj trki ne može biti više no jedan rob, a Janka odvedoše na Miloševo kolo kao roba.

Janko je s Miloševa kola zagone učinio tri kroka skoka, pa onda potrbušice legao i opružio ruke uz glavu, a dokle su mu bile ruke dosegle, ondje se je ispravio i stao među kola kao rob.

Sl. 17.

Pošto je Marko zarobio Janka, to on mora pozivati Jovanovu družinu da trče za njim; ali iz Miloševa društva sada mora uvijek jedan biti na kolu i čuvati Janka, da ga ne odrobe; jer bi Janko tada išao na svoje mjesto. Odrobiti ga pako može svaki slobodni od Jovanove družine, pa i oni, kojega protivnik goni. Ako se u trki dogodi, da kojega odrobe, to se broji kao rob, i onda u toj trki više ne može biti

roba. Odrobljivanje se sastoji u tome, da ga, kao i roba, rukom dohvati po kojem dijelu tijela ili haljine.

Recimo, da je Miloševo društvo zarobilo još i Jagoša, te i njega odvelo na svoje kolo. Jagošu ne treba skakati, no ode do Janka i raskreči se k svome kolu, što najbolje može, a opruži ruku Janku, da im se mogu doseći noge, pa se ispravi na stopu dalje u korist svoga kola. Odrobiti se može samo onda, kad su pozivom učinjene trke, inače ne. Rob mora stajati na jednom mjestu, niti se on smije pomicati naprijed u korist svoje partije prije nego što ga odrobe.

Poslije svakoga roba protivnu partiju poziva na trku onaj, koji je zarobio roba; a ako i druga strana ima robova, ona postupa s njima kao i prva, te po tome može biti robova u jedno vrijeme kod obje partije. Igra se produžava sve dotlen, dok na jednom kolu ostane samo jedan drug, čim se igra svršava.*)

Jovan Ivanišević — Crna gora.

48. NA ROBOVE.

Najviše se u zimsko doba običaje ovoga igrati. Djece se može igrati što više, samo neka je tâki broj. Prije igre dvojica se odaberu, koji će zapovijedati strankama. Zatim njih dva među sobom: »Ili ćeš lijevo (liho, neparno), ili tâko (parno)«? — Bace prste i na čigovu bude, onaj prvi počimlje odabirat jednoga, koji mu se sviđa za trku; zatim drugi drugoga, dok se svi izaberu.

Kada su se odabrali, opet puste prste, tko da ima pravo izbirati »baru«, t. j. ili mu je draže s istočne, ili zapadne, južne ili sjeverne strane, kako se bude opažalo, da je koji položaj zgodniji za trku.

Po tom, kako su se razdijelili, iđe svaki biralac sa svojim u svoju baru, koja ga dopadne. Bara jedna od druge ima bit udaljena kakovih 70—100 koračaja. Zatim ili jedan ili drugi starješina bare zapovjedi komu od svojih podložnika, da zametne igru. Ovaj izađe po prilici do nasred bare, a može se i bliže svojim protivnicima primaknuti, ako ga dobro noge nose, te vikne: »Igram«!

Prije nego to vikne, ne smije nitko od protivnikâ na nj' potrkati, a netom izusti, otisne se za njim jedan, a on drž' u bijeg! Sad odmah na obranu bjegajućeg trče njegov drug, i tjera gonioca pred sobom u njegovu baru. Tako uvijek izlijeću jedan na drugoga, nu kako-god koji istrče, treba da je pošao s mejaša svoje bare, i onda jedino ima pravo trkat za onim, na kojega je izašao, pa makar ga bio trkom i slabiji.

Uhvati li tko kojega u trci, vodi ga sa sobom u svoju baru (uhvaćen je, ako ga se samo u zoru rukom dotakne). Zatim oni, ili tko drugi od družine uhvaćenika zatrče se, pak s mejaša bare svoj:h protivnika skaču u tri koraka, što ikad može dalje, te na onom mjestu, gdje je najposljednjim korakom pao, stane, dok ga tko od njegovih ne otkupi (otkupljen je, kada tko od njegovih, poslije nego se zametne igra, dotrče k njemu i dotakne ga se rukom po ruci, koju opruženo drži prama svojima).

Kad stane rob na mjesto, gdje se je skočilo, onda oni, koji je roba uhvatio, iđe k družini uhvaćenika, pak jednomu, komu hoće, tuče tri puta pljuskom po dlanu izušćujuć: »Jedan, dva, tri«! Na »tri« ožeže, a onaj, komu je tukao po dlanu, otisne

*) Bilješka: Uredniku »Školsk. vjesn«, g. Ljuboju Dlustušu, poznata je vrlo slična igra iz doba njegova đakovanja u gimnaziji požeškoj u Slavoniji, samo se je ondje nazivala »Barjak«, a pozivač i pozivnik bijahu vođe. — Dalmatinski Hrvati igraju se te igre prema opisu slijedeće igre »Na robove«; a frekventanti u gimnastičkom tečaju kod prof. Bučara u Zagrebu izvađahu ju prema njemačkom opisu igre »Der Barlauf« i nazivahu ju, po mome mnijenju vrlo zgodno, »Izazivanje«. Prevod njemačkoga opisa te igre uvrstio je i Hajdenak u svoju knjižicu »Djetinje sigre« pod imenom »Branca«.

Ova je igra prekrasna, te iziskuje mnogo hitrine, spretnosti i domišljatosti. I. T.

za njim. Ako ga dostigne, onda je on njihovim robom, te skače, kako je gori rečeno, i ostaje na mjestu, gdje je skočio, dok ga ne otkupe, a da više nitko nikomu ne tuče po ruci.

Ako ih je više zarobljenih, tad se rastegnu za ruke, da su bliže svojima; a onaj, koji koga uhvati, izađe do pred uhvaćenog roba, te zovne: »Igram«! čime trka nastaje.

Starješine bare imadu pravo zapovijedati, tko da zove igru, tko će na koga udarati, tko će biti za roba, a ostali im se pokoravaju.

Ovom se igrom djeca uče redu, posluhu, pravičnosti, a onima, koji izgube više robova, veća je sramota; a najveća, ako su izgubili i baru. To se događa, kad protivnik uđe u baru, da se nitko u njoj ne desi. Zbog toga se pomnji, da uvijek jedan straži u bari.

Da bi po čem svi bili s jedne strane, izim jednoga, pohvaćani, onda preostali s mejaša svoje bare skoči tri koraka, i ondole, gdje je skočio, trče, ne bi li otkupio svoje zarobljenike, pomnjeć, da mu tko od protivnika ne uskoči u baru, ili da ga ne uhvate. Ovako bit će mu lasno otkupit robove; nu ako ga tko uhvati, ili u odsutnosti njegovoj uđe mu u baru, tad je sve izgubljeno, igra se svršava, pak se mogu iznovice igrati.

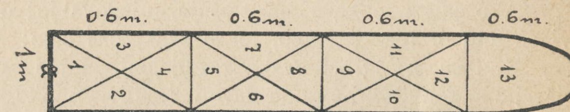
Ot. Fr. T. u Sinju i po drugim mjestim.

SKAKUTALJKE I PRESKAKIVALJKE.

49. NA ŠKOLE.

Igrači urežu u zemlju ovu sliku: (Sl. 18.).

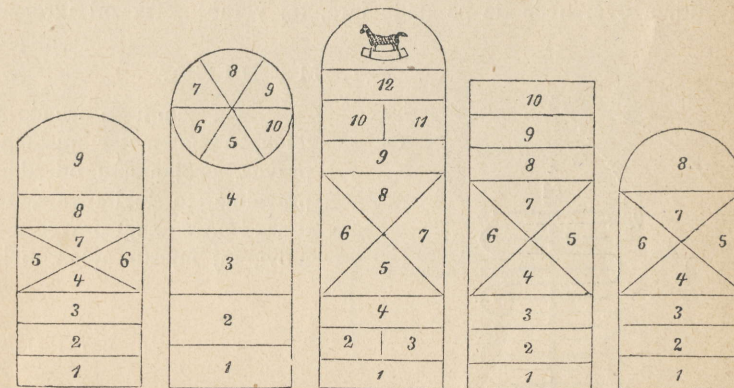
Podnica a) duga je 1 m, a stranice 2·4 m*). Zatim se naprave tri jednake pačetvorine, povuku se u njima diagonale i time se dobije onih 12 trokuta.

Hrvatski.
Sl. 18.

Igrati se može i po više djece: dječakâ ili djevojčicâ. Najprije odluče, tko će igru započeti. U tu svrhu odrede »cilj«, ka kome će bacati kamene pločice.

Tko najbliži cilju, započimlje; tko drugi do cilja, igrati će drugi; tko treći, treći, itd. Sad prvak uzme plosnat kamenčić i baca ga u prvi trokut. Zatim desnom nogom skoči u nj', podigne kamenčić, okrene se i iskoči van.

Engleski. Škotski. Engleski. Franceski. Njemački.
Sl. 19.

*) Pripominje se, da se djeca ne vežu baš na točnost protegâ na istaknutoj slici; već si urežu sliku kako-god, samo da joj oblik pogode. M. P.

Nu igrač mora paziti, da mu ni kamenčić, kad ga je bacio, ni noga, kad se je okrenuo, ne taknu reza; jer je onda pogriješio, te igra drugi. U kojem je trokutu pogriješio, od njega počme opet igrati; ali kad su već svi igrači obredali. Naravno, da svaki stane gdjegod na pol puta ili barem na vrhu; jer je mučno kamenčić baciti tako vješto, da ne bi pao gdje na rez. Kad je igrač prošao iz prvoga trokuta. baca kamenčić u drugi, skoči desnom nogom u prvi, pa objema u 2. i 3., podigne kamenčić, podskočiv okrene se, skokne u prvi i eto ga vani. Zatim u 3. trokut, te obavi kao i za drugi. Onda u 4., poskoči desnom nogom u 1., objema u 2. i 3., pa desnom u 1., te je i to sretno obavio. U II. i III. četverokutu radi posve ko i u prvomu. Tko je i 13. »školu« (onaj polukrug) sretno prošao, dobio je igru. Dobitnik stavlja sada onaj kamenčić na prste desne noge, odbacuje ga njome, te ga onaj, koji je bio u najnižoj školi (možda u 5. ili 6. trokutu), za kaznu nosi do odbačenoga kamenčića.

Mihovio Pleše — Grižane (Vinodol).

50. ANĐEO I ĐAVAO.

Jedan je igrač »anđeo«, a jedan »đavao«. Anđeo drži u ruci svjećicu (klipić), a đavô lopatu (daščicu). Obojica stanu u kraj. Ostalim igračima starješina šapćuć nadjene bilo ime voća, bilo žita, životinja, drveća, cvijeća, rijeka, gora, zemalja, gradova itd. Po tom kaže, da su igrači dobili n. pr. imena voća i izreče samo prvo slovo svakoga imena. Sad anđeo pozvoni: — Cin, cin«! Starješina: »Tko je božji«? — Anđeo sa svijećom«. »Šta hoćeš?

Anđeo pokaže na bud kojega igrača, n. pr. na onoga, komu ime počinje sa »m« i reče: »Mušmula«. Ako pogodi, mušmula pređe k njemu i postane anđelom.

Zatim se krupnijim glasom javi đavô: — Dum, dum«! »Tko je«! — Đavô s lopatom«. »Šta ćeš«! — Trešnju«.

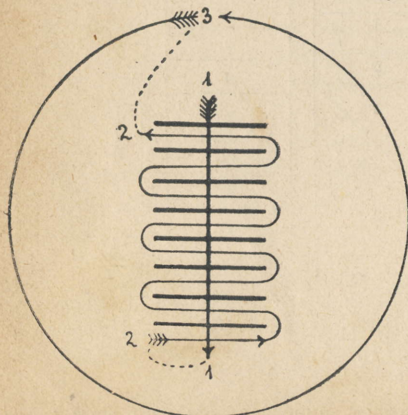
Ako zaista pokaže na trešnju, njegova je; ona bude đavolom. Ne pogodi li, javi se anđeo. Igra se brzo, te se svaki čas čuje: »Cin, cin«! — »Dum, dum«!

Kad su svi igrači ovako razdijeleni, anđeli skaču i igraju govoreći: »Veselo poigrajte anđeli, dok ne dođu đavoli«! ili: »Vi'te, vi'te, đavoli, kako skaču anđeli«! pak ovako: »Igra kolo anđela, dok ne dođu vragovi«.

Đavoli skaču za anđelima, nu čim mu se koji približi, anđeo čučne, a đavô ga tada ne smije dirati. Dirne li đavô anđela rukom niže koljena prije no što je ovaj čučnuo, tad anđeo postane đavlom i hvata ostale anđele. Koga đavoli ne mogu uhvatiti, a ovaj neće da se dalje igra, taj vikne: »Tik od igre zelene travice«!

Josip Mrazek — Šarengrad.

51. MEDICA.

Sl. 20.

Na zemlji se označe prema broju igrača duga, a na metar rastavna dva usporedna pravca. Brojanicom određeno dijete stoji među pravcima, te lovi ostale, koji, govoreć: »Medica«! preskakuju pravce. Koga među pravcima ulovi, taj mjesto njega lovi.

Ivan Majnarić — Novigrad.

52. PAPUČICA.

Drvca ili trješčice ponamještaju se po zemlji vodoravno jedno od drugoga na 3 dm. razdaleko ovako: (Sl. 20.).

Djeca se poredaju u niz, i jedno po jedno, na jednoj nozi skakuće preko tih prečaga (drvaca) — unakrst, okolo i preko njih tako, da stopalom ne dirne ni jednoga drvca. Koje to uzmože, uzme jedno drvce, kano zadobiveno. Tako skakuće svako dijete redom. Koje dirne drvce, istupa iz igre, i čeka na strani, dok sva drvca ne budu pobrana poput onog prvoga. Onda se oni, koji su zadobili drvca, uspnu na krkaču onim drugima, koji ih moraju nositi do određena mjesta.

ŽMIRKE.

53. ŽMIRKE.

Djeca se uhvate u kolo. Jedno rupcem zavezanih očiju i štapićem u ruci stane usred kola. Kolo se kreće, a djeca pjevaju: »Naša mala bebica zavezanih očiju, Ne vidi sirotica žaranoga sunca; Vidit će ga, viditi, kad pogodi druga, Vidit će ga, viditi, Kad pogodi druga«. Kad se to ispjevalo, lupne onaj štapom o zemlju. Kolo stane, sve se umiri i šuti, a dijete zavezanih očiju stupi pred koga bilo u kolu, lupi ponovno štapom u zemlju i reče: »M—m«. Ono dijete, pred kojim je ono zavezanih očiju, odvrati: »M—m«, dakako, drugim glasom: višim ili nižim, samo da ne ide u kolo. Ako ga onaj po glasu ne upozna, opetovano mu djeca pjevaju; ako li ga pogodi, tad ovomu rupcem vežu oči i dadnu štap, da onoga zamijeni.

Milka Jović — Maligradac.

54. ČIČA MIŠĆA.

Slično gornjoj igri, samo se u kolu ne drže za ruke, već mirno stoje, a onaj, komu su u kolu zavezane oči, mora se na peti tri puta okrenuti i onda traži. Kad

Sl. 21.

koga uhvati, nastoji ga opipom upoznati. Upozna li ga, onda se izmijene; ne upozna li ga, traži isti dalje.

Ivan Crnko — Stara Gradiška.

55. GDJE SU MOJE OVCE?

Jednomu se učeniku ili učenici zavežu oči. Taj se stavi uza zid ili ogradu. K njemu prilazi jedno po jedno, te ga pita: »Na koliko koračaja da se stavim«? Onaj odgovori: — Za 13 ravno« ili »za 10 desno« itd.

Kad se svi postave na određena mjesta, tad onaj žmiro opet pita: — Gdje su moje ovce«?

Na taj upit zableje svi, ali promijenjenim glasom. On pođe da ih traži. Ni jednomu nije slobodno udaljiti se sa svoga mjesta. Koga on najprije uhvati, taj ga zamjenjuje.

Adam Pakaci — Našice.

56. JA SAM SE UTOPIL.

Djeca se pohvataju u kolo. Jedno stane nasred kola, te žmiri i pjevuckajuć govori: »Ja sam se utopil«. Ostali ga, također pjevkajuć, zapitaju: »Na koliko hvati«? Ono: »Na tri«« (ili već koliko). Ostali: »Tko te bude vadil«? Ono: »Ne znam« Ostali: »Traži, traži, koga možeš naći«! Kolo se kreće: Onaj zatvorenih očiju traži, te pred koga stane, taj ga ima zamijeniti.

Ivan Majnarić — Novigrad.

57. PTIČARA.

Ptičice plešu (optrkuju, opskakuju) oko ptičara, kojemu su oči zavezane, te pjevaju:

Umjereno. Najprije iz Srijema.

1. Tri pti-či-ce go-re pro-le-ti-še. Pr-va no-si kla-sak od pše-ni-ce Sta-ni der, pti-co, sta-ni der, Daj po-če-kaj sa-mo ma-lo kod me-ne, kod me-ne!

Kuh. Juž. IV., br. 1.292.

2. Druga nosi vinovu lozicu,
Treća nosi zdravlje i veselje.

3. Koja nosi klasa od pšenice,
Neka padne u naše žitnice.

4. Koja nosi vinovu lozicu,
Neka padne u našu goricu.

5. Koja nosi zdravlje i veselje,
Neka padne u to naše selo.
(Neka padne u te bijele grade).

Poslije dovršene kitice stanu ili govore: »Ako hoćeš, da mučimo, a ti digni palicu u vis!« Kad podigne ptičar palicu, stanu djeca i šute. Ptičar pograbi koju ptičicu, povuče ju sa sobom usred kola, pusti ju »cvrkutati,« opipava ju i pogađa joj ime. Pogodi li, to ga ona izmjenjuje.

Andrija Hajdenak: »Djetinje sigre«.

58. NA GRADA.

Naprama broju djece, na ledini ili kakovoj drugoj ravnici, omejaši se stijenam, ili se zapara drvetom veća ili manja kružnica — kolo. U to stupe igrači, a jednom se zavežu oči. (Na koga će past, da mu se oči zavežu, broji se ovako: Agnoli — bagnoli — comparagnoli — di colare — di lo me — uno — due — tre — tre — limoni — tre naranci — per mandare — spiz — garia — rigoli — bigoli — mando — fora — e — va — v i a). — Na koga god pane »v i a«, onaj je prost (slobodan); a koji ostane najposljednji, tomu rupcem zavežu oči.

Po tom slijepac hoda u kolu i maše rukama oko sebe, ne bi li se koga dotaknuo. Ostali se muče uginju, lagano promičuć na prstima, da ih se ne čuje i da onaj kojega rukom ne dirne. Dotakne li se koga, tad tomu vežu oči. Niko za vrijeme igre ne smije izvan kola, inače je uhvaćen, ili kako običaju reći, oparen, pak mu je, kô slijepcu, vrludat po kolu, dokle se ne otkupi.

Ot. Fr. T. — po varošim dalmatinskim.

OPONAŠALJKE.

59. »PRVA URA TUČE«...

Djeca se u okrugu uhvate za ruke. U sredini jedno sjedi prekrštenih nogu, te podražava koje zanimanje, n. pr. krojača, koji vuče iglu. Oni se u kolu okreću i govore:

Sl. 22.

Pr - va u - ra tu - če, smrt bije - la ko - si

»Prva ura tuče, smrt bijela kosi;
Druga ura tuče, smrt bijela kosi;

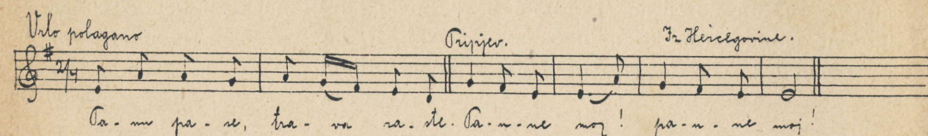
Treća ura tuče, smrt« itd. redom do:
»Dvanaesta ura tuče, smrt bijela kosi«.

Kada dvanaestu uru spomenu, razbjegnu se; a onaj iz sredine skoči, te ih hvata. Koga uhvati, taj će s njime u kolo. Tuj će obojica sjesti prekrštenih nogu, pa svaki podražavati jedno zanimanje. Iza tog se kolo ponovno vrti i govori ure kao i prije. Kad se izgovori: »Dvanaesta ura tuče, smrt bijela kosi«, tad ova

obojica hvataju. Tako se igra nastavlja, dok i zadnjega ne uhvate; a tim se i igra svršava.

Koje je zanimanje tko počeo podražavati, mora mu vjeran ostati do svršetka igre.

60. PAUN I KOLO.

Paun pase, trava raste,
Pripjev. Paune moj! paune moj!
Pauna nam noge bole, Pripjev.
Pauna nam glava boli,
Pauna nam leđa bole,

Pauna nam ruke bole,
Paun nam se timaruje,
Paun trepti da poleti,
Na čije će dvore pasti,
Kojeg (koju) hoće nakititi?

Djeca se uhvate u kolo. Jedno stave u sredinu. To je »paun«, te je nakićeno kitom cvijeća ili paunovim perom. Kada kolo pjeva »Paun pase, trava raste«, maša se paun rukama za zemlju, kao da čupa travu; kada pjeva »Pauna nam noge bole«, uhvati se paun rukama za noge i naginje se, kao da hramlje. Uz riječi »Pauna nam glava boli«, uhvati se paun rukama za glavu, kao da ga boli; itd. — Kada kolo pjeva »Paun trepti, da poleti«, pomahuje paun rukama, kao da bi letio; kada pjeva »Na čije će dvore pasti«? pričinja se paun, kao da ga je strijelac pogodio, te da bi pred ovu ili onog u kolu pao, ali obično vara igrače. Kada kolo pjeva »Koga (koju) hoće nakititi«? stane paun, te promišljava, a tada skoči k jednomu između igrača, zakiti ga cvijećem, te ga time načini paunom. Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

61. PAUN (Inačica).

Djeca se uhvate u kolo, držeć se za ruke, a jedno stoji u sredini, kao paun. Oni se oko ovoga okreću desno ili lijevo i pjevaju:

»U pauna zlatna kruna; moj paune, moj paune«! a on upre palce u glavu i maše dlanima nad glavom.

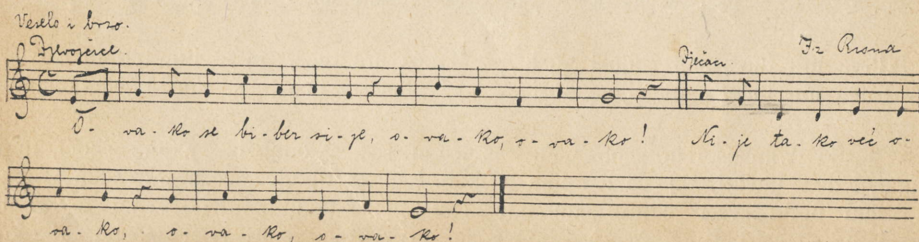
Djeca: »U pauna zlatna krila; moj paune, moj paune«! a on, nemijenjajuć mjesta, metne si šake pod pazuha, pa maše tako svinutim rukama.

Oni zatim nastave: »U pauna zlatna repa; moj paune, moj paune«! a on metne ruke o bokove i okreće se.

Tad mu pjevaju: »U pauna zlatne cape; moj paune, moj paune«! a paun nepomično gleda u svoje noge.

Konačno pjevaju: »Da je meni samo znati, u čije će dvore pasti«? Sad paun stane pred jednoga, koji tad ide u kolo, a onaj na ovoga mjesto, i igra se ponavlja. Mijo Kurjaković — Vrbova.

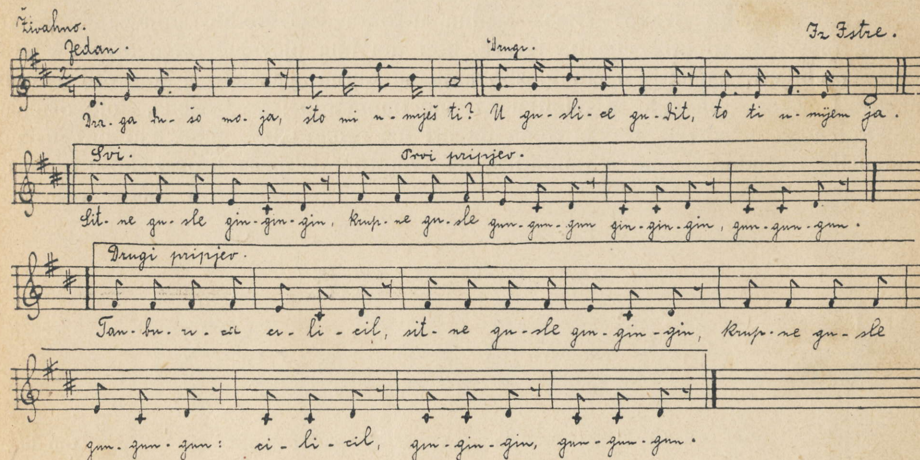
62. BIBERJA-IGRA.

Djev. Ovako se biber sije, ovako, ovako!	Dječ. Nije tako, već ovako, ovako, ovako!
Dječ. Nije tako, već ovako, ovako, ovako!	Djev. Ovako se biber melje, ovako, ovako!
Djev. Ovako se biber kopa, ovako, ovako!	Dječ. Nije tako, već ovako, ovako, ovako!
Dječ. Nije tako, već ovako, ovako, ovako!	Djev. Ovako se biber siplje, ovako, ovako!
Djev. Ovako se biber žanje, ovako, ovako!	Dječ. Nije tako, već ovako, ovako, ovako!

Igrači se poredaju u dva reda. Na jednoj su strani djevojčice, a na drugoj dječaci. Svaka strana ima svoga vođu, koji pokazuje, kako se ima ono izvoditi, što se u pjesmi pjeva. Kada pjevaju djevojčice »Ovako se biber sije«, to pokazuje njihova prvakinja, kako se ima sijati, a ostale djevojčice oponašaju (pačinjaju) njezine kretnje. Na to odgovore (pjevajući) dječaci, a njihov prvak pokazuje, da se biber ne sije onako, kako djevojčice kažu, već ovako, kako on pokazuje, koje kretnje oponašaju opet svi dječaci. Djevojčice, naime, kažu, da se biber sije kao žito, okopava kao kukuruz, žanje kao pšenica, melje kao kava, posiplje po jelu dvama prstima svuda na okolo. Dječaci sve to oprovrgavaju i sa svim drugčije dokazuju micanjem ruku, t. j. da se biber sije nogama, pokazujuć to micanjem nogu više i niže; da se okopava ustima, žvačuć ustima, kao kad se jede; da se žanje rupcem (maramom), mašuć rupcem prema zemlji; da se melje glavom, krećuć glavom amo tamo; da se posiplje obim rukama, mašuć rukama kao da imadu baciti na jednu hrpu množinu bibera. — Time se vesela ova igra svrši. Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

63. MLADI GLAZBARI.

Jedan. Draga dušo moja, što mi umiješ ti?
Drugi. U guslice gudit, to ti umijem ja.
Svi. Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Gingingin, gungungun.

Draga dušo moja, što mi umiješ ti?
U tanburu dirat, to ti umijem ja.
Pripjev. Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Cilicil, gingingin, gungungun.

Draga dušo i t. d.
U sviralu svirat, to ti umijem ja.
Pripjev. Sviralica svirisvir,
Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Svirisvir, cilicil,
Gingingin, gungungun.

Draga dušo i t. d.
U sopilo sopit, to to umijem ja.
Pripjev. Aj, sopilo taraga,

Sviralica svirisvir,
Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Taraga, svirisvir, cilicil,
Gingingin, gungungun.

Draga dušo i t. d.
U gajdice duvat, to ti umijem ja.
Pripjev. A ti gajde dududu,
A sopilo taraga,
Sviralica svirisvir,
Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Dududu, taraga, svirisvir,
Cilicil, gingingin, gungungun.

Draga dušo i t. d.
U trubicu trubit, to ti umijem ja.
Pripjev. Aj, trubico rototo,
A ti gajde dududu,
A sopilo taraga,
Sviralica svirisvir,
Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Rototo, dududu, taraga, svirisvir,
Cilicil, gingingin, gungungun.

Draga dušo i t. d.
U taj bubanj bubat, to ti umijem ja.
Pripjev. O, ti bubanj, bumbumbum,
A trubica rototo,
A ti gajde dududu,
A sopilo taraga,
Sviralica svirisvir,
Tanburica cilicil,
Sitne gusle gingingin,
Krupne gusle gungungun:
Bumbumbum, rototo, dududu,
Taraga, svirisvir, cilicil,
Gingingin, gungungun.

Igra se izvodi ovako: Djeca sjednu u okrug. U sredini stoji zapjevač, koji pjevajuć pita i uz to pokazuje na igrača, koji mu ima pjevajuć odgovoriti i k jednu rukama oponijeti (pačiniti) način glazbovanja na onom glazbalu, u koje veli da umije glazbovati. Zbor ponavlja tu mimiku uz one onomatopejske besjede, koje označuju glas dotičnoga glazbala. Dakle treba da svi uz »gingingin« gude kao na guslama, uz »cilicil« da udaraju kao u tanburicu, uz »rototo« da pušu u pest kao u trubu itd.

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

64. P O H O D.

Mi i - de - mo la - ga - no, na pr stim bez bru-
ke a ni - ti se ne ču - ju ci - pe lâ nam bru-
ke; ci - pe lâ nam bru - ke.

2. Sada smo kano vojska, korak za korakom,
čvrsto udaramo pak nogama ovako.

3. Veselo si pjevamo, rado se šalimo;
za poslom, za naukom ovak poskočimo.

Prva se kitica pjeva tiho, a djeca tihano koracaju; druga glasnije uz tvrdi naglasak koraka; treća pako veselo; uz nju djeca po taktu poskakuju.

Marija Lapkovićka — Zagreb.

65. Z A N A T N I C I.

Ka - ko ra - di ko - vač? kak' ra - di, sin - či - ću, kad mla - do - mu ko - nju
ku - je po - tko vi - cu? Ovak' či - ni kovač, o - va - ko, moj o - če,
kad mla - do - mu ko - nju ku - je po - tko - vi - ce.

2 »Kako radi stolar, pokaži Nikice,
kada glatko blanja klupe i stoliće?«
— Ovako će stolar, ovako tatice,
kada glatko blanja klupe i stoliće«.

3. »Što radi dimnjačar, pokaži Jurice,
kada se dimnjakom penje uz ljestvice«?
— Tako će dimnjačar, vidiš, gle tatice!
kada se dimnjakom penje uz ljestvice«.

4. »A kako naš vrtlar, pokaži Ivice,
u večer polijeva cvjetnjaste gredice«?
— Gle, ovako vrtlar zalijeva gredice,
na kojim nam cvatu ruže i ljubice«.

5. »A što radi bačvar, pokaži Slavice,
kad nabija bačve, sude i lagviće«?
— Tako majstor bačvar, ovako tatice,
kad nabija bačve, sude i lagviće«.

6. »Kako radi zidar, reci Milivoje,
kuću kad nam zide, mortom napljeskuje«?
— Ovako će zidar, pazi sad Vladoje,
kad nam kuću zide, mortom napljeskuje«.

7. »Kako radi krojač, kaži ti Stevice,
kada za nas šiva, kaput i hlačice«?
— Ovako će krojač, gledi de Ljubice,
kada za nas šiva kaput i hlačice«.

8. »A što radi čižmar, pokaži Pavice,
kad dretvama šiva za tebe čizmice«.
— Ovako će čižmar, ovako Milice,
kad za mene šiva dretvama čizmice«.

9. »Kako radi prelja, pokaži Zlatice,
kada lan upreda u tanahne žice«?
— Ovako će prelja, ovako majčice (tetice),
kada lan upreda u tanahne žice«.

10. »Kako radi pralja, reci Jagodice,
kada nama pere rublje, opravice«?
— Ovako će pralja, ovako sestrice,
kada za nas pere rublje, opravice«.

11. »Kako radi mama, pokaži sestrice,
kada za nas mijesi kruh i kolačiće«?
— Ovako će mama, draga posestrice,
kada za zas mijesi kruh i kolačiće«.

Ova je igra prikladna za zabavište i za prvi razred. U najnižim se razredima ne čini razlike među spolovima, bar ne u igri. Rade dakle sva djeca iste kretnje. Svrhom je gibanje, pak da se, u koliko je samo moguće, malenoj djeci podavaju pojmovi zorno. Da je to dalje pravi temelj za školski red i disciplinu, to sada već i djeca shvaćaju. Mislena će učiteljica i sama još u pitanja i odgovore staviti razne domaće gospodarstvene poslove, kako joj to kitice 9., 10. i 11. kazuju. Najmanja djeca ne trebaju nikada sve kitice istim mahom propjevati, već po 2—3, ili danas pol sata, sutra pol, a poslove ženskinjâ mijenjati je sa muškaračkima.

Uz prvu kiticu najprije sva djeca rade isto, tuku, naime, desnicom (kladivcem) na lijevu šaku. Kada to sve znaju po taktu, izaći će troje, — kovač, kočijaš, konj. Kočijaš drži i miri konja, ovaj nadigne koju nogu, a kovač ga kuje.

Sva djeca na klupi ili na podnožnicima sjedeć, također kuju. Ili sva izađu na širi prostor, te se skupe po troje, te se opet čini kako je gore spomenuto.

2. kitica. Sva djeca pjevaju pitanje. Dječak stoji pred klupom ili pred stolom, pa kod odgovora počme blanjati, a drugovi s njim.

3. kitica. Opet se može staviti jedno pred klupe. Jesu li ove tako uređene, da djeca u njima mogu bez smetnje ustajati (što je žalibože rijetkost) i sjedati, ruke i noge bez zapreke dizati; to ostanu sva u klupi, pa izmjenice dižu sad ruku desnu uz nogu desnu, i obratno, sve tako, kao da se penju na ljestvice, a glavu nadignu ponešto u vis. Ako klupe smetaju, izađu djeca na širi prostor, te ih učiteljica postavi u 2—3 oširoka reda, pa tu vrše zanat dimnjačarski.

4. kitica. Djeca već vještija, dakle u prvom razredu postave se u okrug korak u širinu, drže kante u ruci, te se pravilno u kolu vrte i rukama po taktu giblju, t. j. polijevaju gredice. U zabavištu je dovoljno, ako se u kolo metne koje već spretnije dijete, koje samo hoda naokolo, polijevajuć. Ostala stoje mirno na svojem mjestu, gibljuć samo rukama.

5. kitica. Ili jedno samo dijete predstavlja lagav, a drugo ga obilazi, mašuć rukama, kao da bačvar nabija obruč; ili se 3—4 postave u tijesno kolo, a bačvar metne lijevu šaku na rame djeteta, sve redom obilazeć, te po taktu desnom šakom udarajuć po svojoj lijevoj. Ostala djeca isto pravilno udaraju šakom na klupu.

6. kitica. Sva djeca, kao da imaju zidarsku žlicu u ruci, pa nabacuju njom žbuku i glade zid.

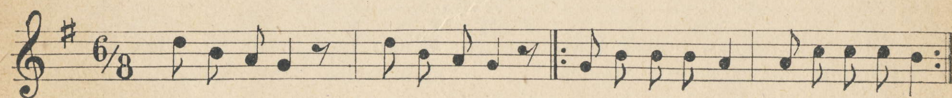
7. kitica. Djeca šivaju.

8. kitica. Kod ove valjalo bi, — ako je prostora, — izaći iz klupâ. Djeca ili se zgure u polučučac ili pokleknu lijevim koljenom, a na desnom (lijevom) šivaju, ruke poput čižmara šireć. U naglom pokleku, a točno, kada tekst pjesme zahtijeva, mojaju se djeca već prije dobro uvježbati.

Valjda bi bilo suvišno u široko pripovijedati, da djeca uz 9. i 10. kiticu predu i peru, itd.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

66. KOVAČ.

Neće možda biti suvišno pripomenuti, da valja djecu ponajprije dobro naučiti pjesmicu pjevati, a opet posebice kretanja, što treba u opće uzeti kao stalno pravilo za svaku gimnastičku igru. Sjedeć nauče se djeca po taktu udarati šakom po klupi. Naročito kod udaraca: bum, bum, treba ju upozoriti na kratke udarce, koji spadaju dva na jedan i uputiti ju, kako visoko valja ruke dići kod kratkog a dokle treba uzdignuti kod poduljega, polaganijega udarca. Tu se djeca veoma lahko miješaju: ne udare sva na jednom, pa ju valja pomno u to uputiti, na pr.: kod kratkog udarca uzdignut ćete šake do prsiju, »gle ovako« a kod dugog uzdignite ručice tja do uhâ. Svaku vježbu, svaki kret, naročito kod malene djece, mora učiteljica vršiti s djecom, te paziti, da uzdigne ili pruži ruku lijevu, kada djeci veli, da pruže desnu, i obratno.

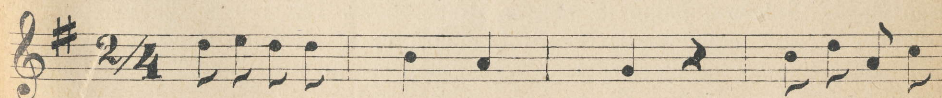
Kada su se djeca točno uvježbala u kratkim i dugim udarcima, spoji se taj kret s pjesmicom. Ravno sjedeć, polože djeca lahko savijene šake preda se na klupu, a kod: bum, bum! udaraju uz pjesmicu o klupu. Kada već djeca nikako ne griješe, spoji se s istom pjesmicom opet ina već poznata vježba. Djeca ustanu, te se podboče; na lijevu (desnu) se nogu postave čvrsto, desnu (lijevu) po taktu dižu (najprije da se peta dotiče listanjka, potle koljena), pa spuštaju na tlo uz glasan udarac. Znajuć već glasan udarac, vježbaju se u tihom udarcu, kojim počmu pjesmicu, a došavši do: »željezo kujem, sve oglušujem«, čvrsto nogom udaraju, pa opet prelaze u tihi, lagani udarac, kojim svrše do »klopaju«. Tu prestane vježba nogom, a počme prije već navedena rukama. Dalje se može mjesto navedene vježbe uzeti: korak na mjestu; t. j. uz takt prave djeca izmjenice pol koraka sa dizanjem noge i spuštanjem, kako tekst pjesmice zahtijeva, tiše ili glasnije. Konačno se može i ovako provesti: Djeca pjevaju prve dvije linijice stojeć mirno; kod »mijehom si pušem, u vatru dušem« sklope ruke tako, kao da bi držala batinu ili uže u ruci, pa dižu i spuštaju mirno ruke, oponašajuć tako nadimanje mijeha.

Kod »željezo kujem, sve oglušujem« prođu na vježbu nogama, a svrše rukama, kako je već prije naznačeno. Kod najmanje djece, u zabavištima na pr. dostatno je, ako se uzme jedna vježba, na pr. rukama. U prvom se razredu prida druga, a sve četiri izmjenice mogu se uzeti istom u drugom razredu.

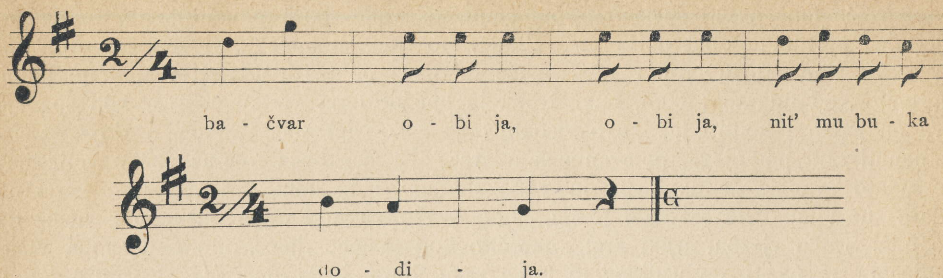
Marija Fapkovićka — Zagreb.

67. BAČVAR.

2. Uvijek pitam, tko to je, tko to je,
te nas uznemiruje?
Uvijek pitam, tko to tuče,
a to bačvar na obruče!
(Eno! lagve obija, obija,
nit' mu buka dodija!)

Ako su se djeca zbilja, počam već od zabavišta sistematički vježbala, kadra su ovu igru već u trećem razredu točno provesti. Koja su pako počela istom u prvom razredu, mogu se bačvara igrati kako valja tek u četvrtom razredu. Djeca moraju biti tako uvježbana, da čim učitelj ili učiteljica samo prorekne: »Bačvar«, već ona u zadnjoj klupi sva šakom po klupi trikrat udare po taktu, kako zahtijeva napjev uz riječi: »tko to je, tko to je?« Na to sva djeca ustanu, podboče se dlanima o bokove: prsti s prijeda, a palac nazad. Uz pjevanje vrše vježbu laktima, da, naime, lakte nagnu (uvijek ruke podbočene) čvrsto naprijed, a opet ih po taktu, štogođ opravica na grudima dopušta, stišću ili lakte k sebi približuju za leđa.

Ova vježba traje do »tko to tuče«, uz koje riječi svi šakama udare četiri put po klupi: Šake ostave pripravne u opredijeljenoj daljini nad klupom, da mogu kod »na obruče« opet četiri put udariti. Kod »Eno! lagve« sva djeca pruže obadvije ruke dlanima gore pa kažu najprije upravno preda se, ali uvijek po taktu. U ovom se uče isti kret obadvjema rukama desno, poslije lijevo. Kod »obija, obija« opet udare o klupu. Kod »nit mu buka dodija« dođu lakti blizu kukova, ruke se opet dlanima uzdignu i u visu približe jedna drugoj, te uz lahko gracijozno kretanje rade se polukolobari iz nutrinje ruku (kako se, naime, drže pred grudima jedna tik druge) na stranu vanjsku u širinu, pri čem se opet hrptom odozgor obrate, a pred grudima iznovice se sastanu, da se opet raširе i svaka sa svoje strane opisujuć polukrug, opet se dotaknu. Svaki uviđa, da su te vježbe već sastavljene. U ovoj, sada navedenoj, mirno se ruka giblje i u laktu i u zapješću. Buduć su prelazi od gibanja oštrih (strogo geometričkih) do prostih ili slobodnih (ovalnih) veoma teški, s toga spomenuh, da ovu igru mogu točno izvesti jedino učenici savjesno izvježbani.

U spomenutom dobro uvježbana, postavi se 5 – 6 djece još prije pjevaja pred klupe u kolo i ruke položiv jedno drugomu na rame, glave ponešto naklone. Stoje mirno: lagav ili bačva. Jedno je majstor, drugo djetić. Igraju li se dječaci, podsuču si rukave, a lagav metnu preda se. Svaki položi lijevu pjest na rame svoga lagva, desnicom pobija po lijevoj si šaki uz takt hodajuć za pjesme naokolo lagva, i mareć samo za svoj posao, nastoji, da na bačvi obruče valjano nabije.

Za cijele pjesmice vrše majstor i djetić istu vježbu. Stoji li lagav pred klupama u sredini, kazuju sva djeca kod »Eno lagva« i kod »nit mu buka dodija«, ravno preda se, kako je već gore rečeno. Ne dopušta li malena soba, da se lagav namjesti posred sobe pred klupe, to se postavi ili s lijeva ili s desna, a djeca uz gore navedene riječi kazuju na dotičnu stranu. Zato je trebalo uvježbati učenike u spomenutim već kretnjama. Gdje je pako prostora dovoljno, a djece dobrahan broj, postave se dva lagva, jedan na lijevo, drugi na desno, a tad polovina djece pokazuje na lijevu, polovina na desnu stranu. Razumijeva se, da ovo dobro provedu samo djeca, koja već davno znaju, al' to i točno vrše, te se kod vježbe ne smije ni jedno nikamo osvrtati, ni lijevo ni desno nažmirkivati, već samo gledati, kamo je naznačeno. To pravilo valja u opće za sve vježbe. Bez njega se ne mogu izvesti sastavljene vježbe, t. j. takove, pri kojima svaki odjel igrača vrši drugu vježbu, što je doduše lijepo za onoga, koji to gleda, nu ne tako lahko onomu, koji posao izvađa.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

IGRE S IGRAČKAMA (SPRAVAMA).

LOPTANJE.

68. LOPTANJE UZA ZID.

Može ih se igrati više, a i jedno samo dijete.

Igrači sjede ili stoje na kojem mjestu. Jedan izađe pred zid s loptom u ruci. Loptu baca o zid, lovi ju, a uz to broji. Kad nabroji 10, a loptu je svaki put uhvatio, tad je svršio I. razred. — Ako mu je lopta pala, preda ju drugome; a on mora opetovati prvi razred, kada na nj' dođe red. — Nije li mu lopta pala, ide u II. razred, a sada ju mora 20 puta baciti i uloviti. Padne li mu, preda ju drugome, a on opetuje isti razred. Ako ide u III. razred, broji do 30; a kad ide u IV., do 40. — To se tako dugo igra, dok svi igrači ne svrše IV. razred.

Julka Dubravac — Garešnica.

69. »VAKA — VAKA«!

Svi stanu u skup. Jedan baci loptu na krov i vikne: »Vaka — vaka«! te imenuje jednoga iz kola. Imenovani ima loptu uhvatiti. Ako uhvati, baci ju na krov uz one riječi i imenuje koga hoće iz skupa. Ne uhvati li, to oni drugi bježe, a on mora trčati za loptom i baci se njom za bježećima. Ako koga pogodi, to onaj pogođeni istupi iz igre. Ne pogodi li, istupa on. To se opetuje dotle, dok ostane samo jedno, te sad ono započima igru.

Bartol Jurić — Kuti.

70. LOPTA DOHITALJKA.

Dječaci načine na zemlji krug. Na obodnici označe mjesta, podalje jedno od drugoga, izdubiv tu jamicu ili stavivši kakav drugi znak, te svaki stane na svoje mjesto. Jedan stupi usred kola. Oni s mjestâ dobacuju jedan drugome loptu, koju treba da svaki uhvati. Ne uhvati li je koji, razbježe se svi sa svojih mjestâ izvan kruga, a onaj, koji je bio u krugu, zgrabi loptu i nastoji njom koga pogoditi; nu ne smije pri tom iz kola istrčati. Pogođeni stupa tad mjesto njega u kolo, pa se igra tako nastavlja.

Križevci.

71. »A, B, C, — ROG«!

Igrači se stave pred zid, o koji jedan po jedan bacaju loptu, pa ju dočekuju u ruke govoreć — prvi put: »A«, drugi put: »B«; a treći put: »C«. Četvrti put pako mora svaki dočekati loptu glavom, te, lupi li ga ona u glavu, rekne: »Rog«!

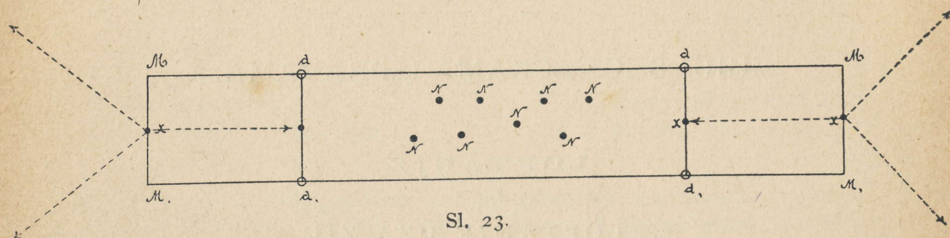
Koji ne obavi to sve sretno, već promaši, taj ide na stranu, pak će dobiti loptom u leđa. U tu se svrhu svi oni, koji nisu načinili »Rog«, prislone na zid, a

oni, koji jesu, zgađaju po jedan put loptom u njihova leđa. Prvi zgađa onaj, koji je prvi načinio »Rog«, pa se tako nastavi dotle, dok svaki od onih, koji su promašili načiniti »Rog«, ne dobije jednoč loptom u leđa. Ako li je pako ovih više, nego onih, koji imadu nišaniti, tad onaj prvi zgađa i po drugi put, a po potrebi i oni drugi onim istim redom.

Antun Varga — Podvinje.

72. LOPTANJE.

Za ovo se na otvorenu polju (livadi ili oranici) označi ovakav lik:

Sl. 23.

One dvije najdulje crte M M i M, M, opredjeljuju se po jakosti igrača, t. j. ako se igraju mala djeca, kraće su, da djeca lakše mogu dobacivati loptu. Stariji mogu i produljiti taj prostor. Igrači uzmu ili prirodnu među (krtinu, grm, kamen, itd.), ili obilježe sami kakovim drvcem prostor. Širina M M, i M M, opredijele se po broju osobâ N N N......, koje imaju među tim crtama stajati, t. j. ako su 2 — 3 osobe u tom prostoru, koji se zove »Kolo«, tad je ovo uže; ako je 5—6 ili više osoba unutra, opredijeli se širi prostor.

Kod x na jednoj i na drugoj strani stoji svagdje po jedna osoba. Jedan od ovih baca loptu ovako: Ako hoće, može preko onih N N N... katkad loptu i prebaciti do svoga druga x, ali najčešće baca loptu u osobe N N N... Ovi ju svojim golim rukama ustavljaju, pa ju znaju i u zraku uhvatiti, a onda ju što brže baciti za kojim, kud je zgodnije, od ona dva x. Ovaj (x), čim je opazio, da je lopta ustavljena, mora od svoga mjesta bježati čim dalje (⇶ ⇶), pazeć, da ga koji od onih iz kola loptom ne pogodi u ni jedan dio tijela; jer ako koji iz kola tom zgodom pogodi kojega x-a, veli se, da je onaj na ovom (N. na x-u) napravio »telca« (tele). Nije li ga pogodio, tad ovaj (x) uzme loptu i zgađa njom one u kolu. Ovi opet dočekuju loptu, nu uvijek moraju paziti, da ih lopta ne udari u odijelo, obuću itd.; jer ako koga slučajno pogodi, tada taj tobože sramotno mora od svojih drugova izaći. To im se napokon mora svima dogoditi. Onaj pako koji je dobio tele na kojemu x-u, može se teletom otkupiti, t. j. ostati u igri, makar ga i shvatila lopta izvan nepokrivenih dijelova tijela (ruke i lice). I onda može N. ostati u igri, ako je odmah, dočekav loptu u kolu, x-u vratio udarac, jer se je otkupio.

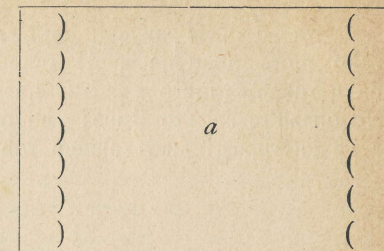
Crte d d, i d d, jesu međa, do koje se N N N smiju po kolu gibati i dokle se x-i smiju po loptu zatrčati. Tako više puta oni iz kola obustave loptu, ali se ona do crte d d, ipak dokotrlja, a tada x trči po nju, a trči i koji od onih iz kola, pa tko ju prvi ugrabi, taj udara protivnika, samo onaj iz kola s mjesta udara x-a, da ga lakše udari dok mu je bliže, a x mora uvijek udarati sa svojega mjesta (odakle se i prvi put baca lopta).

Tako se igra nastavlja do mile volje, te je probitačna, jer je skopčano često trčanje s paskom, da ga protivnik ne udari; a korisna je i vježba u zgađanju loptom. — Zanimivo je, kako se oni u kolu natječu, koji će na x-ima načiniti više telaca, da se čim više puta može otkupiti, te ne moradne brzo iz kola. Kad igru opetuju, tad koji od onih iz kola zauzmu mjesta x-ova, a ovi njih zamijene u kolu.

(Iz okolice Otočca.) — Jakša Bobinac — Ciglenik (Slavonija).

73. LOPTA KOTRLJAŠICA (Rukomet).

Na dvije protuležeće si stranice igrališta označe se mete. Prostor *(a)* između metâ promjeri se n. pr. na 30 koračaja. Igrači se podijele u dvije jednake stranke. Za vođe izabiru si vazda najjače i najspretnije dječake. Svaka se stranka postavi iza svoje mete. Igrovođa, ili brojanicom ili premetanjem tomu odabrani, baca loptu protustranci, koja ima loptu uhvatiti, ili ju u letu natrag odbiti. Lopta je velika kao glava, opšita je dvonitkom ili kožom, te može biti sa drškom (ručka) — Sl. 25. — ili bez drška. Gdje su loptu ulovili ili zaustavili (u koliko se sama dalje otkotrlja, to se ne računa), odanle ju natrag bacaju itd. dok ne pođe napokon jednoj stranci za rukom, da loptu baci u neprijateljsku metu. Kad su loptu daleko natrag odbili, tad može i hvatajuća stranka naprijed stupati. U protivnom slučaju, ako lopte ne ulovi, mora se natrag povući do onoga mjesta, gdje je lopta pala. Loptu baca vazda onaj, koji ju je uhvatio. Ako je nitko ne ulovi, tad je najbolje, da ju bacaju redomice. Onomu, koji loptu baca, slobodno je l. i d. uz vrstu potrčati i potražiti najslabije mjesto kod protivničke stranke, — da ju tako što više natrag potisne, nu ne smije nipošto trčati naprijed prema neprijateljskoj meti. Loptu dalje gurnuti, pošto ju je već koji uhvatio, nije dozvoljeno. Stranka, koja je pobijedila, ima prednost bacanja u novoj igri; nu ipak si prije toga promijene mjesta.

Sl 24.

Sl. 25.

Andrija Hajdenak: »Djetinje sigre«.

INIM IGRAČKAMA: POKRETNE IGRE.

74. MRTVI MAČAK.

Za »mrtvog mačka« nađu si djeca kakovu stvar, koje nije šteta. Okruže poveliko kolo i tog mačka metnu u sredinu. Djeca se poredaju izvan kola u bočku vrstu i gledaju mrtvog mačka. Prednjemu se djetetu svežu oči i dade mu se prut u ruku. Na kraju kola okrenu ga tri put. Tad ga puste, da ide, kud zna, na mačka, i gdje misli, da je, tu da stane i tri put prutom po zemlji oko sebe udari. Ako ne pogodi mačka, istupa iz reda, i čeka dok se ostala djeca ne izredaju; a oči se svežu drugome po redu i igra se produžuje. — Ako koje dijete slučajno zgazi mačka, izvedu ga izvan kola, ponovno ga tri puta okrenu i puste ga opet, da traži mačka. Ako ga i sad zgazi, istupa iz reda i ide u kraj k onome, koji ga nije pogodio. Oči se sad vežu trećemu. — Kada su se sva djeca izredala, tad ona, koja nisu mačka pogodila, ili su ga po drugi put zgazila, onu, koja su ga pogodila, nose na leđima ili čuče, kako se već pogode.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

*

75. ETO LISICE!

Sva se djeca stave u kolo tako blizu, da je jedno uz drugo čvrsto pritisnuto Svako mora obadvije svoje ruke metnuti nazad, na svoju hrptenicu. Jedno dijete ima u rukama dobro i čvrsto spleten rubac ili ručnik, pa se šeće oko kola i pjeva: »Ne obazir'te se, eto lisice; ne obazir'te se, eto lisice«! Svako se dijete sad nada, da će ga zapasti onaj spleteni rubac, da mogne desno stojećega druga njime oštro

Sl. 26.

po leđima isprašiti. Rubac treba onomu dati tajno, da se mir ne poremeti. Onaj, koji ga u rukama već ima, miruje dotle, dok onaj, koji mu ga je dao, ne dođe na svoje mjesto. Čim je ovaj tamo, namah ovaj pričme lupati desnoga svoga druga i naganja ga oko kola, dok koji od njih dvojice ne ugrabi onoga praznoga mjesta. Koji ostane bez mjesta, taj iznovice nastavlja igru. Milka Jović — Maligradac.

76. ROGA.

Uzme se zgodno svinut rog (ovčji, goveđi). Svaki igrač drži u ruci kamen. Rog su stavili na metu, obilježenu također kamenom. Sad igrači, stojeć kod roga, redom jedan po jedan bacaju svoje kamenje u daljinu, iz koje koji želi rog zatepsti. Koji svoj kamen baci najdalje, taj će prvi rog tepsti i to ovako: Stojeć na mjestu, gdje mu se kamen ustavio, digne ga i njim zatepe rog što dalje može od mete, od koje tad mjereć svojim stopalom do roga, broji: »1, 2,« itd. do već naprijed utanačena broja. Za ovim prvim tepe mlađi, t. j. onaj, koji je svoj kamen namah za njim najdalje bacio itd., a najzadnji se zove »gađo«. Ovaj tepe samo onda, ako svi promaše. Uzme se broj 60, 50, 30. itd, pa čim ga koji igrač napuni, odstupi na stranu i čeka dok i ostali (izim gađe) ne namire isti broj. Sad k najstarijemu (koji je prvi namirio ustanovljeni broj) mora na jednoj nozi skakutati mlađi, k ovomu opet od njega mlađi itd., a k najmlađemu gađo (koji će imati najmanje). U tu svrhu baci najstariji, stojeć na meti, što dalje može rog, držeći ga malim prstom i

dlanom (drugi i treći put ga baci nogom), a mlađi od mete odskakuće sva tri puta na jednoj nozi i donese mu rog, a da nigdje ne stane. Dok on to radi, drugi mu se podruguju: »Kas, kas, kô i drugi pas«! Ante Varga — Podvinje.

77. RAZBITI LONAC.

U zemlju se udari kolčić. Na nj' se natakne stari lonac. Jednomu se djetetu zavežu oči i dade mu se u ruke štap. Nogama stane upravo kod lonca. Od njega ide ravno brojeći 20 koraka. Tad stane. Okrenuv se na peti tri put, pođe tobože

Sl. 27.

k loncu i nabrojiv 20 koračaja, lupi štapom. Sad si sam odveže oči, te gleda, da li mu je naumljeno djelo pošlo za rukom. Dogodi se više puta, da ide baš na protivnu stranu od lonca; a to ostala djeca gledajući, smiju se grohotom.

Milka Jović — Maligradac.

78. MAČIĆ (MAČICA).

Igrači stanu u kolo, a jedan — »redatelj« — iz sredine kola broji ih od 1 do 9. Deveti istupi iz kola, nađe si na igralištu živo drvo (ili drugi čvrsti drveni predmet) te metne ruku na nj'. Redatelj ponovno broji od 1 do 9. Svaki devet učini, što i prvi. Zadnji na koga ne dođe d e v e t, bude »m a č i ć« (mačica), i stane u sredinu igrališta.

Sada igrači trčeć promjenjuju međusobno svoja mjesta, a mačić se trsi, da kojeg od njih uhvati prije, nego li se ovaj dohvatio drugoga cilja. Koga na vrijeme uhvati, ili ga se ma samo takne, taj postane »mačić«, a onaj stane na ispražnjeno mjesto, i igra se nastavlja. Julijo Burijan — Bizovac.

79. RIBICU ČUVATI.

Ove se igre igra samo petero djece. Zabiju se u zemlju četiri palice. Uz svaku stane po jedno dijete. Peto je »ribar« i uzme si klipić — »ribu«. Ribar trči oko one četvorice. Pred jednoga baci ribicu. Čim ovaj to spazi, mora ribicu namah pograbiti i poteći za ribarom. Ako ga dostigne, lupa ga lagano šakom u leđa dotle, dok onaj ne dotrči na njegovo mjesto. Čim onaj rukom prihvati za palicu, ne smije ga više ni dirnuti. Sad novi »ribar« ide okolo, baci pred koga ribicu, i bježi na dotičnikovo mjesto. Tako se igra nastavlja. Stanko Ožanić — Oroslavlje.

80. SKRIVANJE RUPCA.

Oveći rubac zgodno spletu. Jedan ga igrač sakriva, a dotle ostali žmire. Na povik onoga, što je rubac sakrio: »Zora je«! potrče oni, i rubac svuda traže. Onaj, koji ga je sakrio, pazi na ostale, koji će mu se najviše približiti, te izrekav

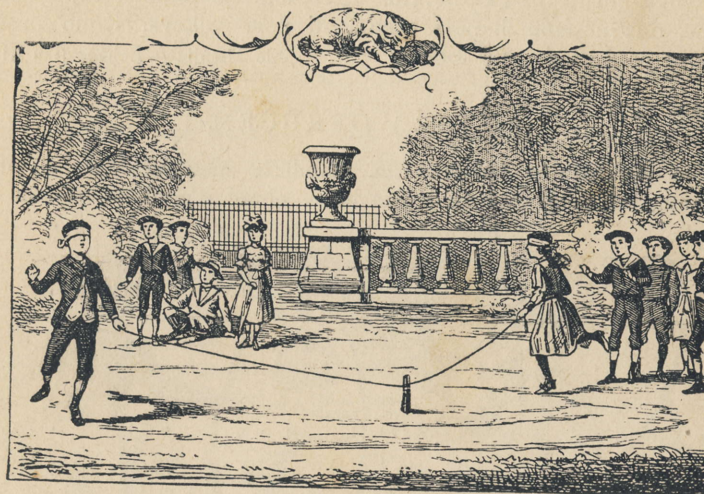
Sl. 28.

mu ime, veli: »Vruće«, a ostalima kaže: »Hladno«. Našav netko rubac, tuče njime ostale igrače, kogagod zahvati, tako dugo, dok ne dođu na opredijeljeno mjesto. Sada skriva rubac onaj, koji ga je našao.

Dragutin Šiler — Gaj.

81. JAKOBE, GDJE SI?

U zemlju se zabije kolčić. Za ovaj se sveže uzica tako, da joj jedan kraj dulji, a drugi kraći. Svaki kraj ove uzme ljevicom po jedno dijete: dulji kraj gospodar, a kraći sluga. Obojici su oči zavezane. Gospodar može u ruci imati i rubac, pak zove slugu: »Jakobe, gdje si«? na što mu ovaj odgovori: »Evo me«!

Sl. 29.

Gospodar dobro pazi na glas svoga sluge, te nastoji ovoga rupcem udariti. Pogodi li ga, tad si izmijene ulogu; ili njih zamijene drugo dvoje. Čim sluga odgovori, brzo smukne na drugo mjesto, a gospodar često uzalud udara amo tamo, čemu se drugi smiju.

Đ. Sentmarton — Molve.

82. JAKOVE, KUCAJ!

Djeca se uhvate u kolo. Dvoje stane u sredinu. Jednomu se zavežu rupcem oči, a u ruke mu se dade ključ. Onaj zavezanih očiju drži svoj ključ razito i veli drugomu:

»Jakove, kucaj«!

Ovaj udari svojim ključem po ključu onoga i bježi, da ga onaj ne uhvati. Uhvati li ga, tad uhvaćenomu zavežu oči; prvašnji ide u kolo, a na mjesto drugoga dođe igrač iz kola.

Katarina Horvat, Mirko Dianić — Hlebine.

83. VUJANJE.

Čitava se povorka djece poreda jedno drugom zaleđice, te uhvativ svaki stražnjak svoga prednjaka za haljine od zada, ne smiju se podnipošto raspustiti. Najprvomu se uruči čvrsto usukana marama, do metar duga, pak ovaj dozivlje onoga najstražnjega ovako:

»Vujo«! — »Evo me«! »Hoćemo li manuti repinom«? — »Hoćemo«.

Na to prvi povikne: »Mani, vujo, repinom«! te opuši maramom u okrug. On poteci lijevo, a repina (povorka) desno; prednjak desno, a repina lijevo, dok se u toj zabuni ne sukobi prednjak s repinom, te maramom ne ošulji negdje po glavi, negdje po repu.

Zatim biraju iz nova prednjaka, te nastavljaju igru, dok im te šale ne bude dosta.

Dane Bogdanović — Srb.

84. PASTIRI, OVCE I VUCI.

Okruži se poveliko kolo, po prilici 20 koračaja u premjeru. To je »tor«, u koji djeca nameću kapâ, šeširâ, maramâ itd. Te stvari predstavljaju »ovce«. U tor se postave »pastiri«, a oko tora »vuci«. Na svakog pastira dolaze dva vuka. Pastiri brane ovce od vukova. Ako vuci ukradu koga pastira, postave ga na stranu; a ako pastiri koga vuka uhvate ili ga dodirnu spletenom maramom, taj postane pastir. Dotle se gone, dok nestane ili pola pastirâ ili pola vukova. Kojih prije polovica nestane, ti nose pobjedioce oko tora. Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

85. IGRA OBRUČEM.

Djeca se poredaju u bočnu vrstu. Zabilježe metu, do koje će obruč goniti štapićem i metu, od koje. Prednje dijete uzme obruč i goni ga štapom do mete i

Sl. 30.

natrag. Ako obruč slučajno padne, mora ga uzeti i odnijeti, te ga predati slijedećemu djetetu u redu. Ako je obruč velik, odrede se djeca, koja će kroz njega protrčavati, samo moraju paziti, da ga ne svale. Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

86. BACANJE OBRUČIĆA.

Za ovu igru treba imati obručiće ili karike i štapiće. Obručevi mogu biti šareni, uvijeni u razni šareni papir, a štapići neka su s prsta debeli.

Djeca se ponamještaju u naokolo tako, da je jedno od drugoga na 10 koraka razdaleko. Jedno dijete svojim štapićem zavitla obruč i udesi tako, da ovaj otfrkne u vis, zaokruži dolje i spusti pred dijete, koje do njega s desna stoji. Ovo drugo dijete pažljivo dočeka obruč na svoj štapić, pa vješto zavitla dalje, a treće kao što je rečeno dočeka i tako dalje redom, dok se sva djeca ne obrede.

Kad se obruč hoće zavitlati, valja ga uzeti dvama prstima podignute lijeve ruke tako, da visi. Vrh štapića treba staviti na unutrašnju gornju ili doljnju stranu obruča i to desnom rukom, u kojoj je štapić. Čim se započme zaošijavati, lijeva odmah otpusti obruč.

Ako ima više obručeva, može se učiniti igra ljepšom i zanimivijom. Najbolje je tako udesiti, da obručeva ima za polovicu manje nego djece, koja se igraju.

Na isti način bacati obruč štapićem u vis i dočekivati ga, može se i pojedino dijete zabavljati. Dijete može imati i dva štapića, u svakoj ruci po jedan, pa jednim obruč u vis ili desno ili lijevo baca i vrti, a drugim ga dočekuje, itd.

Ivan Tomašić — Lipik.

87. SABAT VAŠAR.

U zemlju se zabode batina, za koju se priveže 1—2 metra duga uzica. Jedno dijete uhvati uzicu za drugi kraj i tako tri puta obilazi oko batine nalazeću se robu (šešire, rupce itd.). Kada je obišlo, vikne: »Sabat«! Okolo stojeća djeca počmu robu krasti, a ono nastoji tata uloviti, vazda držeć uzicu u ruci. Ako tri puta nije nikoga uhvatilo, ide kroz šibe, i to ovako: Ostala se djeca poredaju dvoje a dvoje, držeć se visoko za ruke. Kažnjenik se izpod rukû joj provlači, a ona vrebaju, da ga njima udare. Josip Šokčević — Vrpolje.

88. VAŠAR (SAJAM).

Jedan je igrač trgovac šeširâ, koje su mu drugovi dali i koje je on metnuo na jednu gomilu. Sada dolaze sa svih strana kupci i pogađaju se s njime, a svaki vreba: ne bi li kako potajno koji šešir uzeo. Trgovac pako, kad vidi, da će mu koji šešir uzeti, ošine ga, ako je daleko, pletenom maramom. Ako je pako blizu, on ga nekako uhvati (s mjesta) i sada ovaj postane trgovcem, a bivši trgovac kupcem. Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

89. BATINA.

Vođa dječaka, koji se žele igrati, broji: »An, dan, cipe, lipe, piš, paš, krpa, roja, ring«, pokazav kod svake riječi na jednoga igrača. Onaj, kod koga je izušćeno »ring«, ode na stranu. Vođa tako isto broji dalje: »Ander, vander, zelentum, muški, raki, partikus«. (Opet jedan ode.) Zatim se dalje broji: »Una, dua, terta, nua, šija, vija, kompanija, tiki, taki, srbi, raki, pojer, vojer, van«. (Istupi i treći.) Preostali stanu svaki k svojoj batini, koje su zabodene u zemlju i odskakujući od njih, draže vođu. Ako se ovaj prihvati za koju batinu, mora onaj, čija je, u sredinu, pa ga ostali isto tako draže. Mijo Špoljar — Miholec (pod Kalnikom).

90. MIŠKANJE.

Igrača ima na par. Polovica ih sakriva zrno ili koji drugi predmet, koji se lako može sakriti; a druga polovica traži. Ako nađu, onda oni sakrivaju. Ne nađu li, dobiju batine čvrsto usukanim ručnikom i to: svaki tražioc od svih, koji su sakrivali. Rade Lukač — Toranj.

91. MIŠANJE.

Sastane se više dječaka. Jedan između njih uzme umotan rubac ili šta slično. Tad kleknu svi u okrug i stave ruke na leđa. Jedan uniđe u kolo. Onaj ga, koji ima rubac, njim brzo udari, te rubac dalje doda drugomu, što je uz njega, a ovaj opet svomu susjedu, itd., ali samo brzo. Ovaj pako koga su udarali, trči za rupcem naokolo, ne bi li ga uhvatio. Kad ga uhvati, ide u kolo onaj, od koga je rubac ugrabljen. Mile Zambeli — Prijeboj.

92. ŠKARICE BRUSITI.

Igru izvađa samo petero djece. U zemlju se, u spodobi četverokuta, zabiju četiri štapića. Uz svaki štapić stane po jedno dijete. Peto uzme dva klipića, tare

jednim o drugi, i pita prvo dijete: »Gdje se mogu brusiti škarice«? Ovaj pokaže na drugoga. Pita isto ovoga, a on mu pokaže na trećega. Treći tako isto na četvrtoga. Čim je pokazao na ovoga, mijenjaju se mjesta. Ako brusač koga ulovi prije, nego je došao do međe, preda mu ona dva klipića. Sad ovaj jednoga za drugim pita, kao što je onaj prije. Ne ulovi li nikoga, mora ponovno ići okolo.

U mnogim slučajevima znadu djeca jednoga dugo mučiti, nedajuć mu, da ugrabi mjesto. Na taj se način ova dosta lijepa igra više puta izvrgne u tučnjavu. S toga neka se u najgorem slučaju, dozvoli, da jedan te isti može uzastopce najviše tri put pitati; jer tko si za tog vremena mjesta ne ulovi, teško da će i poslije.

Stanko Ožanić — Oroslavlje.

93. COMARE, COMARETTA!

Sastane se djece, koliko se hoće. Svi stanu u okrug, a jedan opredjeljuje mjesta u razmjernoj daljini, za jedno manje, nego li je djece. Zatim govori: »Jedan, dva, tri«; a na »tri« svaki, što može brže, trči, ne bi li uhvatio mjesto. Koji ga ne uhvati, onaj je »kuma«.

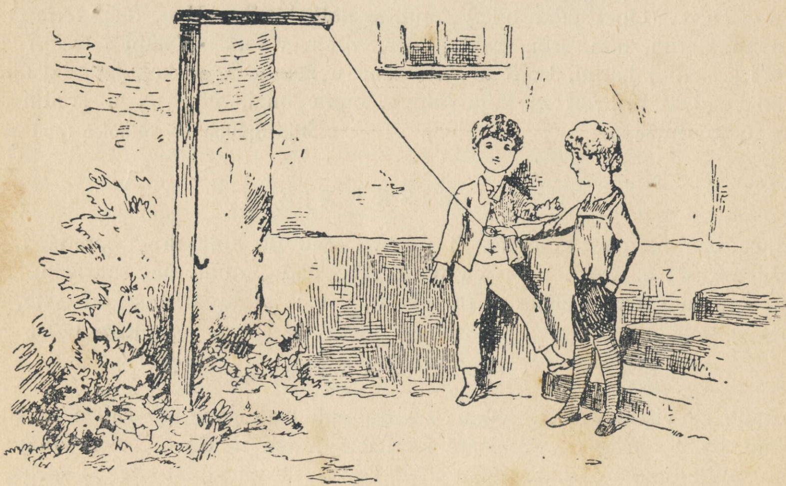
Ova uzmakne na sredinu, uzme u ruku svjećicu — obično kamadić drvca — te ide od jednog do drugog govoreći slijedeću pjesmicu:

Comare, comaretta, La me impizza questa candeletta Nessun, nè vuol impizzarmela.*)

Komu kuma dođe, onaj ju pošalje u koga god hoće, a ona pod glas ponavlja pjesmicu, dok ne dođe u koga je poslana. Dotle drugovi izmjenično pretrkuju s mjesta na mjesto. Varne li se kuma, i ako komu ujagmi mjesto, onaj, komu je mjesto odnijela, biva kumom. Tako se igra ponavlja.

Ot. Fr. T. — Trogir.

94. BACANJE KARIKE NA KUKU.

Sl. 31.

Ovo je vrlo lijepa i shodna zabava; jer si njom može svatko i za nepogodna vremena u sobi čas prikratiti. Uzme se pet do šest metara duga vrpca, koja na jednom kraju ima čvrst uzao ili mašliju. Na drugom kraju pričvrsti se dosta poteški

*) Kumo, Kumice, Užgite mi ovu svjećicu, Nitko neće da mi je užge. — (Preveo g. Ivan Širola).

kovni obručić, a na zidu ili kakovu stupu učvrsti se kvaka u visini $1\,^1/_2$ do 2 metra. Svaki igrač baci kariku, nastojeć, da se ista o kuku uhvati. Tko je spretan, te zavjesi kariku o kuku — taj je pobijedio.

95. ZMAJ.

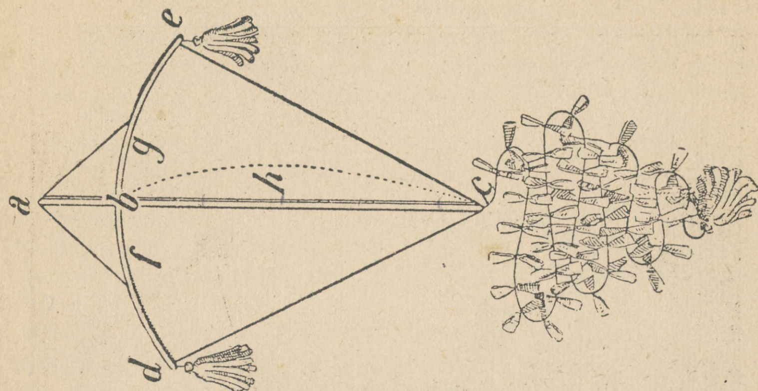

Sl. 32.

Svako godišnje doba ima svoje osobite igre, tako evo jesen donaša — zmaja, koji se priređuje ovako:

Odreže se tanak ravan štap **ac**, (Sl. 33.), dug 80 centimetara. Na taj se kod **b** pričvrsti uski, drveni obruč **de**, dug na 60 centimetara. Taj se može odrezati i od stara sita ili rešeta. Zatim se svežu krajevi obruča **d** i **e** kakovom uzicom sa **c**.

Isto se tako namjesti uzica kod a i pričvrsti se kod f i g u jednakim razmacima od b. Tim se načinom dobije, kako slika prikazuje, okosnica, koja se oblijepi papirom ili šarenim, ulaštenim katunom. Pa kad se još kod b i c namjesti prilično rastegnuta uzica h, onda je glava zmajeva gotova. Sad valja još načiniti rep. Nareže se mnogo ostrižaka papira, koji se u povoljnim razmacima navežu na $3^1/_2$ m dugu

Sl. 3.

uzicu. Za jedan kraj te uzice priveže se kakova kita, n. pr. od papira ili vune, a drugi se kraj sveže čvrsto kod c. Tad se vitlić ili klupko kakove dretve (uzice, špage) priveže za uzicu h tako, da će zmaj prema svakoj strani sominjati se, t. j. održati ravnotežu. Kad je vjetrovit dan, izađe se na polje i pusti se tu grdosiju, da se diže u vis.

(»Smilje«, XXI. teč.). — Miroslav Ostojić — Zlatar.

96. POGAĐANJE IMENA.

Oplete se rubac za udaranje, nit suviše tvrdo, niti mekano. Djeca su sva okupljena oko starješine ili rednika, koji izrekne jedan glas, a ujedno i zamisli ime, koje se tim plasom počima, pa pozove djecu, da pogađaju to ime, što ga je on zamislio, a počinje tim glasom; na pr.: Izrekne glas »S«. Sad otpočnu sva djeca pogađati i viču: jedno »Sova«, drugo »Sava«, treće »sir«, itd., a on je na pr. zamislio »saonice«. Onomu djetetu, koje, pogađajući, među ostalima vikne »saonice«, preda on opletenu maramu. Ono stane tad njome ostalu djecu vijati i gdje koje stigne, udara ga po plećima dotle, dok starješina ne vikne: »Stojna«! Na to ono, koje je ostalu djecu vijalo, mora gledati, da pobjegne k starješini ili k meti, da ga ostala ne uhvate; jer inače tada oni njemu određuju kaznu. — Tako se poslije produžuje. Ako djeca zamišljenoga imena ne mogu da pogode, može ih na to malo i upućivati i navoditi ih, da im se pogađanje olakša.

Ivan Tomašić — Lipik.

97. PERALJKA.

Svaki dječak treba na 15 cm. dug i do 2 cm. debeo komadić ljeskovine, koji se na tanjoj strani zaoštri, a na debljoj rascijepi. U tu rascjepinu utakne se sa svake strane po jedno dugačko guščje ili tučje pero, ili samo jedno u sredinu. Peraljke se bacaju u zrak, te zaokružujuć po njem, padaju na zemlju i zabodu se u nju svojim šiljastim krajem.

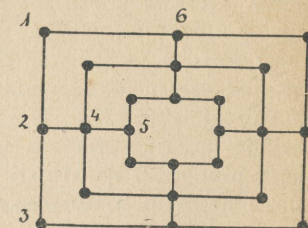
Martin Krmpotić — Bunić.

IGRE MIRUJUĆ.

98. JARČANJE (KOZANJE).

Ove se igre igraju samo po dvojica, nu ona je veoma korisna; jer se njom bistri razum i oštri pamet.

Za igranje načini se na stolu, ili na kakovoj dasci, ovakova skrižaljka:

Sl. 34.

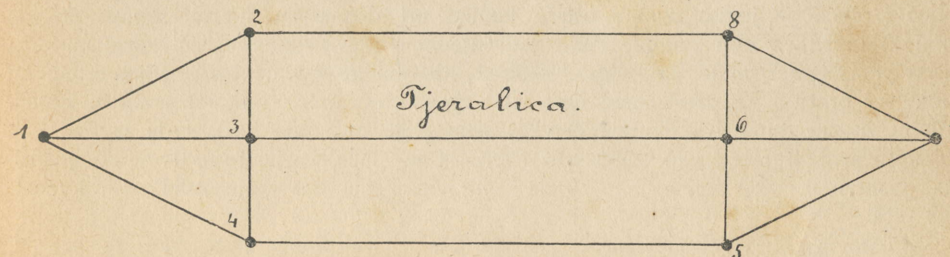
Igrači si odaberu svaki po 9 zrna graha, ili kakovog drugog zrnja. Samo da se na skrižaljci uzmognu razaznati suparnici, uzme svaki igrač svoju vrst, na pr. bijeli i crni grah. Zatim meću redomice sad jedan, sad drugi, po jedno svoje zrnce na skrižaljku, i to na onu točku, gdje se crte križaju, ili prave kut. Svaki igrač gleda, da napravi »trojke«, t. j. da svoja tri zrna postavi u jedan red, kojeg mu drago smijera; nu uza to dobro motri, da svome suparniku posmeta, staviv svoje zrnce na zgodno mjesto; da ne bi on napravio trojke. Najbolje su točke križevi, sa kojih se kod daljnje igre može na sve strane crtama zrnce vući. Napravi li jedan trojke, tad svomu suparniku sa skrižaljke nosi zrnce, koje hoće, samo ne smije iz trojkâ, koje je ovaj možda još prije njega napravio, a još nisu razrušene. Kad su oba na skrižaljku pometali svih devet zrnaca, nastavi se igra. Zrna pomiču redomice jedan za drugim po crti od jedne do druge točke, kuda koji zna i može, ali nipošto se ne preskakuje (zrnce ne prenaša): namjera, da se naprave trojci, odnese suparnikovo zrnce, a njemu zapriječi to učiniti. Igra se tako nastavi, dok jedan izgubi sva, osim troje zrnaca. Tad smije ovaj preskakivat i trojčiti, kako može, i svome suparniku, koji ima više zrnaca, smetati; jer čim izgubi još jedno, da mu ostane samo dvoje zrna, jest »jarac«, i dobije bradu od kudjelje. Dogodi se u igri, da jedan igrač drugoga zatvori, a da sa ni jednim zrncem ne može nikuda. I onda je ovaj ujarčan.

Igra je zanimiva, i kad se dva vješta igrača ulove u koštac, može trajati po čitav sat, da ni jedan ne može strojčiti zrnaca na skrižaljci.

Đuro Tomičić — Sv. Petar na Mrježnici.

99. TJERATI LISICU.

Jedan igrač ima jedno zrno graha (jedne vrsti) — »lisicu«, a drugi tri zrna (druge vrsti, na pr. crni i žuti) — »lovce«.

Sl. 35.

Čija je lisica, valja da pazi, neće li doći na takvo mjesto, odakle mu je nespretno vući ju, kad na njeg dođe red. Lovac pako koji igru umije, primora lisičara, da mu lisicu metne na točku 1, a on tad svoje lovce stavi na 2, 3, 4. Sad

je lisica — »zatvorena«. — Ona je jošte zatvorena, kad dođe na točku 5, a lovci na točke 4, 6, 7. — Takovih je kombinacija još nekoliko.

Simo Peić — Doljani.

100. CARANJE.

Odsijeku granu, te ju okrešu tako, da kod stabla ostanu komadići grančica. Svaki si igrač napravi kukicu, te ih sve skupa metnu na doljnu grančicu. Zatim odsijeku s korom komadić drveta, te ga raskole. To su »cari«. Jedan uzme care, sklopi ih i baca na zemlju. Rastave li se oni na zemlji tako, da su bijele ili crne strane gore, on je car i njegova se kukica uspne za jednu grančicu. On baca sve dotle, dok cari tako ne padnu, da je gore jedna bijela i jedna crna strana. Tad ih dobije drugi igrač. Koji je svojom kukicom prvi na vrhu, taj svakomu ostalomu podjeljuje po tri »pročke«, t. j. svaki njih može care još tri puta bacati. Koji još ni tada nisu došli na vrh, ti traže care, koje onaj sakrije. On ih smije sakriti u zemlju i to samo u označenom okrugu. Igrači ne smiju viditi, gdje će ih on sakriti; a da ih ovaj što bolje zavede, izbode nožem zemlju u cijelom okrugu. Ako tražioci u tri jamice ne nađu cara; tad ih onaj opet sakriva sve dok ih ne nađu. Kad ih nađu, igraju se ponovno.

Rade Lukač — Toranj.

101. CARA I SIROMAKA.

Jedan je igrač »car«, drugi »pandur«, treći »siromak« kao i svi ostali u igri. Za tu igru treba 5 cm. dugo drvce (najbolje od ljeskove grančice), koje se raskoli na polovine, i pletena marama. Odredi se jedan, koji će ta drvca među dlanovima trljati i baciti na zemlju. Okrenu li se gore obje bijele sredine, tada mora car predati trljaču carstvo, udariv ga pletenicom jedan put po dlanu. Okrenu li se obje kore ili izmiješano jedna kora i jedna bijela sredina, mora pandur trljaču predati pandurstvo, lupnuv ga pletenicom po dlanu. Kod ove predaje kaže car panduru, koliko će puta udariti i kako, da li: papreno ili jako, kiselo ili slabo. Svaki put trlja drugi siromak i to nekim redom, na pr. po starosti, abecednom redu prezimena itd

Učiteljski zbor više pučke škole — Petrovaradin.

102. CAPANJE.

Kod ove se igre najprije prebroji, koliko je igrača. Zatim se u liku kružnice unaokrug iskopaju na zemlji jamice, za svakoga igrača po tri. U svaku se jamicu (»kućicu«) metne po četvero zrnaca bud čega, na pr.: kukuruza, graha, trnina, kamenčića. Kad su kućice tako popunjene, tad uzme jedan igrač sva zrna iz jedne svoje kućice i meće po jedno zrno u ostale kućice od desna na lijevo, prema prividnomu kretu sunca oko zemlje. Tako radi njemu s lijeva sjedeći igrač i ostali redom. Nastavljajuć igrači malo dulje igru, desi se, da mnoge kućice budu pune zrnja, a mnoge su prazne, te produžujuć igru, ako igrač vještinom udesi, da u kojoj kućici zadnjim zrnom dopuni do dvoje ili četvero zrna (više ne smije biti), tada iz one kućice kupi zrnje i meće kao dobit sebi u krilo. Ima slučajeva, gdje se dvoje ili četvero zrna sastavi u više kućica; to onda stanoviti igrač sve zrnje iz takovih kućica kupi sebi.

Pošto igrači zrnje oduzimaju, postaju kućice sve praznije, te kad su se svi igrači izredali, napune se kućice ponovno, pa ako koji igrač nema toliko zrnja, da napuni sve svoje kućice četirima ili svaku bar dvama zrncima; tad praznu kućicu zatrpa zemljom i tako se igraju dalje. Daljnom se igrom zatrpava sve više kućica, a koji igrač nesrećom ostane, da ne može dobiti niti dvoje zrna, da popuni bar jednu kućicu, toga zovu »pir-kuća« (puhalo, kojemu je dužnost iščistiti sve zemljom

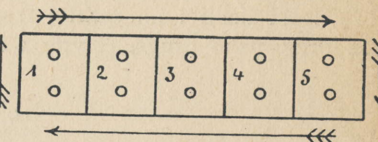
zatrpane jamice, a nakon toga u svaku po jednom puhnuti). — Tako očišćene jamice napune zrnjem ponovno i igra se nastavlja.

Teodor Prodanović — Paklenica.

103. KONJA VRANA.

Ovom se igrom zabave djeca sjedeć, i u zatvorenim prostorijama; a i starci ju pamte.

Igra se po dvoje, petero, pa i više djece. Svaki si igrač iskopa u zemlji po dvije jamice. Ove se mogu označiti i kredom na dasci, a i drugčije. Jamice svih igrača imaju biti u dvopovorci. Uzmimo, da se igra petero, tad im jamice moraju biti ovako poredane (Sl. 36.).

Sl. 36.

Pačetvorina ovdje znači prostor, na kom su ili jamice udubljene, ili njihova mjesta inače označena. Prve dvije jamice jesu prvog igrača, a druge drugog itd Ako su izdubljene jamice, tad imaju biti tako velike, da u svaku može stati po 10 zrnaca ili kamenčića, kojima se igraju djeca. Svaki igrač za svaku svoju jamicu uzme po četvero zrna ili kamenčića, što si kod nas nabiraju u šljunku na cesti; te ih metne u svoje jamice.

Sada uzme prvi iz svoje jedne jamice ona četiri kamenčića i pomeće ih sva četiri redom u četiri slijedeće jamice. Kamenčići se imadu porazdijeliti uvijek istim smijerom, obično u gornjem redu s lijeva na desno; a u doljnjem s desna na lijevo, kako je na slici označeno strjelicama.

Iza prvog igrača dijeli kamenčiće drugi igrač, ali opet samo iz svoje jamice; nu na volju mu je, da li će iz doljnje ili gornje Tako se kamenčići redaju sve dalje; nu po tom redu, kako je koji igrač prvi, drugi itd. Razdjeljivanje tih kamenčića ima kod svih igrača uvijek slijediti istim smijerom, makar se ono nastavljalo ma iz koje jamice. Igrač smije redati samo iz svoje jamice.

Kod tog redanja skupljaju se zrna u jamicama po jedno, gdje po dvoje, po troje, po četvero, a u gdjekojoj jamici sakupi ih se često i po desetero.

Dokrajči li igrač redanje iz svoje jamice u ma čijoj drugoj jamici, pa ako je tim redanjem sastavio dva kamenčića ili četiri; tad su ta dva njegova, pa i ona četiri. Ako je dobio dva kamenčića, kaže, da je dobio »capu«; a ako je dobio četiri, dobio je »konja«. Igrač može dobiti i po dvije cape, pa i više; ako je ove sastavio on i u neposredno slijedećim jamicama, nazad od posljednje jamice. Nu ako igrač i načini u kojoj jamici capu, ali u zadnjoj ima nepar ili veći par od četiri; tad one cape ili konji nisu njegovi. Ako je on načinio više capa ili konja, pa između njih i zadnjeg sastava (cape ili konja) stoji koji nepar ili veći par od četiri; tad je njegova samo capa ili konj.

Ovaj si dobitak igrač uzme iz jamice. Svaki igrač mora sve kamenčiće iz svoje koje bilo jamice u druge jamice razdijeliti; nu na volju mu je, iz koje će ih svoje jamice uzeti.

Igrač ne smije brojiti, koliko kamenčića ima u kojoj jamici; ali ako mu je dobiti, mora tečajem igre paziti na sakupljanje kamenčićâ. Tad lagše izračuna, iz koje mu je jamice sigurnija dobit.

Često se dogodi, da u igri koji igrač ostane praznih jamica; nu to ne smeta. Tada iza njega reda slijedeći, a on će kašnje, ako mu se po koje zrno prikupi, ali i to tek onda, kad na njega opet red dođe. I jedan kamenčić ima premetnuti u slijedeću jamicu.

Kad u jamicama nema već ni jednoga kamenčića, igra se može svršiti, ali i nastaviti. Igraču, koji tekom igre nije dobio ni kamenčića, kažu »Sérga«. (Otkuda ta riječ, nisam mogao doznati).

Ako se igra nastavlja, tada to biva ovako: Veseli dobitnik popuni samo svoje jamice, svaku sa četiri kamenčića. Ostale kamenčiće pridrži. Ima li dobitnikâ, koji su dobili samo po dva, četiri ili šest kamenčića; tad onaj, koji je dobio dva kamenčića, metne ih oba u jednu svoju jamicu; a drugu začepi travom ili čim drugim. Koji je dobio četiri kamenčića, čini isto tako; a onaj sa šest kamenčića, metne u jednu jamu četiri, a u drugu dva kamenčića. »Sérga« mora pozajmiti konja od dobitnika za jednu jamicu, dočim drugu začepi; nu kod prvog dobitka mora tog konja vratiti. Igra se nastavlja tako, da se opet kamenčići redaju istim smijerom, samo se sada one začepljene jamice preskakuju.

Spominje se još, da, ako se u ovoj igri zabavljaju samo po dva ili tri igrača, to može svaki imati i po četiri i šest jamica; ali tad obično prvi igrač ima prve pete, drugi pako druge, četvrte i šeste itd. Nikola Imbrić — Bregi.

104. D R N D A.

Mogu biti dva ili više igrača. Obično ih je po dva do pet. Ako ih je više; onda se razdijele u hrpe, pa tada igraju se po dva.

Svaki igrač uzme pet kamenčića; ali ovi neka su nešto plosnatiji. Četiri kamenčića metne na zemlju ili pod, i to tako, da četvrti stoji na ostalim trima. Onaj peti je »l o v a c«. Sada svaki igrač, i to redom, baci svog lovca u vis, tako na 50 cm. (vještiji i više), pa prije, neg' li ovaj padne, uhvati ona četiri na podu složena, a istom rukom i padajućega lovca.

Tako čine svi redom. Koji su svoje kamenčiće dobro pohvatali, tako, da im ni jedan kamenčić nije ostao na zemlji, niti lovac pao; ti ponove hvatanje na isti način dotle, dok ih ne bude samo jedan (hvatač naime). Sada pako, drugi put, igrači hvataju svi u isti mah i što brže.

Najbolji igrač napokon pribere sve kamenčiće u ruku, i započme sada sam igru. On baci u hrpi sve kamenčiće malo u vis, i uhvati ih brzo istom rukom, ali granimice položenom. Ako je tom rukom uhvatio samo pet, t. j. onoliko kamenčića, koliko ih je u igri njegovih; tad igru nastavi drugi slijedeći igrač, a onih pet kamenčića ovaj si uzme kano svojinu.

Slijedeći igrač nastavi kao i prvi.

Ako je prvi igrač uhvatio manje ili više od pet kamenčića, na ruci položenoj granimice; tad ih složi u hrpu na tako položenoj ruci, koju sada brzo ispod kamenčićâ izvuče, i opet ih uhvati zagrapce piješću. To isto mora učiniti i sa onih svojih pet kamenčića.

Ako je igrač iste kamenčiće uhvatio i piješću zagrapce, tad su to njegovi lovci. S ovim sada lovcima hvata on pojedine kamenčiće, koji su se prije raspršili po tlu. Sa svakim lovcem smije samo jedan put hvatati ali i po više kamenčića, ako je tomu vješt. Kamenčići, koje si je pohvatao tako se igrajuć, njegova su dobit. Igrajuć se, ne smije se igrač taknuti drugoga kamenčića, osim onoga, koga uhvati i padajućeg lovca.

Ako se igrač slučajno dotakne kojeg kamenčića, ili mu, bacajuć ga i hvatajuć, ispadne lovac; tad on prestaje dalje hvatati, pak sa ostatkom počima slijedeći igrač opet onim redom, bacajuć u hrpi sve ostale kamenčiće i hvatajuć ih granimice, pa onda piješću zagrapce. Lovci su mu opet oni, koje je na oba načina uhvatio. Ispadne li mu pri hvatanju koji kamenčić, tad odmah nastavi igru slijedeći igrač.

Kamenčići, što si ih je koji igrač pohvatao, njegova su dobit.

Jednim lovcem baca se samo jedan put u vis, ali tim hicem može igrač uhvatiti i po dva, a i više kamenčića, pazeć samo, da se tom zgodom ne dotakne ni jednoga drugoga, već samo onoga, koga namah i uhvati.

Igrač, koji nije uhvatio ni jednoga kamenčića, izgubio je igru, i nazovu ga »Serga«. Ovoga imena ne smatraju pogrdnim, nego tko je jednom, dva ili više puta »Serga«, taj se smatra nevještim; pak se ovaj obično slijedeći put i pazljivije igra i nastoji igru dobiti. Tad se kaže da je »sergu« odvratio, pa mu se ova više ne računa.

Ovom se igrom zabavljaju ponajviše djevojke. Nikola Imbrić — Bregi.

105. KAMENIM »PILJCIMA«.

Za ovu igru treba 5 okruglih »piljaka« (kamenčići). Djevojčica uzme svih 5 u desnu ruku, baci pred sebe na tlo. Tad redom uzima jedan po jedan, baca ga u vis i dočekuje u desnu ruku. Tako radi sa svakim »piljkom«. — To se zove »j e d n o j k a«.

Baci jedan »piljak« gore, a za njim dva puta po dva. — To je »d v o j k a«.

»T r o j k e«. — Jedan »piljak« baci gore; pri tom se na tlo ostave tri skupa i jedan postrance, a onaj se iz zraka rukom uhvati. Ovaj se sada opet baci u vis; onaj sa zemlje rukom uzme i s njim u ruku dočeka onaj padajući.

»C v r c a«. — Uzmu se svih pet »piljaka« u desnu ruku: jedan se baci u vis, ostala se četiri metnu na tlo i onaj iz zraka rukom uhvati. Sad se ovaj opet baci u vis, ona se četiri sa tla zgrabe i s njima u ruku dočeka onaj peti padajući.

»K a l a«. — Svih pet »piljaka« uzme se u desnu ruku na dlan. Tad se prebace na drugu stran ruke — granu. Zatim se opet uhvate dlanom; i tim je igra svršena. Ilija Šotić — Deč.

106. KAMEČKANJE ILI PILKANJE.

Petoro djece sjedne u okrug. Pred njima je pet kamečaka. Jedno između njih opredijeli, koje je prvo, drugo itd. Prvo uzme kamečke na dlan, baci ih u vis i dočeka ih na granu ruke. Koliko ih ulovi, do onoliko se desetica igraju. Zatim prvak započme igru, i to ovako: Baci kamenčiće na zemlju, te se igra najprije u j e d a n, t. j. odabere si jedan kamem i baci ga u vis. Uvijek si odabere onaj kamenčić, koji bi mu u igri inače najviše smetao; na pr. kad bi kamenčići na zemlju pali ovako • ⁚+ • , uzeo bi onaj srednji, križićem zabilježeni. Dok taj kamen pada, uzme brže jedan kamen sa zemlje, okrene dlan, te ulovi onaj padajući. Tako radi, dok obreda ona četiri na zemlji. Pri tom mora paziti, da uzimajuć onaj sa zemlje, rukom ne dirne i koji drugi kamenčić; jer je onda »pecnuo« (dirnuo, taknuo), te igru nastavi drugi. Kad opet dođe red na njega, mora ponovno hvatati u jedan. Ako nije pecnuo, nastavlja namah igru u d v a: Baci opet kamenčiće na zemlju, izabere si za bacanje onaj, koji je najdalje pao; jer bi mu inače bilo teško uloviti dva kamenčića na jednom, a skupa ih kašnje ne smije metnuti; na pr. ako su kamenčići pali ovako • • ⁺̣ • • , uzme i opet onaj križićem označeni. Zatim ga baci u vis, uzme dva sa zemlje, okrene dlan i ulovi onaj padajući. Pecne li u dva, preda igru drugomu. Ne pecne li, nastavlja igru u t r i: Baci kamenčiće, izabere onaj, koji bi mu smetao kod igre (⁚ • ⁺̣ •). Bacivši ga u vis, uzme ona tri sa zemlje i ulovi onaj padajući. Tad opet baci kamenčić u vis, te ga ulovi uzevši prije onaj preostali sa zemlje. Nije li pecnuo, t. j. nije li dirnuo koji drugi kamenčić i nije li mu pao koj kamen iz ruke, te ako je uhvatio onaj padajući, igra u č e t i r i: Baci kamenčiće na zemlju, uzme onaj, koji mu najvećma smeta (⁚ ⁚ ⁺̣), baci ga u vis, zgrabi ona sva četiri sa zemlje i ulovi onaj padajući. Tim je svršena »igra na zemlji«. Sad kažu: »Idemo u k o n j e«! To čine, kao ono u početku: Uzmu sve kamečke, bace ih u vis i love na granu ruke. Ako ulovi jedan, ima jedan; te ako se igra do deset, manjka mu još devet. Ako nije ulovio ni jednoga kamečka; to je opet pecnuo, i kad red dođe na njega, igra opet u konje. Koji svrši prvi, mora

čekati, dok ne svrše i svi ostali. Tada tjeraju konje: Prvi, koji je svršio stavi na zemlju palac i kažiprst lijeve ruke na vrhu nokta u obliku polumjeseca. Zatim jedan kamenčić metne blizu otvora tih dvaju prsta, baci jedan kamenčić u vis. Dok ovaj pada, proturi onaj između prstâ na drugu stranu, a padajući uhvati. Onda tjera po dva, po tri i po četiri konja. — Kad se ovi obredaju, igra je svršena.

Julka Dubravac — Garešnica.

107. MAGE (Kapijanje).

Jedno dijete uzme pet kamenčića u desnu ruku, te ih baci na zemlju. Od njih uzme jedan dvama prstima, hiti ga u vis, od ona četiri sa zemlje zgrabi jedan i s ovim u ruci dočeka onaj iz zraka. Tako redom jedan po jedan, dok ih svih ne pokupi. Zatim opet svih pet baci na zemlju Jedan uzme i baca ga, kao i prije, u vis, ali sad sa zemlje svaki put po dva grabi. Zatim grabi: prvi put jedan, drugi put tri; napokon mora zgrabiti sva četiri na zemlji ležeća kamenčića. Uz to mora svaki put uhvatiti onaj u vis bačeni kamenčić. — Iza toga se od prstâ napravi tako zvana »kapija« (lijeva se ruka na zemlju osloni o palac i kažiprst, preko ovoga se premota veliki prst, preko velikoga prsta prstenjak, a preko prstenjaka mali prst), te se kroz tim nastali otvor između palca i ostalih prsta — kapiju — na zemlju bačeni kamenčići redom protjeraju, i to ovako: lijevom se rukom načini opisana kapija, desnom se rukom pako onaj peti kamenčić, kao i prije, baci u vis, i dok je on još u zraku, jedan se od ona četiri sa zemlje kamenčića brže istom rukom protjera kroz kapiju, a tad se tom rukom uhvati i onaj padajući kamenčić. Tako se protjeraju i oni drugi kamenčići sa zemlje sve redom jedan po jedan. — Pogriješi li u toj igri koje dijete, tad namah drugo igru nastavi.

Ivan Lukić — Gundinci.

108. TITRANJE.

Posjedaju djeca u okrug, te pet kamečaka po redu kupe sa zemlje, bacajući uvijek po jedan u vis ovako: Po jedan, jedan put; po dva, dva put; po tri, jedan put; po četiri, tri put. Zatim palčenjaka jedan put, t. j. 4 kamečka baca u vis, a 1 sa zemlje diže. Kad to bez pogrješke obavi; tad ispod pedlja lijeve ruke protjeriva kamečke sve jedan po jedan, bacajući pri tom uvijek jedan kamečak gore i hvatajuć ga. Protjerujući onoga sa zemlje, pazit mu je, da se rukom dotakne samo onoga, koga ima protjerati. Posljednji kamečak, nazvani »bik«, ima se odjedared ispod predlja protjerati.

Petar Stopić — Plavšinac

109. TITRANJE.

Svaki igrač ima 5 šibica od bujadi. Prvi uzme sve šibice — »titre« na dlan i prebaci ih na granu ruke. Ako ih, bacivši ih tad s ove, uhvati šakom sve, odmah uzme sebi svojih 5 i neće dobiti batina. Ne uhvati li ih pako sviju, nego manje i to na nepar; onda uzme sebi samo jednu. Tako udara dalje, dok mu ne ispadnu sve iz ruke, ili dok ne uhvati na par. Tad dadne drugomu igraču, koji isto tako radi, itd. — Kad su sve pohvatali, onda onaj, koji ima više od 5 titara, daje onomu, koji ima manje od 5, titrom po ruci onoliko batina, za koliko on ima više i onaj manje od 5.

Stanko Jakšić — Klasnić.

110. KNJIZEVNICI.

Ove se igre može igrati svaki broj igrača. Svaki mora imati olovku i papira; jer, nema li svaki olovke, igra se zateže, pa postaje dosadnom. Da se papira ne troši preveć, uzima se ostrižak, poput onoga zamota, pod kojim se šalju novine.

Svaki igrač mora ponajprije na svom papiru zabilježiti naslov kakova štiva iz čitanke ili bud kakove pripovijesti. Igrač može i sam smisliti kakov naslov. Kad je naslov napisan, zamota se ostrižak tako, da se vidi samo zadnja riječ i poda se susjedu, koji k toj riječi mora dodati shodnu izreku. Ovo se opet zamota do zadnje riječi i dade se dalje susjedu, koji također k toj riječi pripiše zgodnu rečenicu.

To se radi tako dugo, dok svi ostrišci ne samo obiđu, nego se ispišu. Čim je koji ispisan, metne se na stranu i ne diraju ga, dok ne budu svi ispisani. Kad je sve gotovo. t. j. svi ostrišci napisani, onda koji član čita sve po redu. Nu može se urediti i tako, da se zavici pomiješaju, te se dade, da svaki igrač izvuče po jedan i tad svaki svoje po redu čita.

Kod te igre zna biti dosta smijeha; nu vođa mora paziti, da ostrišci papira ne budu predugi, jer bi tim igra mogla komu i dosaditi.

Kad se izreke sastavljaju, valja paziti, da zadnja riječ u izreci bude takova, da se njome mogu izvesti razne izreke; jer čim je više zadnja riječ udešena tako, da se njom što različitije izreke sastaviti mogu, tim je i sadržaj cijele pisarije šaljiviji, a uslijed toga i veće veselje.

Vinko Bek — Zagreb.

111. SUDBENA ISTRAGA.

Igra se neopredijeljeni broj članova. Vođa igračâ jest istražni sudac; a ostali su svi svjedoci, porotnici i preslušatelji. Svaki igrač dobije komadić papira. Na nj' se pišu odgovori na pitanja, koja postavi istražni sudac. Ovaj stavlja redom slijedeća pitanja:

Kako se zove? — Na to svaki igrač napiše bud kakovo ime i prezime, zavije napisano, te poda susjedu. Tako urade svi. Kad su se svi izmijenili, zapita sudac dalje:

Što je, t. j. kakovo mu je zanimanje? — Svaki član sad napiše na dobivenu cedulju po volji kakovogod zanimanje, te brže zamota i pomakne susjedu.

Odakle je? — Zapiše se kakovo mjesto, cedulja se zavije i turi k susjedu. Tako se učini i na slijedeća pitanja:

Koliko mu je godina? — Gdje je bio? — Što je učinio? — Što se je s toga dogodilo? — Kakovu kaznu zaslužuje?

Iza toga pročita sudac sve po redu cedulje, pa čim je koji napisao šaljiviji odgovor, tim je i smijeha više. — U igru se mogu uplesti i imena igračâ, što po gotovo jako razveseljuje; a bome se dogodi, da mnogoga na opću šalu draže i po cijelo vrijeme igre, ako je šta takova napisano.

Vinko Bek — Zagreb.

112. MIŠANJE.

Posjedaju unaokolo, skupivši koljena do spram prsiju, da se između njih ništa ne vidi. Od marame je spletena »tura«. Jedan uđe u sredinu. Ovi između koljena promeću turu i viču: »Miš, miš«! Onaj u sredini gleda: u koga je (jer svi jednako rade), dok ga iznenada onaj, u kojega je, njom ne udari po leđima. On se okrene, ali ona je već u drugoga, dok ga opet ne udari. On se opet okrene, da ju uhvati; nu ona je opet već u drugim, trećim ili četvrtim rukama, jer ju neprestano ispod nogu proturuju i dodavaju jedni drugima. — Tako ga udaraju, dogod on ture ne uhvati. Kad ju ulovi, sjedne on na onoga mjesto, od koga ju je oteo, a ovaj ide mjesto njega u sredinu, i tako se igra produžuje.

Simo Gazibara — Ponikve.

113. MIŠA.

Djeca posjedaju i okrenu noge u kolo. Svi pognu glave u kolo i ture ruke ispod nogu. Jedan je igrač izvan kola. Taj baci »miša« (loptu ili smotan rubac) u kolo. Jedan ga od onih u kolu zgrabi, turi pod svoje noge i brže ispod njih doda

drugomu, a ovaj trećemu, itd. Onaj se izvan kola sagne preko glave ovoga ili onoga, gdje već misli, da je miš, turi ruke pod noge mu i traži miša. Ne nađe li ga, skoči k drugomu, k trećemu, itd., što više put i dulje vremena potraje. No je li ga u jednoga našao, taj se mora dignuti, ići izvan kola i činiti, što je činio onaj prvi, koji sad sjedne na njegovo mjesto. Mutimir Hugo Barkač — Gunja.

114. NA POSIJICE.

Ova se igra izvađa redovno u svake primorske obitelji na badnju večer. Igraju se svi ukućani: roditelji, djeca, služinčad, ma sve. Na stolu je kup posija, u koje netko umiješa toliko novčića, koliko je igračâ. Zatim se ovaj kup podijeli u isto toliko manjih kupčića. Svaki si igrač odabere jedan po volji i traži: nije li u njemu koji novčić? Dakako, da je dosta smijeha, kad se kakva materina maza otimala za najveći kupčić, pa u njemu ništa ne našla; a u onom manjem bilo šta.

Mihovio Pleše — Grižane (Vinodol).

115. PRSTENAK.

Provuče se kroz prsten uzica, koja se na krajevima sveže, sastavi, da prsten ne ispade. Igrači drže rukama uzicu, prepuštajući prsten jedan drugomu pod ruke. Uz to pjevaju:

»Ovaj prsten putuje iz ruke u ruku;
al' je lijep, al' je lijep,
ne vidi ga tko je slijep«.

Sl. 35.

Ti se stihovi neprestance ponavljaju.

Jedan je igrač u kolu. On mora dobro motriti i pogađati pod čijim je rukama prsten.*) U koga se nađe, ide u kolo pogađati, a onaj iz kola stupi na njegovo mjesto. Mijo Kurjaković — Vrbova.

116. PAR, NEPAR? (Kolikanje).

Jedno dijete uzme u šaku nekoliko lješnika ili oraha i pruživši dotičnu ruku prama svomu drugu, pita ga: »Par, nepar«?

*) Zanimivo je, kako se kod gdje kog već po licu, očima, po drktanju ruke itd. lako pogodi, da je u njega prsten, a kod gdje koga ravnodušje zavara pogađača, da njega mimoiđe i zatraži prsten u drugog.

Ovaj odgovori po volji jedno ili drugo.

Pogodi li, njegovo je sve iz šake; ne pogodi li, daje on svomu drugu toliko oraha ili lješnika, koliko ih je ovaj imao u šaci.

Sad pita opet onaj, što je prije pogađao; a pogađa onaj, koji je prije pitao, i tako dalje redom. Marko Vein — Slušnica.

117. BOŽJE DRVCE.

Djeca posjedaju sva u red i sklope ruke. Jedno žmiri, a drugo drži u ruci komadić drva ili kakvu drugu malu stvar, koja se može lako sakriti. Sad to dijete svoj djeci redom meće svoje ruke u njihove, kao da će svakomu dati onu stvar, koju ipak potajno spusti jednomu u ruke. Kad je sve obredalo, pita žmiru, u koga je stvar? Pogodi li ovaj, dotično je dijete njegovo; ne pogodi li, dijete je onoga, što je stvar skrivalo. Tako se nastavlja, dok sva djeca ne budu razdijelena u dvije stranke. Kad ostane samo jedno dijete pita on žmiru:

»Je li stvar u mene ili u crne zemlje«?

Ako je žmiro pogodio, ono je dijete njegovo; nije li pogodio, to je onoga, koji je pitao.

Kad su tako razdijeleni, nađe si i žmirina stranka također onakovu stvarcu, te ju sad svaka stranka potajno skrije. Sad si žmiro i onaj drugi dođu u susret i svaki u svoga protivnika stranci traži sakrivenu stvar. Koji prije nađe, kaže svojim protivnicima (u kojih je našao): »Vaša sramota«! Milan Đukić — Neštin.

118. PRSTENKA.

Djeca se smjeste u okrug na ledini, ili u sobi posjedaju na klupe, te sklope ruke. Jedno — »sudac« — uzme među dlane prsten, nosi ga od jednoga djeteta do drugoga, dajući ga tobože svakomu, a spusti ga u ruke onomu, kojemu ga je namijenilo. Kada tako svu djecu obreda, pozove dvoje na strani stojeće djece, od kojih jedno predstavlja »anđela«, a drugo »vraga«. Ova pogađaju: u koga je prsten. Najprije do tri puta pogađa anđeo. Pogodi li, odvede dotično dijete, u kog se prsten našao, na opredijeljeno mjesto, koje drže za »raj«. Ne pogodi li, preuzme riječ vrag, i pogađa samo do dva puta. Ako pogodi, odvede ono dijete u »pakao«; ne pogodi li ni ovaj, uzme sudac prsten i dijeli ga igračima iznova. To se ponavlja tako dugo, dok anđeo i vrag ne odvedu svu djecu. Poslije toga anđeo, vrag i sudac zajedno vijećaju, t. j. uzevši troje drvaca, zabilježe: koje je čije? Kad su tako svršili vijeće, metnu sve troje drvaca na zemlju. Tad pozovu sve iz raja, zatim one iz pakla, da redom preko tih drvaca pređu. Svako dijete ima stati na jedno drvce, neznajući: koje je čije? Sudac stane kod ono troje drvaca; i one, koji stanu na prvo drvce, otpravi na jednu stranu; one, koji na drugo, opet drugamo; a koji su stali na treće, opet na po se. Čim svi prođu, izjavi: koje je čije drvce i tko od njih trojice kamo pripada, pristupi svaki k svojoj hrpi. Anđeo vodi svoje u nebo, sudac svoje na zemlju, a vrag svoje u pakao. Tu je onda dosta smijeha i radosti, odnosno žalosti i ruganja. Ivan Svoboda — Zdenci.

119. VASANJE.

Dvojma djece zavežu se rupcima oči tako, da jedno drugoga ne smije viditi. Uruči im se štap od pol metra, te ga lijevim rukama drže svako za jedan kraj, sjednuv na pod. U desnu ruku uruči se svakomu čvrsto usukana marama, te jedan zovne onoga drugoga: »Vaso«! »A«?! »Gdje si, brate«?! »Evo me«!

Čim se ovaj odazvao, pada desno ili lijevo, i to najhitrije i najtiše, da ga ne bi onaj, jošte sjedećega, maramom lupio po glavi. Onaj pako s maramom, nadajuć se da će ga zateći još ravno sjedećega, odrapi ga maramom po nogama. Ako li misli,

da je pao na pr. na desnu stranu, a nije, već na lijevu, tad maramom bezuspješno lupi po podu. Dakako, da se i često dogodi, da pogodi, na koju je stranu zbilja legao, te ga dobro izmjeri po leđima ili po glavi.

I tako jedan drugoga izmjenice dozivlje i maramom traži.

Dane Bogdanović — Srb.

120. RIDANJE ILI VITIČANJE.

Djeca, podijelena u dvije jednake skupine, posjedaju na klupe, okrenuv se jedna k drugoj. Svaka stranka ima svoga poglavicu, koji odgovaraju za poredak svoje družine. Obje stranke imaju samo jednu viticu, ili prsten. Poglavice odluče, koja će stranka prva viticu sakriti. Prije nego počmu, smotaju prsten u rubac. To je »rida«.

Poglavica sjedi u sredini svoje družbe. On ridu daje u šake svakomu; nu dadne ju potajno samo jednomu. Ovaj ju čvrsto stisne, a i svi ostali isto tako stisnu svoje šake. Kad poglavica vikne: »Hajd«! svaki pruži ruke ravno naprijed, dakako stisnutih šakâ.

Poglavica protivne stranke misli i premišlja, češuć se po glavi, gdje je vitica. Kad je sve ruke očima dobro izmjerio, reći će jednomu: »Daj«! Ako ne pogodi tad onaj, u koga je rida, njom svakoga od protivne stranke pošteno po dlanu opali. Tako je uvijek, dogod polavica ne pogodi, u koga je vitica. Ako pogodi, sakriva viticu njegova stranka.

Božo Ratković — Čanke.

121. PUCA.

Igrači posjedaju oko stola i svi osim jednoga stave šake pod stol i dodavaju puce (gumb, dugme) iz šaku u šaku. Jedan pogađa u koga je puce, i ako pogodi, sjedne na mjesto onoga, u koga je puce bilo. Ne pogodi li, dobije spletenim (ufrkanim) ručnikom po dlanu packe, a udara ga onaj, komu je rekao, da je u njega puce.

Svetozar Radančević — Vel. Poganac.

122. HAJDUKA.

Ove se igre igra petero djece.

Narede pet cedulja: Na prvu napišu »car«, na drugu »sudac«, na treću »kapral«, na četvrtu »siromak«, a na petu »hajduk«. Cedulje se ufrču, jedan ih uzme u šaku, izmiješa ih treskajuć rukama; zatim ih baci u vis. Svaki si igrač zgrabi po jednu, otvori ju, i potajno pročita, te ju stisne u šaku, ne kazav nikome ništa. Car upita: »Kome manjka što«? —

Siromak odgovori: »Meni manjka carevo blago«. —

Car pita: »Tko ti ga ukrao«? —

Siromak sad kaže jednoga od onih, koji se igraju. Ako pogodi hajduka, tad ovomu sudac sudi strogu kaznu; ne pogodi li hajduka, već pokaže suca ili kaprala, tad sudac sudi klevetniku. — Kaznu dijeli kapral remenom ili usukanom maramom po dlanu; a sudac sudi, na pr. 3 vruće i 2 hladne itd.

Ivan Crnko — Stara Gradiška.

Igre s pjevanjem.

U KOLU.

123. »URODILA ŽUTA GUNJA«...

Uhvate se u kolo i okreću se neprestano na jednu stranu laganim korakom, te pjevaju:

»Urodila žuta gunja;
Šlaj futer, šlaj;
Pringen, cungen, noksi sember,
Naj muter, naj;
Šnid šnaj,
Šnidi ridi škoberdaj«!

»Urodila i opala Šlaj (i sve ostalo)...«
»Tko će gunje pokupiti? Šlaj....«
»Pokupit će lijepi N. (ime koga igrača). Šlaj.«
»Tko će mjemu pripomoći? Šlaj...«
»Pripomoć će lijepa N. (ime koje igračice), Šlaj..«

Jedan međutim stoji u kolu. Kad otpjevaju: »Pripomoć će lijepa N.«, uniđe ova u kolo, uhvati se s ovim za ruke, dva, tri put se okrenu i ona ostane na njegovu mjestu, a on ide na njeno. Sad pjevaju opet isto, samo što će njoj gunje kupiti pomoći dječak, koji ju kašnje u kolu zamijeni itd. Mutimir Hugo Barkač — Ljuba.

124. ČIJE ONO DIJETE?

Parni se broj djece uhvati u kolo. Jedno je u sredini. Kolo se kreće. Djeca pjevaju:

»Čije ono dijete?
Što ga ne zovete«?
— Mi smo ga zvali,
šećera mu dali.
Hop sito, rešeto;
hop sito, rešeto«!

Kod zadnje riječi »rešeto« kolo se razvrgne i svako dijete nastoji, da si ugrabi para; jer koje ostane samo, ide u kolo.

Vjekoslav Benak — Čerević.

125. TO ČISTLIŠTE VKOLI...

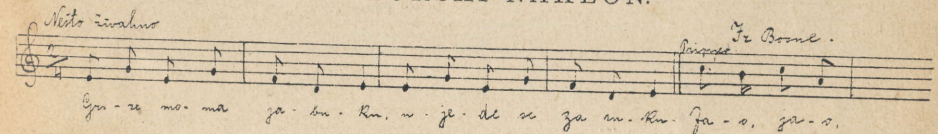
Djeca se u kolu uhvate za ruke. Kolo se kreće. Jedno je usred kola i govori:

»To čistilište vkoli, vkoli,
klekni na stoličku,
vipi gore ličku,
bez raja razderaja,
izberi si koga hoćeš«!

Kod riječi »klekni« poklekne ono, a izgovoriv zadnji stih, ustane i izabere si jedno iz kola, koje će ga usred kola zamijeniti, a ono se uhvati na njegovo mjesto u kolo.

Mijo Fundak — Ravno.

126. TURSKI NAKLON.

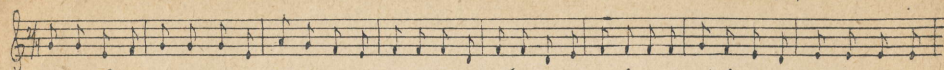

Pjevajuć tu pjesmu, uhvate se djeca u kolo, te se kreću na desno. Pripijevajuć spuste ruke, te gdje su četvorine (□ □ □) udaraju dlanom o dlan, a gdje su krstovi (× × ×) prekrste ruke preko prsiju na turski način, te se jedno drugomu nakloni.

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

127. SLIJEPI MIŠ.

Prije igre sakupe se djeca u kolo i izaberu »slijepoga miša«, t. j. jednoga od družine svoje, koji zavezanih očiju mora stajati u sredini kola, dok oni plešuć ne ispjevaju slijedeću pjesmicu:

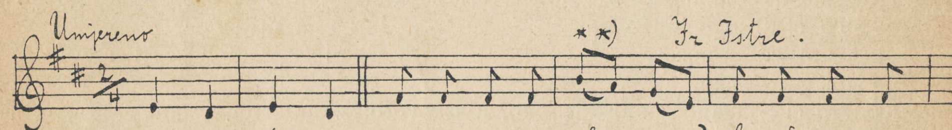
To ispjevav, razbjegnu se kojekud, podvikujuć šaljivo: »Slijepi mišu, kud pu tuješ«? i bockaju oko njega. On zavezanih očiju kojekud luta, loveć po zraku, ne b li se gdje domogao svoga plijena Ponajviše se događa, da si djeca međusobno izmijene kape i odjeću, da ih slijepi miš čim teže upozna, upadnu li mu u ruke. Ulovi li koga, ili dadne li mu se tko drage volje uloviti, što se češće događa, to slijepi miš opipava svoj plijen, da ga upozna. Prepozna li ga, uruči mu službu svoju kao novomu slijepomu mišu, a sam stupi u kolo, koje se sakupi oko novog slijepog miša i po istom napjevu ispjeva slijedeću kiticu:

»Otac mi je sunce bilo, a zvjezdice svekrvice,
a nodar (stric) mi mjesec bio, a vlašići pastorčići.

Ispjevav, razbjegnu se kao i prvo. Ne pogodi li slijepi miš imena uhvaćenoga, ostaje on slijepim mišem i dalje, i igra se na novo počme.

Petar Brusić — sa otoka Krka.

128. KOLO.

*) Neka vrst morske biline.

**) Ako li je malim pjevačima teško pjevati:

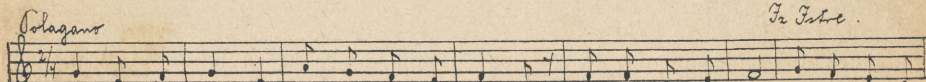
to se može taj takt izmijeniti ovim:

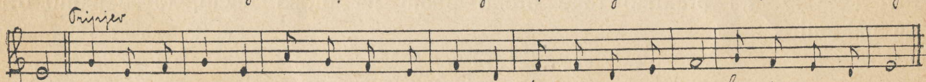

Ovu pjesmu pjevaju mala djeca, kad igraju kolo. Uz riječi »Cincelele«! čapnu svi (hockerln sich).

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

129. SLIJEPI MIŠ.*)

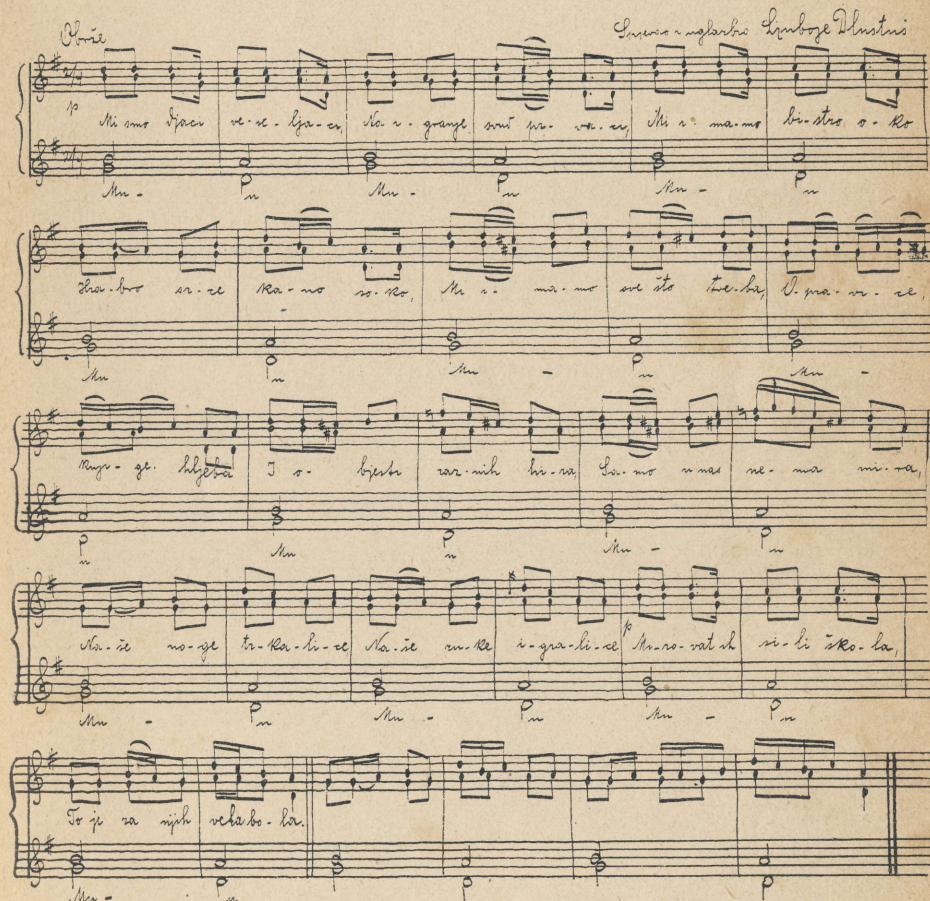

*) U čakovskom narječju.

Igra se izvodi ovako: Djeca se najprije vrte svako samo za se. Poslije se dvoje a dvoje hvataju pod pazuhe. Poredav se napokon u kolo, stave jednoga u sredinu, koga zovu »slijepi miš«, premda mu oči nisu jošte zavezane. Taj sad nastoji, kako bi ispod ruku svojih drugova utekao, što mu ovi ne dadu. Uteče li ipak, to se kolo razvrgne i svi udare za njim, dok ga ne ulove. Uhvativši ga, svežu mu oči, te koga se on dočepa, taj ga zamijeni. Kad se igra svrši, pljeskaju sva djeca rukama.

(»Pjevanka«.) — Fr. Ž. Kuhač.

130. DJAČKO KOLO.

Naša knjiga, naša briga,
Iz zapećka na nas žmiga;
Al' kroz prozor sunce mami,
Prijazno se smiješeć nami;
I nebeski svod nas modri
Na igranje poljem bodri.
Iz sveg grla zovu ptice
U livade i šumice:
Tko na domu da tad sjedi,
Da u knjigu mirno gledi?

Kad sve mami u prirodu,
U prirodu, na slobodu.
Al' u djaka volja jaka:
Dok ne svrši zadatakâ,
Iz sobice nema njega;
Al' kad svrši, onda bjega.
U kolu su skočimice
Učenici, učenice:
Igra kolo sitno, lako,
Vesela su srca jako;

Do neba se pjesma čuje,
A Bogô se nasmješkuje,

Bogô djecu blagosliva:
»Djeco moja, bila živa«!

Pjesmica se ova nauči pjevati, kako je gore uglašena: jedni ju, naime, pjevaju dvoglasno, a drugi ih prate pjevajuć »Mu-u, Mu-u«. Kad ju djeca tako dobro znadu pjevati, uhvate se lijepo u kolo, i to ogrlice jedan do drugoga, te pjevajuć igraju. Igrajuć kolo, trebaju podjednako skakutati vivkovim skakutom, i to sitno, lako, bez topota i štropota. Ako ih se koje može naučiti, da tu pjesmu odgudi na guslama, frulici ili gajdicama, tim bolje, to će tek biti veselja! — Onaj zadnji red bez riječî samo se svira ili gudi; nu ne ima li svirača ili gudca, treba da taj redak poslije svake kitice lijepo skladno fućkaju. Lj. Dl.

Pri ovoj pjesmici mogu se izvađati i ove tjelelesne vježbe:

Djeca su smještena u krugu bočkom na desno. Na prva 4 takta osam koraka naprijed, okret natrag; na druga 4 takta osam koraka u protivnom pravcu, okret čelom unutra i primiti se za ruke. Na treća 4 takta 8 dokoraka krstimice (prekrižiti noge) na desno, 4 takta to isto na lijevo; 1 takt skučiti desnu nogu, pružiti lijevu naprijed, stav, skučiti lijevu, pružiti desnu, stav; 1 takt to isto, počam lijevom nogom; 1 takt dva put ruke spružiti naprijed i opet spustiti; 1 takt 4 puta pljesnuti; 1 takt 2 puta podbočiti se i mali čučanj, stav; 1 takt dva put poskočiti; zadnja 2 takta 2 dokoraka na desno, 2 na lijevo; posljednji četvrt note topnuti (lupnuti) lijevom (desnom) nogom. Andrija Hajdenak — »Djetinje sigre«.

131. POIGRAJ, PAVLE, POIGRAJ!

Svi:
(:Poigraj, Pavle, poigraj!:)
Dat ćemo ti žute čizme,
Da nam poigraš!

Samac (Pavao u igri):
(Kao da ječi, i jedva — baš kao bolesnik — ječki otpjeva).
Ne mogu vam poigrati,
Hrom sam u nogu,
Hrom sam u nogu.

Svi:
(:Poigraj, Pavle, poigraj!:)
Dat ćemo ti mor-dolamu,
Da nam poigraš!

Samac:
Ne mogu vam poigrati,
Hrom sam u nogu,
Hrom sam u nogu.

Dalje se pjeva: »Dat ćemo ti samur-kalpak«, »svileni pâs«, »sablju«, »oružje«, »konja« itd., a on sve jednako i na svaku otpjeva kao gore; nu kad oni najposlije zapjevaju mu:

Dat ćemo ti djevojčicu,
Mladu, rumenu,

Da nam poigraš!
skoči on kao jelen na noge, skače

u vis i igra što većma može, te otpijeva:
Poigrat ću, poskočit ću,

Zdrav sam u nogu,
Zdrav sam u nogu!

Djeca se uhvate u kolo. Jedno stane u sredinu. To je Pavao. Kolo se okreće naokolo i pjeva gornju pjesmu i to donle, dokle je naznačeno da svi pjevaju. Pavao stoji sad na jednoj sad na drugoj nozi i pjeva sam ono, što je za njega naznačeno. Tako pjevaju redom, a kad on ispjeva zaključnu kiticu, tad dovede drugoga na svoje mjesto u sredinu i tako se igra ponavlja. Fr. Š. Kuhač: »Popijevke«, III., 3. i 4.

132. U KOLO!

Leti kolo hitro baš,
Ej, kak' dobro, brate, znaš
Jednom sim,
Drugom tam,
Na okolo hajde, hajd'!

Ded još jednom, sudruzi,
Bud'mo vazda veseli!
Lijevom sim,
Desnom tam,
Na okolo hajde, hajd'!

U zbirci »Djetinje jačalačke igre za mladež obojega spola« od Andrije Hajdenaka opisana je k toj pjesmici igra ovako:

Djeca se poredaju u okrug, uhvate se za ruke i kod prvoga retka kreću se dokorakom na lijevo, kod drugoga retka dokorakom na desno. Kad se isti redci opetuju, tad dokorak izmijene korakom čelimice na lijevo i desno. Kada dođu riječi »sada sim — sada tam«! ispuste ruke, poskoče strance lijevo ili desno ili načine vivkov korak, pa mogu i rukama pljesnuti ili se podbočiti itd., a na riječi »na okole itd.« okrenu se na mjestu u okrug jednom ili dva puta, kako se već odredi. Kod druge kitice načini se opet druga slika, na pr. da se licem okrenu izvan kola, te isto opetuju ili izvađaju kakove druge gimnastičke slike, a tako i kod treće.

(»Smilje«, VI. teč.)

133. ROMADANE-KOMADANE!

Djeca u kolu pjevaju: »Romadane-komadane, gdje si, gdje ležiš«?

Komadan, pokriven, kaputom, čučeći i odaljen od kola dvadeset koraka, odgovarajući mumlja: — Evo mene u đulbašči, gdje ja tugujem.«

Opet iz kola: »Romadane-komadane, hajde k nama u uvliju, koga se bojiš«?

Romadan-komadan skače prama kolu i mumlja: — Bog ti dao duši mjesto, kad ti to veliš«. Jedno uhvati u kolu, i to mora biti komadan.

(»Školski vjesnik« 1.894). — Jovan Pržulj — Prača.

134. NATPIJEVANJE.

Zapjevač. Ja posijah bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela, blizu puta,
Kraj luga zelena,
Kraj luga zelena.

Zapjevač. Ja posijah bjelicu pšenicu.
Otpjev. Navrnu se koka s pilićima,
Te pozoba bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela blizu puta,
Kraj luga zelena
Kraj luga zelena.

Zapj. Ja posijah itd.
Otpj. Navrnu se lija s lijićima,
Te pojede koku s pilićima,
Lija koku, koka bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela itd.

Zapj. Ja posijah itd.
Otpj. Navrnu se vujo s vujićima,
Te pojede liju s lijićima;
Vujo liju, lija koku,
Koka bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela itd.

Zapj. Ja posijah itd.
Otpj. Navrnu se medo s medićima,
Te pojede vuju s vujićima:
Mejo vuja, vujo liju,
Lija koku, koka bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela itd.

Zapj. Ja posijah itd.
Otpj. Navrnu se tigro s tigrićima,
Te pojede medu s medećima:
Tigro meda, medo vuja,
Vujo liju, lija koku,
Koka bjelicu pšenicu.
Svi. Dalek sela, blizu puta,
(:Kraj luga zelena:).

Ovu igru izvode ovako: Djeca se poredaju u okrug stojeć ili sjedeć, te se uhvate po dvoje za ruke, da se znade, tko će s kim pjevati. U sredini kola stoji zapjevač (Vorsänger), te pjeva početak popijevke, a palicom pokaže na ona dva igrača, koji imadu pjesmu nastaviti. Čim ovi svoje otpjevaju, prihvati cijeli zbor. Ako otpjevači ne bi u isti mah nastavili pjesme, ili ako bi se pomutili, načini im se ugljenom biljeg na čelu.

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

135. IZJELICA.

Svi. Jednu večer večerala
Jedna mlada gospojica:
Jedan. Pripjev. Jednu pticu jarebicu,
Svi. Pticu, pticu, gospodsku.

Svi. Drugu večer večerala
Jedna mlada gospojica:
Jedan. Pripjev. Dvije grlice, jednu pticu,
Jednu pticu jarebicu,
Svi. Pticu, pticu gospodsku.

Svi. Treću večer večerala
Jedna mlada gospojica:
Jedan. Pripjev. Tri goluba, dvije grlice,
Jednu pticu jarebicu,
Svi. Pticu, pticu gospodsku.

Svi. Četvrtu večer večerala.
Jedna mlada gospojica:
Jedan. Pripjev. Četir patke perutavke,
Tri goluba, dvije grlice,
Jednu pticu jarebicu,
Svi. Pticu, pticu gospodsku.

Petu večer itd.
Pripjev. Pet gusaka s guščicama,
Četir patke perutavke itd.

Šestu večer itd.
Pripjev. Šest ovaca s ovčicama,
Pet gusaka s guščicama itd.

Sedmu večer itd.
Pripjev. Sedam krava s telicama,
Šest ovaca s ovčicama itd.

Osmu večer itd.
Pripjev. Osam vola iz jarmova,
Sedam krava s telicama itd.

Devetu večer itd.
Pripjev. Devet slona s slončicama,
Osam vola iz jarmova,
Sedam krava s telicama,
Šest ovaca s ovčicama,
Pet gusaka s guščicama,
Četir' patke perutavke,
Tri goluba, dvije grlice,
Jednu pticu jarebicu,
Svi. Pticu, pticu gospodsku.

Igra se poput igre »Natpijevanje«.

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

136. BIRANJE POBRATIMA ILI POSESTRIME.

Igra kolo, igra kolo u dvadeset i dva,
U tom kolu, u tom kolu dobri Janko igra;
Da me hoće, da me hoće za brata izbrati,
Volio bih, volio bih, neg' li carovati.

Ili:

Igra kolo, igra kolo u dvadeset i dva,
U tom kolu, u tom kolu dobra Mara igra;
Da me hoće, da me hoće sestricom izbrati,
Volila bih, volila bih, neg' li carovati.

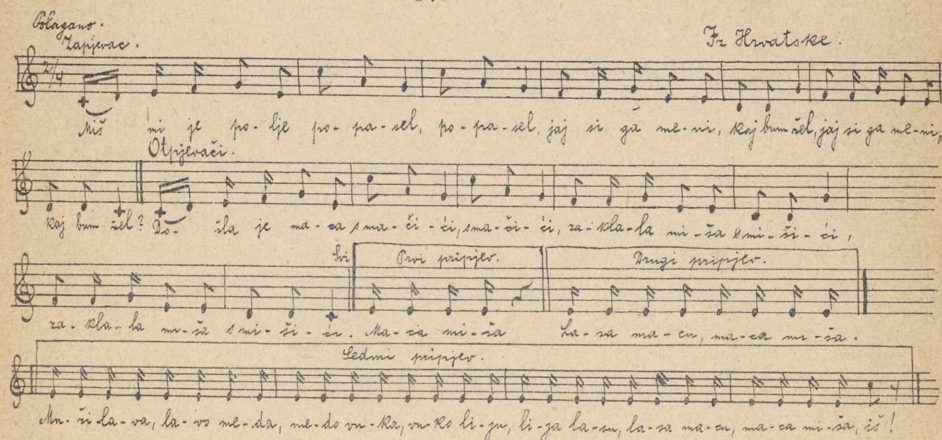
Za tim:

Igra kolo, igra kolo u dvadeset i dva,
U tom kolu, u tom kolu zadasmo si vjeru,
Tvrdu vjeru, tvrdu vjeru lijepog pobratimstva (posestrimstva),
Bog nam i vi, Bog nam i vi, braćo (sestre) ste svjedoci.

U ovoj se igri uhvate djeca u kolo, a koje ih hoće izabrat si pobratima ili posestrimu, uđe samo u kolo i dok se kolo polagano kreće sad lijevo sad desno pjevajuć gornju pjesmu, motri onaj ili (ona) u sred kola pomno igrače. Tada si izabere koga hoće, porukuje se s njim (ili s njome), te poigra u kolu, pjevajuć posljednju kiticu pjesme.

Ova igra potječe od one, koje se igra odrasla mladež, te se zove »Vanjkušac« ili »Jastučac«. U vanjkušcu ljubi se mladež, česa djeci ne bi dopustili s toga jer jedno i drugo dijete može da pobolijeva kakovom bolesti, koja se lahko prenese poljupcem. — Zato neka djeca ne cjelivaju ni tuđih odraslih ljudi. Fr. Š Kuhač: »Pjevanka«

137. M I Š.

Zapj. Miš mi je polje popasel, popasel,
(:Jaj si ga meni, kaj bum žel?:)
Otpj. Došla je maca s mačići, s mačići,
(:Zaklala miša s mišići:).
Svi. Maca miša.

Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došla je lasa s lasići, s lasići,
Zaklala macu s mačići.
Svi. Lasa macu,
Maca miša.

Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došla je lija s lijići, s lijići,

Zaklala lasu s lasići.
Svi. Lija lasu,
Lasa macu,
Maca miša.

Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došel je vukek s vučići, s vučići,
Zaklal je liju s lijići.
Svi. Vuka liju,
Lija lasu,
Lasa macu,
Maca miša.

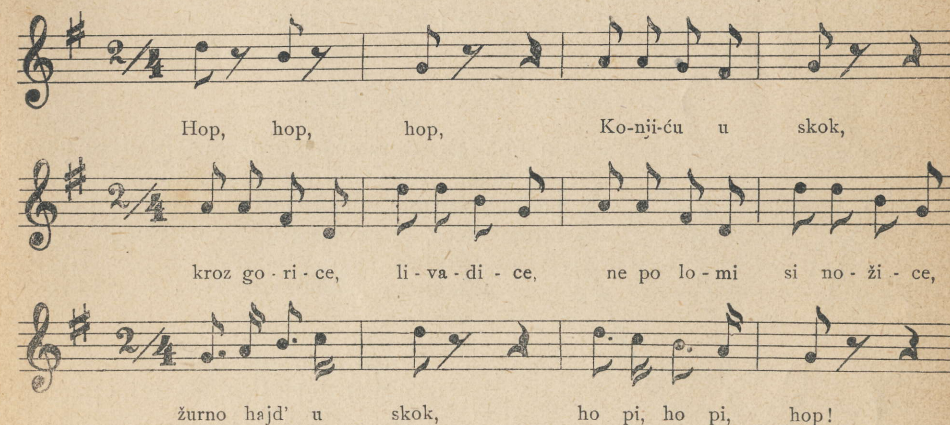
Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došel je medo s medići, smedići,
Zaklal je vuka s vučići.
Svi. Medo vuka,
Vuko liju, itd.

Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došel je lavo s lavići, slavići,
Zaklal je meda s medići.
Svi. Lavo medu,
Medo vuka, itd.

Zapj. Miš mi je itd.
Otpj. Došli su muži s dječaci, s dječaci,
Ubili lava s lavići.
Svi. Muži lava,
Lavo meda,
Medo vuka,
Vuko liju,
Lija lasu,
Lasa macu,
Maca miša, iš!

Igra se poput igre »Natpijevanje«. Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

138. K O N J I Ć.

2. Het, hot, hit! nemoj me bacit;
polagano bez bujnosti,
poskoči si bez obijesti;
(nemoj me bacit, hati, hoti, hit).

3. Ej, ou, oj! sad konjiću stoj!
Kad se nasitiš do volje,
moći ćeš poskočit bolje;
(sad konjiću stoj, eja, oja, oj!)

Ova se igra može provesti i u klupi i na širem prostoru. U klupi: Sva se djeca postave čvrsto na nogu lijevu (desnu), desnu (lijevu) drže pri podu. Kod prve stavke pjesmice počmu po taktu glasno udarati nogom o tlo, desnom pako rukom kao da drže bič i mašu njim po zraku, dakako u istom taktu, dakle u suglasju sa gibanjem noge. Udaranje nogom postane sve to slabije do »nožice«.

Kod svršetka prve kitice uz »hopi, hopi, hop«! čvrsto se nogom lupi o tlo, a ujedno i tri put rukama pljesne.

Kod druge kitice stisnu djeca ruke u šake, pak ih izmjenice pružaju i stežu, a nogom lako se dotiču tla, tę se pričinja, kao da se iz daljine čuje glas konjâ.

Uz treću kiticu čvrsto napnu ruke pred grudi, kano da silom hoće obustaviti bujna konja. Sve to lagacko potežu ruke k sebi u pojas, pa lakte nazad, a gornje se tijelo naklanja natraške, dok se kod posljednje slovke u pjesmici opet posve ne uspravi.

Na širokom prostoru: Svi stoje u kolu na korak širine. Jedno ili dvoje djece stupi u kolo, te se namjeste jedno suprot drugomu. Jedno će desno, drugo lijevo juriti kolom: Konjići. Najprije kašu podbočenih ruku, a na koncu prve kitice pređu u široki poskok. Konjići ne pjevaju.

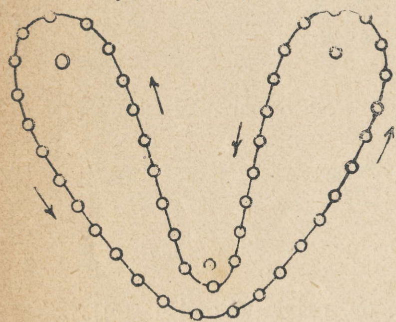
Sva ostala djeca vrše gore navedene vježbe. Uz drugu kiticu idu konjići laganije, dok se za treće potpunoma ne obustave, no uz lagani prelaz od koraka bočnoga do koraka na mjestu. Možda neće biti suvišno spomenuti, da konjići jure kolom korakom raskročnim ili bočnim, t. j. onaj, koji juri desno, stavi desnu nogu širom, a lijevom se samo dotiče desne; licem gledi u kolo. Kaže se već i samo, da lijevo jureći konjić opet neprestance napreduje lijevom nogom, te mu desna za cijeloga kasa ne smije doći pred lijevu kao kod hodanja ili kod trka.

Ovom se igrom može zabavljati mladež obojega spola. Da dođe više djece u kolo, mogu se za svake kitice mijenjati. Marija Fapkovićka — Zagreb.

INE IGRE S PJEVANEM.

139. OKO TROJE DIČICE...

Troje manje djece posadi se u obliku istostraničnog trokuta. Ostali se uhvate za ruke. Jedan od najstarijih, ili koji koji se odredi, uhvati se na početku, vodi ih oko ono troje djece, te se sastave ovako: (Sl. 36.).

Sl. 36.

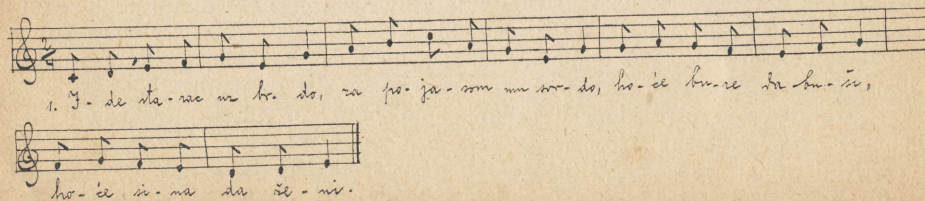
Zatim idu okolo i govore:

»Oko troje dičice;
svoje pazi, tuđe gazi;
nemoj, brate! grijota je;
ga, ga, gali ga;
tko pokvari — napolje«!

Što se brže kreću, to brže govore, ili obratno. Pri tom se mnogi zadjene za koga sjedećega, te mora s toga istupiti.

Mato Šajk — Sot.

140. HVATANJE.

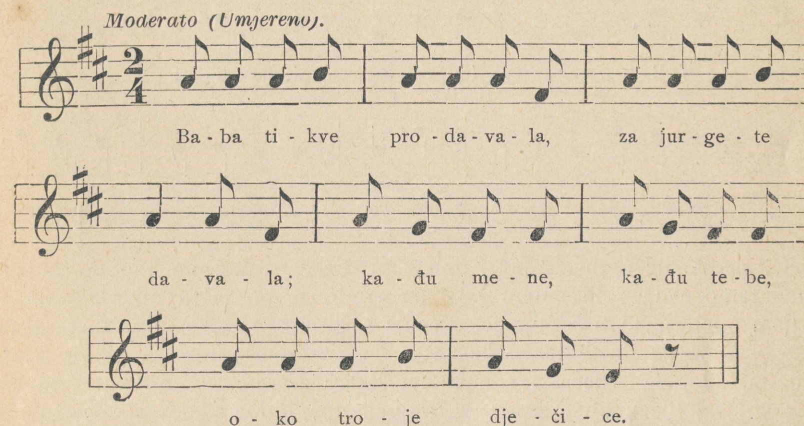

2. Svraka pere košulje,
Hoće kuma da bude;
Pijevac pere čuture,
Hoće krčmar da bude.

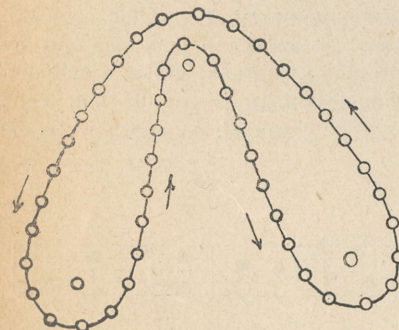
3. Gavran gleda s topola,
Hoće popo da bude;
Mačak gladi brkove,
Hoće lovac da bude.

Djeca stoje u okrugu prilično razdaleko jedno od drugog. U sredini je »mačak«. Kada pjevaju »Ide starac uz brdo«, oponaša mačak hod starca. Uz riječi »Svraka pere košulje«, čini kao da pere, itd., a kada pjevaju »Hoće lovac da bude«, skoči mačak, te bjež', ne bi li kojega igrača ulovio. Fr. Š Kuhač: »Pjevanka«

141. BABA TIKVE PRODAVALA.

Njih tri sjednu ili kleknu na zemlju. To su lončići (A B C, slika 37.). Ostale sve stanu u red i uhvate se za ruke, a prva povede red putem, koji je strjelicama označen. Pri tom neprestano pjevaju pjesmu »Baba tikve prodavala«. Kad ova prva stigne posljednju iz reda, uhvati ju za ruku i time se kolo sklopi, a one idu sad tako i neprestano pjevaju tu pjesmu.

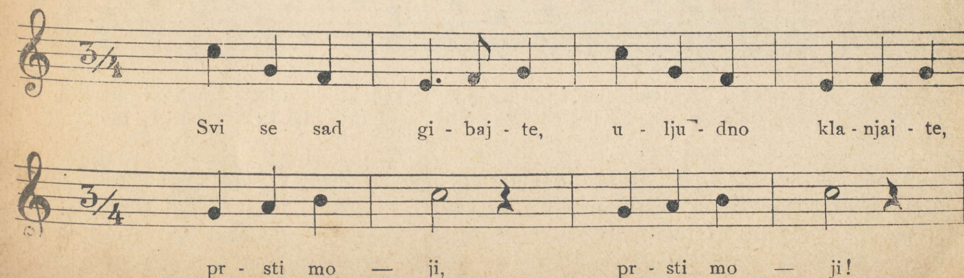

Sl. 37

Poslije mogu druge tri da budu lončići, i onda igra začme iznova. — Sve su licem iz kola okrenute.

(Kovilj, u Bačkoj.) Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу“. Нови Сад, 1.894.

142. P R S T I.

Djeca sjedeć podupru lakte o klupu, otvorenih ruku dlan prama dlanu. Kod prve slovke pjesmice previnu mirnih ruku prste, t. j. naklone ih u toliko, da se prsti obih ruku malo ne dotiču. Kod druge se slovke prsti usprave i tako dalje do svršetka.

Pjesmica se može opetovati i uz ovu vježbu:

Djeca ustanu, laktima se podupru u pojasu, dlane obrate prama učiteljici. Po taktu raširc što najvećma mogu prste, pa ih opet stisnu i sklope u šaku.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

143. PILI DRVA!

Pi-li, bra-te pi-li se-ka, pi-lje-ni-cu u po-ljen-ka;

maj-ka ta-mo du-go če-ka, iz-go-ri joj zad-nja trijeska.

Djeca sjede, lijevu ruku pruže, mirno ju držeć, a desnom kao da gudalom po lijevoj amo tamo smiču; ili metnu šake na grudi, te po taktu ruke pružaju i opet stežu prsima, oponašajuć tim piljenje. Poslije toga mogu ruke pružati i stezati zamjenice, t. j. kada se pruži lijeva, desna je uz grud i obratno. Je li u klupi dovoljno mjesta, da mogu djeca bez smetanja stajati, obrate se po dvoje čelom k čelu, pruže si ruke: taj lijevu onaj desnu, a drugima opet po napetim rukama tobože pile. Pa opet stojeć po dvoje pred klupom postave se samo pol koraka razdaleko, ruke zakvače, te čvrsto se držeć i ne mičuć se nogama s mjesta, uz napete ruke otklanjaju se, naime, ovako: pruženih se ruku jedno priklanja nazad, pregibljuć se u križicama, drugo se lagacko preklanja naprijed spuštajuć se za drugom si, pa opet izmjenice. Nu za ovu vježbu trebaju biti djeca već prilično uvježbana, gipka, a učiteljici valja paziti, da sklopi dvoje i dvoje jednake veličine i jakosti, da ne bi manje uz veće kod vježbe izgubilo ravnovjesja.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

144. POTOK.

Vo-da te-če bez pre-stan-ka, mir-no šu-mi li-va-dom;
Ve-se-lo ih sun-ce ža-ri, cvijeće raste e no tam;

val za va-lom tam se go-ni, kad kri-vu-da pe-ći-nom;
va-lo-vi se zla-tom sja-ju, i ta-la-šu sim i tam.

Kada su se djeca već dobro naučila naglašivati korake, sad ovom, sad onom nogom i znaju hodati po taktu, postave se jedno za drugo u dugi red, manje sprijeda, pa tako sve po veličini, dok najveće dijete zaključi povorku. Na to zakvače ruke ovako: Prvo poda ruku desnu (lijevu) nazad onomu odmah za njim stojećemu;

ovo ju uhvati desnicom a lijevu poda slijedećemu nazad, te ju ovo zakvači opet svojom desnicom. Tako cijela povorka. Prvo ili uzme učiteljica za ruku, pa uz pjevanje i naglašivanje koraka kojom bilo nogom, vodi sve u zavojcima, amo i tamo, kao da se livadom potočić vijuga; ili naznačuje idući pred djecom put i crte, kojima svi prolaze. Kasnije vode spretnija djeca sama, te joj se može na tabli nacrtati pravac, ili lik, što ga imaju hodajuć načiniti.

Učiteljica, koju taj predmet zanima, sama si priredi raznih likova, da uvijek ista vježba, isti plod, ne dosade. Valja se i kod igre obazirati na dječiju nestašnost i sjetiti se, da narav čovječja, što se kod djeteta već jasno opaža, teži za promjenom.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

145. ZVONA.

Na-ša zvo na ljupko zvo ne, kad u crkvu sve nas zo-vu:

bim, bam, bim, bam, bim, bam, bim, bam!

Razumijeva se, da su se djeca već prije uvježbala u početnim kretanjima, da znaju na pr. bez svakoga štropota na znak i po brojenju ustajati i sjedati, nakloniti se itd.

Kod ove igre djeca ustanu, ruke pruže u vis i sklope ih nad glavom. Kod udaranja zvona: »bim, bam«, kimaju po taktu glavom. Učiteljica neka prije djecu dobro uvježba, da stoje u klupi u temeljnom stavu, ruke ovjesno. Na znak: jedan! mirno sklonu glavu k prsima, na znak: dva! opet se usprave. Djeca već okretnija mogu igru vršiti i ovako: Polovica učenikâ — već kako prostor školske sobe dopušta — izađe pred klupe, stavi se u dvije čeone vrste i podboči se. Ovi ne pjevaju, već se jedna vrsta drugoj po taktu naklanjaju i uspravljaju. Druga polovina djece u klupama pjeva uz vježbu, kako je gore naznačena. Čim je pjesma ispjevana, djeca se zamijene.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

146. HAJD'MO U VRT!

Hajd'mo u vrt i gra-ti se, u red se po-stav-mo,

ni-tko ne smje za-o-sta-ti, da ne do-đe ka sno:

da smo sa-da svi u re-du, ne kô ov-ce u ne-re-du,

*

2. Kako valja, kako treba, svaki sada stoji,
veći s traga, manji s prijeda, nitko se ne boji.
Čujte, kako bubanj zove, vojnike sazivlje nove.
Na kolim nam igračice,
eno naše zabavice,
sve nam budi u redu.

3. Mile naše drugarice, kao zadnje straže
čuvaju nam igračice, kako red nalaže.
Kruha da nam ne 'zgubite, vode da ne razlijete;
pozor, djeco, na tu robu;
sva da nam je u redu.

4. Mismo kano vojska mlada, što se boju veseli;
kojano se dobru nada, nikomu zla ne želi;
Hoćemo si poigrati i poskokce zapjevati;
za igranja, za nauke, ne činimo halabuke,
za igranja, za nauke, da nam je sve u redu!

5. Već smo put svoj dovršili, eno nas pripravnih!
Hoćemo si zapjevati o djedih nam slavnih.
Lijepu su nam ostavili domovinu, raj naš mili,
da ju revno njegujemo, više neg' život ljubimo,
da sve za nju žrtvujemo, pa da nam je u redu!

Prije pjevanja uredi učiteljica djecu, da budu najmanja u povorci prva, pa sve po veličini, a najveća su s traga. Djeca hodaju suvislih ruku, ne držeć se, pa čvrsto naglašuju korake. Najmanju djecu, (sadržaj pjesmice kaže, da je ova prikladna i za zabavišta) — valja par po par, najviše dva para skupa, naučiti naglašivanju koraka. Prije toga, dakako, moraju dobro znati, bez miješanja, koja je ruka lijeva, desna. Tako i noga. Mala se djeca u tom jako mute. Marija Fapkovićka — Zagreb.

IGRE ZA ZALOGE.

147. OVO JE — LISICA...

Djeca posjedaju na zemlju u slici kruga. Poveći se rubac smota tako, da naliči živu mišu. Jedan između igračâ, koji dobro znade tu igru, uzme taj rubac; a drugi ga pita:

»Šta je to«?

— Ovo je, vidiš, lisica i rep. Na vrh repa bijelo«.

Zatim pruži igrač lisicu drugomu, ovaj trećemu i sve tako redom, dok svi ne kažu onako.

Kad opet dođe do najprvog, on primetne još nešto, na pr.:

»Ovo je lisica i rep; na vrh repa bijelo; iznad repa prutasto«.

Sad opet ide okolo sve pitajuć i odgovarajuć, dok se ne svrši pripovijetka ovoga sadržaja:

»Ovo je lisica i rep; na vrh repa bijelo; iznad repa prutasto; — po trbuhu lasasto; — u desno oko škiljasto; — u lijevo uho brnjasto; — u gubicu krljasto; — lijepo, — žuto, — vjerno, — i pošteno; zove se lisica«.

Ako se koje dijete prevari, te ispusti koju riječ, mora dati zalog, te opet trpiti kakovu kaznu.

Na pojedina pitanja mora se odgovarati što brže, samo da se izigra čim više zaloga.

Milka Jović — Maligradac.

148. »ŠTO IMA KRILA, GORE PRŠE«.

Više djece sjedne oko stola ili klupe, te na nj' metnu kažiprste. Ovdje treba jedan kolovođa, koji također s ostalima metne svoje kažiprste i rekne onim: »Ja ću govoriti: »»Što ima krila, gore prše«« i dizati ću svoje kažiprste. I vi dignite svoje, gdje bude trebalo. Kod životinja, koje pršu, možete dignuti, a kod stvari ne. Meni je pako slobodno prste dignuti kadgod hoću, samo da vas zavaram«.

Sl. 38

Sad igra otpočme. Svi drže kažiprste na stolu. Prednjak veli: »Što ima krila, gore prše«, i diže prste u vis, »ševa, vrebac, kos«. Dižu i oni s njime. Dalje: »Lastavica, slavulj, konj«. Koji se sada prevari i digne prste kod imena stvari ili životinje, koja ne prše, kao: konj, taj dobije po dlanu ufrkanim rupcem ili dade kakovu zalogu.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

149. PEKAR IZGUBIO KAPICU.

Društvo sjedi u okrugu, pa je označeno različnim brojkama 1, 2, 3, 4, 5, 6 td. Najednoč jedan zaviče:

— Pekar je izgubio kapicu, a našao ju broj 5«. Na to će ovaj: Što? Ja? — Da. Vi«! »Ne ja«! — Da tko«? »Broj 2«.

Sada ovaj brzo pita: »Što? Ja«? itd. sva pitanja po redu; jer tko pokvari, daje zalog, a isto tako i onaj, tko prečuje svoje ime, svoj naziv. Ta je igra vrlo bučna i vesela.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

150. GOLUBANJE.

Jedan je igrač gospodar i zastupa »golubnjak«, a svi ostali izaberu si za ime svaki po jednu vrst žita: pšenicu, raž, ječam itd. Ako ih je mnogo, budu i livada, krov, crkva, kuća — kamo golub može doletiti. Sad gospodar zaigra: »Golub moj leti, leti i doleti u pšenicu«. Pšenica se mora odmah javit i odvrat: »Od pčenice odleti golub u raž«. Raž ima opet odmah otpovrnut goluba drugamo kuda: u zob, kukuruz, ili krov, kuću itd. Kome dotično ime pripada, mora se odmah javiti. Ako se ne javi namah, već se na njega moradne čekati, ili ako dotičnik kaže takovo ime, kakova u igri nit nema, potpada jedan ili drugi kazni i ima dati gospodaru komad svojega odijela u zalog. Igra se do volje, a kad gospodar ima već dosta robe, prekine se igra. Tad gospodar prodaje zaplijenjenu robu na dražbi ovako: »Evo prsluka. Na znanje se daje, da se prodaje. Čiji je, neka se javi«! Vlasnik ima istupit van, a gospodar pita određene suce (dvojica): »Koliko je vrijedan«? Ovi dosude kazan, a izvršit se mora pred svima na očigled. Skoknut na jednoj nozi više puta, ili uopće kakova označena kretnja rukom ili nogom, ili cijelim tijelom, jest kazan. Kod davanja zalogâ, kad se igra prekine, svaki put nastavi ponovno »golubnjak«, samo što on ne potpada kazni, ako i ne odvrati namah.

Đuro Tomičić — Sv. Petar na Mriježnici.

151. ZALOG.

Djeca posjedaju u okrug. Jednomu je u rukama rubac, kojim se nabacuje na ostale veleći: »Ja se srdim na te«.

— Zašto«? pita ga rupcem udareno dijete.

»Što imaš tako lijepu kosu«, odgovori prvo; ili rekne već kakav bilo razlog. Ovo baca sada rubac na drugo dijete, drugo na treće itd.; nu svako, koje rubac baca, mora navesti drugi razlog, zbog koga se srdi. Ponovi li, što je već rečeno, mora založiti ma što bilo: nož, šibicu, rubac, šešir, suncobran itd. — Kad je zalogâ dosta, odrede suca, koji sudi, što će koji učiniti za svoj zalog, da ga otkupi; n. pr.: poljubiti zemlju, u čelo poljubiti sve ostale igrače, napiti se vode itd.

Josip Sobota — Hrastovica.

152. RIBARITI.

Ribar ili ribarica uzme do pol metra dug konopčić i toliku palicu. Jedan se kraj konopčića priveže na palicu tako, da ne može nikako opasti; a na drugom se kraju konopčića načini uzica, t. j. konopčić se tuj malo zaveže, da izgleđe kao zapučak, kroz koji se provuče konopčić. Ako je više igrača, mora se uzica raširiti; a ako ih je manje, mora se suziti, jer ne smije biti prevelika. Uzicu raširi na stolu onaj, koji lovi, veleći: »Ova je uzica ribnjak, pa kad reknem »ribice unutra«! to vas svako mora kažiprst desne ruke staviti u moj ribnjak; a kada kažem »ribice van«! morate prst brže k sebi povući«. — Ako je ribar vješt i lukav, može brzo uloviti svoje ribice i to tako, da hitro u vis povuče uzicu, ali to samo onda, kad veli »ribice van«! Ulovljena ribica daje zalog; a kako se ovi otkupljuju, znade svatko.

Vinko Bek — Zagreb.

153. PTIČAR.

Svi sjede u kolu, samo »ptičar« sjedi nasred kola. Sad ptičaru svaki pojedini iz društva šapne u uho ime koje ptice. Na to ptičar glasno ponavlja sva ta imena, pa onda redomice pita igrače ovako: »Pred kojom se pticom želiš nakloniti«? »Kojoj ćeš povjeriti tajnu«? »A kojoj iščupati pero«? — Svako može na pitanje po volji odgovoriti, n. pr.: Marica kaže: »Ja ću se pred orlom nakloniti; papigi ću tajnu povjeriti, a svraci pero iščupati«. — Sad ona ptica, kojoj valja iščupati, pero, mora zalog dati; a onoj, kojoj valja povjeriti tajnu, šapne se nešta u uho, dok se obećani naklon odmah i izvršuje. — Tko rekne takvo ime ptice, koga ptičar nije spomenuo, mora dati zalog; a tko je tako sretan, da mu za cijele igre nije iščupalo pera, taj u slijedećoj igri preuzme osobitu čast ptičara,

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

154. MIJEŠAJ KAŠU!

Najprikladnije mjesto za ovu igru je stol, oko koga se igrači poredaju. Većinom glasova izaberu si jednoga za »gospodara«. Sada se uzme prilično velik rubac, koji svi igrači svaki jednom rukom nad stolom u visu drže, dočim gospodar kažiprstom po rupcu miješa, govoreći:

»Miješaj kašu, — miješaj kašu, itd. . . . . .«, nu ujedno sad jednomu sad drugomu igraču zapovjedi:

»Drži«! ili »Pusti«!

Na zapovijed »Drži«! valja da onaj, kojemu se zapovijeda, rubac pusti; a kad se kaže »Pusti«! valja rubac držati; treba dakle činiti sve obratno onomu, što gospodar zapovijeda.

Gospodar vazda nastoji, da skokomice i brzo sad jednomu, sad drugomu zapovjedi, ne bi li tako dotičnog igrača zavarao, da pogriješi. Tko pogriješi, mora gospodaru u zalog dati kakovu stvar, n. pr: rubac, kapu, itd. Kad se zalogâ već prilično sabralo, iskupljuje svatko svoj, ovršiv izrečenu kaznu. Ova sastoji u tom, da mora obaviti kakav njemu neugodan posao, što kod ostalih igrača pobuđuje mnogo smijeha i veselosti. Mora, n. pr.: na jednoj nozi sobu tri puta pretrčati; na jezik metnuti malo pepela ili soli, itd.

Kad su svi zalozi iskupljeni i dotične kazne obavljene, igra je svršena.

Franjo Ahčin — Crnilug.

155. IGRAJU SE ZOBI ILI TRGOVCA.

Djeca stanu u dugi red. Dvoje stupi na stranu: to su trgovac i njegov sluga. Kupuju zob. Trgovac se obustavi kod prvoga djeteta, — a svako je dijete sada gospodar, — te ga pita:

»Imaš li zobi za prodaju?

Gospodar: »Imam«.

Trgovac: »Po što nova centa«?

Gospodar: »Po 13 kruna«.

Sada počme trgovac zadirkivati u gospodara, po prilici ovako: »Roba je roba. Pet kruna, zar ne? pet, ako si voljan«. — Trgovcu je slobodno šaliti se povoljice. Tako n. pr. može u ruku uzeti vlat travice, ili slamku, pak njom podražiti gospodara oko nosa, uz uške, okolo vrata; riječju, dozvoljeno mu je sve izumiti i nastojati, samo da gospodara pomiješa; uzbuni, da se zarekne, — a mora na svako pitanje odgovoriti trgovcu i pri tom se činiti veoma pametnim.

Zlo i naopako, ako je trgovac vješt svojom šalom izmamiti od gospodara ma samo smiješak. Tad nije druge, već gospodar daje trgovcu zalog, a trgovac ga uruči

svojemu sluzi. U zalog davaju se sitnice, što već koji ima, recimo: olovka, napršnjak, nožić, rubac, što mu već drago. Sve takove zaloge gospodaru je kašnje otkupljivati trudom i mukom.

Za trgovca bira se uvijek dijete veselo, dosjetljivo, koje se znade i našaliti. Djeca se smiju rado već od naravi svoje, pak se s toga sakupi do volje raznih zalogâ, koji se kašnje otkupljuju ovako: »Ti ćeš (dječak) bježati četveronoške odavle donle, pak zalajati ili zamrjaukati tri puta«. Djevojka će zakukurijekati, kihati, lijepo što prosloviti, zapjevati, s kojom družicom zavrtiti u kolo, itd.

Mlinsko se kolo vrti ovako: Dvoje se djece stavi jedno k drugomu čelom, te se uhvate rukama. S jedne strane uzdignu si ruke, ispod njih podvuku si glave i tako naopak, da su si međusobno obraćena plećima. Sada uzdignu ruke s protivne strane i opet se sagnu i podvuku ispod svojih ruku, te zauzmu prvi položaj. To sve ima se okretati hitro.

Koja su djeca prodavala zob, što će reći, koja se nisu smijala, naznačuju, ucjenjuju redomice otkupninu onima, koji su dali svoje zaloge. Svakako imaju učitelji i učiteljice ravnati i paziti na red. Marija Fapkovićka — Slatina (slavonska).

156. NEMIRNA ŠKOLA.

Vođa nemirnjakâ uzme igru karatâ, tako zvanih: m a r i j a š — za nuždu su i druge dobre — te svi posjedaju oko stola. Čim ih je više, tim bolje. Vođa uzme kartu, pogleda ju i rekne joj ime, te ju brzo turi trećemu, treći četvrtomu i tako redom dalje. Čim je vođa prvu kartu pogledao i brže ju turio, mora namah uzeti drugu, reći joj ime i turiti ju dalje. Tako učini i sa svima slijedećima. Svaki ostali igrač kaže ime karte i brže ju dalje turi k svomu prvomu susjedu. Zadnji si sve karte pridrži. Čim se karte brže davaju i glasnije čitaju, tim je bolje. Utanači se pako prije igre: tko se prvi nasmije, plaća zalog; ili: tko ne mogne imena brzo izreći; ili: kod koga se nađu dvije ili više karata istodobno, plaća također zalog. Da se pako čitanje već s početka ne prekida radi zaloga, može se postaviti pazitelj, koji krivca odmah zapiše, te se na koncu igre poberu zalozi. Negdje se igraju te igre i bez zalogâ, ali se natječu: koji će dulje izdržati bez smijeha i tko će biti kitriji? Vinko Bek — Zagreb.

157. Z A N A T A.

Jedan ravna igrom. Ostali su si svi odabrali: šta će koji biti? Muškarci su obično: kosac, kovač, orač, zidar, itd.; a ženske: prelja, švelja, vezilja itd. Igrovođa stane na zgodno mjesto, odakle može sve igrače dobro viditi, a tako i oni njega. Tad stane on mahati rukom, kao da kosi. Tko je kosac, mora to isto činiti. Tako isto mora za njim i orač orati, vezilja vesti itd. Koji mu iz društva na njegov znak odmah ne odgovori, ili ako koji uradi, što ga ne spada; mora dati nešto u zalog. Igra mora teći vješto i hitro. Simo Gazibara — Ponikve.

158. POSLOVICE POGAĐATI.

Jedna se iz društva na čas odstrani. Dotle se ostale dogovore, kakovu će joj poslovicu odrediti za pogađanje, n. pr.: »Mudroj glavi jedno oko dosta«. Svatko iz društva mora paziti, da u svom odgovoru upotrijebi jednu riječ iz dotične poslovice. Pitanja su povoljna; n. pr.: Marica dolazi unutra, te pita onu, koja prva sjedi: »Čuješ, Dražice, kako ćeš načiniti svoju modru haljinu«? Na to joj Dražica ovako odgovara: »Lako za to, m u d r o j djevojci to nije težak posao«. Sad se Marica obraća prama Milki s pitanjem: »A gdje ti je krasni tvoj žuti rubac«? A Milka se brzo dosjeti: »Jučer sam ga imala na g l a v i«. Marica šuti, pa misli, te će prema trećoj: »A zašto ne kupiš još jednu onakovu sliku, kao što si mi ju jučer pokazala«? Ova joj zgodno odgovara: Jer volim j e d n o, pa neka je lijepo, nego više, pa manjkavo«. Sad se Marica već po malo sjeća, no nastavlja prama maloj Zorici ovako: »Ej, Zorice, je l' ti mene voliš«? A Zorica, će: »Volim te, Marice, kano svoje desno o k o«. »Još ću tebe, Ružo, pitati«, veli Marica, »zašto si tako zamišljena«? Al' Ruža nije u neprilici, već odgovara: »Jer mi je već tvojih pitanja d o s t a«. No i Marica je mudra glava, pa im lijepo otkreše cijelu poslovicu. Ne pogodi li, daje zalog, a druga ju zamijeni. Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

159. PUTUJUĆI TRGOVCI.

Djeca posjedaju oko stola. Jedno, koje igru rukovodi, dadne svakomu po glas redom abecede. Sad mora svaki igrač, i to posve sigurno i nemucajuć, riječima, koje počimaju njegovim glasom, odgovoriti na sva pitanja: 1. Kako mu je ime? 2. Odakle dolazi? 3. Kuda putuje? 4. Kakovu robu vozi? — Primjer: »Meni je ime Tegodrag Tomašić, dolazim iz Trebinja, putujem na Trsat, vozim tetrijebe«. Rukovoditelj dopušća smišljati svakomu samo dok on broji p e t; a koji pogriješi, daje zalog. Ivan Tomašić — Lipik

OSTALE RAZNE IGRE.

160. A N Đ E L A.

Više se djece uhvati u kolo. Jedno — »anđeo«, drugo — »vrag«, stanu izvan kola, dočim treće zareda od jednog do drugog onog u kolu i svakomu nadjene ime raznoga cvijeća. — Kad svi imaju imena, dođe anđeo govoreći:

— Cin, cin«! Ono u sredini upita: »Šta hoćeš«? — Cvijet«. »Kakov«? Anđeo kaže ime kakova cvijeta. Ono dijete, koje zastupa taj cvijet«, dođe k anđelu. — Iza anđela dođe vrag s riječima:

— Bum, bum«! »Šta hoćeš«? — Cvijet«. »Kakov«?

Vrag odgovori, kako već hoće. Ako je pogodio ime cvijeta, koje je u igri, stane dotično dijete k njemu.

Sad opet nastavi pitati anđeo, pa vrag i tako pitaju izmjenice, dok ne predobiju sve cvijeće. Tad se provlače. Oni anđelovi stanu redom za njim, uhvativ jedan drugog oko pâsa, a vražji tako isto za ovim. Anđeo stane prama vragu. Pred sebe metnu na zemlju komadić drva. Anđeo i vrag uhvate se međusobno za ruke i nadvlače se, nastojeć da jedan od drugoga čim više otrgne.

Kad su sva djeca na jednoj strani, tad se sva redimice ispovijedaju: Dvoje se djece uhvate za ruke, a ostala svako pojedince dođu k njima. Ono dvoje pita: »Na čem stojiš«? — Na zemlji«. »Što je nad tobom«? — Nebo«. »Šta je na nebu«? — Stolica«. »Šta je na stolici«? — Čaša i staklenka«. »Šta je u staklenci«? — Vino«. »Tko je prolio«? — Anđeo s desnom rukom«.

Kad su sva djeca ispovjeđena, i igra je svršena. Gustav Kren — Crnac.

161. B O J E.

Djeca posjedaju u red. Jedno si izaberu za anđela, jedno za vraga, a jedno će ostaloj djeci nadjenuti imena bojâ.

Anđeo pokuca na vrata. Onaj, koji je nadijevao imena, pita: »Tko to božji kuca«? — Ja, anđeo sa zlatnom palicom«. — Šta bi rad«? — Boju«. »Kakovu«? — Crvenu«.

Ako je ta boja u igri, tad dijete, koje ju zastupa, ustane i ode k anđelu.

Zatim kuca vrag. Pridjevnik pita:

»Tko to vražji kuca«? — Ja, vrag sa usijanim željezom«. Šta bi rad«? — Boju«. »Kakovu«? — Crnu«.

Sad se digne dijete iste boje, te ode s vragom.

Tako se po redu mijenjaju anđeo i vrag, dok se sve boje ne istroše. Zatim ta dvojica uzmu štap svaki za jedan kraj. K tomu štapu pristupi jedna anđelovih bojâ, te se preko njega pregiblje. Nasmije li se ista tom zgodom, postane vražjom. Tako isto pravi vražja boja. Ako li se nasmije ostane i nadalje vražja, ako li ne, onda postane anđelova. Ovako se izmjenice iskušavaju sve boje anđelove i vražje.

Andrija Mraz — Sigetac.

162. DINJE I LUBENICE.

Djeca sjede na travi u povorci. Spruženim nogama dotiču se svojih prednjaka. Ruke podboče, glavu naklone, da im se ne vide obrazi.

Jedna je djevojka »kućanica«, druga »vrtarica«. Sa strane dolaze dvije djevojke (ili dječaci), već prije za to određene. To su sluge, ili »poslanici«, koji, naklonív se, progovore:

»Poslaše me ban (banica, kralj, kraljica), da mu date dinju (lubenicu)«.

Gospodarica je na jednom kraju povorke, a vrtarica na drugom kraju, pak će ona: »Dobro, samo ako su zrele«.

Na to se obje sagnu, prihvate glavu prve sjedeće djevojke dlanima, pa lagano otresaju njom. To učiniv redom, napokon reknu: »Ova je zrela; eto vam je«.

Tako se imaju uvijek naći po dvije zrele dinje, koje onda sluge odnašaju; nu sve ih spravljaju na jedno mjesto. To se ponavlja, dok se ne izrede sve. Na to kaže gospodarica: »Tamo su vam konji i kola, u kojima se imaju dinje odvesti.«

Sada osam ili deset djevojaka sastavi pačetvorac, to jest kola. Dvije su s prijeda kao konji, druge se po dvije ili pojedince prikvače uz kola, držeć svaka svoju oko pâsa. Sluge gone konje, koji se jako napinju; jer su kola teška od silnih dinja ili lubenica. Zato zadnjaci, te oni s lijeva i desna, vuku nazad, samo da dva prvaka što teže vuku tobožnja kola.

Kada se kola ganu, eto ti smijeha; a kako da ga ne bude, kada se svečano voze dinje, ili lubenice, u banske ili kraljevske dvore?

Marija Fapkovićka — Virovitica.

163. DINJICA.

Igrači posjedaju jedan pred drugoga, uhvativ jedan drugoga obim rukama za glavu. Zadnji je »baka«. Jedan sa štapom u ruci — »gazda« (gospodar) — obilazi oko njih, udarajući lagano o zemlju. Baka ga pita:

»Šta radiš«? — Kopam zemlju«.

Tako obilazi nekoliko puta, a oni zajedno govore pjevajućim glasom:

»Šta kopaš? šta kopaš«? — — — pri čem svi zajadno naginju na desno i lijevo. Gospodar svakoga lagano udari po nogama. Kad je obišao, dođe k baki i pozdravi ju:

»Hvaljen Isus, bako«! »Amen«! — Daj mi jednu dinjicu«! »A gdje ti je ona«? — Pojeo ju mačak«. »Ubij ga«!

Gospodar ode k prvosjedećemu igraču, držeć štapić obim rukama za sobom. Prvak se uhvati za štapić, gospodar ga odvede nekoliko koraka dalje i tamo ga posadi. — Dokle gospodar ovoga vodi, pjevuckaju ostali:

»Ode moja dinjica« . . . naginjući se opet lijevo i desno.

Gospodar se vrati baki, te zatražuje opet jednu dinjicu i tako ide dalje, dok nisu svi od bake otišli i posjedali u dva reda, licem okrenuti jedni k drugima. — Da ovi ne sjede besposleni, zapovjedi im gospodar da šivaju dok on ide po dinjice. Oni se uhvate sve dva a dva za ruke, te se naginju naprijed i nazad. — Kad je baka ostala sama, prestanu oni šivati. Gospodar svakomu metne na glavu po komadić drva, koje predstavlja »lokot« (ćilit), te ode po baku i rekne joj:

— Hajde, bako, večerati«! »Bojim se tvojih pasa«. — Pod lokotom su«. Baka još ne ide. Gospodar ju opet zove: — Hajde, bako, večerati«! »Bojim se tvojih pasa«. — Pod lokotom su«.

Nakon toga baka se ipak odluči, te pođe s gospodarom. On ju jednom povede oko sjedećih, pri čem baka svakomu ono drvo s glave zbaci. Kad je zbacila i zadnjemu, stane bježati, a ovi svi za njom, dok je ne uhvate.

Gustav Kren — Crnac.

164. PEĆ.

Djeca posjedaju jedno drugomu u krilo. Zadnji je »peć«. Jedan stupi pred njih i veli:

»Trudurududum«! Peć: — Kaj ćeš«? »Poslala me gospa, da bih išel orat«. — Slobodno«!

On prevuče oko njih batinom po zemlji. Došavši naprijed, opet će:

»Trudurududum«! — Kaj češ«? »Poslali su me gospon, da bih išel sijat«. — Slobodno«! — Po dovršenom poslu opet će: »Trudurududum«! — Kaj ćeš«? »Gospon su me slali, da bih išel dinj' gledati«. — Slobodno«!

Onaj gleda glavu po glavu, te kaže: »Ta je gnjila, ta piširva, ta črvliva«, itd. za svaku nešta; a tada opet:

»Trudurududum«! — Kaj ćeš«? »Dinj' gledati«, te radi kao i prije. Napokon: »Trudurududum«! — Kaj ćeš«? »Pem dinj' gledat«, i pregledav sve, veli: »Sve su zrele«. Sad uzme štap i njim digne prednjaka, pa ga pita: »Kaj si jel«? — Kašu« »Kaj si pil«? — Vino«.

»Gori gledi, nemoj se smijat«! Ako se nasmije, vražji je; ne nasmije li se, božji je.

Tako učini sa svima. Vražje meće na lijevo, a božje na desno. Došavši tako do peći veli joj:

»Trudurududum«! — Kaj ćeš«? »Gospon su me poslali da bi išli na gosti«. — Bi me cucki ohrdali«. »Ja cucke pozatvorim«.

Sad opet onim štapom digne i peć, te ju pita:

»Kaj se jela«? — Kašu«. »Kaj si pila«? — Vino«.

»Gori gledi, nemoj se smijati«! Kad ovaj izgovori to, nagne peć bježati, a cucki, t. j. oni vražji, za njom pa ju hrdaju.

Mijo Fundak — Ravno.

165. LONČIĆA.

Jedno dijete sjedne, drugo stoji nad njim, metnuvši mu ruku na glavu. Takovih se više pari poreda u kolo. Jedno je dijete u kolu. Ono upita koje stojeće:

»Kakav ti je kalaj na loncu«?

Odgovori su razni, kao: »Prljav, kaljav, muzgav, nečist, čist, cijel, ispucan« itd.

Kad je pitač tako obredao sve, zapljesće rukama, to učine i svi ostali. U istom trenu svi stojeći međusobno mijenjaju svoja mjesta. Tom zgodom nastoji onaj iz kola ugrabiti čiji lončić; a ugrabi li ga, zamijeni ga u kolu, tko je ostao bez lončića.

Ignjat Ogrizović — Kućanci.

166. P Č E L I C A.

Djeca sjednu jedno drugome u krilo. Jedno obilazi oko sjedećih, te na jednom stane pred prednjakom, koji zapita: »Tko to tuda tapa«? Obilazeći: »Ja, kume, ja«. »Nemoj ukrast pčelice«! »Neću, kume, ne dô Bog.« Sada ode ispred njega, s lijeve ili s desne strane. Došavši do posljednjega, uzme ga za ruku, i ovaj se odstrani. To je prva ukradena košnica. Tako se pokradu i sve ostale. Kad se dođe do kuma, ovaj pita: »Kume! gdje su moje pčele«? Obilazeći odgovori: »Ne znam, kume«! Tad prednjak povikne: »Na med, na sol«! i svi pokrađeni pčelci dotrče k njemu.

Mihajlo Petrović — Poganovci.

167. H L J E B O V I.

Djeca posjedaju na zemlju, jedno drugomu u krilo. Jedno je pitač, koji dođe k prednjaku i rekne: »Dobar dan, bako! Je l' pečen hljeb«? Onaj odgovori: »Bog daj! Nije«. Pitač optrči sve sjedeće naokolo i opet će prednjaku kao i prije. Onaj odgovori, a na pitanje će ovako: »Sijem brašno«. Pitač i opet optrči sve sjedeće, a na sada već treće pitanje njegovo, da li je kruh pečen, odgovori prednjak: »Poslala sam pijetla po vodu«. Četvrti mu put odgovori: »Istom sam zakuhala kvasac«; peti put: »Mijesim«; šesti put: »Raskuhavam i mećem i košarice«; sedmi put: »Mećem u peć«, a osmi put: »Idi, pa vidi«! Pitač obim rukama po obrazima popljeska najzadnjega, koji je već za to obraze nabubrio. Tako redom svakoga popljeska, a tad se vrati najzadnjemu i uhvati ga ispod pazuha. Ovaj se digne i odstrani se. Tako i sve ostale redom. Ovo je zadnji dio igre — vađenje hljeba iz peći.

Mihajlo Velenderić — Poganovci.

168 P A N T L J I K A.

Jedno dijete stane uz tarabu ili ma koji drugi predmet, te raširi ruke, kao da nešto mjeri. Nadošavše drugo pita ga:

»Šta radiš? — Mjerim«. »Što«? — Pantljike«. »Koliko metara«? — Tri metra i osam decimetra« (ili već koliko bilo). »Kakove boje«? — Crvene (ili kakovu se hoće). »Za koga«? — Za Sofiju (ili koga drugoga).

Izrekav to, porukuju se, i sad ih zamijene dvoje druge djece.

Ignjat Ogrisković — Kućanci.

169. K I P A R.

Kockom odaberite između sebe kipara; a taj onda bira po volji trojicu, koji će biti kipovi. Ostali se igrači uhvate za ruke i igraju kolo. Usred kola kipar postavi svoja tri druga kao kipove: jednoga na pr. kao krojača, koji sjedi prekrštenih nogu i vuče iglu; drugoga kao stolara, koji blanja stol; trećega kao tanburaša, itd. Kipar preporuči kipovima, da se ne maknu, a onda ode iz kola, pa se sakrije. Igrači na to pjevuckaju: »On je otišao, on je otišao«, a kipovi stanu skakati i pjevati. Kipar na to brzo dotrči, prodre unutar kola i kazni svakoga od kipova, koga ne nađe na njegovu mjestu, da obavlja zadani mu posao. Takav igrač preuzimlje ulogu kipara, te bira druga tri kipa, a igra se počinje na novo.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

170. N E B O G E N O Ž I C E.

Djeca posjedaju u čeonoj vrsti i svako naprijed pruži obje noge. Jedno sa štapićem hoda ispred njih i lagano udarajući redom po nogama, kaže pri svakom udarcu po nozi po jednu ovih riječi: »Neboge — nožice — ke su — hodile — po gorice — daj njim — Bog — jednu — nogu — skrit«! — Čiju nogu zapane riječ »skrit«, taj si ju povuče poda se. Igra se nastavlja, dok ne ostane pružena samo jedna noga. Djeca se tada poredaju u dva reda. Onaj, čija je noga ostala pružena, trči tri puta između njih, a ovi ga rupcima ili šakama lagano udaraju po leđima.

Fran Mikulić — Krasica.

171. S T R O J (mašina).

Djeca posjedaju jedno drugomu u krilo, skuče noge jedno oko drugoga, pak svako svoga prednjaka uhvati za glavu i to iznad uhâ tako, da mu prsti svake ruke dođu na slijepoočicu dotičnika, a oba palca u zatiljak, te pazi na mig zapovjednika, koji se stavi pred njih, i sklopiv ruke, pruži ih preda se, pa vikne: »Pozor«! Na to svi upru oči u njega. On mahne rukama desno i oni s glavama desno. On rukama lijevo i oni s glavama lijevo. Svi to rade na jednoč točno po taktu, dakako ne preveć brzo, ali ni ne odviše polagano itd.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

172. N A K L O N.

Djeca posjedaju na igralištu u dvije suprotne vrste sučelice. Jedno iz prvoga reda označi svakomu u svom redu jedno od protivnoga reda, koje će mu se doći nakloniti. Ako je na pr. za **A** iz prvoga reda bilo naznačeno **B** iz drugoga reda, da će mu se doći nakloniti, pak pogodi li **B** nakloniti se **A**-u, tad si ova dvojica međusobno uzvrate naklon i jedan s drugim izmijeni mjesto. Dođe li na pr. **C**, komu je bilo označeno, da se ima nakloniti **D**-u u prvom redu, pa se nakloni **G**-u mjesto **D**-u; tad mu **G** okrene leđa, a onaj se vraća na svoje staro mjesto.

Kad su se svi obredali, igra je svršena.

Ivan Grohovac — Crkvenica.

173. I G R A Č U Č E Ć I H.

Okruži se kolo, oko koga djeca čučnu. Jedno dijete, na koje kocka pane, stane usred kola i polagano se okreće. Ako koje dijete, a osobito iza leđa mu, uvreba zgodu, ustane, lupi štapićem onoga u kolu, te brže bolje opet čučne na svoje mjesto. Ako pako onaj, koji stoji, prije se dodirne onoga, nego što je čučnuo; tad ovaj ide u kolo, a onaj čučne na njegovu mjestu.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

174. O K R E T A N J E.

Djeca se uhvate u kolo. Od prilike trojica, a najmanje dvojica, uđu u kolo, a isto toliko ih je izvan kola. Svaki od onih u kolu mora nastojati, da okrene 10 onih iz kola; ali pri tom mora biti veoma hitar i oprezan, da ga ne zgrabi koji od vanskih. Ako ga je koji uhvatio, to uhvaćeni mora van, a onaj drugi, kano dobitnik, unutra.

Kojemu je pošlo za rukom, te ih je okrenuo desetoricu, dođe na mjesto, gdje je bio deseti, dočim ga ovaj zamijeni u kolu.

Mato Šajk — Sot.

175. P A D E K I Š A.

Sva djeca stanu u okrug, na korak razmaknuto. Svako svoje mjesto dobro zabilježi čim bilo, samo da ga zapamti. Jedno dijete stane usred kola i sazove svu ostalu djecu u središte k sebi, da joj nešto pripovijeda. Ponajprije ju upozori:

»Kad ja u svojoj pripovijeci rečem: »Pade kiša«, onda svako neka čim prije ugrabi svoje mjesto«. Zatim pripovjeda: »Nekoga je dana sunce jako pripeklo, sve

mi je znoj sa čela curio. Ugrijale se sve vode, pa i more, od velike sunčane žege.
Nad vodom nešto trepti i diže se u zrak. To hlapove uzdiže vjetar. Mota njima
amo, tamo; ganja ih i gnječi. Malo po malo pretvoriše se hlapovi u kapljice, ove
u kaplje, a ove u još veće, te — p a d e k i š a«.
Sad nastane pravo miješanja. Svako bi rada, da prvo ugrabi svoje mjesto. —
Kod pripovijedanja moraju se rabiti male stanke, a svaku rečenicu treba malo
otegnuti, da se pobudi veća pozornost na riječi »pade kiša«.

Milka Jović — Maligradac.

176. K R U H O V A.

Djeca stanu u red, držeći se za ruke. Jedno stane pred njih, okrenuto k njima.
To je »kuharica«. Drugo, »gospodar«, ode od vrste nekoliko koraka, te sjedne, iz-
brojiv koliko ima »kruhova«, t. j. koliko se djece drži za ruke. Treće je pako »ci-
ganka«. Ova dođe ka kuharici i traži ju jedan kruh. Kuharica ode zapitati gospo-
dara: da li smije ciganki dati kruha? Dok kuharica ide pitati, odnese ciganka
jedan, dva, ili više kruhova, t. j. toliko igrača iz reda ode s ciganköm, te se sa-
kriju. Čim gospodar s kuharicom dođe i opazi, da nekoliko kruhova manjka, udari
lagano šibom kuharicu po leđima i ode dalje, pitajući za ciganku. Našav ju, udari
ju također lagano šibom; a ona mu mora vratiti kruhove. Nazad dovedeni učenici
stoje kraj reda, te se ne igraju. Gospodar ode opet na svoje mjesto. Ciganka opet
dođe kuharici po kruh, te dok ova ode pitati gospodara, odnese ciganka ponovno
nekoliko kruhova. I tako se igra nastavlja kao gore; a svršena je, kad je ciganka
ukrala sav kruh.

Gustav Kren — Crnac.

177. M A R I A O R B A.

Djeca se pohvataju za ruke u kolo. Jednomu rupcem zavežu oči i puste ga
među se na sredinu. Kolo se vrti, a djeca iz kola pitaju:
»Marija Orba! što si izgubila«? — Izgubila sam zlatan prsten«. »A gdje
ćeš ga naći«? — Ovdje«.
Dok ona traži prsten, koji su ostala djeca već prije igre bud kojemu u ruke
dala, a sad se svako drži kano da je u njega prsten, — djeca poskakuju i okreću
se u okrugu pjevajući:
Marija Orba, Tela fo rotta; Mangiaro la dota, Anderò via*).
U koga ona nađe prsten, onomu zavežu oči. Tako igra slijedi.

Ot. Fr. T. — Šibenik

178. SLATKA MAŠTRAFA ŠERBETA.

Kod ove se igre poredaju i svi posjedaju jedno do drugog. Jedno je »majstor«,
koji drži »turu« (u gužvu savijenu maramu ili ubrus). Sad »majstor«, dade jednu
čašu onome, što prvi sjedi, govoreći: O v o j e o n a s l a t k a m a š t r a f a š e r b e t a«.
Ovaj, što je primio od majstora, dade onome do sebe, isto govoreći, dok se
svi ne obredaju. Onda majstor nastavi, primivši u ruke čašu i dajući je onom prvom,
te govori: »O v o j e o n a j č o v j e k, š t o j e d o n i o o v u s l a t k u m a š t r a f u
š e r b e t a«. Ovaj daje drugom, drugi trećem, to isto govoreći, dok se god svi ne
obredaju. — Tada majstor nastavi: »O v o j e o n a j c u k o, š t o j e u j e o o n o g a,
č o v j e k a, k o j i j e d o n i o o v u s l a t k u m a š t r a f u š e r b e t a«. Pošto se svi
izredaju, dodajući jedan drugomu čašu, majstor nastavi:
»O v o j e o n a j p r u t, k o j i m s m o i z b i l i o n o g c u k u, š t o j e u j e o
o n o g a č o v j e k a, k o j i j e d o n i o o v u s l a t k u m a š t r a f u š e r b e t a«. Pošto
se majstoru vrati čaša, govori on opet:

*) »Slijepa Marijo, Razbit ću ti je; Pojest ću miraz, Pak ću otići«. Preveo g. Ivan Širola.

»O v o j e o n i d u b, n a k o m e j e r a s t a o o n i p r u t, k o j i m s m o i z b i l i o n o g c u k u, š t o j e u j e o o n o g a č o v j e k a, k o j i j e d o n i o o v u s l a t k u m a š t r a f u š e r b e t a.« Zatim:

»O v o j e o n a s j e k i r a, k o j o m s m o p o s j e k l i o n i d u b, n a k o j e m j e i z r a s t a o o n i p r u t, k o j i m s m o i z b i l i o n o g a c u k u, k o j i j e u j e o o n o g a č o v j e k a, š t o j e d o n i o o v u s l a t k u m a š t r a f u š e r b e t a«. Zatim:

»O v o j e o n o m a s l o, k o j e s m o d a l i o n o m k o v a č u, k o j i j e s k o v a o o n u s j e k i r u itd. Zatim:

»O v o j e o n a k r a v a, k o j a j e d a l a o n o m a s l o, š t o s m o g a d a l i o n o m k o v a č u itd.« Onda:

»O v o j e o n a t r a v a, k o j u j e p a s l a o n a k r a v a, š t o j e d a l a o n o m a s l o, š t o s m o d a l i o n o m u k o v a č u, k o j i j e s k o v a o o n u s j e k i r u itd«.

»O v o j e o n a l i v a d a, n a k o j o j j e r a s l a o n a t r a v a, k o j u j e p a s l a o n a k r a v a, š t o j e d a l a o n o m a s l o itd.« Majstor govori dalje:

»O v o j e o n a j p o t o k, k o j i j e p o l i j e v a o o n u l i v a d u, n a k o j o j j e r a s l a o n a t r a v a itd.« Poslije toga:

»O v o j e o n o v r e l o, i z k o g j e i z v i r a o o n a j p o t o k, š t o j e p o l i j e v a o o n u l i v a d u, n a k o j o j j e r a s l a o n a t r a v a itd « Zatim:

»O v o j e o n a b u k v a, š t o j e r a s l a n a d o n i m v r e l o m, i z k o g j e i z v i r a o o n a j p o t o k, k o j i j e p o l i j e v a o o n u l i v a d u itd.«

Majstor dobro pazi, dok čaša (maštrafa) kruži, hoće li svatko one sušte riječi po redu onako kazati kao on, a osobito se ne smije izostaviti riječica »onaj«. Ako tko šta zaboravi reći, majstor ga poučava, a među tim i »turom« bije.

(»Školski vjesnik« 1.884.): Evica Sarajevčić — Sarajevo.

IGRE ZA DJEČAKE.*)

Bez igračaka (sprava).

TRKALICE I HVATALICE

* 179. KOLO, KOLO, PERO!

Djeca stanu u čelnu vrstu i uhvate se za ruke. Zadnji dešnjak je »vođa«, a zadnji ljevak je »stup«.

Vođa: »Kolo, kolo, Pero«!
Stup: »Što me zoveš, nevo«?
Vođa: »Otvori mi vrata«!
Stup: »Šta će tebi vrata«?
Vođa: »Da upeljam vojsku«.
Stup: »Čija je to vojska«?
Vođa: »Cara, bana Stipana«!

Vođa zavije kolom, a stup stoji, te sa svojim susjedom uzdigne ruke. Vođa s ostalima protrči ispod njihovih ruku tako, da stup i njegov susjed ostanu ogrljeni. Sad digne susjed desnu ruku, a prvi do njega lijevu. Ostali protrče ispod rukû im, pa je sad i treći s onom dvojicom rukama spleten. Tako se promaljaju dotle, dok

*) Zvjezdicom (*) označene igre shodne su i za djevojčice, samo ih se trebaju igrati odijeljene od dječakâ.

ne budu ogrljeni svi osim vođe. Po tom ovaj i stup odstupe na stranu i tajno se dogovore, da je jedan od njih »anđel«, a drugi »vrag« i zaviču: »Komu tko voli«?

Jedni potrče k jednomu, drugi k drugomu. Sad se oni očituju tko su; a to su i oni, koji su kojemu od njih pritrčali. Dakle: jedno su anđeli«, a drugo »vragovi«. Dakako da smijeha bude dosta, a osobito, ako je vragova više. Oko jednoga od vragova uhvati se kolo pa igra, a vođa čas na čas podvikuje:

»Pokleknite, anđeli, dok ne dođu vragovi«!

U taj čas treba da svi poklekuu i odmah se dignu. Uhvati li koga onaj vrag iz sredine kola, da nije u pravi čas pokleknuo, taj ga mora zamijeniti. I tako se igraju dalje. Mato Zdjelarević — Novakapela.

*180. LANCA.

Igračâ je više. Dva se najvještija sporazume: koji da bude »gazda«, a koji »kupac«? Igrači se stave u čeonu vrstu i uhvate se za ruke. Na jednom kraju te vrste je gazda, a na drugom kupac. Ovaj pita: »Po što lanac«? a onaj odvrati po volji: — 1, 10, 100« (ili više) »kruna«. »Al' ako nije čvrst, pa se pretrgne«? — Moja glava dolje«! zaključi gazda.

Sad kupac zavija vrstu poput lanca,*) provlačeć za sobom svoga susjeda i sve igrače najprije ispod rukû gazdine i njegova susjeđa. Uslijed toga se ovaj potonji licem okrene na protivnu stranu, a ruke mu padnu na prsa prekrštene.

To se zamatanje nastavi provlačenjem između slijedećega para i dalje, dok sav lanac ne bude zapleten. Sad kupac nateže lanac k sebi, dok koji igrač ne popusti. Čim tako lanac pukne, gazda klekne na tle i prigne glavu, a kupac ju rukom odsiječe, te vikne: »Krvari sad«!

Na to gazda trči za igračima, dok se krvavim (tobože) vratom svakoga ne dotakne. Antun Varga — Podvinje.

*181. ROBLJE RATNO.

Dječaci stanu u dvije bočke vrste. Parovi se pohvataju za ruke. To su »borci«. Druga se dvojica na strani tajno dogovore, da je n. pr. onaj borac, koji odabere kažiprst, n e p r i j a t e l j s k i; a onaj koji izbere srednji prst, h r v a t s k i borac. Sad pristupe k borcima i pitaju par po par, koji će prst, a svaka stranka stane na drugu stranu. Kad se tako razdijele u dvije čete, rekne im se koji su koji. Tad se međusobno hvataju, te koji bude oboren, taj ne smije ustati, dok borba ne mine. Pobjeditelji si međusobno pomažu i tad napadaju po dvojica, trojica i više njih na svakoga neprijatelja, dok ih sve ne obore. Na koncu pobijeđeni ustanu i smatraju se »robljem«; a oni su drugi »pobjeditelji«. Lazo Živojnović — Buđanovci.

*182. M A Č I Ć I.

Djeca posjedaju jedno drugomu u krilo. Od zada sjedi baka. Dođe djed. »Hvaljen Bog, bako«! — Uvijek, amen«! »Bih li, bako, smio poorati ovu tvoju ledinu«? — Bi, zašto ne«?

On kakovim klipićem struže po zemlji oko sjedećih mačića, dok ih jednoč ne okruži. Zatim moli:

Draga bako! eto imaš mnogo lijepih šarenih mačića. Budi dobra i daj mi jedno«! Stara mu ga dade, a on, držeći štap za sobom na krajevima, povede mače na štapu. Za čas opet dođe i veli:

Ja sam došao, da okopam svoje oranje; al' daj mi, molim te, jedno mače«!

*) Nu ja mislim, da bi to imao učiniti prije pogodbe; jer se tek tim preplitanjem vrsta pretvori u neki lanac. A. V.

— A gdje ti je ono prvo«?

»Ja otišao na potok prati kola, dođe vuk, pa ga pojede«.

— A što je to za tobom«?

Stara će, okrenuv se naglo: »Šic! šic«! i protjera mače iza sebe u kut. Ipak joj izmami mačiće sve jedno za drugim.

Zatim djed pokolje sve mačiće, koji leže na zemlji pognjureni glavom k zemlji, i dođe k babi:

»Hodi, bako, na večeru, poklao sam mačiće«!

Baba pristane, al' pita: »A hoće li me tvoji psi ugristi?

»Neće, povezao sam ih«.

Ona dođe u starčevo dvorište i svako ležeće mače malo uštine. Oni poskaču, te za njom trče mrnjaučući i grebući po njoj. Tad stari dotrči i zovuć mačiće: »Mic, mic«! brani babu toljagom; a tim se igra svrši. Mijo Kurjaković — Vrbova.

*183. IGRA DANA I NOĆI.

Djeca se podijele u dvije jednake skupine — dan i noć. Odrede mjesto po prilici 5—8 koračaja, a od ovoga na obje suprotne si strane označe udaljenost od 50—60 koračaja. Jedna je strana dana, a druga je noći. Sad uzmu novčić i ugovore, da na pr. glava predstavlja dan, a pismo noć. Novčić bace u vis. Padne li na dan, onda noć bježi svojom prugom, a dan za njom. Ako u tom bijegu koji od dana uhvati ili dirne koga od noći; tad ga onaj mora s mjesta nositi nazad do onoga središnjega prostora. Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

*184. R I B A.

Dječaci uniđu u jarak, a jedan ih hvata. Koga ovaj uhvati, taj mjesto njega hvata, a on bude riba. Josip Šokčević — Vrpolje.

185. V U K O V I.

Igrači su opasani remenom (kajišem). Stanu jedan za drugim (kao u bočkoj vrsti), primivši svaki svoga prednjaka rukom za remen o pojasu. Tada prvi, t. j. »vuk«, lovi zadnjega, bježeć naokolo i vukuć za sobom cijelu povorku. Tim se zabacuje tako, da mnogi nevješti i neokretni padaju kano kruške. Ako prvi uhvati zadnjega, metne ga preda se. Tako se radi, dok se svi ne obredaju.

Ove se igre igraju samo muškarci. Svetozar Radančević — Vel. Poganci.

*186. U T R K I V A N J E.

Kod ove igre sudjeluju dva ili više igrača. Odrede si mjesta: odakle i dokle će trčati; zatim: hoće li pričeti trčati usporedno ili jedan pred drugim na nekoliko koraka; te namah ustanove i kaznu za onoga, koji će igru izgubiti. On mora na pr. pobjeditelja nositi određeni broj koraka ili do opredijeljenoga mjesta.

Kad je to sve gotovo, utrkuju se svom snagom; pa koji pobijedi, eto veselja. — Više se puta dogodi, da ne pobijedi ni jedan. Pavao Dubravac — Taborište.

186. U J A M U, J A Z O!

Dječaci stanu u bočku vrstu i raskorače se što većma mogu. Jedan je »jazavac« i bježi između njihovih nogu. Drugi ga tjera usukanim rupcem vičući »U jamu, jazo«! Kad jazavac dođe naprijed, stane te se i on raskorači; a onoga, koji je njega tjerao, goni sada posljednji iz njihove povorke, itd. dok se svi ne izredaju. T. Guteša — Suvaja.

*188. STARAC U VINOGRADU.

Dječaci izaberu između sebe najhitrijega, koga zovu »starcem«, pak mu dadu spletenu maramu. Ako su svi sigurni, dadu mu kajiš (remen). Tad se raziđu nekoliko koračaja od njega. Starac uzme kakav štap i maše njim kao da kopa. Jedan od onih ide ispred njega i nazove mu: »Dobar dan«! Starac odgovori:

— Bog dao dobro«! »Šta radiš, stari«? — Kopam vinograd«.

»Ala, stari, ne kopaj, već idi kući: žena ti je umrla«!

Na to stari skoči za njim onom spletenom maramom i udara ga, kad ga samo dohvatiti može. Trčeći tako za njim, ujedno ga pita:

— Tko ti to kaže«? (t. j. tko mu je rekao, da je starčeva žena umrla?).

Kad je ovaj od starca već dvije, tri preko leđa primio, pokaže prstom na najbližega i rekne:

»Ovaj mi je kazao«.

Tako dok se svi ne obrede pred starcem. Kad počme on nagoniti posljednjega, navale na nj' (t. j. na starca) svi, otmu mu maramu, pa udri po njemu, dok se ne zadovolje. — Ako ih je mnogo, te ne mogu iščekati, da starac sve proganja, uhvate ga prvo reda.

Gajo Trivanović — Dragotinja.

SKAKUTALJKE I PRESKAKIVALJKE.

189. PRESKAKIVANJE.

Dva učenika sjednu na zemlju, pa se raskorače što više mogu i nogama odupru. Drugi si učenici odaberu svaki po jednog para i tad pojedince jedan za drugim preskaču taj raskoračaj. Poslije toga izvađaju sjedeća dvojica još ove slike: a) skupe noge u sklopljeni stav; b) metnu pete jedne noge uspravce na prste druge, tako da je preskakaljka povišena za stopu; c) isto tako povie preskakaljku za jedan dlan, metnuvši svoj dlan osovno na prste gornje noge; napokon: d) povise skakalište za dva dlana. — Ostala djeca preskaču sve te slike trkimice i to traje sve dotle, dok koji preskakivač ne zapne za noge ili ruke sjedećih. U tom slučaju ovi ustaju i stupaju među preskakivače; a dotični koji je zapeo, sa svojim drugom mora sjesti na njihovo mjesto, te slike na novo izvađati.

Petar Simić — Sviloš.

190. PRESKAKIVANJE NA JEDNOJ NOZI.

Odredi se mjesto preskakivanja i kazna za onoga, koji ne preskoči valjano. Zatim se preskakuje jednom nogom, dočim se istodobno druga malo zgvrči i podigne u vis. Preskakuje se izmjenice: sad desnom sa lijevom nogom.

Pavao Dubravac — Taborište.

191. SKAKANJE

Djeca zabodu dva štapa u zemlju, treći štap prepriječe preko ova dva, i skakaljka je gotova. Sad si izaberu dva suca, koji će paziti, da li je svaki dobro skočio. Zatim igru otpočme onaj, za koga znadu, da najbolje skače.

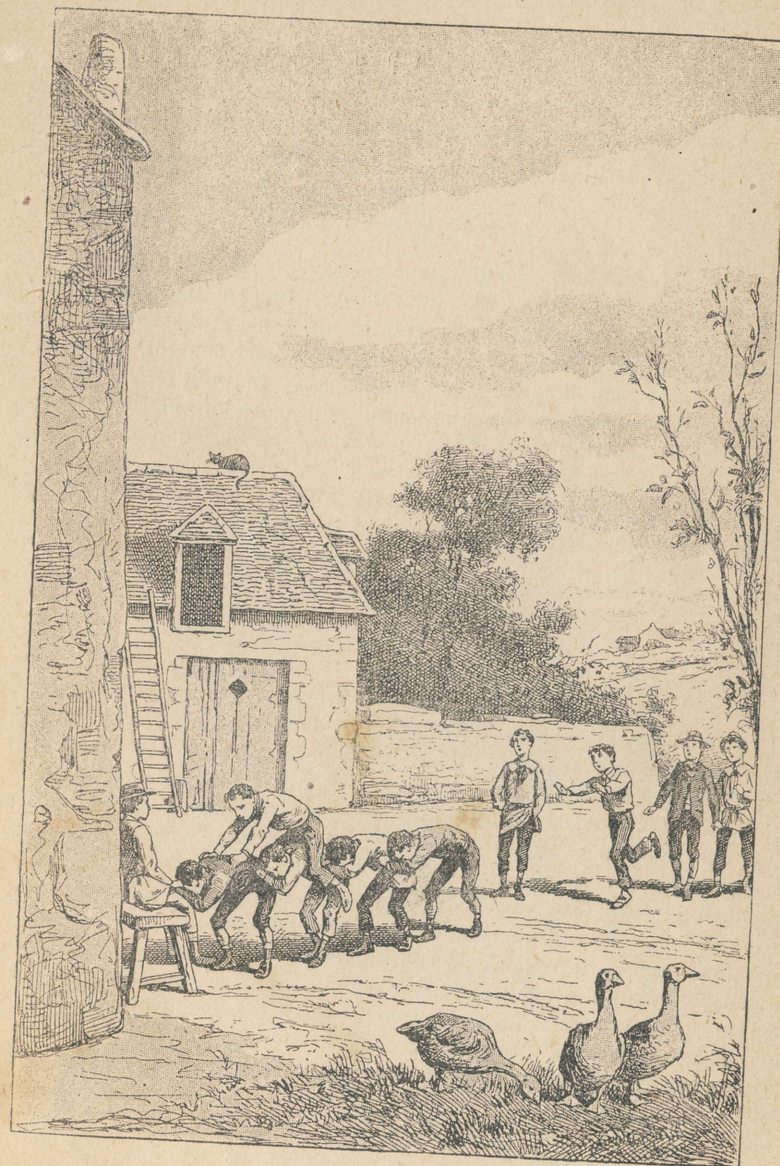
Tko dobro ne preskoči, dovedu ga pred suce. Ovi određuju raznu kaznu: Kažnjenik mora: pet puta skočiti u vis; poljubiti zemlju; na jednoj nozi stajati, dok se nabroji 100; na jednoj nozi hodati; a u najgorem slučaju povale kažnjenika na zemlju i jedan ga za šalu udari par puta kakovom šibicom.

Nakon toga otpočimlje igra na novo.

Stanko Ožanić — Oroslavlje.

192. MOST (skakalica).

Skupi se više dječaka i odaberu jednoga, koji će biti stup. Ovaj će držati najbližega dječaka do sebe, da ne lupi glavom o zid ili o drvo, kad drugi skaču. Ostali se dječaci razdijele na dvije stranke: jedna će skakati, a druga će

Sl. 39.

držati, da na njih skaču. Koja će prva skakati, odlučuje žrijeb: baci se, naime, u vis novac da padne na zemlju, i ona stranka, koja je odabrala, što je na novcu izvrnuto ozgor, skoči na one druge. Ovi prignuti, jedan za drugim, drže se čvrsto svaki za svoga prednjaka, tvoreći most; a oni im uzastopce skaču na leđa i tu se

drže. Kad je skočio posljedni, čekaju svi gore, dok se ne izbroji 10. Ako su bez poroka skakali i do 10 istrajali, opet skaču. Ali ako ma i jedan skakač padne s mosta ili se nogom o zemlju podupre prije, nego je izbrojeno 10; onda skaču oni, što su držali.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

193. SKAKAVACA.

Djeci se povežu noge maramom ili ma čime drugim po koljenima ili ispod koljena. Odredi im se meta, do koje imaju u određeno vrijeme i na određeni znak poći. Polovicu djece, koja su prva doskakutala, nosi ona polovica, koja je zaostala, s kraja na kraj mete.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

194. SKAKALICA.

Dječaci se stave u bočnu vrstu Pred njima je zaboden u zemlju štap. Svi su gologlavi, a šešire im drži jedan, koji je »sudac«, te stoji na strani. Na zapovijed njegovu preskaču svi preko štapa i vraćaju se opet na svoje mjesto. Sudac sada natakne na štap po jedan šešir (ili po dva, ako ih ima mnogo), te opet preskaču sve dotle, dok nije sudac nataknuo sve šešire. Ako bi koji prekačući nogom šešir srušio, dobije od suca zasukanom maramom jednu packu po ruci i stupa na sučevo mjesto, i tako se dalje nastavlja. U slučaju, da ni jedan šešira srušio ne bi, a ovi su već svi nataknuti, onda zaklope sucu oči, a on pruži ruke i prste nazad. Drugi ga izmjenice za prste vuku. On pogađa, koji ga taj čas vuče. Pogodi li ga, stupa taj na njegovo mjesto; a igra otpočima iznova.

Učiteljski zbor više pučke škole — Petrovaradin.

195. PREMETUŠA.

Ovom se igrom zabavlja osmero djece. Dvojica odu na stranu, te se potajno dogovore, da je jednoga mali, a drugoga veliki prst. Trojica iz one gomile viknu: »Veliki«! a ostala trojica »Mali«! Sad se ova dvojica očituju, koji je koji; a ona svaka stranka pristupi k svojemu. Tako podijeljeni bace u vis novčić ili kakovu drugu stvar. Jedni reknu: »Pismo«! a drugi: »Glava«! Čiji se znak okrene gore, od te strane dvojica stanu jedan uz drugoga, okrenuvši si leđa, te se podboče rukama o koljena. Druga dvojica te stranke stanu s jedne i druge strane k ovima, okrenu jedan drugomu glavu i uhvate onu dvojicu za noge. Tako se od njih četvorice načini kao kakav krstak. Ona druga četvorica redomice preko njih preskaču ili bolje rekući premeću se preko glavâ one dvojice, što su okrenuti jedan prama drugomu. To premetanje mora biti pažljivo. Onaj, koji preskače, zatrči se od strane onoga jednoga, što su jedan k drugomu glave okrenuli, dohvati se lagano tijela njegova, premetne mu se preko glave, te se preko onoga drugoga nogama spusti na zemlju. Tako svi redom pažljivo skaču (premeću se), dokle koji ne pogriješi; a čim koji pokvari, mora se ta stranka sagnuti, a oni se drugi premeću.

Petar Kućančanin — Susek.

196. ANDŽAISA.

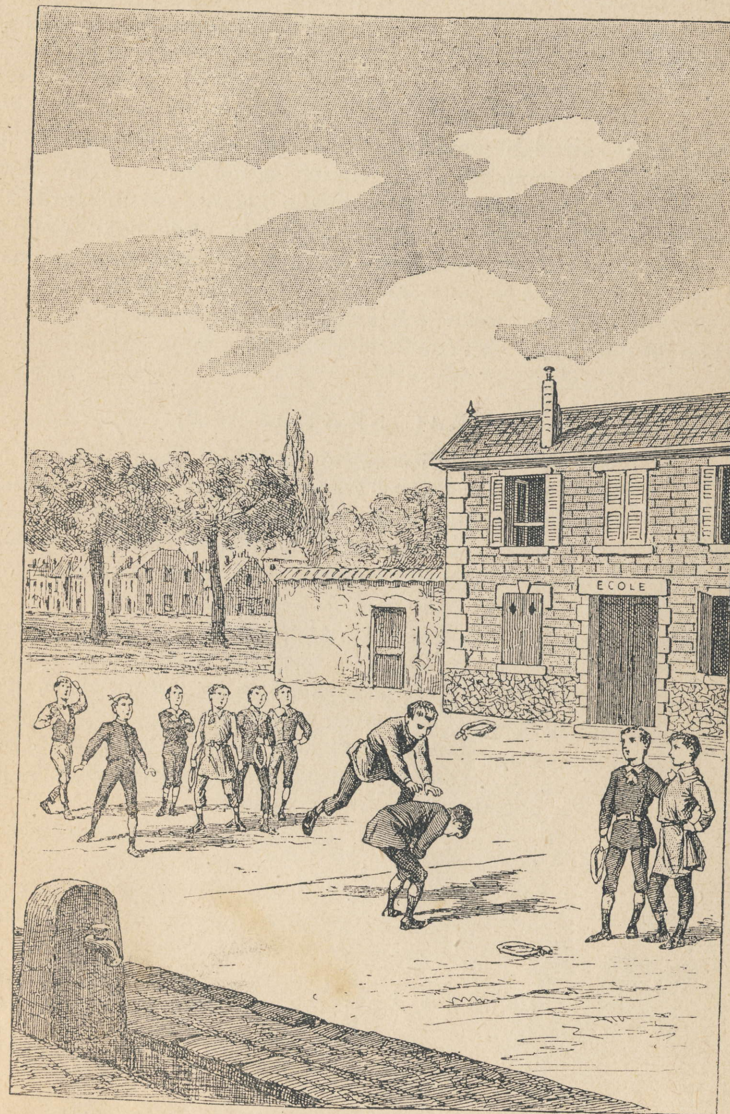
Može ih se mnogo igrati. Jedan od njih sagne se, a ovi ga redom preskaču. Ako mu se onaj, koji ga preskače, dotakne glave, kaže se, da se je »omrsio« i on tad mora na njegovo mjesto. Kad se tako svi izredaju, pomeću svoje kape na leđa onome, koji se na posljetku sagnuo, pa ga onda redom preskaču. Pri tom svaki mora paziti, da svoju kapu pogodi; jer ne pogodi li je, valja da se on sagne i njega da tako preskaču.

(»Školski vjesnik«, 1.894.) Petar Radaković — Bijeljina.

197. OKRUNJENI SKAKAČI.

Ova je igra vrlo slična onoj pod brojem 199. Početak joj je isti, samo što svaki igrač glavu okruni savijenim rupcem, što no ga poveže okolo glave.

Kod prvoga skoka treba da nastojiš, da ti ova kruna spane s glave tako, da je se ne dotakneš rukama. Pasti mora onkraj jarca i to kretnjom glave.

Sl. 40.

Kod drugoga skoka svaki igrač mora da digne svoju krunu, pošto je preskočio jarca. Ali to biva tako, da se ne makne od onoga mjesta, kamo je skočio.

Kod trećega skoka treba da opet zbaciš krunu s glave kao i prvi put.

Kod četvrtoga skoka opet ju digneš ne maknuvši se s mjesta, a dignut ćeš ju ovaj put — zubima.

Kod petoga i sedmoga skoka opet ju zbaciš.

Kod šestoga skoka digneš ju stojeći na desnoj nozi, a kod osmoga stojeći na lijevoj nozi.

Tko pokvari, ili ne prebaci krune okraj jarca; ili je ne uzmože dignuti, jer mu je predaleko odmakla — taj mora da postane jarcem.

Jelica Belovićeva — »110 igara za mladež.«

198. SRNANJE.

Dječaci se u čeonoj vrsti poredaju, razmaknuti jedan od drugoga, da im se dotiču prsti postrance spruženih ruku. Okrenuvši se tad svi u bočnu vrstu, sagne se prednjak tako, da se spruženim i ukočenim rukama čvrsto uhvati za koljena nešto raširenih si, također ukočenih, nogu; a glavu što može bolje skuči k prsima. Prvi za njim poskoči, uhvati mu se rukama za ramena i preskočivši ga tako, odmah se i sam na isti način prigne u istom razmaku. Za ovim namah skače slijedeći i tako dalje redom skače svaki preko svih prignutih, a preskočivši sve, namah se i sam sagne. Igra je tim zanin ·ija, čim brže jedan za drugim preskakuje.

Ivan Tomašić — Zagreb.

199. JARAC SKAKAVAC.*)

Sl. 41.

Ej dječaci, to je nešta! Samo veselo! Na zemlji se načini crta. To je meta, od koje se preduzima skakanje: tko dalje, taj bolje! Tko najdalje poskoči, obilježen je brojkom 1, a slijedeći dobiju brojeve po daljini njihovih skokova. Čiji je skok najkraći, onaj je — jarac.

Ovaj tada »jarac« stane na livadu, prigne se leđima, postavi ruke svoje na svoja koljena i nakloni glavu. Ostali igrači preskakuju na to jarčeva leđa, počevši od broja 1, pa redom redomice.

Skačući podcikuju ovako »hola, jarče, ijuju, hop«!

Tko preskakujući jarca nogama udari, ili tko ne pogodi, mora da ga izmijeni.

Jelica Belovićeva — »110 igara za mladež«.

ŽMIRKE I SKRIVAČA.

*200. ČIČ IGRA.

Igrači se uhvate u kolo. Jedan stane u sredinu, te broji redom do 10. Svaki deseti izlazi iz kola. Koji ostane zadnji, iza kako su već svi iz kola izašli; taj mora žmireći počekati, dok se svi drugi posakrivaju. Tad jedan između ovih vikne: »Hajd« !

*) Ovu vrst preskakivanja zovu i »Napoleonov skok« za spomen na Napoleona I., koji da je vrlo rado gledao, kad su mu vojnici izvađali tu gimnastičku vježbu, a vele da se je i sam tako vježbao. J. Tomašić prama L. Mittenzweyu.

Žmirač traži sakrivene. Koga prvoga spazi, vikne mu: »Čič igra« i ujedno ime njegovo. Ovaj povija žmirača, koji bježi do svoga prvašnjega mjesta, gdje je žmirio. Ne uhvati li sakriveni žmirača, tad on žmiri. Uhvati li ga, tad onaj žmiri ponovno, a ostali prikriveni čekaju. Tako dok se svi ne izredaju.

Petar Marić — Mohovo.

*201. DOMORODAC.

Jedan dječak, uzevši štapić, broji do 30. Za to vrijeme ostala se djeca sakriju. Metnuvši onaj štapić na zemlju, traži sakrivene. Kad koga opazi, poskoči k štapiću, te imenovavši dotičnoga, broji: »1, 2, 3«.

Tako radi, dok sve ne nađe.

Sakriveni moraju paziti, da prevare onoga sa štapićem, naime, da prije, nego ih on opazi, poskoče k štapiću, te udare njime tri puta o zemlju. Tad onaj mora ponovno žmiriti, brojiti i tražiti. Nađe li pako sve, to mora tražiti onaj, koga je najprije opazio i imenovao.

Alfred Felbinger — Kupjak.

*202. ZEČANJE.

Zatakne se u zemlju štap, koji zovu »kućom«. Za nj' se šakom uhvate svi dječaci i to počam od zdola, pak prenose šake redom prama vrhu štapa, dok jedan ne uhvati za sam vrh. Taj je »zec«. Onaj, čija se šaka u tom času zatekla najdoljna, jest »gospodar«, a ostali su psi«.

Gospodar prikuči glave pasa k zemlji, a zec se skloni gdje-god, da psi, makar u prvi mah, ne opaze. Tada gospodar pusti pse, da traže i hvataju zeca, a on sam pristupi k štapu (»kući«). Zec nastoji, da dojuri do gospodara, a da ga psi ne uhvate; jer uhvate li ga, tad ga gospodar spletenim rupcem udari po dlanu; ne uhvate li ga, udari gospodar pse.

Gavro Kokotović — Plaški.

*203. ZEČATI SE.

Jedan između igrača metne si potajno u svaku šaku pod jedan prst po vlatak travčice. Ostali pogađaju, pod kojim je prstom trava. Koji pogodi, jest zec, a oni su drugi — psi. Ovi žmire kod bake, a zecevi se dotle posakrivaju. Kad baka vikne: »Bab' zec« ! potrče svi zecevi k baki, a psi ih hvataju. Oni psi, koji si u putu do bake uhvate zeca, postanu sada zecevi, a uhvaćeni zecevi i psi, koji nisu ulovili zeca, budu psi. Ovi opet žmire, a zecevi se skrivaju, i tako se igra ponavlja.

Dragutin Šiler — Gaj.

204. ŽABAC, JARAC I SUDAC.

»Žapcu« se zavežu oči, da ne može viditi. On tada čučne; a »jarac« na njega uzjaši, digne u zrak nekoliko prsta i pita: »Koliko sam prstâ digao« ? Žabac pogađa. Ako pogodi, bude on jarac, a bivši jarac žapcem. Ne pogodi li, pogađa dalje. »Sudac« pazi, da li jarac vara žapca i prevari li ga, tad varalicu kazni. (Sl. 43.).

Mile Boroević — Glina.

205. LOV NA ZECEVE.

Sl 42.

Društvo se igrača skupi u šumici. Svi se razdijele na tri hrpe: u lovce, zeceve i pse. Lovci se naoružaju puškama (oko 1 m. dugim batinama), dočim se zecevi brže bolje posakriju u

guste grmiće, u travu, za panjeve, drveće ili kamenje i to da ih ne vide niti lovci niti psi. Kad su se posakrili, tad koji od zecova dade znak, na pr. zazviždа, da može lov započeti. Sad se lovci postave na opredijeljena mjesta, a psi započmu tražiti zeceve. Kojega nađu, tjeraju ga prama lovcima, koji kad zeceve spaze, na nje pucaju.

Uz zeceve može biti i po koji medjed, vuk, srna itd.; nu medonja se vazda običava zavući na kakovo nisko stablo ili truli panj, otkuda na dolazećega psa, pa i lovca, svom žestinom navali, i ako može, s'rva ga na zemlju.

Franjo Ahčin — Crnilug.

206. HAJDUKA.

Djeca se razdijele na dvije polovine. Jedni su »hajduci», drugi »panduri«. I jedni i drugi imaju svaki po toljagu, koje im rabe kao puške.

Hajduci se što bolje posakriju kojekud po grmlju, te šute; panduri se pako oprezno šuljaju grmljem u potjeru za razbojnicima, pak nastoje da pronađu kojega god i da ga ubiju. Čim koji koga opazi, bilo pandur razbojnika, ili protivno, viče odmah:

»Pu N.«! (ime opaženoga).

Ovaj je ubijen, izlazi iz svog zaklona i napušta igru do njenog svršetka.

Tako se traži dalje, dok jedna stranka ne nadvlada, t j. dok svi jedne stranke ne budu poubijani. — Tad se mijenjaju, t. j. bivši hajduci postanu pandurima, a panduri hajducima.

Križevci.

207. BIBER GORA.

Umjereno. Iz Slavonije.

Bi-ber go-ra u-ro-di-la (ni-na-ne); bi-ber go-ra u-ro-di-la (na-ni-ne); bi-ber go-ra u-ro-di-la (ne-na-ni).

Pripjev.

O, moj mi-li dja-če, gdje si ti?

Biber gora urodila (ninane);
Biber gora urodila (nanine);
Biber gora urodila (nenani).
Pripjev. O, moj mili djače, gdje si ti?

Sve biberom i šećerom (ninane);
Sve biberom i šećerom (nanine);
Sve biberom i šećerom (nenani).
Pripjev. O, moj mili druže, gdje si ti?

Čuvalo ga redom selo (ninane);
Pripjev. O, Marice mila, itd.

Redom selo brat i seja,
Bratac seji govorio:
»Čuvaj, sejo, reda moga,
Reda moga kô i svoga;
Ako l' biber i oberu,
Nemoj, sejo, da t' odvedu:
Sa sejom ću biber steći,
A bez seje nigdar neću«.

Ovu igru izvodi, strogo uzev, samo dvoje. Društvo odluči kockom, slamkom ili drugčije, tko se ima sakriti, tko li sakrivenoga tražiti. Kada se prvi sakriva, mora drugi žmiriti, a ostala djeca paze, da ovaj ne bi gledao, gdje se onaj sakriva. Tada ide prvi tražiti sakrivenoga, pjevajuć uz to gornju popijevku. Naitanje: »O, moj, mili djače (druže, Frane, Mato? ili O, Marice, Katice mila) gdje si ti«? odgovori tiho i varavim glasom: »Evo me«! — Nađe li sakrivenoga, tad mora ovaj ići tražiti, a onaj se sakriti; ne nađe li ga namah, to ima nastaviti tražnju i pjevanje. — Iza toga dođe drugo dvoje djece na red.

Fr. Š. Kuhač: »Pjevanka«.

*208. REDOVANJE.

Gospodar — jedan igrač — sjedne na stolac, a svi igrači oko njega. Jedan stisne oči u šaku i zatvori ih, te prignuv se, položi glavu u gospodarevo krilo. Sada

Sl. 43.

se koji god od okolišnih igrača dotakne njegova tijela. Čim to onaj osjeti, hitro se okrene, da opazi, tko ga je dirnuo. Ako pogodi, izmijene si uloge.

Mora se strogo paziti, da se igra ne zlorabi i ne izvrgne u nepristojno ticanje ili tučnjavu po tijelu skrivača, koji se prigiblje.

Đuro Tomičić — Sv. Petar na Mriježnici.

209. LOPOVA.

Odaberu četiri (prema tomu, koliko ih se igra) zaptije*), pa traže one, koji predstavljaju lopove i koji se kojekud posakrivali. Kad koga uhvate, svežu mu ruke kanafom**). Jedan sjedi na strani i predstavlja kadiju***, a drži štap. Kad onoga svezanoga dovedu pred kadiju, da mu sudi, stane ga kadija ispitivati:

»Koliko si vrljika† preskočio«? — On odgovori od prilike koliko hoće. — Kadija pita dalje:

*) zaptija = stražar.
**) kanaf = uzica (špaga).
***) kadija = sudac
†) vrljika (vrlika) = među rašljama dviju u zemlju zabitih motaka preprriječena duga motka, na kojoj narod rublje suši; a može biti i vodoravno položena grana na drvetu.

»Koliko si kašika* slomio«? — Opet mu odgovori.

Kadija nastavi: »Koliko si lonaca razbio«? — »Koliko si gradina preskočio«? — »Koliko si lubenica pojeo«? — »Koliko si kukuruza prelomio«? itd.

On sve odgovara od prilike koliko hoće.

Kad ga kadija ispitao, onda mu odreže pet, šest po tabanima i pusti ga. Kad se tako izredaju, igra se ponavlja.

(»Školski vjesnik«, 1.894.). Petar Radaković — Bijeljina.

OPONAŠALJKE

210. PRAVITI KOLO.

Na rukama hodati, a noge u visu imati, početak je »kolu« (točku, kotaču). Sa ruku se postrance dočekati na noge, pa se u šestar kotrljati, jest »kolo«.

Ilija Krajnović — Popina.

211. ŠOŠTARA.

Trojica dječaka u malom razmaku sjednu jedan uz drugoga na zemlju i spruže noge.

Srednji je »šoštar« (postolar) koji kao kad šiva cipele, miče rukama i udara kraj sebe sad jednoga, sad drugoga, po butu (bedru). Ova bi dvojica rada toga šoštara tukli, nu ne smiju već samo tada, kad njegovu ruku mogu zahvatiti na svojem bedru.

Janko Hanžek — Križovljani.

ZA MJERENJE SNAGE

*212. NAĆÀVA.

Dvojica se okrenu leđima jedan prama drugomu, zakvače se rukama ispod lakatâ, te jedan drugoga izmjenice diže, dok se ne umore.

Ivan Crnko — Stara Gradiška.

*213. HVATATI SE KUKE.

Iz stisnute šake pruže si sve po dva protivnika kažiprst ili veliki prst i zakukljaju ih, te se natežu. Slabiji popušta; a kad se namjeri kosa na brus, zavrću, da bi rekao: izvrnut' će ga sad na.

Jovo S. Vojnović — Mazin.

*214. PREVLAKA.

Djeca se podijele na dvije jednake skupine i na zemlji označe biljeg ili potezom ili prutom. Svaka skupina stane na svoju stranu biljega u bočnu vrstu, okrenutu k biljegu. Sad prednjaci obih stranaka uhvate svaki za svoju stranu štapa i svaka stranka vuče k sebi. Stranka, koja bude prevučena preko biljega, mora onu drugu nositi dokle je već određeno.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna)

*) kašika = žlica.

215. STAJANJE NA GLAVI.

Rukama se sprijeda podboče, glave naslone na zemlju, noge osove u vis; te izdržavaju jedan drugoga, da se vidi, koji je čvršće tjemenjače

Marko Vein — Slušnica.

216. ODIZANJE OD ZEMLJE.

Jedno dijete uspravno stane, a drugo ga od zemlje diže

Pavao Dubravac — Taboršte.

217. DIZANJE KVRGE.

Jedan sjedi na zemlji, prekrsti noge, te se rukama uhvati za nožne palceve. Drugi stane uz njega, te ga uhvati ispod pazuha rukama i diže ga na koje mu je rame zgodnije. Čim ga je digao na rame, pusti ovaj palceve, pa spuza niza leđa.

Rade Lukač — Toranj.

*218. PROŠCA.

Jedan legne na leđa: noge spruži, a ruke pruži uza tijelo i ukoči se, što većma može Drugi mu noge opkorači, uhvati ga rukama ispod koljenâ i tako ga diže.

M Kotarlić — Buč.

*219. DIZANJE KOLCA

razlikuje se od prošca tim, što ovdje kruto (ukočeno) ležeću osobu druga osoba za glavu diže i na noge uspravlja.

Stevan Uzelac — Obradovci.

220. DIZANJE U MRTVILU.

Jedno dijete legne tako, da se može na sve strane pregibati. Tu se dakle ne ukoči, nego se umrtvi, pa ga takova dižu druga djeca

Pavao Dubravac — Taborište.

221. DIZATI BISAGE.

Dva lakša dječaka legnu na uznak. Jedan pruži noge preko spruženih nogu drugoga. Ostali prilaze redom i rukama im noge čvrsto držeći, dižu ih. Noge im prebaci preko svoga ramena i ovjesi ih si: jednoga sprijeda, a drugoga straga.

Jovo S. Vojnović — Mazin.

*222. RUŠITI PEĆ.

Kod ove igre rabi djeci niski panj ili kamen. Onaj, koji ima rušiti peć, turi među noge štap, upre ga u panj i govori:

»Rušim peć«!

Ako na tri maha ne sruši panja, smiju mu se ostali, pa mora drugomu ustupiti isti posao.

Mijo Špoljar — Miholec (pod Kalnikom).

223. RAKA.

Igru izvađaju dvojica. Jedan legne potrbuške i prekriži noge; drugi legne također, ali tako, da svoja stopala zakvači za drugova Sad se ukoče i odignu od zemlje tako, da se samo na rukama drže. Iza toga povuče jedan na svoju stranu, a drugi ide za njim natraške. Poslije povuče drugi, a prvi ide natraške, i tako dalje, dok se ne umore.

Ivan Crnko — Stara Gradiška.

Sl. 44.

*224. RASKIDANJE LANCA.

Djeca sjednu na zemlju, jedno drugomu u krilo i obgrli jedno drugo rukama ili oko vrata ili oko pojasa. To je »lanac«. Dvoje djece, na koje kocka pane, stanu naprijed, te ono, koje s prijeda sjedi, uhvati svako za jednu ruku i nastoje, da ga vukući otkinu od lanca. Ako ga otkinu, vuku drugo i tako redom kidaju jedno po jedno, dok ne raskidaju sav lanac.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

*225. VAGATI SÔ.

Najčvršći dječak stane na noge i ruke. Druga se dvojica na njegovim leđima odupru nogama te se uhvate za ruke. Ako ih ovaj »konj« može nositi, nosi ih. Ne može li, to stoji neko vrijeme, te onda biraju drugoga boljega konja.

Rade Lukač — Toranj.

226. ORANJE.

Dvoje se djece spusti na zemlju na koljenima i laktima, otkrenuvši se jedan od drugoga. Svakomu od njih legne po jedno dijete na leđa, ali tako, da se izvali i na svoja leđa, otkrenuvši glavu jedan od drugoga. Nogama se zakvače za vrat onima, na kojima leže. Sad mu se dade štap, koji obojica rukama prime, svaki za svoj kraj. Ona dvojica na zemlji nastoje da svaki svoga protivnika prevuče na svoju stranu, a s protivnikom i onoga, koji je na njemu. Oni ozgor čvrsto drže za štap. Ovdje se gleda koli na jakost, toli i na vještinu. Koja je stranka jača i vještija, ta prevuče onu drugu stranku samo onda, ako je gornjak u stanju uzdržati štap, pa ga ne pusti iz svojih ruku.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

227. 'RVANJE.

Sl. 45.

Ova igra nastupi obično poslije prethodnog pregovaranja dvojice: koji je jači? — Napokon odluče: »Ajd'mo se po'rvati«! (U istinu tu najviše odlučuje snaga; ali mnogo puta vještina nadjača). Sad se stave jedan prema drugomu tako, da prsa dođu na prsa. Svaki metne desnu ruku svomu protivniku preko lijevoga ramena, a opet lijevu ispod desnoga pazuha, te na leđima protivnikovim ruke svoje čvrsto sastavi. Zapitaju se:

»Jesi l' uhvatio«?
— Jesam«.
»Drži se«!

»»Drži se, (Filipe)««! — »»Ne daj se, (Jakove)««! dovikuju im gledaoci.

Sad nastane: pritegni — podigni, spusti — zamani lijevo — omani desno, — tako i tome slično, dok jedan drugoga ne sruši poda se na zemlju. Brzo se dignu, a gledaoci im zadirljivo doviknu:

»»Još jednom««!

. . . . . Eno ih na zemlji! Već je obojici »dosta«, a onomu doljnjemu i previše; ali »vesela ih publika« ne pusti, već im još jednom dovikne:

»»Po trojaku žito rodi««!

Popadnu se i po treći put. — — I opet ih eno na zemlji. »Publika« sada dostojanstveno rekne svoju:

»»(Jakov) je jači««!

Ako je pobjeditelju pošlo za rukom, da slabijega baci na zemlju, a sam ostane stojeći, — onda je tek njegovo slavlje; jer gledaoci pobijeđenomu, onaj čas kad je pao, uz pljeskanje i smijeh doviknu porugljivo:

»»Tolike nam lubenice rodile««!

Savo Sekulić — Doljni Bogićevci.

228. 'RVANJE KLEČEĆ I LEŽEĆ.

Više puta 'rvači kleknu, pak se 'rvu; a često biva, da jači 'rvač nejačega pozove, da će mu kleknuti.

I ležeć se 'rvu, a to biva ovako: Jedan 'rvač legne nauznak, a drugi stane među njegove noge. Sad on metne nogu preko noge (ruke drži na zatiljku), te se previja desno i lijevo, ne bi li onoga obalio. Često nejači jačeg obori.

Danilo Lužaić — Korenica.

229. SALIJEVATI ZVONA.

Dva igrača kleknu i nagnu se naprijed, naslonivši se na dlane. Jedan drugomu okrene glavu i stanu naporedo. Treći stane s jedne strane i legne leđima na njih. Četvrti s druge strane stoji osovno, te metnuvši toga ležećega glavu među svoje noge, obuhvati ga rukama oko pâsa i pomogne mu smjestiti njegove noge oko svoje glave. I on se uhvati rukama oko njegovih leđa, samo da ne padne. Kad ga je tako digao s vage, okrene se s mjesta, te s njime zajedno legne nauznačice na onu dvojicu. Sada se opet ovaj dočeka na noge, te diže njega na se. I tako se ova dvojica važu, dok onoj dvojici ne dotešča ili dok se ne svale. Tad se promijene, t. j. ova dva kleknu, a ona se dvojica premeću.

Milan Kotarlić — Doljani.

230. ODBIJANJE OD ZIDA.

Dijete stane dalje od zida za jedan korak. Nogu prisloni uz nogu i nasloni se obim dlanima o zid. Krsta, koljena i vrat ukruti, pa se otisne dlanovima od zida, da se ispravi. Za ovim se odmaknu stope nogû od zida za jednu šaku dalje i dalje, dok se ne vidi, da je dosta udaljeno, pa se opet spušta i otiskuje od zida. Ovo se može izvađati i jednom rukom.

Ivan Tomašić — Filipovac (kod Lipika).

Sa igračkama (spravama).

LOPTANJE.

U kolu.

*231. KRPILEĐA.

Ovoj igri kažu i »krpanac«. »Ajdmo se — krpanca«!

Igrači se postave u kolo i to u velikom razmaku, da se, naime, raskriljenim rukama jedva dotiču.

Sada jedan istupi iz kola, a svi ostali zabilježe svoja mjesta kamenčićem, šibicom, ili komadićem papira, na koji metnu komadić zemlje. Mjesto papira uzmu i list kakove trave.

Svi igrači ostave sada svoja mjesta i odu na 50 koraka, te se tamo postave u vrstu. Odavle počmu svi u jedan mah trčati do označena kola i tu zauzme svaki svoje mjesto. Koji ostane bez mjesta, mora u kolo. Da je svaki zauzeo pravo mjesto, dokaže tim, što je on svojom nogom pokrio oznaku.

Onaj u kolu uzme loptu i dobaci ju svome najdaljem protivniku. Ovaj ima pravo njom zgađati onoga u kolu, ili ju dobaciti onome, koji je najbliži ovome u kolu.

Ako koji od gađača, što su na međama kola, ne pogodi onoga u kolu, mora on na njegovo mjesto, a onaj stupi na oznaku. Loptu mora uvijek donašati onaj u kolu.

Igrači se ne smiju udaljivati sa svojih mijesta, niti se u kolo nagibati, gađajući onoga u kolu.

Makne li se koji igrač sa svoga mjesta, to onaj u kolu ovo slobodno zauzme; a tko ostane bez mjesta, mora u kolo. — Igrači dakle moraju uvijek biti na oprezu, kao što moraju i valjano nišaniti u onoga, koji kolom odmiče.

Lopte si djeca obično prave od goveđe dlake, uvaljavši ju u vodi. Dlaku dobiju sa česala, kojim se marva češlja. Neki prave loptu i od ostanaka pređe, od vate, pak ovu opšiju krpama, a često i od šarene kože, napunjene drvenom piljevinom.

Nikola Imbrić — Bregi.

*232. LOPTANJE U KOLU.

Učenici se stave u okrug jedan od drugoga 3—4 koraka razdaleko. Sad tri puta redomice jedan drugome dobacuju loptu. Kad je lopta tri put obredala, ne bacaju je više redom, nego varajući dobacuju je sad ovome sad onome. Tko tri put promaši (tri puta ne uhvati lopte), mora u kolo, a drugi si loptu dobacuju dalje. Onaj, kome ju dobace, mora njom, ako mu je zgodno, udariti onoga u kolu. Kad ga udari, razbjegnu se svi okolo stojeći; a onaj u kolu, ako lopta nije izišla iz kola, uhvati ju sa zemlje i nastoji, da koga bježećega njome ošine. Zgodi li koga, tad ovaj mora u kolo. Sad su u kolu već dvojica, a igra se nastavi dobacivanjem. Jedan iz vana opet nastoji, da koga unutrašnjega udari; nu dogodi li se, da promaši, to i on mora u kolo. Tako se igra nastavlja, dok u kolu ne budu svi osim jednoga. Sada taj sam udara loptom one u kolu i iskupljuje ih redomice. Koga naime, udari, taj je iskupljen, te izađe van i čeka, dok se svi ne iskupe. To biva obično onda, kad ovaj iz vana promaši, pa nikoga ne udari. Sad su svi iskupljeni, i igra počima s nova.

Stjepan Šmidt — Podgorač.

*233. GRADANJE.

Pozabadaju okolo izvjesnog komada ledine grančice ili pomeću kamenje u okrug. Prostor unutra tih grančica ili kamenja jest »grad«. Zatim uzmu toliko slamčica, koliko je igrača. Te slamke skrije jedan u šaku ili rubac, da se ne vidi, kolika je koja, pak onda redom vuku svaki po jednu. Koji izvuče najmanju, taj dobije u ruke loptu. Njom naganja ostale po gradu. Kad vidi zgodu, da bi mogao kojega loptom zgoditi, zgađa ga, ali mora paziti, da prije, nego baci loptu, stane nogom na biljegu grada. Ako toga ne učini, ne vrijedi mu, pogodili koga. Kojega valjano pogodi, taj se više ne igra, nego ovomu pomaže loptu donositi, ako mu pane izvan grada. Kada tako sve polove, tada onaj, što je najprvi ulovljen, dobije loptu.

Rade Lukač — Toranj.

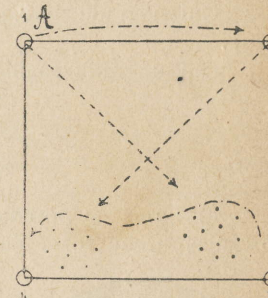
*234. IGRA NA MALO KOLO.

Kod ove se igre djeca razdijele na dvije jednake 'rpe. Iz svake 'rpe po jedan izađe van. Jedan skrije kamenčić u ruke, drugi pogađa, u kojoj mu je ruci. Pogodi li, otiđe sa svojima u kolo. Jedan između njih stane sred kola. Na to se stanu loptati ovako: Ovaj u sredini baci loptu nešto u vis, zatim ju još u zraku otisne rukom prema onima, što stoje izvan kola. Ovi nastoje loptu zaustaviti što bliže, da ju mognu lakše baciti u kolo. Ako lopta zbilja pane u kolo, prestane bacati onaj prvi i zamijeni ga drugi. Dogodi li se tako svima, to oni iz kola idu van, a oni iz vana u kolo. Tako se igra nastavlja.

Ante Kezele — Selca (vinodolska).

*235. LOPTANJE.

Dječaci si označe — prema broju igračâ veću ili manju — četvorinu, koju zovu »grad« (a nekoji i »kolo«), te svaki vrh (ugao) iste, koji nazivlju »kućom«, obilježe kamenom, štapićem ili iskopaju na njem jamicu. Sada izaberu između sebe dva najvještija, koji se zovu »gospodari«, a ostali se razdijele u dva dijela. Jedni idu prvome gospodaru, a drugi drugome; a da ne bude prepirke, koji će pripasti komu gospodaru, odluči se poznatim izvlačenjem slamke. Koji će u grad, riješava se, da gospodari ponovno izvlače slamke, te koji prvi izvuče istu slamku, koju je i prvi puta, onaj je sa svojom družbom »vani«, a oni drugi idu u »grad«.

Sl. 46.

Ovi izvan grada dadu loptu onome (obično najslabijem), koji će prvi tjerati one u gradu. Isti sada trči od jedne kuće do druge, da tako one u gradu zavara, te da mu se što bliže primaknu. Kad uvreba zgodu, da može koga pogoditi, baci se loptom i to samo s kuće. Koga pogodi, taj ide van; a onaj nastoji dalje, da tako i sve one druge iz kola istjera. Ako pako ne pogodi, tad od njegove strane drugi naganja one po gradu, dok se i on ne »maši« loptom Tako redom dok se svi ne izredaju. Tad oni idu u grad, a ovi ih na isti način tjeraju. Ako su ovi prvi one sve zgodili loptom i tako grad ispraznili, a još svi nisu tjerali; to oni isti moraju ponovno u grad, a ovi ih tjeraju dotle, dok se svi ne maše loptom.

Gajo Trivanović — Dragotinja.

*236. ŠATORANJE (Sakrivanje lopte).

Djeca načine »grad« ili »kolo«, t. j. kamenjem zabilježe okruglo mjesto, kao guvno. Šator (loptu) prave od dvije crvene kape, smotavši ih i svezavši podvezom, uzicom ili oputom. Šator je svezan unakrst i ima dvije spljoštene strane. Jedna, s koje je znamenje krsta, zove se »krst«; a druga, na kojoj je uzao, — »uzao«.

Igrači se podijele ovako: Dva najbolja igrača stanu na stranu. Jedan baci šator u vis, a drugi pogađa, da li će ozgo biti krst ili uzao. Ako pogodi, zove sebi najboljeg igrača, pa onda bira i onaj, što je šator bacao, sebi jednoga. Nije li pogodio, to ovaj prije zove sebi najboljega. — Tako opetuju, dok si ne podijele svih igrača.

Tko će početi? — Da saznaju, tko će igru početi, odabere jedna strana sebi krst, a druga uzao. Sad bacaju šator tri puta zasebice (jer tri puta Bog sreću dijeli); ali samo treći put odlučuje. Ako je krst ozgo, počinje strana, koje je on obilježje; inače ona druga. Padne li šator na pokos, onda ne vrijedi nikome.

Ovi, što dobiše šator, odoše ga sakriti; a oni drugi idu u kolo ili grad. Skrivši šator na strani, priđu ka gradu, te trče kroza nj' i okolo. Sve nastoje, da pri-

tjeraju koga iz grada u kraj, kako bi ga lakše pogodio onaj, u koga je šator. Svaki se igrač drži tako mudro, kao da je u njega šator; ali kad onaj, u koga je, uvreba priliku, te zgodi koga u gradu, on i svi njegovi drugovi bježe kud koji. Pogođeni igrač, ili koji drugi njegov drug, gleda da brže bolje ščepa šator, te njim gađa ma koga bježećega, navadno najbližega. Pogodi li koga, onda se toga zaigravanja ne igra niti taj vani niti onaj u gradu pogođeni. Ako je bacač iz grada pogođen, kad je bježao, uzme šator koji slabiji iz njegove družine, te sam ganja one po gradu i gađa. Ako li bacač nije pogođen, onda on to čini. Ako pogodi koga, bježi od grada, a oni bacaju šator za njim. Ne pogode li ga, ide njihov pogođeni na polje, a on tjera iz nova. Dok ne promaši, ili ne bude u bijegu pogođen, tjera uvijek jedan te isti igrač.

Tako bacaju svi redom, dok ne budu svi iz grada istjerani, ili im se ne otme koji. U prvom slučaju sakrivaju šator iznovice; a u drugom idu oni u grad.

Ako prvi bacač promaši, odmah se mijenjaju.

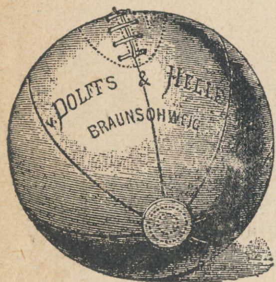
Oni u gradu ne smiju izlaziti iz grada; ali ni oni iz vana ne smiju tući iz grada.

Oni u gradu saginju se, okreću se i uvijaju se, samo da ih šator ne pogodi.

Simo Pejić — Doljane (ličke).

237. LOVLJENJE VELIKE LOPTE.

a) Igrači se poredaju u krug, a jedan se od drugoga razmaknu, koliko im dosežu spružene ruke. Zatim lijevo ili desno jedan drugome dobacuje loptu, a mora ju primiti svaki po redu. Jedan izvan kruga stojeći, trči za loptom i nastoji, da ju rukom kome istepe iz ruku. Učini li to, tad se s onim, iz čijih ju je rukû istepao, zamijeni za mjesta.

Sl. 47.

b) Isto se tako igra, samo što dječaci loptu između raširenih si nogu naprijed ili nazad jedan drugome dodaje, a onaj ju iz vana nastoji kome iz rukû izbiti.

c) Igrači kano kod a) stanu u krug, licem okrenuti unutra ili pako van. Tad se odbroje redom sa »1, 2« tako, da ih polovicu zapane broj 1, a polovicu broj 2. Zatim na pr. oni sa 1. označeni samo na lijevo ili samo na desno jedan drugome dobacuju loptu. Istom što je ova poodmakla, zaredaju i oni brojem 2 označeni također svojom loptom na istu stranu u potjeru za onom prvom. I kod igračâ 1 i kod igračâ 2 mora svaki, kad do njeg dođe lopta njegove stranke, nju primiti i brže ju dodati prvomu slijedećemu drugu svoje stranke. Kad druga lopta stigne prvu, tad njome onoga igrača, u koga je rukama prva zatečena, iz primjerene udaljenosti jednom u leđa udare.

Prema I. C. F. Guts Muthsu — Ivan Tomašić.

*238. RUŠITI TORNJIĆ (Pyramidenball, Turmball, Burgball).

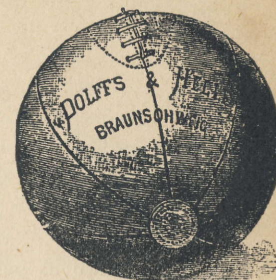
Igrati ih se može 10—15. Promjer zaokruženoga ili četvornoga igrališta neka je 25—35 m., a mjesto po mogućnosti ravno.

Za izvađanje trebaju dvije velike šuplje lopte (sl. 47.) i 3 po 1 ili 2 m. duga štapa.

Osnovna misao igre jest: juriš na utvrdu i obrana ove.

U to se ime štapovi 30 cm. pod vrhom svežu čvrstom uzicom, i poput tronoška uspostave nasred igrališta. Gore se na taj tronožak metne lopta, koja prikazuje svod tornja. Drugom se loptom juriša.

Igrači si odaberu kralja, koji će braniti toranj. Ovaj stane uz tronožak, a ostali se raskriljenim rukama naokolo uhvate u kolo. Na obodnici kola spuste ruke. Kralj tada prama obodnici kruga nogom jurne loptu. Odmah ju najbliže stojeći nogom porine prama tornjiću, želeć njome ili ovaj oboriti ili barem skotrljati onu loptu ozgor. Pođe li mu to za rukom, tad on postane kraljem, a bivši kralj zamijeni njega na njegovu mjestu. Novi kralj opet porine loptu prama vani, sudrug pako koji dočeka ju i vrati ju unutra i tako borba prevlađuje amo tamo. Pri tom se kralj neka čuva, da sam tornjića ne gurne, ne prevali ga ili ne sruši one lopte ozgora.

Sl. 47.

Pravila: 1. Komu pođe za rukom, da loptu s tornjića sruši ili tornjić prevali nogom na nj' porinutom loptom, taj postaje kraljem.

2. Učini li to kralj sam, to prednjak igre odabere novoga kralja, a bivši kralj stane na mjesto ovoga.

3. Loptu se smije potiskivati samo nogom, sve jedno je ma kojom, ako glede potonjega ne bi već prije igre bilo šta drugo ugovoreno.

4. Iz kruga otkotrljanu ili odletjelu loptu donese igrač, kraj kog se je desne strane prokotrljala ili preko kog je glave odletjela, i metne ju u kolo pred svoga susjeda, da ju ovaj prama tornjiću nogom odbije.

Prema A. Netschu — Ivan Tomašić

ODBIJANJE LOPTE PALOM.

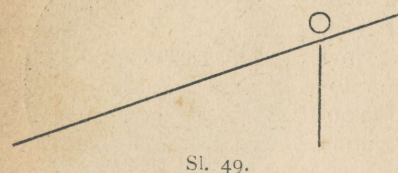
239. IGRA »ZVIJEZDE«.

Sl. 48.

Jedan palicom odbija loptu u vis, ostali ju nastoje u zraku rukama uhvatiti. Tko ju uhvati, taj dalje odbija, dok ga drugi ne zamijeni. Dragutin Šiler — Gaj.

*240. L O P T A N J E.

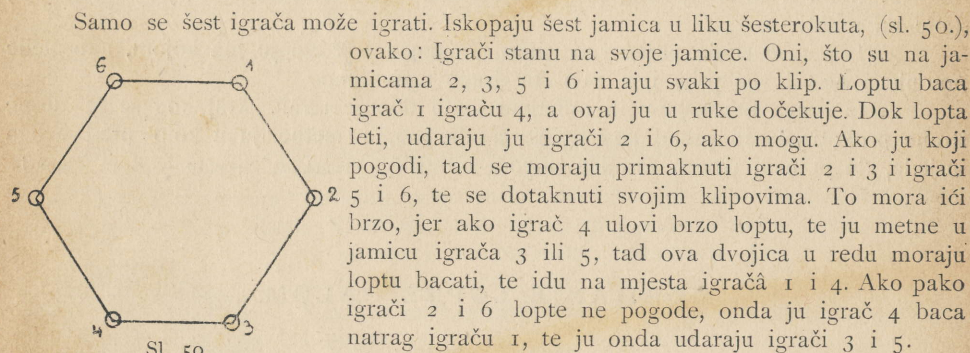

Sl. 49.

Na zemlju metnu dosta široku dasku, te ju podboče, da leži koso. Zatim uzmu štap, te ga redomice obuhvaćaju desnim rukama. Čija ruka bude najgornja, taj uzme loptu te ju od daske štapom udara. Ostali ju nastoje uhvatiti. Koji ju uhvati, ide ju odbijati, a onaj dođe hvatati. Ako je nitko ne uhvati, tad ju bacaju na dasku s mjesta, gdje je pala. Koji loptom zgodi dasku, ide gore, a onaj dođe dolje.

Rade Lukač — Toranj.

*241. L O P T A N J E.

Samo se šest igrača može igrati. Iskopaju šest jamica u liku šesterokuta, (sl. 50.), ovako: Igrači stanu na svoje jamice. Oni, što su na jamicama 2, 3, 5 i 6 imaju svaki po klip. Loptu baca igrač 1 igraču 4, a ovaj ju u ruke dočekuje. Dok lopta leti, udaraju ju igrači 2 i 6, ako mogu. Ako ju koji pogodi, tad se moraju primaknuti igrači 2 i 3 i igrači 5 i 6, te se dotaknuti svojim klipovima. To mora ići brzo, jer ako igrač 4 ulovi brzo loptu, te ju metne u jamicu igrača 3 ili 5, tad ova dvojica u redu moraju loptu bacati, te idu na mjesta igračâ 1 i 4. Ako pako igrači 2 i 6 lopte ne pogode, onda ju igrač 4 baca natrag igraču 1, te ju onda udaraju igrači 3 i 5.

Sl 50.

Rade Lukač — Toranj.

*242. K A P O Š.

Na jednoj je strani jedan učenik, koji palicom loptu tepe, a drugi ju na protivnoj strani u zraku rukama hvataju.*) Koji ju uhvati, ide gore i tepe ju dotle, dok je koji drugi ne uhvati. Ako li onaj, koji tepe, tri put uzastopce promaši i lopte ne odbije, izgubi pravo dalje tepsti, te se žrijebom odluči, tko će ga zamijeniti.

Stjepan Šmidt — Podgorač.

*243. M A L I K A P O Š.

Tri su igrača. Jedan loptu baca, drugi ju udara palicom, a treći ju hvata. Uhvati li ju jednom, broji mu se jedan; ako dva puta, onda dva; ako ju uhvati i treći put, ide gore, te loptu baca. Onaj što je prije bacao, sada udara; a onaj, što je udarao, lovi. Kada onaj, što lovi, loptu nazad dobacuje onome, što baca, pa ju ovaj tri puta ulovi; tad onaj što ju je tepao, ide loviti, onaj, što je lovio, baca, a ovaj, što je bacao, udara.

Rade Lukač — Toranj.

244. K A P U Š.

Na prikladnu prostoru (obično na ovećoj ledini ili na širokoj cesti) postave igrači na jednom kraju kamen. To je »prvi seml«; a 20—30 koračaja dalje metnu »drugi seml«. Sad se igrači razdijele na dvije jednake stranke. Stranka, koja ima prednost, loptu će »tepsti«; a druga će polovina »šudliti«. Oni, koji će tepsti, stanu kod »prvoga semla«, a šudlaši se raširе oko »drugoga semla«. Jedan od onih, što loptu tepu, uzme loptu u lijevu, a zgodan štap u desnu ruku. Lijevom rukom loptu uzbaci, štapom ju u desnoj ruci »zatepe« (udari), da lopta visom odleti prama šudlašima. Ako ju koji od ovih u visini (prije nego na zemlju padne) rukama uhvati; tad šudlaši idu tepsti, a oni drugi moraju šudliti. Ipak zato onaj, koji je loptu zatepao, ne čeka, da vidi, hoće tko loptu uhvatiti, nego namah trči od prvoga do drugoga semla i natrag, ako može. Ako ni jedan šudlaš nije lopte u visu uhvatio, onda ju bud koji brzo zgrabi sa zemlje i nastoji njom udariti onoga, koji trči k drugomu semlu ili odavle natrag (kod semla ga ne smije tući). Udari li ga, dok onaj bježi, opet šudlaši idu tepsti. Ako onaj, što je loptu zatepao, vidi, da ne može trčati, jer ga može koji šudlaš u trčanju udariti, tad on čeka (stajao kod 1. ili 2. semla), dok koji drugi njegov loptu bolje zatepe, te onda obojica trče. U nikojem slučaju ne smije ni jedan trčati, ako lopta nije zatepena najmanje do 2. semla. Onaj, što tepe, ima pravo loptu tri puta gađati (t. j. ako je prvi ili drugi put ne pogodi): ali ako bi se već i prvi put štapom dotaknuo lopte, a ona ne bi dostatno otfrknula, smatra se kao da je tri put promašio, te mora stati kod 1. semla i trčati k 2. semlu, dok slijedeći koji loptu bolje zatepe. Dogodi se, da se obredaju svi oni, koji loptu tepu («tepci«), a dovoljno je ne zatepu. Onda šudlaši idu tepsti, a tepci šudle. Isto tako, ako bi se svi tepci sastali kod 2. semla, a nazad ne mogu, opet šudlaši tepu, a tepci loptu hvataju; no u ovom posljednjem slučaju obično se nađe koji vragoljan, koji — šudlašima tako rekući ispod nosa — bježi. Ako ga pogode, sve jedno mu je i onako šudliti; ali ako sretno izmakne, onda loptu tepe, da svoje društvo izbavi od 2. semla k prvomu.

Savo Sekulić — Doljni Bogićevci.

*) Ako koji uhvati loptu ne iz zraka, nego kad ona, spadnuvši na zemlju, odskoči od ove, tad njome zgađa u dasku, koja je na nekoliko koračaja daleko uspravljena. Pogodi li ju, ide loptu tepsti. Petar Marić — Mohovo.

245. KUČKU TJERATI U KUĆU (Svinjkati se. Prasička).

Za igralište odabere se na zemlji prostor bez trave, prama broju igračâ veći ili manji. Usred igrališta izdubi se u zemlji oveća jamica, nazvana »kuća«; a podaleko na okolo manjih jamičica u jednakom razmaku za jednu manje, nego što ima igrača. Svaki igrač treba po palicu. Ova neka je ozdola kusasta, da njom laglje kučku grabi. Da se znadne, tko će prvi tjerati, bacaju svaki svoju palicu od kuće, i to ovako: lijevu nogu postavi na kuću, a na desnu metne palicu, dr.eć joj gornji kraj desnom rukom. Tad palicu na nozi razmaše i baci, kako daleko može. Čija najbliže padne, tjera kučku.

Sl. 51.

Za ovu se uzme drvena kocka od nekoliko kockastih centimetara.*) Sad svi igrači isprekrižaju svoje palice preko kuće, iznad koje tjerač baci u vis kučku. Svi odmahnu

*) Bolje je, ako se za kučku uzme od dlake uvaljana i krpom opšita lopta u promjeru od 1 dm; jer je ova manje pogibeljna od drvene kocke ili okrugle drvene kvrge, koju u ovu svrhu također gdje gdje rabe. S toga ovu igru i uvršćujem među igre loptom. J. T.

*

palicama i gledaju, da kučku čim dalje odbiju; nu gdje padne, nitko je ne smije taknuti prvi od tjerača. Zaboravi li se koji, postane tjeračem. Svi sad hitro zauzmu svaki po jednu jamicu, a tjerač začme tjerati kučku. On ju marljivo zaklanja sa svih strana, trudeć se, da ju samo čim prije u kuću stjera. Drugi ga pak igrači u tome smetaju, kako je kojemu naredno s koje strane, a ujedno pozorno paze, da mu tjerač ne uteče u njegovu jamicu; jer ako mu jamicu otme, tad on tjera kučku Kad kučka zađe u kuću, hitro se jamice promijene. Komu uzmanjka, ili ako ostane na svojoj, bude tjeračem, i igra se isto nastavlja.

Ovu igru, prema Stojanoviću, zovu u Slavoniji »čvara«, a igra se, s malom iznimkom, kako je ovdje opisana. Đuro Tomičić — Sv. Petar na Mriježnici.

KOTURANJE, HVATANJE I ZGAĐANJE LOPTOM.

246. KAPA.

Dječaci poredaju kape na zemlju. Jednomu je kapa na glavi. Taj se zove »kralj«. Svi se skupe oko kapa. Kralj uzme loptu i metne ju u koju bilo kapu. Tad se on i ostali igrači odmah razbježe, a onaj, u čiju je kapu kralj loptu metnuo, zgrabi loptu i nastoji njom udariti kralja ili koga drugoga. Onaj, kog je udario, zgrabi loptu i tuče drugoga. Ako ga je udario, taj pograbi opet loptu, tuče trećega, itd. Koji promaši, taj zgrabi svoju kapu i metne ju u redu na zadnje mjesto — Kralj opet metne loptu, a onaj, u čijoj je kapi lopta, zgrabi ju, pak se tuku dalje, kao i prvi put. Ako je blizu kralj, te ako ga onaj loptom udari, mora i on drugoga tući. Ako promaši, skida kapu s glave — (nije više kraljem) — pak ju metne zadnju u red. Kraljem postane onaj, čija je kapa na prvom mjestu. Taj sada metne loptu u čiju bilo kapu i igra se tako nastavlja. Josip Junašević — Lipovljani.

247. PINTARA.

Pintara se igra ovako:

Dječaci svoje kape poredaju blizu zida, da u njih može pasti lopta. Jedan stane tri koraka dalje, lijevom rukom pritisne oči, a desnom tri puta baca loptu u šešire. Ubaci li ju u koji, tad je vlasnik toga šešira — »pintar«. Taj baca loptu ali ne visoko. Drugi ju dočeka, te ju dlanom odbaci od sebe. »Šudlar« trči za njom i uhvativši ju, baca ju na onoga, koji ju je dlanom odbio. Udari li ga, tad ovaj postane šudlo, a bivši šudlar »kalfom«. Tako dok se svi obredaju.

Ali oni imaju i dvije kuće. Dok sa jedne bacaju, na drugoj stoje, te se drže za ruke. Kad šudlo loptu uhvati i bacivši se njom udari onoga, koji ju je odbio, iza kako je ovaj već dotrčao na kućicu, onda nije kalfa. U tom sučaju mora ova što trči, 3 koraka otići od kuće i tada trčati. Udari li ga onaj loptom tada, igra se svrši; ne udari li ga, trči dotičnik opet, a onaj se za njim loptom baca, sve dotle dok ga ne pogodi. Mile Boroević — Glina.

*248. IGRA NA GRIJEHE.

Prema veličini igrališta djeca si u duljini načine više jamica jednu do druge i to toliko njih, koliko je igrača. Tad se pogode do koliko će se grijeha igrati; na pr. 5, 10, 15, 20 itd. Netko od njih baci loptu sa opredijeljenog već mjesta

prema jamicama, ali tako, da lopta dođe u čijugod jamicu. Ne padne li mu lopta u nijednu jamicu, ima grijeh i ne igra se više. Padne li pako, tad se dotičnik, u čijoj je jamici lopta, mora požuriti, da ju čim prije zgrabi i baci u ostale, koji su se rastrčali, čim se je lopta skotrljala u jamicu. Ne pogodi li ovaj nikoga ima grijeh. Pogodi li pako, tad pogođenomu metne grijeh u jamicu. Za grijeh uzmu obično po kamenčić. Prvi ima pravo loptu bacati onaj, kojega je jamica najbliža mjestu, otkle se baca; za njim onaj, kojemu ovaj baci loptu u jamu. Svršeno je pako kad koji zadobije potpun broj grijeha. Tad ga ostali ufrkanim rupcem tuku ovako: Ovi stanu u dvije čeone, na jedan korak razmaknute i jednu k drugoj obrnute vrste. Dotičnik tri puta amo i tamo prolazi sredinom, a ostali ga lagano po leđima udaraju. Ante Kezele — Selca (vinodolska).

*249. ROPICE.

Napravi se na zemlji u jednom pravcu toliko rupica (ropica), koliko ima dječaka, a da su isto tako velike kao i lopta. Sad se svakomu dječaku doznači po jedna ropica. Onda stanu dva dječaka na protivnim krajevima toga pravca i kotrljaju (»šurglaju«) loptu preko rupâ, a kad uniđe u koju, onda dječak dotične rupe zgrabi loptu i tuče one, koji bježe. Onaj, koga pogodi, ima jednu godinu. I tako sve do deset. Ne pogodi li onoga, na koga se je bacio, ima taj, koji nije pogodio, jednu godinu. Pojedinac, koji već ima 10 godina, čeka na strani, dok i ostali ne namire broja 10. Posljednji, koji još nema 10 godina, »dobio je igru«. Sad se žene oni, koji imaju 10 godina, i to ovako: Jedan po jedan stavi se uza zid, podigne lijevu ruku, a desnom se uhvati za lijevo uho i to tako, da desna ruka dođe ispod lijeve. Dobivši loptu u ljevicu, baci njom loptu, okrene leđa, a dobitnik igre gađa njom 10 puta i to prvi put s onoga mjesta, kamo je bačena lopta pala, drugi put pako 10 koraka od ženika. Svaki ostali put, kad ga pogodi, primakne mu se za jedan korak; a kad ga ne pogodi, odmakne se za korak i tada zgađa. Tako se žene svi. Učiteljski zbor više pučke škole — Petrovaradin.

*250. »UZ TARABE«.

Kockom odabrani igrač mora stati uz tarabe (može biti i zid ili što drugo, samo neka ne može lopta proći). Jedan od ostalih igrača gađa ga loptom iz daljine od 12—15 koračaja. Onome je slobodvo lopti se ugnuti na ma koji način, bježeći lijevo ili desno kraj taraba do označene međe (t. j. ako se igra na pr. 10 dječaka, označi se na tarabama duljina po prilici na 6—7 m., i to je prostor dokle onaj smije bježati, a dalje ne, da ne pobjegne predaleko). Ako »lovac« nije pogodio »zeca«, ide i on »uz tarabe«; a drugi uzme loptu i gađa njom od njih dvojice koga mu drago. Ako je pako već prvi ili onaj drugi lovac pogodio zeca, onda onaj pogođeni ili koji god od njegove strane brže hvata loptu, te njom gađa lovca ili kojegagod od njegove strane (ovi stoje 5 koraka za leđima onoga, koji gađa, te smiju bježati — na otvorenom prostoru — dokle ih je volja; dočim onaj od tarabâ (»zec«) bacajuć se za onima, ne smije prijeći međe, od koje lovac gađa). Savo Sekulić — Doljni Bogićevci.

*251. BUBALO.

Igrači se poredaju u vrstu, 3 do 4 metra daleko od koje stijene, ili osovno pričvršćene daske. Najveći u vrsti uzme loptu i baca ju dva puta o stijenu; nu padajuću mora svaki put uhvatiti. Ako ju dva puta zasebice uhvati; tada već, kad on treći put hvata, bježe svi ostali igrači do označena cilja. Onaj, koji je bacao loptu o zid, zove se »prvak«.

Dok još ostali igrači bježe prama cilju, prvak nastoji, da kojega shvati loptom. Ne pogodi li nijednoga, tad se prvak vraća u vrstu, a loptom o zid nastavi slijedeći u vrsti. — Pogodi li prvak kojega bježećega igrača; tad on opet nastavi loptom o zid; ali sada nakon svakoga udarca loptom o zid, a prije nego li ju uhvatiti, mora pljesnuti rukama, i to prvi put jednom, drugi put dva put, a treći put tri put, tad istom loptu uhvatiti.

Koji prvak treći, a možda i četvrti put uzastopce loptom udara o zid; taj kod trećega udaranja sklapa ruke natrag (jednom, dva put, tri put). Četvrti put môta ruke ispred sebe, peti put podboči se i poskokne; šesti put hvata loptu čučeć, sedmi put hvata ju, okrećuć se na jednoj nozi itd.

Padne li bacajućemu prvaku lopta; tad on bježi prama cilju, a kojigod drugi igrač zgrabi loptu i njom bjegajućega zgađa. Shvati li ga, nastavi igru drugi iz vrste; ne pogodi li ga, tad on nastavi loptom o zid.

Cilj, do kojega igrači imaju bježati, označi se na zemlji crtom ili hvojom, i to prema veličini igrača i prama prostoru, na kom se igraju, na 30 do 100 koraka daljine.

U početku svakog bacanja imaju se igrači postaviti u vrstu iza prvaka; dočim tamo kod cilja ne smije ni jedan zaostati.

Igrač, koji je tri put zasebno u igri loptom pogođen, istupi iz vrste i stoji ili sjedi na strani tako dugo, dok se trojica prednjaka ne obreda.

Nikola Imbrić — Bregi.

*252. NA 7 BJEGATI.

Sl. 52.

Od više dječaka izabere se jedan, koji će loptu o zid bacati i hvatati. Bacajući loptu govori svaki put po jednu ovih riječi: »Ali! Pali! Žeži! Bježi! Vuci! Tuci! Udri ga«!— Kad je posljednje riječi: »Udri ga«! dorekao i loptu uhvatio, baca se njom za drugim dječacima. Koga udari, taj ima jednu godinu. Ako, bacivši loptu o zid, ne uhvati je, bježi on sam, a za njim se baca drugi dječak, koji je

loptu ugrabio. Pogodi li ga, ima udareni jednu godinu, a mjesto njega baca o zid onaj, koji ga je udario. Ne pogodi li ga, opetuje prvi igru. To biva tako, dok svi ne dotjeraju do 7 godina, osim jednoga, za kog se tada veli, da je »dobio igru«. Sad nastane ženidba onih, što imaju po 7 godina. To biva ovako: Jedan po jedan stavlja se uza zid, podigne lijevu ruku, a desnom se uhvati za lijevo uho i to tako, da desna ruka dođe ispod lijeve. Dobiv loptu u ljevicu, baci loptu, stojeći na svom mjestu, i okrene zatim leđa. S onoga mjesta, gdje lopta padne, pogađa dobitnik igre do 7 puta onoga u leđa, no svaki slijedeći put s onoga mjesta, kamo je lopta, odraziv se, pala. Tako se ženi svaki pojedini osim dobitnika igre.

Učiteljski zbor više pučke škole — Petrovaradin.

*253. LOPTOM U STIJENU.

Više se dječaka poreda kraj stijene. Jedan uzme loptu, baci ju u stijenu, lopta odskoči, on ju lovi objeručke i to tri puta. Zatim lovi tri puta desnom i tri puta lijevom rukom. Ako promaši, t. j. ne uhvati, pristupi k stijeni, dobije prema pogodbi 1, 2 ili 3 udarca loptom, a drugi nastavlja igru. On si mora zapamtiti, gdje je prestao, pa kad se svi izredaju, tad dođe na njega opet red, i mora nastaviti ondje, gdje je pogriješio. Koji svrši hvatanje objeručke, desnom i lijevom rukom, taj odmah nastavlja slijedeće: Stoji na lijevoj nozi, desnu podigne koliko može više, pa ispod nje baca loptu u stijenu, te ju lovi tri puta objeručke, tri puta desnom, a tri puta lijevom rukom. Kad svrši bacanje ispod desne noge, onda na desnoj stoji, a baca ispod lijeve. — Kad se svi obredaju, igra se po volji nastavlja.

Josip Junašević — Lipovljani.

*254. LOPTANJE.

Svi se igrači skupe okolo jednoga. Ovaj baca loptu u vis i dočekuje ju. Kad ju prvi put uhvati, rekne: »A«, drug put: »bi«, a treći put: »bok«. Čim je rekao »bok«, zgađa loptom kojega igrača. Zgodi li ga, igra se dalje; ako promaši, tad se lopta onaj, kojega je kanio udariti.

Rade Lukač — Toranj.

*255. JARAC I KOZA.

Jedan uzme loptu, te ju baca na zid i dočekuje u ruke. Ako ju devet puta uhvati u ruke i deseti put na glavu, onda je »jarac«. Koji toga ne mogne, taj je »koza«. Zatim koza mora mirno stajati, a jarac ju jednom lupi loptom u leđa. Tad opet iznova.

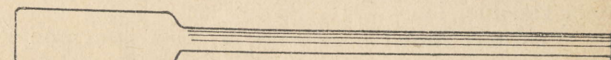
Rade Lukač — Toranj.

*256. KOTURANJE LOPTOM.

Ove se igre djeca vrlo rado igraju, zato ćemo gledati, da ju ovime opišemo.

SPRAVE ZA IGRU.

Lopta, koja se rabi za koturanje, jest poznata engleska lopta za nogomet, po prilici 25. cm. u promjeru. Pošto je pako radi malenoga prostora naših gimnastičkih dvorana nešto prelahka, preobuče se dvostrukim omotom: iznutra platnom, a vanjska je prevlaka od kože, čime dobije dovoljno težine i zadrži dosta pruživosti. — Lopte, koje remenar načini i napunjene kravskom i konjskom dlakom, preteške su i nepružive.

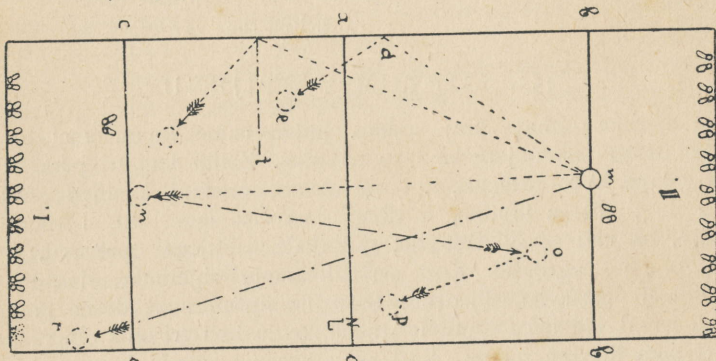
Sl. 53.

Drvo za udaranje ili pala (Schläger), kojom se lopta tjera, i kojih za svaku igru treba po dvije, jesu 85 cm. dugačke, gore okrugle, a dolje spljoštene lopatice, kao što slika 53. prikazuje.

One se prave najviše od javorovine. Deblji, na krajevima zaokruženi dio, ima promjer od 5 cm., dočim dulji, zaobljeni dio, mora imati toliko promjera, da ga može i manja ruka zgodno i čvrsto obuhvatiti. — Na kraju toga dijela se nalazi poput prečke odebljali dio, da tako lahko iz ruke ne ispuzne.

IGRALIŠTE.

Igralište jest prostor jačališta, na kojem se izvađaju proste i redovne vježbe; čim je taj veći tim bolje. Čitavi prostor se razdijeli u dva jednaka dijela *a*, *a*, koji se kredom označe. (Sl. 54).

Sl. 54.

Na užoj strani jačališta poredaju se igrači (ponajbolje na kakovoj spravi, na pr. na brvnu sjedeć) tako, da je I. vrsta na jednoj, a II. vrsta na drugoj strani, te igrači jednake veličine naprotiv. — Po prilici 2—3 metra od igrača udaljeno, načine se kredom međe *c c* i *b b* od kojih počima natjecanje.

TEČAJ IGRE.

Sa svake strane dođe prvi igrač do svoje međe *b b* i *c c*, držeći palu obim rukama. Učitelj, koji se stavi kao nepristrani sudija u točku *L*, dade jednomu od ova dva igrača loptu, koju imade staviti na među (kod *m*). Pošto se dade znak, započimlje igra. Lopta se udari čvrstim zamahom pale s mjesta *m* tako, da se otkotrlja preko međe na drugu stranu. Prije no što stigne lopta do međe *c c*, već ju je protivni igrač palom dohvatio (kod *n*) i potjerao opet preko srednje međe. Kod mjesta, označena u našoj slici sa *o*, udari se opet s druge strane, nu sada bijaše udarac preslab; lopta se već ne otkotrlja preko srednje crte, već ostane kod *p* ležati. — Odmah ubilježi učitelj (kredom na podu ili olovkom na papiru) prvomu odjelu jednu pobjedu (crtu), na što slijedeći sa svake strane pristupe, a mejdan se opet s ovima nastavlja sa označenih već međa.

Odjel, koj je izgubio, imade tu prednost, da može prvi početi tući. I tako se nastavlja, dok se čitavi razred ne izmijeni, a svako se pojedino natjecanje zaključuje, čim jedan ili drugi igrač, s kojega god uzroka, ne mogaše loptu preko označene srednje crte pretjerati.

Zaključak čitave igre može na razni način uslijediti:

a) Prije igre se odredi: Onaj odjel jest igru dobio, koji je najprije 20 (30) poteza zadobio, ili

b) Čitavi razred neka 2 (3, 4) puta igru proigra (t. j. neka se svaki igrač 2 (3, 4) puta izreda). Nadjačao je onaj odjel, koji je najviše pobjeda zadobio.

c) Napokon se može odrediti tako, da se igra na stanovito vrijeme, na pr. pol sata ili 20 časova ili pako do svršetka sata. Ona stranka bude tada pobjednicom, koja je najviše pobjeda stekla u ustanovljenom vremenu.

Tečaj igre nije uvijeke tako jednostavan, kako nam se u prvi mah pričinja, zato ćemo navesti posebna pravila te igre.

PRAVILA IGRE.

1. Igra nije samo onda izgubljena, ako se lopta preko srednje međe ne otkotrlja, već i onda, kada se lopta palom ne pogodi; kad se lopta otkotrlja igraču između nogû, ili kada lopta za međom straga u zid u dari (kod *r*).

2. Igrači se imadu priučiti na to, da nikada ne čekaju i ne udaraju lopte za međom *b b* i *c c* već s toga razloga, što bi mogli ostali igrači zadobiti udarac palom.

3. Kod udaranja neka se pala uhvati obim rukama. — Udarac jednom rukom može se samo tada dozvoliti, kada nije loptu bilo moguće drukčije dohvatiti.

4. Udari li se lopta tako, da se po podu ne kotrlja, već u luku po zraku leti, to protivnik ne mora udarati, ako neće; može ju i suzdržati uskliknuv: »letjela« i tada sa dotičnog mjesta udarati. — Nije li se lopta u letu mogla zaustaviti, to se imade sa međe udarati.

Pregleda li pako igrač u prevelikoj revnosti, da je lopta poletjela, a udari ipak, te učini koju pogrješku; ne smije više udarati.

5. Koji kod početka loptu ne zahvati i ne udari, taj je dakako također izgubio i nastupe k igri odmah slijedeća dvojica. — Nisu li i slijedeći pogodili lopte — nije zato ništa, oni dođu tim prije opet na red i onda će udarati tim pozornije.

6. Lopta se može i tako udariti, da se otkotrlja koso u zid. U tom slučaju jest troje moguće:

a) da udari o spravu, koja je postavljena uza zid te odskoči natrag ili se među sprave zagvozdi; u kratko zapriječena je u koturanju. U tom slučaju vraća se lopta protivniku, pretpostavljajuć, da bi bez zaprjeke ipak bila među prošla.

Ovo je mala kazna za onoga, koji je tako nespretno loptu udario; nespretnost se pako ne nagrađuje.

b) Odskoči li pako lopta od zida prije, no što dosegne središnju crtu, na pr. kod *d*), te nije zapriječena ničim, da se dalje otkotrlja, to se nastavlja igra i nadalje, pošto je lopta ipak prekoračila među. Igrač ju opet udari s onoga mjesta, gdje ju je našao (kod *e*).

c) Udari li lopta u zid s druge strane preko središta, to imade protivnik pravo, da ju zaustavi i da ju stavi u istom smjeru u sred igrališta i od onoga ju mjesta tek tjera (kod *t*).

Pošto, kako vidimo, svi koso udareni udarci, donašaju protivniku neku prednost, to će svaki u svom interesu gledati, da loptu potjera u upravnom smjeru.

Igra ta traži dovoljno vježbe, dok se igrači ne uvježbaju sigurno i okretno udarati palom. — Kašnje im se pruža prilika, da se svestrano tjelesno izgibaju. — Velikom napetošću i veselim usklicima prati čitav razred pojedino natjecanje.

Po ravnatelju Maulu u Karlsruhu zabilježio Lj. Sorlini.

KONJANIČKO LOPTANJE.

257. S KONJA LOPTE.

Svi se poredaju u kolo. Jedan udari loptom o zemlju, a lopta odskoči. Koji loptu uhvati, taj se popne na onoga, koji je loptu bacio. Sad s njega udara on loptom o zemlju, a drugi hvataju. Tad ovaj sađe na zemlju, a na nj' se uspne i tad udara onaj, koji je loptu uhvatio. I tako dalje.

Bartol Jurić — Kuti.

258. S KONJA LOPTE.

Igra se, da polovica dječaka klekne u okrug, a kraj njih svakoga stane od druge polovice po jedno. Ova si međusobno u ruke dobacuju loptu. Ako je koje ne uhvati, tad se oni razbježe, a koje od nutrnje djece zgrabi loptu i nastoji njom zgoditi koga bježećega. Dakako, da se ovi čuvaju. Pogodi li ga, tad si izmijene uloge.

Josip Šokčević — Vrpolje.

259. KONJANIČKOGA KOLA.

Dvojica izmjenice hvataju rukama za štap. Koji uhvati gornji, taj ide u kolo. Ostali se razdijele u dvije jednake skupine. Zatim uzmu parče crijepa ili daščicu, pokvase ju na jednu stranu i bace u vis. Jedni viču: »Suho«! a drugi »Mokro«! Ako se gore okrene suha strana, tad su oni, koji si suhu stranu odabraše »konjanici«, a oni drugi »konji«. Ovi se poredaju u naokolo, te se pognu ili poduprijevši se šakama na bedra ili oslonivši se na štapove. Drugi na njih uzjaše, pa se naokolo dobacivaju loptom brojeći: »1, 2, 3«! Treći loptom tuče onoga u kolu. Ako ga pogodi (onaj varaka, nu ipak mora loptu dodati), to na novo broje i tuku. Ako promaši, svi poskaču s konjâ, te bježe, dočim konji ostaju na mjestu. Onaj iz kola zgađa bježeće. Pogodi li koga, tad svi bivši konjanici postanu konji, na koje uzjaše prvašnji konji, a sadašnji konjanici. Pogođeni postaje konjem onoga, koji ga je pogodio. Tako se igra nastavlja.

Petar Mirosavljević — Klenak.

260. K A C A.

Ove se igre može igrati samo šest dječaka. Igračka je lopta. Najprije se podijele na tri para, a tad u zemlji iskopaju tri rupice u podobi trokuta, evo ovako: (Sl. 55.).

.Aa

.Bb .Cc

Sl. 55.

Kod svake rupice stanu po dvojica: Aa, Bb, Cc, od kojih se n. pr. oni, koji su označeni malim pismenima (a, b, c) svojim drugovima A, B, C, ukrkače na leđa. Jahači (a, b, c) dočekuju tad loptu, koju jedan drugomu dobacuje. Pri tom dobacivanju lopte broji se: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, pa kad se to obreda do »10«, zamjenjuju međusobno svoja mjesta. Ako koji jahač slučajno ne uhvati lopte, koju mu je drugi dobacio, tad on sjaši, i na nj' uzjaši onaj, na kom je dotle on jašio. Isto tako jahač postaje konjem, ako bi mu lopta, kad ju dočekuje, iz ruke ispala, a drug, koji ga na sebi drži, ugrabi ju.

(»Školski vjesnik«, 1.894.). Petar Radaković — Bijeljina.

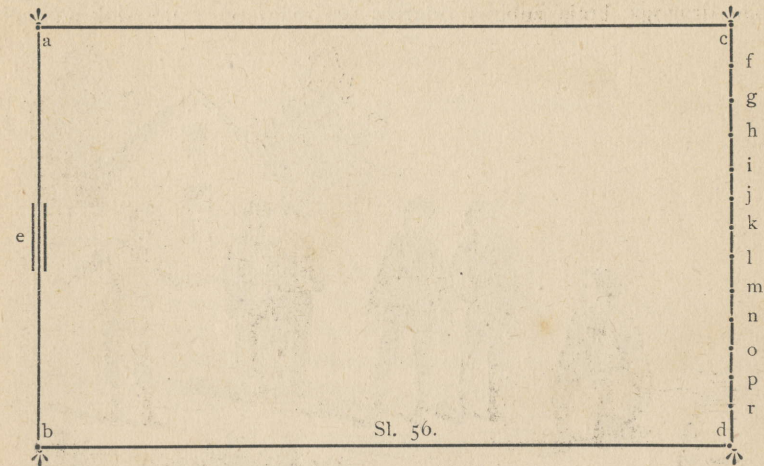
NABACIVALJKE I ZGAĐALJKE.

*261. KOZU NABIJATI.

Na ravnoj ledini ili pašnjaku izmjeri se i opredijeli prostor u obliku pačetvorine, duge do 10 m. i do 5 m. široke.(Sl. 56.). Na svakom uglu te pačetvorine zabode se u zemlju po jedna prilično velika grana, koje nazivlju »cilj«. Svaki igrač mora imati do 1 m dugu i prilično tešku batinu, a osim toga treba za čuvara koze prirediti tako zvanu »klofutu«, koja se priugotovi od guste brinove grane, ili posve niskog jelvića. Od kakova stabalca ili grma, koji u svom vrhu ima tri prilično jake i jednake grane, odreže se »koza«. Ta je obično do $^1/_2$ m. visoka i naliči tronošcu. Točno u sredinu između dva cilja na kojoj širini pačetvorine postavi se koza, a ovoj na protivnoj strani pačetvorine među ciljevima stoje igrači, koji redomice i polagano gađaju (nišane) svojim

batinama na kozu, dok je ne sruše. Čuvar koze, koji sa klofutom kod kojega bilo cilja kraj koze stoji, sada brzo potrči, da srušenu kozu opet postavi, te se zatim vrati na svoje mjesto k cilju, otkuda on na igrače, koji su na kozu svoje batine već bacili, te po iste tamo dotrčali, svojom klofutom nišani, nastojeći njom kojega pogoditi i tim se riješiti svoje neugodne službe.

ab = 5 m
ac = 10 m.

Sl. 56.

a, b, c, d = ciljevi.
e = koza.
f, g, h, i, j, k, itd. = igrači.
Čuvar sa klofutom stoji kod a ili kod b.

Kad čuvar klofutu za kojim igračem baca, mora vazda kod svoga cilja stajati ili se barem jednom rukom za nj' držati, a koza mora biti taj čas postavljena; jer u protivnom slučaju, ako bi kojega igrača klofutom i pogodio, ne bi valjalo. Tko bude valjano klofutom zgođen, postane čuvarom koze, a prijašnji se vraća među igrače. Često se puta dogodi, da svi igrači svoje batine na kozu pobacaju, a da ove ne pogode, pa tada, nalazeć se u velikoj neprilici, kako će do svojih batina i bojeć se, da ih čuvar klofutom ne pogodi, nastoje, obilazeći sa svih strana, čuvara zavesti, da klofutu za kojim baci; dakako, ako je moguće, na daleko i uzaludno. Takvom zgodom oblijeću igrači izvan međa pačetvorine, ne bi li kojemu pošlo za rukom, da se dočepa svoje batine. Ugrabi li ju, povrati se na prvašnje svoje mjesto, te nastoji da kozu sruši i tim svoje sudrugove oslobodi.

Igrači, nalazeći se na mjestu, otkuda batine bacaju (prostor među dva cilja) ili kod kojegagod od četiri cilja, slobodni su, t. j. čuvar se tada ne smije na njih klofutom bacati; jer ako bi ih tada i udario, ne bi mu valjalo. U svakom drugom slučaju slobodno na svakoga iz bliza i daleka nišani.

Franjo Ahčin — Crnilug.

262. P L O V A N J E

Igrači si na zgodno mjesto čvrsto ustale malen prizmatičan kamen. Nekoliko metara za njim zabilježe dvama kamenima ili čim drugim, odakle će bacati pločicu. Svaki igrač izvuče iz suhozida kakovu ploču, okreše ju i priredi, da mu je pogodna. Dotle se dogovore, na što će se plovati: na novce, parove ili na što drugo.

Kad je svaki nešto zametnuo za pilj, počinju bacati.

Prvi igrač baci svoju ploču iz viška, te gleda, da padne s onu stranu pilja, ili da se nasloni na nj'. Tada vele, da je nasjela. Iza njega tuče drugi, treći itd.

Nijedan ne diže svoje ploče, dok opet ne dođe red, da udara. Svaki bi rada, da tuđu ploču odmakne od pilja i od onoga, što je za njim; ali radi, da otisne i pilj od novca (zaloga) i da ovaj svojom pločom pokrije. U tom slučaju kupi sve, što je našao pod pločom ili oko nje, samo ako je ovo bliže njoj nego pilju ili kojoj drugoj ploči. Što je bliže tuđoj ploči, to nosi onaj, čija je; što je bliže pilju, to se ne dira.

Kod mjerenja se obično popravdaju. Svaki spopadne po slamku, previje ju, pa sa onoga drugoga kraja zubima odgriza sve malo po malo, dok ne načini prave

Sl. 57

daljine. Onda mjeri od pilja ili tuđe ploče, pa kad je skoro jednako, onda silom hoće, da je njegova ploča bliža. Tad često dođe i do tijesnoga.

Kad se ova mjera dotiče na pr. krajcare i ploče, vele: »Docok«.

Ako je ploča poklopila novce, a »coka«, t. j. dotiče se pilja, ne diže ovaj ništa, dok je koji drugi hotice ne rastavi ili ne »pretjera«, ili ju sam tu namjesti, kad na nj' opet dođe red.

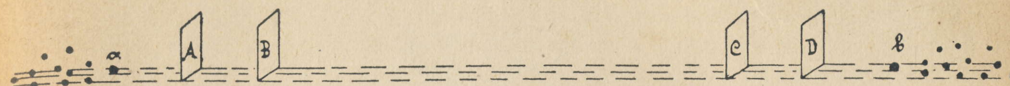
Dok se ne odnese i posljednji za pilj založeni komad, bacaju svi redom. Tad zameću iznovice i igraju se kao i prije. Simo Pejić — Doljane (ličke).

*263. RIĐANITI SE.

Svako dijete ima štap u ruci. Jedan između njih zavikne: »Ja sam gospodar«. Ovaj baci svoj štap u zrak, a drugi zgađaju svojima štapovima u štap gospodarev. Tko pogodi, taj mora gospodara nositi tako daleko, dokle ovaj svoj šešir baci. Sad onaj istupi iz igre. Gospodar opet baci svoj štap. Tko pogodi, nosi ga i ide van. Tako dok se svi ne obredaju. Stanko Ožanić — Oroslavlje.

*264. GRADANJE.

Dvojica ili četvorica dječaka uzmu si svaki po jednu ili dvije odugačke, uske daščice. Na ravnu i čistu tlu zabiju dvije daščice u zemlju, jednu za drugom na jedan korak razdaleko. Tako i ostale dvije, ravno naprama ovima i od prvih na 20 koračaja udaljeno. One sve po dvije osovljene ploče čine grad, uz koji stoji po jedan ili dva dječaka. Ovi se s sjedne strane koturaju okruglim kamenom, nastojeć da njime protivničke ploče zgode i sruše. Protivnici im isto uzvraćaju. Onu stranku,

Sl. 58.

AB = grad partaje a
CD = grad partaje b

koja je protivnička oba grada prije srušila, moraju pobijeđeni s njihova na svoje mjesto prenijeti na leđima. Čuturilo — Srednjagora.

265. UMETANJE.*)

Ovoga su četiri vrsti:

a) S KUĆE (dube).

Uzme se veći ili manji kamen. Napravi se »kuća« (u zemlji se nogom zakopa jamica), te se lijevom nogom stane u nju, uz lijevu se prisloni desna noga, Kamen se drži desnom rukom na desnom ramenu, pa se tako otiskuje, tko će dalje. Ovo se preduzima osobito teškim kamenom, jer, dakako, s njim nije moguće ni istupiti.

b) POSTUPE (poskočke).

Uzme se, kao i kod prvoga, kamen, pa se od kuće istupi jedan ili dva koraka; zatim se poskoči u kuću i kamen otisne. Jedni istupe samo desnom nogom za korak nazad, podignu lijevoj nozi prste i taban, tako da se peta dodira zemlje, polegnu se cijelim tijelom nazad, hitnu se cijelim tijelom i kamenom naprijed, te kamen otisnu. — Tako se nabacuje više srednjim kamenom.

c) TRKE (istrke.)

Tu rabi već manji kamen. Istrče se od kuće nekoliko koraka (5—10—15), zatim se trči do kuće, stane se u nju i kamen otisne.

d) KLEKE (klečeć).

Klekne se u kuću na lijevo koljeno. Kamen se drži na desnoj ruci, te se otiskuje, tko će dalje.

Tko će dalje baciti kamen, zavisi o vještini, prem se drži, da je taj i jači. Svakako su to dobre vježbe za jačanje cijeloga tijela. — Treba se uvježbati kamen bacati (umetati se) i lijevom rukom; jer se kod sveudiljnog bacanja kamena uvijek jednom te istom rukom iskrivi cijelo tijelo. Martin Krmpotić — Bunić.

*266. GRONJANJE.

Djeca se »gronjaju« u jesen, kad je lješnikâ i orahâ. Gronja se sve po dvoje. Svako u igru stavi po dva lješnika ili oraha. Od ta četiri tri metne jedan uz drugi (∴) na zemlju, a četvrti na njih. Iz daljine od 3—5 koraka nišani jedan igrač posebnim orahom ili lješnikom u »gronju«. Ako ju razvali, nosi sve; ne razvali li je, tuče drugi, i tako se igra nastavlja. Marko Vein — Slušnica.

*) Momak uzme kamen, drži ga na desnoj podlanici, obilježi nogom mjesto odakle će bacati, izdigne desnu ruku i kamen, okrene lijevo rame prama cilju, desnom nogom otkorači kolikogod može, čučne na pol, pritegne desnu nogu k lijevoj, naglo se izdigne i kamen naprijed baci.

Dragutin Cindrić — Radovica (kotar Slunj)

*267. PREVOZITI BABE.

Sl. 59.

Kad se lokve napune vodom, djeca »prevoze babe«, t. j. bacaju se kamenim pločicama o površinu vode i koliko puta pločica od vode odskoči, toliko je dotičnik prevezao babâ. Jovo S. Vojnović — Mazin.

268. ŠPEKULANJE.)

Sl. 60.

*) Ovu su igru prenijeli 1.891. iz Karlovca u Slunj na realnoj gimnaziji propali djaci. Istoga proljeća prenesena je iz Slunja u Slušnicu. Tu je tada zauzela prednost pred svim ostalim igrama. Sva školska djeca imala su špekule, napravljena od ilovače, osušene i namazane crnilom, te uglađene tako, da se nisu razlikovale od kupovnih M. V.

Na ravnom tlu iskopaju dvije jamice, razmaknute na 50 cm. Jedan igrač držeći špekulu ovako (Sl. 60), otisne ju od jedne jamice k drugoj. Ako dospije, dokotrlja se špekula u jamicu. Tad »otiskivalo«, t. j. onaj, koji je špekulu otkotrljao, od svoga druga traži »vage«, t. j. neka i on nastoji, ne bi li mu špekula u jamicu dospjela. Ne dokotrlja li je drugi u jamicu, dobije prvak broj »4«. Kad dotjera do 32, ne zahtijeva više vage. — Ne izigra li drugi barem broj 32, a prvak izigra broj 48, zovu drugoga »mulcem«. Marko Vein — Slušnica.

*269. DEVET JAMA.

Iskopajte devet jamica usporedo u tri reda u zemlji. U srednju jamu metnite: dobitak igre. To mogu biti puceta, lješnjaci itd.

Sl. 61.

Igra se malim krugljicama — tako zvanim spekulama. Nabacuje se povećom kruglјom od ustanovljene mete. Svako hoće, da pogodi srednju jamu, jer ona najviše vrijedi; u drugim je jamicama pometano samo po 6—7 ili 8 krugljica.

U koga je najviše krugljica, taj dobije »dobitak« srednje jamice na izmjenu, ako i ne pogodi u nju.

Meta se može promijeniti poslije svake igre, ako se baš hoće.

Jelica Belovićeva — »110 igara za mladež.«

*270. ŠTRKANJE.

Na zemlji se iskopa jamica. Svi igrači stanu u čelnu vrstu i okrenu se k jamici. Svaki prama njoj baci po gumb, želeć njime u nju pogoditi. Kad su se svi izredali, gledaju, čiji je gumb pao najbliže jamici, ili možda u samu nju. Taj pobere sve gumbe, stane na prvašnje mjesto, te baci sve gumbe na jednom prama jamici. Svi gumbi, koji tom zgodom padnu u jamicu, jesu njegovi.

Sada opet isti igrač u jamicu štrka onaj gumb, koji je pao najdalje od jamice.*) Ako ga baci u nju, njegov je; ne pogodi li, tad štrče onaj igrač, čiji je gumb ležao najbliže jamice.**) Ubaci li ga u jamicu, njegov je; ne ubaci li ga, tad ide štrkati treći igrač i to onaj, čiji je gumb opet najbliže jamice.

Igra traje, dok se svi gumbi redomice ne pobacaju u jamicu.

Marko Lakić — Jagnjedovac.

*271. KRUGLJICE.

»Hajdemo u vrt, hajdmo!« dovikuje Ivica svojim saučenicima. »Ondje je gladak zid, pa ćemo se igrati krugljice«. Svaki igrač neka ima 10, 15 krugljica, pa ćete redom igrati, kako ste se nagodili. Prvi igrač udari krugljicom o zid, a ona odskoći i pane na zemlju. Tako rade svi ostali i ostave uvijek svoje krugljice na zemlji.

Sl. 62.

Ponovno baci o zid prvi igrač drugu krugljicu, nastojeći, da koju od onih, što leže, svojom udari. Ako ne pogodi, dođe na red drugi, pa treći igrač i tako dalje, sve dok jedan ne pogodi. Taj ima pravo, da odnese sve krugljice, a igra se počinje na novo.

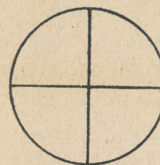
Jelica Belovićeva — »110 igara za mladež.«

*) Štrka se ovako: Prsti se polože na zemlju. Palcem se udari gumb, da otfrkne smjerom prama jamici. — Gumb se smije udariti samo jednom, pao on ili ne pao u jamicu.

**) Štrkat se mora uvijek onaj gumb, koji je najdalje od jamice.

*272. NA KOLO.

Na tlu se nacrta kružnica i u njoj dva unakrst premjera. Na 8—12 m postavi se »babica«. Tko najbliže babice baci novčić, orah, puce, kamenčić ili kakvo zrnce, taj sve baca u kružnicu. Što mu padne u nju, a da se ne tiče crtâ (kružne niti promjerâ), to je njegovo, a ostale komade riva u kružnice (kolo) sku-

a = babica.

čenim kažiprstom. Čim kôga ne turne u kolo, tura drugi, treći itd., dok se sve ne pobere. Ako onaj, što je svoju stvar k babici najbliže bacio, bacajući se svim stvarima, u kolo ništa ne ubaci, ne smije prvi rivati, nego riva onaj, koga je stvar za onoga stvarju bila najbliža babici, itd.

Franjo Mikulić — Krasica.

*273. NA BOJCE.

To je igra orasima. Obično se igraju dječaci. Svaki postavi po par ili dva para oraha tako, da jedan orah bude na drugom. Svi su parovi u jednom pravcu, jedan od drugoga 10—15 cm.

Sad će igrači abecednim redom jednim orahom, koji se zove »bojac«, tući u onaj red orahâ iz stanovite daljine. Shvati li prvi par, dobiva sve orahe. Shvati li koji drugi par, nosi sve orahe iza pogođenoga para. — Naravno, čim je pogođen prvi par, igra se obnavlja.

Mihovil Pleše — Grižane (Vinodol).

274. MAGAREĆJE STAJALIŠTE.

Zanimiva je to igra za dječake, a igra se u čistoj prirodi božjoj.
Odaberu ravnu čistinu pa na nju postave »čunjak« (Kegel).

Sl. 63.

Sad se igrači porazdijele na dva jednako brojna tabora. Pošto su i čunjak postavili na stanovitu i odbranu metu, — započme se igra.

Svaki se igrač nabaciva krugljicom na čunjak i to izmjenice sad od jednog sad do drugog tabora. Tko pogodi, i čunjak sruši, taj je pobjednikom a protivnici su magarećje stajalište. Tad se onaj tabor, u kojemu je pobjednik, na novo postavi u red, i to na ono mjesto, gdje bijaše dosele čunjak. Pobijeđeni se tabor odalji od njih i stane im sučelice na 5 m. daljine.

Na to pobjednik metne čunjak na svoju desnu mogu, te ga prebaci što može dalje preko glavâ pobijeđenoga tabora. Uspije li ovo, skoče jedni i drugi, pa bjež' do mete. Ondje oni, koji kašnje stignu, pomeću one druge na svoja leđa, pa hajd' do mjesta, gdje u igri obično stoji njihov čunjak.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež«.

*275. BLIŽANJE.

Kod ove igre mogu biti dvojica, a i više njih. Svako dijete nađe sebi po jednu škrilu — plosnat kamen, — i zabilježe metu: odakle će te ploče bacati i dokle. Udaljenost od jedne mete do druge mora biti od 10—20 koračaja. Čiji kamen padne najdalje od određene mete, kojoj svaki od one druge mete baca; taj između obje mete nosi onoga, čiji je kamen pao najbliže.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

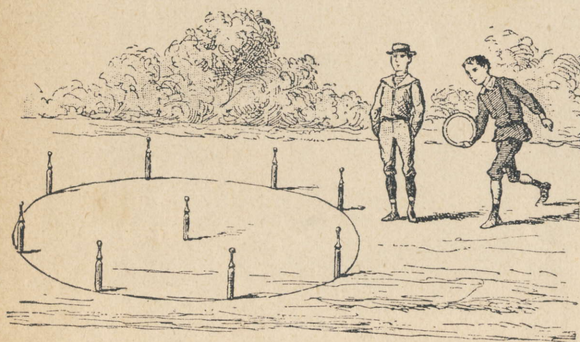
*276. NA REZ.

Na zemlji povuku djeca crtu. Na nju metnu breskvine košćice ili orahe, u koje se od »babice« bacaju kamenom pločicom. Što tko makne s crte, njegovo je.

Fran Mikulić — Krasica.

*277. SIAMSKA IGRA.

Igra se sa devet čunjaka. Umjesto, da se ruše krugljicom, zgađamo ih diskom, t. j. okruglom drvenom pločom.

Sl. 64.

Čunjci se postave u okrug sa jednim po srijedi. Igrači se postave blizu okruga bacajući svoju ploču.

Čunjak po srijedi vrijedi po pet, a svaki od ostalih po jedan. Svaki igrač smije, da se nabaci samo — jedan put. Dobiveni čunjci se točnò bilježe. Tko ima najviše, taj je dobitnikom.

Ova se igra najbolje odigrava na veoma ravnu tlu i sa vrlo vještim igračima.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež.«

Pokretne igre

*278. DRVENI KONJIĆ.

2. Kad se doma vraćam, k tebi se obraćam,
hajde mili konjiću, u kas ti moj vraniću,
Tra la la, tra la la, u kas ti moj vraniću.

3. Rado te zajašem, sabljicom si mašem,
kaciga mi srebrna, uzdica pozlaćena,
Tra la la, tra la la, uzdica pozlaćena.

4. Kad se naužijem s tobom dost radosti,
u školicu hitim, pun sam veselosti,
Tra la la, tra la la la, pun sam veselosti.

Dok se jedan ili dva dječaka na konjima njihaju, ostala im djeca pjevaju. Kod »tralala« mogu poskočiti i pljesnuti rukama.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

279. UKRADOŠE PČELE.

Dječaci se te igre igraju ovako: Svi, koji se kane igrati, metnu svoje šešire na 'rpu i polegnu u okrug prsimice na zemlju, tako da su im i oči k zemlji okrenute. Jedan između njih polagano tapa i šulja se oko njih. Drugi ga iz kruga pita: »Tko to tuda tapa«? — Ja, kume, ja«. »Ne ukradi mojih pčela«! — Neću, kume, ne dô Bog«!

Izgovoriv zadnje riječi, gurne kojega igrača nogom u nogu; a ovaj mu ukrade i pruži šešire. On ih sakrije. Onaj, što je prije pitao, povikne:

»Odoše pčele«!

Ustanu svi, a nema šeširâ. Potrče tražiti, svaki na svoju stranu; a kum što je okrao gospodara vikne:

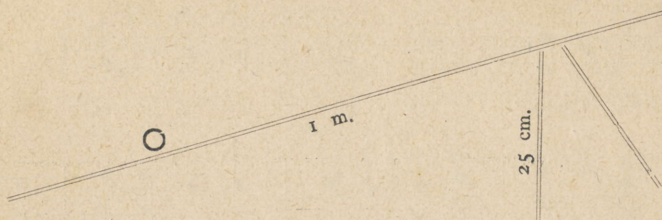
»Sjedi, majka! sjedi majka«! Tobože kano da su djeca pčele i da prestanu skakati.

Milka Jović — Maligradac.

*

*280. IGRA POPIKOM.

Igra se samo paran broj djece. Svako dijete treba palicu pol metra dugu i od prilike 2 cm. u promjeru debelu. Polovica igrača je unutra, a druga polovica vani. Za igru treba još »stalak« i »popiku«. Stalak je daska metar duga, koja koso stoji, po prilici ovako:

Sl. 65.

Popika izgleđe kano kokošje jaje, samo je nešto manja i na jednom kraju malo utisnuta. Napravljena je od drveta. Na stalak se namjesti, kao što se vidi na gornjoj slici.*)

Unutrašnji imaju sad svaki po dvije palice, jer oni, koji su vani, ne smiju imati palica, pa dadu svoje onima unutrašnjima. Ovi s palicama stoje kod stalka; a oni se razredaju oko »cilja«, koji je od stalka na 35 koračaja. Jedan vanski namjesti popiku i to tako, da joj je utisnuti kraj gore, a šiljasti dolje. Unutrašnji bacaju sada jedan za drugim popiku svojim štapovima i to da šiljasti doljnji kraj shvate. Popika se osklizne i odleti preko cilja. Vanski se žure, da popiku, ako je cilj preletila, natrag bace, a onaj, koji se je na popiku štapom bacao, žuri se, da svoj štap opet dobije. Ako iz vana popiku prije natrag bace, nego je on svoj štap uzeo, mora ga ostaviti i ne smije ga dići. Ako popika ne preleti cilja, moraju štapovi također ostati, gdje su pali. Ako na taj način svi unutrašnji ostanu bez štapova; tad su vanski dobili igru. Vanski su igru dobili i onda, ako koji njihov popiku, kad ova cilj preleti, u zraku uhvati rukom ili šeširom,

Eugenija Gerba — zemunski Franjodol.

281. CAREVA.

Iskopa se jarčić. Djeca se poredaju na 2—3 koraka od njega. Svako svoju palicu namjesti na prste desne noge. S tako namještenom palicom koracaju uporedice do jarka. Koji od ovoga svoju palicu s noge dalje baci, taj bude »carem«; a kojega je palica najbliže pala, taj bude »sluga«. Ovaj položi svoju palicu u jarak. Car prvi baca svoju palicu preko glave uspravce natrag između nogu, da naprijed između nogu prođe. Ako tom zgodom okreše položeni slugin štap, tad sluga svoj štap polaže naprijed dalje pred kraj careva štapa. Sada car sjedne, i zabode svoj štap, koji mu sluga dohvaća, koturasto u zemlju. To se zove »banati«. Tom zgodom može štap opet pasti na slugin štap, ili preko njega okresati. Tad sluga svoj štap

*) Okolo stalka napravi se na zemlji krug. Igrači jedan po jedan palicom udaraju na »čugru« (popiku) smještenu na dasci (stalku). Kad su svi izdredali, potrče skupa svaki po svoju palicu, te koji prvi, koji drugi, itd. svaki svojom palicom dirne u krug. Koji bude posljednji, taj namiješta čugru na dasci. Namiješta ju i onaj, koji se prevari, te mjesto svoje zgrabi tuđu palicu. Ostali svojim palicama čugru udaraju. — Tko će prvi čugru namiještati, odlučuje se brojenjem; a namiješta ju, koga zapane broj »deset«. Petar Marić — Mohovo.

namiješta sve dalje, dok car ne promaši. Onda svi drugi igrači redom »banaju«, dogod svaki ne promaši. Napokon sluga pokupi sve štapove, te ih onda redom »bana« na položeni štap. Čijim ga posljednji put okreše, taj postane sluga, a on ide na njegovo mjesto u družinu. Time igra započinje ponovno.

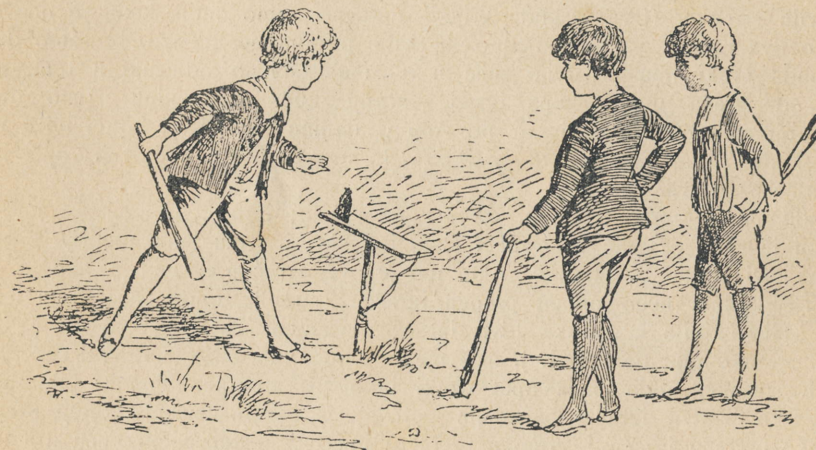
Petar Marić — Mohovo.

*282. ČOČAK.

Čočak je oblo drvo od 1 dm., koje se na jednom kraju zašilji, a na drugom ostavi tubasto. Na jednu ili dvije opeke metne se daska, a na nju čočak. Uz dasku se na zemlji iskopa jama, da tepak može u nju metnuti batinu; jer ako trlak prije čočak na dasku baci, nego je tepak batinu u jamu metnuo, mora ovaj trliti. Tko će prvi trliti, i čočak namiješćati, nagađaju se djeca, bacajući batinu preko glave. Kojega batina pane najbliže, mora trliti, a do njega najbliži mora čočak namiješćati; dočim ostali svi redom tepu.

Josip Šokčević — Vrpolje.

*283 VRAPCA.

Sl. 67.

Udari se u zemlju na 50 cm. visok kolac. Na nj' se položi daščica. Na jednoj strani ove stavi se drveni šiljčić (vrabac). Po drugoj se strani daščice udari kolcem. Vrabac frkne u zrak. Koji ga igrač, kada pada, uhvati u ruke ili šešir; taj ga odbija.

Petar Stopić — Plavšinac.

284. ČRGE.

Djeca se poredaju u vrstu u velikom razmaku, t. j. tako narijetko, da se jedva spruženima rukama dotiču. Svaki svoje mjesto obilježi i taj biljeg pokrije nogom; jer samo tada stoji na svom mjestu. Sada uzme u ruke klip, do 70 cm. dug, u promjeru na 1·5 do 2 cm. debeo, i stane svaki na svoje mjesto, pak bacaju te svoje klipove u daljinu i to ovako: Na prstima desne noge osovi se klip. Ozgor ga igrač pridrži desnom rukom. Sada zanjiše nogom i klip odleti.

Kog je igrača klip najbliže pao, taj je »babjonoša« a ostali su »gađači«. Svi gađači pokupe svoje klipove i odu na svoja mjesta, dočim mjesto babjonošino ostane prazno. Osim klipova imadu još i »babicu«. To je maleni koturić, isto tako debeo, kao i širok, obično načinjen od kvrge tvrda drva, a još jednom tako velik kao komad od četiri novčića.

Babjonoša nosi sad ovu babicu najprije pred prvoga igrača i stavi ju pred njega tako na 3 metra daljine. Ovaj ju gleda svojim klipom pogoditi i što dalje odbiti. Klipu ovom kažu i »č r g a«, a otud i igri ime.

Babjonoša mora babicu istim redom postavljati pred svakoga pojedinoga igrača. Nijedan igrač ne smije po svoju črgu prije, dok se svi nisu obredali. Kad je zadnji igrač svojom črgom odbio babicu, tad svaki brzo odjuri po svoju črgu, a i babjonoša po babicu. Svaki igrač, pak i babjonoša, nastoji, da si prisvoji po koje mjesto; nu nijedan od gađača ne smije se povratiti na svoje staro mjesto; nego si mjesta imaju izmijeniti.

Koji igrač ostane bez mjesta, taj je babjonoša, i on ima sad redom postavljati babicu pred svakog pojedinog.

Igra se tako nastavlja i po volji dječaka svršava.*) Nikola Imbrić — Bregi.

*285. BUĆANJE (Boccia).

Kod ove igre sastanu se po dva, četiri itd. igrača. Svaki uzme po jednu »buću« (drvenu kruglju), te se nagode, koji će se skupa igrati — čim, dakako nastanu dvije stranke. (Ova nagoda vrijedi, naravno, samo onda, kada se ima igrati više nego dva igrača — a podjedno se ovdje pripominje, da ako se samo dvojica igraju, onda svaki ima po dvije buće u rukama). Obično odlučuje u tom, naime koji se od igrača imaju skupa igrati, bacanje buća k »bulinu« (isto drvenoj kruglji), koji ma koji budući igrač po volji u daljinu baci. Koji igrači bliže bulina dobace, budu u igri skupa, što sačinjava I. stranku — a koji dalje, opet skupa, što sačinjava II. stranku.

Sada počne igra. Uzmimo, da se igraju četiri igrača. U početku igre baci bulin koji mu drago igrač I. stranke. Ovaj isti baci i svoju buću najprije k bulinu. Za njim baci igrač II. stranke. Ako mu je ovaj igrač preoteo, t. j. ako je ovoga buća bliže bulina, nego onoga prvoga igrača I. stranke, onda baca drugi igrač I. stranke. (Tim bi bila I. stranka [dva igrača] bacanjem gotova). Ako mu pako prvi igrač II. stranke nije preoteo t. j. ako njegova buća nije bliže bulina od buće prvoga igrača I. stranke, onda baca opet drugi igrač II. stranke. (Tim bi bila sada II. stranka [također dva igrača] bacanjem gotova). U prvom slučaju (gdje je prvi igrač II. stranke prvomu igraču I. stranke preoteo) imao bi jošter baciti buću drugi igrač II. stranke — a u drugom slučaju (gdje prvi igrač II. stranke prvomu igraču I. stranke nije preoteo) imao bi jošter baciti buću drugi igrač I. stranke. I sada tek, kad i ovi svoje buće pobacaju — vidi se — koja je stranka dobila. Naravno da je dobila ona, koja ima svoje buće najbliže bulina. Tu može biti samo jedna buća koje mu drago stranke najbliže bulinu, a onda to broji »jedan« dotičnoj stranci — ili mogu biti obje najbliže bulinu, a onda broji »dva«, istoj stranci. (Često se dogodi, da igrač koje stranke hoće, da buću svoga protivnika od bulina dalje otisne, — čim se svakako nada, da će onda biti njegova ili možda onoga, koji je u igri s njim, mjesto protivnikove bliže bulinu. U tom slučaju dozvoljeno mu je u buću protivnika svojom bućom udariti i tako ju od bulina otisnuti — a da lakše u buću protivnika pogoditi može, dopušteno mu je također k istoj nekoliko koraka pri-

*) Ima neka slična igra; nu u toj babjonoša ne stavlja babice pred svakoga pojedinoga igrača, već ju ispred njih koturne. Ovi ju tad, koji bolje može, odbijaju svojim črgama. Cim je koji igrač odbio babicu, a babjonoša otišao po nju, pohite brzo svaki po svoju črgu, pa opet na svoje mjesto. Babjonoša nastoji također, da, vrativši se s babicom, ugrabi čije mjesto, i koji tako ostane bez mjesta, kotura babicu.

Ova je igra pogibeljnija od prve; jer se često dogodilo, da je koji nevješt igrač nespretno odbio babicu, pa je ova shvatila, a gdjekad i znatnije ozledila i svoga babjonošu. Kod prvog načina ove igre povuče se babjonoša do gađača, dočim kod druge bježi za babicom, da ju što prije ulovi, a s njom i koje mjesto onih, koji su pohitili po svoje črge. N. I.

maknuti se.) Sada se opet dalje nastavlja igra. Bulin baca igrač one stranke, koja je dobila — a isti igrač baci i svoju buću najprije k bulinu. I to sve tako dalje biva do nekog stanovitog broja, najobičnije do broja »petnaest«. Koja stranka prije dođe do tog broja, dobije već nešto od stranke, koja igru izgubi. Što se dobiti ima, odrede same stranke prije igre. Ante Magdić — Begovorazdolje.

286. DERATI »JARCA«.

Dječak se čvrsto uhvati za razit ogranak, pa se između ruku naprijed i nazad prevrće stražnjim dijelom tijela. — Tako se isto hvata za ogranak i nogama, ruke i glavu spruži, pa tako visi podobrano.*) Ilija Krajnović — Popina.

*287. PUKANJE MRKVE.

Dječak uzme od prilike metar dug, zašiljen prutić, pa ga zabode u zemlju. Zatim se ispod ruke okrene, ali tako, da se neprestano drži toga prutića. Ako se zgodno okrene, veli se, da je »spuknul mrkvu«.

Mijo Špoljar — Miholec (pod Kalnikom).

288. ĆULANJE.

Sastane se više dječaka u društvo. Postave kakovu pločicu, pak se k njoj redom dobacuju manjim pločicama. To je »bliskanje«, kojim se želi doznati, tko će svoju pločicu najbliže dobaciti. Koji je pločicu najdalje od velike, t. j. »cilja« dobacio, taj stavi svoju kapu na zemlju. Ostali navaljuju nogama na kapu, da ju ugrabe i ćuškaju. Gospodar brani svoju kapu također nogama, a shvati li koga napadača svojom nogom; tad ga ovaj zamjenjuje sa svojom kapom. Uhvate li napadači kapu braniočevu, veselo ju nogama ćuškaju; a to ćuškanje zovu, da piju vino, t. j. koliko puta koji nogom kapu baci, toliko, kaže, da je popio litara vina. Branioc nastoji, da kapu svoju ugrabi. Simo Čutirilo — Srednjagora.

*289. MAŠLJIKATI SE.

Svaki igrač ima »mašljik«, t. j. na jednoj strani zaoštren štap. Jedan veći štap zabodu čvrsto u zemlju. Oni stanu u krugu, odaljeni od onoga štapa 10—12 koraka. Svaki pred sobom ima jamicu, u kojoj drži svoj mašljik. Sad prvi udara svoj mašljik u sredinu kruga tako, da se zaoštreni kraj zabode u zemlju. Drugi do njega udara svojim mašljikom do prvoga tako, da se i njegov mašljik zabode, ali istodobno i prvoga sruši. Pođe li mu to za rukom, tada prvi uzima svoj mašljik i njime gađa onaj na strani zabodeni štap.

Sl. 68.

*) Lički momci deru »prčca« — starca jarca — nad jamama i provalijama.

Ako ga je pogodio, ode po svoj mašljik, dođe na mjesto i čeka red, kad će opet »udarati«. Ako pako nije pogodio u štap, onda brzo trči po svoj mašljik; jer svi ostali međutim kopaju svojim mašljicima njegovu jamu. Ako on na povratku ujagmi jamu kojega drugoga, onda ovaj ostane na njegovoj jami, a on si zadrži onu ugrabljenu. Ako drugi nije srušio mašljika prvoga, onda oba ostanu zabodena, da treći svojim mašljikom sruši ma kojeg, pak onaj, čiji je mašljik srušen, obavi ono, što je rečeno kod prvoga. Ako se dogodi, da bi koji udario mašljik, a ovaj mu se u zemlju ne zabode, tada bez obzira da li je on čiji mašljik srušio, on sâm mora obaviti ono isto, što bi imao činiti, da je tko drugi njegov mašljik srušio. — Kad su se svi obredali, rugaju se onomu, čija je jama pod mašljikom najveća.

Sekulić Savo — Doljni Bogićevci.

*290. LISIKANJE.

Jedan dječak legne na zemlju, te ga pokriju gunjem (kabanicom, haljinom) i dadnu mu pojas uhvatiti za jedan kraj, dočim za drugi kraj drži njegov branitelj, koji stoji uz njega i brani ga od napadačâ. Svi drugi dječaci uzmu rupce ili šešire, te navaljuju na ležećega i udaraju po njem. Branitelj ga brani, pa ako ovaj koga napadača dirne nogom, mora udareni leći pod gunj, a onaj što je ustao, mora ga braniti.

Teodor Prodanović — Paklenica.

*291. KLISANJE.

Dva igrača uzmu štap, dug od prilike 70—80 cm, koji se zove »palica«, i drugi, četiri puta manji, zaoštren sa oba kraja, koji se zove »klis«. Sad palicu od zdola do vrha šakom obuhvaćaju redom, dok palice teče. Onaj, koga je šaka najgornja, drži palicu čvrsto, a drugi mu ju izbija klisom. Izbije li ju, tad on drži obilježeno mjesto kao »kuću«, t. j. on je »gospodar«. Nije li je izbio, gospodar je onaj, što je palicu uzdržao.

Gospodar uzme palicu u desnu ruku, promoliv komadić iste, da mu iznad šake viri. Klis metne na palicu, zbaci ga s nje i doljnim ju njezinim krajem vješto odbija. Drugi malo podalje čeka i hvata klis. Uhvati li ga, postane gospodarom. Ne uhvati li ga, uzme ga sa zemlje i njim zgađa na kući poprijeko položenu palicu. Pogodi li ju, bude gospodarom. Nije li je pogodio, tad gospodar palicom u oštri kraj udara klis i kad ovaj odskoči, mora ga u visu na palicu dočekati i odbiti što može dalje. To čini tri puta. — Sad mjeri palicom, koliko je klis od kuće odbio. Svaka palica znači jednoga »konja«. — Igraju se tako dugo, dok gospodar ne namiri pogođeni broj konjâ. Kad je on to namirio, uzme u lijevu ruku klis, te ga palicom odbija kolikogod može daleko. Sa mjesta, gdje je klis pao, nosi onaj, koji je igru izgubio, na leđima gospodara na kućište, i tad se izmijene, te igru nastavljaju.

Čuturilo Simo — Srednjagora.

*292. ŠPAĆKANJE.

Za tu igru trebaju dječaci »pâlu« — poput lopatice odjelani komadić daske, — i »špaćak« — četverouglast klip do 10 cm. dug i na oba kraja zaoštren. Na jednoj strani špaćka ureže se rimski (I), na drugoj strani III, na trećoj X, a na četvrtoj XII.

Igrači se razdijele na dvije jednake stranke. Da se saznade, koja će stranka igru započeti, uzmu palu, na jednom ju kraju ovlaže (obično popljuju). Jedna stranka odabere mokru stranu, a druga suhu. Zatim bace palu u vis. Ako se, kad pala padne na zemlju, gore okrene mokra strana, onda započima ona stranka, koja je rekla — mokro; ili obratno.

Na zemlji naprave primjeren krug, a u sredinu metnu kamen ili opeku. Koji tepe, stane u krug, u desnu ruku uzme palu, u lijevu špaćak. Zatim ovaj palom tepe, nastojeći, da ga odbije što dalje. Protustranka špaćak lovi. Ako ga u zraku ulove, onda tepac ne smije više tepsti, nego preda palu drugomu iz svoje stranke. Ne ulove li ga, bacaju ga k tepcu. Ako špaćak bace u krug, onda tepac ne smije više tepsti, nego preda palu drugomu. Ako špaćak padne izvan kruga, mora se paziti na broj, koji se gore okrenuo. Ako je jedan, udara tepac palom po špaćku jedan put. Ako je tri, udara tri puta. Ako se okrene broj deset, on gubi igru, pa nastavlja drugi tepac. Ako se okrene broj dvanaest, tuče po špaćku dvanaest puta. Udara ga po vrhu, a kad špaćak, tako na zemlji udaren, od zemlje odskoči, dočeka ga tepac palom u zraku, pa ga otepe još dalje. U zraku ga može dočekati i tepsti i više puta. Kad špaćak padne na zemlju, on ga tako isto tepe toliko puta, koliko je određeno brojem, što se bio okrenuo gore, kad su oni iz vana špaćak tepcu bacali. Ako tepac po špaćku ima udarati n. pr. tri ili dvanaest puta, pa ga u tri puta ne istepe iz okruga, preda igru drugomu. Igru preda i tada, kada tri puta bije, a špaćka ne otepe od kruga dalje nego za pet pala. Kad potrebni broj puta otepe kako treba, onda od oka, t. j. po prilici, poviče: koliko je pâla daleko špaćak pao od kruga. Za to uzima samo brojeve: 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 itd. Ako je protustranka s tim brojem zadovoljna, onda mu samo viknu: »Nosi«! ako nije, to mu viknu: »Broji«! U ovom slučaju mora on palom mjeriti, kako je daleko špaćak od kruga. Igru nastavlja dalje, tepe i pribraja daljine k prvašnjim brojevima, tako dugo, dok ga ne skinu ma kojim od gore navedenih načina, među koje se ubraja i slučaj, ako bi tepao, pak sva tri puta (odnosno kad je I. bio gore — jednom) promašio. Kad se svi iz jedne stranke obredaju, zbroje sve, koliko su brojeva imali, pak nastavi druga protustranka.

Josip Junašević — Lipovljani.

*293. VILINO KOLO.

Za ovu je igru potrebna kesica, velika bar kao pjesnica, načinjena od kože ili od sukna, napunjena pijeskom i privezana na jak, bar četiri metra dugačak konopac. Sva djeca, ili samo određeni dio, poredaju se u kolo. Od sredine kola da je svako

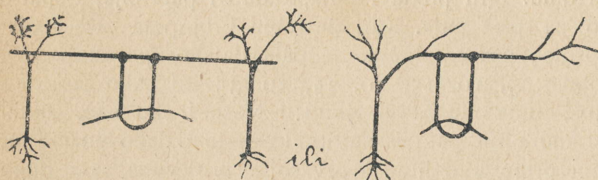
Sl. 69.

toliko udaljeno, koliko je dug taj konopac, a jedno od drugoga na dva koraka. Rednik (jače i vještije dijete) stoji u sredini i vije tu kesu oko sebe tako, kao da bi igrače htjeo udariti po nogama. Ovi pak paze, da svaki u vis poskoči onaj čas,

kad mu kesa blizu dođe, te da prođe ispod nogu i nikoga ne dirne. Kesa mora tako letiti, da se po zemlji ne valja, ali ni suviše visoko. Najviše 1 – 2 dm. od zemlje da je udaljena. Koga igrača kesa udari, taj izlazi iz reda (iz kola) Tako se radi, dok bar polovina kola ne bude isključena. Poslije oni, koji su izdržali, jaše na onim drugima, ili ih ovi nose na rukama. Ivan Tomašić — Poreč.

*294. LJULJANJE.

Ako nema zgodna drveta t. j. takova, koje ima snažnu granu, pruženu u vodoravnu pravcu; tad se uzme dosta dugo, ravno i čvrsto drvo, te mu se jedan i drugi kraj uglavi među jednako visoke rašlje drugih dvaju drveta i tu se konopcima učvrsti.

Sl 70.

Tad se uzme dosta dugačko uže. Krajevi mu se čvrsto svežu u razmaku od jedno 75 cm u sredini napomenutoga vodoravnoga drveta. Sredina se užeta spusti, da viši od prilike na $^1/_2$ m nad zemljom. Tim je načinjena ovakova ljuljaška: Sl. 70.

Sad sjedne dječak ili djevojčica u ljuljašku i uhvati u sredini konopčić, što mu ga dalo dvoje druge djece, koja stanu s jedne i s druge strane ljuljaške. Ona pako taj konopčić drže svako za jedan kraj, te ga redomice povlače i puštaju, dok onoga u ljuljaški ne zaljuljaju. Kad je taj zaljuljan, pusti konopčić i dobro se prihvati za ljuljašku. Ona dvojica pako zaljuljanoga na svoj konopčić samo dočekuju, te ga što snažnije natrag odbacuju. U tom se sastoji ljuljanje.

Kad se jedno časak, dva tako ljuljalo, silazi sa ljuljaške; te se drugo dijete ljulja.*) Kuzman Pušić — Mali Radinci.

*295. SANKANJE.

Sl. 71.

Zimi, kada padne snijeg i mrazovi se utvrde na zemlji, djeca se »sankaju«. Ona se, naime, na »saonama« niz ravan obronak kakova brežuljka spuštaju u dolinu, upravljajući se pri tomu nogama.

Ta igra traje dokle je za nju zgodna snijega.

Saonice si djeca naprave ovako: Uzmu prilično debelo stablo drva, koje se prema jednom kraju savija. To drvo uzduž raspolove. Time dobiju dvije saonice. Ove spoje dvama poprječnim drvcima, dugima, da na njima može sjediti jedno dijete. Preko njih se utvrdi daska uzduž saonâ. Zavinuti kraj saonica s prijeda je gore; a onaj se drugi ugladća, tociljajući se po snijegu.

Kuzman Pušić — Mali Radinci.

---

*) Ovom se igrom zabavljaju djeca cijeloga uskršnjega posta. Pri istoj učitelj neprestano nadgleda, da se ne pripeti kakova neprilika K. P.

Igre sjedeć

*296. DURANJE.

Igrači načine jamicu u zemlji i pol noge dugačak klin, tako zvani »dur«. Ovaj je s jedne strane zaoštren, a s druge zarubljen i malo spljošten, da se za taj kraj može rukom uhvatiti.

Sjednuvši oko jamice, počmu se durati. Jedan uzme dur palcem i kažiprstom desne ruke, te ga u zraku preokrene prama sebi, nastojeći da zaoštreni kraj padne u jamicu Ako pogodi u nju, baca dur opet. Promaši li, daje ga drugomu do sebe. Koliko puta koji zasebice usadi dur u jamicu, toliko puta udari njim u šiljčić, koji naliči na čelično pero. Najprije drži dur palcem i malim prstom, onda palcem i srednjim prstom, pak palcem i velikim itd; ali uvijek počimlje palcem i malim. Sad onaj do njega mora ovaj šiljčić zubima vaditi, dokle ga ne izvadi. — I tako redom. Simo Pejić — Doljane (ličke).

*297. ŠILJCI.

Igrači posjedaju naokolo. U sredini je uboden odebeo poveći šiljak, a zovu ga »baba«. Svaki igrač ima svoj šiljak, a ubode ga za pedalj od babe. Jedan uzme zatvoren nož u šešir, zatitra njim i poklopi šešir, a drugi do njega pogađa, da li je »pismo« ili »glava« Ako pogodi, uzima nož, otvori ga i zabada u ledinu. Koliko ga duboko zabode, za toliko svoj šiljak primiče bliže babi. Ne zabode li noža, tad onaj, koji je nož poklopio šeširom, to isto čini za svoju dobit.

Tko prvi sa svojim šiljkom k babi dođe, taj pogađa i ubada nož za drugoga, a koliko puta nož za drugoga ubode, toliko puta on »kukulela«. To se čini ovako: Zapamti se ili se zabilježi koliko je puta jedan za drugoga nož ubô, te kad su svi šiljci do babe; tad se onaj, koji je za drugoga nož ubadô, primi desnom rukom za lijevo uho, a lijevu pomoli ispod nje i baca nož. Onaj drugi mora na jednoj nozi otkasati po nož i opet tako isto nazad dokasati, vičuć neprestano »kukulele«! Ako predahne, onda mora »žmireć orati«, t. j. žmireć nožem po ledini zarezati posve ravnu crtu. Ako ovu iskrivuda, tad »sakriva mjesec«, t. j. iskruži komadić ledine, u nj' ubode svoj šiljak, zavežu mu se oči, i tad ga onaj, koji je mjesto njega nož bacao, odvede podalje i ondje »sakrije mjesec«, i kad se ovaj opet žmireć vrati na igralište, odvežu mu oči, i ovaj mora gledajuć »tražiti mjesec«, što ga je »žmireć sakrio«. Svetozar Radančević — Vel. Poganac.

*298. NOŠKANJE.

Igrači posjedaju u okrug na ledini. Tad redomice zabadaju nož u ledinu, praveć ove vježbe:

1. Gornjak. Postavi otvoren nož na hrbat ruke tako, da je vrh noža prama noktima, i pusti ga na ledinu, ali tako vješto, da se zabode u zemlju.
2. Doljnjak. Isto kao i u 1. vježbi, samo se vrh noža okrene prama zapješću.
3. Šakan. Nož primi šakom za korice i baci u zemlju.
4. Prstan. Uzme nož među mali prst i kažiprst, ostale prste priklopi k dlanu, te baca nož u ledinu.
5. Prvi puckan. Prstima lijeve ruke uzme za vrh noža, a onima desne udari po koricama tako zgodno, da se nož vrhom zabode u zemlju.
6. Hitan. Vrh noža primi prstima desne ruke i baci nož u vis tako, da se u zraku preokrene i u zemlju zabode.
7. Glavan. Postavi otvoren nož na tjeme, vrhom prema zatiljku, a koricama prama čelu, i baci ga da se zabode u zemlju.

8. Zuban. Zubima primi za vrh noža, glavom trgne i ispusti iz zubâ nož, koji se zabode u zemlju.

9. Drugi puckan (kao i prvi pod broj 5.).

10. Drugi hitan (kao i prvi pod broj 6.).

11. Ljuljan. Za vrh noža primi prstima, zaljulja ga i ispusti, a on se zabode u zemlju.

Za svaku vježbu baca samo po jednoč; ne načini li je, nastavlja igru drugi igrač.

Tko prvi načini sve vježbe, taj sve »maša«, t. j. svakome zaostalom igraču dozvoljuje, da za svaku neučinjenu vježbu baca po tri puta. Ne načini li je ni u tri puta, tada mjesto njega baca »mašatelj« jednoč. Ako ni ovaj ne pogodi, tad izmjenice bacaju igrač i »mašatelj«, dok koji vježbe ne načini.

Tako se postupa redom sa svim zaostalim igračima.

Koliko vježbâ načini »mašatelj« za koga igrača; toliko puta onaj mora »kukulelati«, što biva, kao i u igri »šiljci«. Svetozar Radančević — Vel. Poganac.

*299. IGRA »VÓLE«.

U tu se svrhu uzme šilo, a djeca naokolo posjedaju. Prvo počme i baca šilo na razne načine, dokle god ne promaši. Najprije ga jedan put u zemlju zabode. Zatim ga uzme za šiljak i baca ga tako, da se zabode. To se zove hita. Oka se pravi, ako se šilo metne na kažiprst i palac, te se spusti da se zabode. Dlana: Šilo se metne na dlan i spusti. Leđa: Metne se preko grane (na ruci) i spusti. Škarâ: Kažiprst se i mali prst spruže, a srednji se i prstenjak priviju, te se šilo postavi na ona dva pružena prsta i spusti, da se zabode. Gufa je, ako se sklopi šaka i šilo se metne na kraj prsta i spusti. Tope: Uzme se za šiljak, te se udari jednim prstom po njemu, i spusti, da se zabode. Tako se čini tri puta. Zuba: Kraj šila uzme se u usta, te se zatepe. Glava: Metne se na glavu i baci, da se zabode. — Ta do sada obavljena igra zove se: jedna kuća. Cijela pako igra obavi se u šest takovih kuća. Zatim se pravi šest majki, a to tako, da se šilo uzme za šiljak i baci se preko drška, da se zabode.

Josip Šokčević — Vrpolje.

300. GREDANJE.

Dječaci sjednu u okrug. Svaki svoj šešir poklopi preda se. Jedan stoji u kolu i šibicom udara redom po šeširima govoreći: »Gred«. Jedan pako od ovih, što sjede, žmiri i veli: »Neka gre«! Ali kad ovaj rekne: »Nek ostane gred«! tad onaj na koga je šeširu šibica, mora ići udarati. Ako je šibica slučajno baš na šeširu ovoga što je žmirio; to on mora ponovno žmiriti. Stanko Jakšić — Klasnić.

301. IĆI NA ĆABU.

U sobi ili u voćnjaku čvrsto svežu konopac za dva predmeta i to tako, da u sredini nije napet, nego visi. Gdje je konopac najniži, sjedne igrač, koji se sa svake strane podbača štapom, da ne pane. Kad je sjeo, pitaju ga prisutni:

»Kuda ideš«? — Idem na ćabu«. »Kuda ti je put«? On lupi obim štapovima po konopcu i rekne: — Ovuda«. »Koje ti je konj«? On opet lupi štapovima po konopcu i rekne: — Ovo«. »Gdje su ti kolani«? On promijeni štapove ispod sebe i rekne: »Ovo«. »Kako bi pucao na putu, da te tko sretne«?

On drži štap prema oku, kao da nišani i rekne: — Ovako«.

»Gdje su ti noževi i sablje«?

Jedan štap zadjene za pojas i rekne: — Evo puške«. Poslije toga uzme drugi štap, te ga drži naprijed kao sablju.

»Kako pečeš kavu«? On čini štapovima kao da kavu prelijeva. »Kako pušiš«? On štap zatakne u zube, te se čini kao da puši. »Gdje ti je uzda«?

Sađa mora oba štapa prometnuti naprvo, da napravi uzdu, a pošto se tada ne može drugim štapom o zemlju poduprijeti, da se uzdrži na konopcu, kao što je to uvijek do sada mogao, — padne. Malo ih je, koji mogu napraviti uzdu, da ne padnu sa konja. Rade Lukač — Toranj.

302. JEŽANJE.

Dvojici se, ali svakome posebice, rupcima iza šakâ čvrsto svežu ruke. Zatim se svakome u ovako svezane ruke dade po pedalj dugačak drven šiljak.*) Oni sjednu na pod tako, da im, ako je ikako moguće, koljena dopru do zubi. Sjednuv tako, spuste onako svezane ruke sa rečenim šiljkom posve nisko preko koljenâ, a drugi im svakomu ispod pregibi koljena i iznad pregibi laktova provuku dosta jak štap, koji se ne da previti. Ovako u klupko smotani dopuze jedan k drugom, te

Sl. 72.

se svom snagom jedan o drugog upiru nožnim palcima, i tako se turkaju i naganjaju. Zasuče li jedan drugoga samo na 2 cm. na stranu, pak ne povrati li se ovaj skoro opet u isti položaj na obranu; onaj je drugi sa strane dopuzio, te ga malom snagom rinuo u stopalo, ili gdje mu drago, a onaj se je u onom klupku prevalio. Tko prvi protivnika svlada, taj je dobio igru. Dane Bogdanović — Srb.

303. TUĆI MEDJEDA.

Svaki, koji će »tući medjeda«, položi se dobro potrbuške, te u vrh glave metne kapu. Zatim se opet ispravi u stav. U svakoj ruci ima po odeblji štapić, dug na 15 cm. Stojeć uvijek u istoj kući (na istom mjestu), približuje se na rukama i na štapićima, o koje se podupire, do kape, da ju dohvati. Drugi ga opet dozivlje:

»Kamo ćeš, mejo«? pa i drugim riječima, a on mu mora odgovarati. Dohvati li kapu, veli se, da je — ubio medjeda; ali su rijetki, koji to mogu.

Martin Krmpotić — Bunić.

*) A može biti i kao ovdje na slici.

S PJEVANJEM.

Zvjezdicom (*) označene igre u odsjeku »Igre za djevojčice«, skupina »S pjevanjem«: »U kolu«; »Ine igre s pjevanjem«.

ZA ZALOGE.

*304. ŠAPCA.

Dva se dječaka čvrsto uhvate za ruke, jedan od drugoga udaljen toliko, koliko im dopuštaju spružene ruke. Takovih parova ima više, a 10 do 12 m pred svakim parom stoji poredano šestero druge djece.

Sad jedno od ono šestero udari nekoliko puta dlanom o dlan i vikne: »Jeleckinje«! Ona dvojica odgovore: »Barjackinje«! Šestorica: »Koga ćete«? Dvojica: »Simu« (Pavla ili koje mu drago ime od one šestorice, ali uvijek samo po jedno).

Taj, koga imenuju, zatrči se što većma može prama onoj dvojici, nastojeć svojim prsima rastavit im ruke. Ne raskine li ih, mora dati »zalog« (šešir, rubac, itd.). Kad su ona sva šestorica već trčala, tad svaki, koji je dao zalog, mora ga iskupiti. U to ime odrede na pr. da mora na jednoj nozi skakutati do svoga šešira, koji metnu 20—25 m. daleko itd. Miloš Jovanović — Smude.

OSTALE RAZNE IGRE.

305. BABA NA KONJU.

Dva dječaka uzjaše drugoj dvojici na leđa. To su borci, koji nastoje, da, jedan drugoga drpajući, svali ga na zemlju. Koje dijete padne, uzima na leđa ono, na kom je jašilo, i tad je ovo borac. Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

306. ŽELJEZNICA.

Skupi se čim veći broj dječaka. Veći se i jači odluče na jednu stranu, a manji i slabiji na drugu. Ovi sjednu onima na ramena, te se dobro uhvate nogama i rukama. Veći se onda, tako natovareni, postave jedan drugomu iza leđa, prihvati svaki svoga prednjaka rukama za kaput, te tako načine lijep niz, koji djeci predstavlja željeznička kola. Kad je sve tako uređeno, postavi se pred njih jedan, koji će voditi taj niz i koji dobro zna na prste zviždati. Tako stane jedan i na koncu povorke. — Kad je sve gotovo, tad ovaj otraga, vidiv da se je sve uhvatilo, zviždanjem dade znak, da se povorka može krenuti. Na to i ovaj s prijeda zvižne, te se niz stane kretati s početka polako, a kašnje sve brže i brže, dok im se ne rekne, da je dosta. Mile Zambeli — Prijeboj.

*307. SALO VADITI.

Igru izvađa najmanje dva, a najviše osam dječaka. Svaki ima debelu palicu, zdola lopati spodobnu, i na ledini označenu kućicu. Petnaest do dvadeset koraka pred njima zasađena je oveća grana.

Igru otpočme jedan, zgađajuć štapom u granu. Ako pogodi, otiđe mirno po štap; u njegovu se kuću ne smije dirati. Tako bacaju redom. Tko ne pogodi, tome brže kopaju zemlju iz kuće, i nose ju k sebi Moraju se žuriti; jer ako ih dotičnik zateče u svojoj kući, udari ih lagano batinom po leđima.

Zemlju, koju vade, zovu salo. — Kad su siti igre, zatrpavaju svoje kućice. Tko nije u tuđim kućicama nabrao toliko zemlje, da može nadomjestiti, što je iz njegove uzeto, bježi što može bolje. Drugi ga hvataju. Kada ga ulove, dovedu ga k njegovoj kućici, polože unakrst dva štapa preko nje, a s njime gore. Ako su se dosta namučili, dok su ga ulovili, može dobiti i batina; inače ga samo polože na kućicu.*) Stanko Ožanić — Oroslavlje.

*308. CRIJEVA.

Svi se uhvate za ruke, a svaki što može bolje vuče kuda naumi, i viču na sav mah: »Crijeva! crijeva«! Milan Kotarlić — Doljani.

*309. STÛPA.

Više dječaka ili djevojčica uhvati se u krug. Jedan u kolu stoji nepomično. To je »stûp«. Drugi se oko njega omataju, dok se ne skupe svi u rpu. Sa svih se strana tura prama sredini, ne bi li se stup na protivnu stranu srušio. U toj stisci slabiji moraju popustiti i stup se na njih prevali. Ivan Crnko — Stara Gradiška.

*310. STARČEC.

Djeca se pohvataju u kolo. Usred kola se zatakne u zemlju štap. Djeca se u kolu oko tog štapa okreću, te nastoje, da jedno drugo na taj štap porine i da ga ovo prevali. Koje štap prevali, istupi iz kola. Igra se, dok u kolu ne ostane samo dvoje djece. Ivan Majnarić — Novigrad.

*311. POČE.

Dvoje djece (dječak s dječakom, djevojčica s djevojčicom), jednake tjelesne veličine i težine, stave se licem u lice, noge do nogu, — jedno prama drugomu; drže se među sobom prstima kukomice i spruženim rukama, te se na jednom mjestu okreću čas na lijevo, čas na desno. Julijo Burijan — Bizovac.

312. DA SE IGRAMO KONJA!

Jedan je konjar, drugi jahač; ostali svi konji. Jahač je na strani, te čeka. Konjar hoda od konja do konja, šapćuć svakomu ime, recimo: »Ti si Vranac, ti Zelenko, ti Riđan itd.« Sada dođe jahač, pak će konjaru: »Nastoj, da bude tvoj Vranac sit«!

Ako je među konjima koji toga imena, taj ima zarzati, nastojeć, da rže što vjernije na konjsku.

Konjar odgovori: »Tamo je u konjušnici«.

Dokle jahač ide prama konjušnici, to jest tamo, gdje su tobožnji konji, konjar pita: Želiš li jahati zagrapce, kasom ili korakom»?

I konj mjeri svoje korake prema odgovoru jahačevu. Konjar dovede Zelenka ili Sokola; jahač skoči mu slobodno na vrat, obuhvati rukama konju čelo, a noge ovije oko njegovih grudiju.

---

*) Svaki se čuva, da ga ne ulove. — Gledao sam, kakav je to lov. Dječak se toga boji većma, nego da bi mu u drugom slučaju dao i najoštriju tjelesnu kaznu.

Sada konj skače uzagrapce, kasom ili korakom, kako je već milo jahaču, a skače se tako, da se obojici glave tresu. — Tri puta ima objašiti kolo, što mu ga konjar naznači. Više puta ostaje jahač na konju tako dugo, dok je to u volji gospodaru i dok izusti: »Dosta!« ili: »Stani!« — Jahač sjaše, te postavi konja na stranu.

Malo bude, jahač opet dođe konjaru, te mu kaže: »Nastoj, da bude tvoj Vranko sit!« Ne ima li konja toga imena tamo, konjar odgovori: »Nema ga tamo.« Jahač može to i opaziti, budući konji sasvim šute, ili pako svi za'ržu najednom, što će reći, da traženi konj nije među njima. Sada jahač, nepogodivši imena konju, ide u konjušnicu, a konjar odredi, koji će pak sada biti jahačem.

Dogodi se i to, da je konj slabiji od jahača, te se s njim strovali. Naravno, da je tu smijeha i veselja. Jahač ponavlja svoja pitanja, a konjar odgovara tako dugo, dok se svi konji ne izredaju. — Kada jahač ne pogodi imena konju, pak ode u konjušnicu, da bude tobože konjem, gospodar mu prišapne drugo ime, a ne ono, što ga je imao njegov prešasnik. Marija Fapkovićka — Karlovac.

*313. PECKANJE.

Igrači se poredaju u dvije čeone vrste, jedan od drugoga na korak razdaleko. Vrste su jedna k drugoj okrenute, a jedna od druge također na dobar korak. Oni u jednoj vrsti pruže ruke naprijed »dlanimice.« Oni iz druge vrste nastoje, pruživši svoje ruke »granimice,« one druge svojim dlanovima lupnuti po dlanovima; nu oni svoje ruke brzo povlače, samo da drugi promaše. Koji promaši, pruži svoj dlan; a onaj ga drugi udara. Tako se gonkaju sve dotle, dok nevještijega ruke ne zabole, i od igre ne odstupi. Marko Vein — Slušnica.

314. PREMETANJE JARCA.

Sl. 73.

Dječaci se naslone dlanovima na zemlju, i postavljeni četveronožno, promeću glavu između ruků, nogama zaokruže u visu i dočekaju se njima o zemlju, po prilici ovako: (Sl. 73.).

Lazo Živojnović — Buđanovci.

*315. VRTI-MOZGA.

Uhvate se dječaci za ruke u krug. Jedan stane usred kruga. Oni se u kolu naglo okreću, dok onaj u sredini, nabrojivši do 100, vikne: »Dosta«! Oni se naglo puste, a koji popadaju, ti kleče, dok se igra ne svrši. Lazo Živojnović — Buđanovci.

316. RIBE (zmije).

Dječaci se poredaju u dvije sučeone vrste i parovi se čvrsto uhvate za ruke. Jedan dječak legne na ruke prvim parovima, a ovi ga odbace drugima, drugi opet dalje i tako redom. Čim su ga prvi odbacili, namah pohite na drugi kraj s prijeda i dočekaju ga tamo opet na ruke. Tako učine i drugi i svi ostali, doklegod se hoće.

Učit zbor više pučke škole — Petrovaradin

317 NOSILA.

Dvojica uzmu na rame motku, odebelu kao čabrenjak, a treći se nogama (ispod koljenâ) objesi na motku, nedržeći se rukama, te ga oni tako nose.

Stevan Uzelac — Obradovci.

318. KOLAČAR.

Jedna osoba stoji uspravno i čvrsto. Druga joj sprijeda metne ruke na ramena, odskoči obim nogama u jedan mah od zemlje i obuhvati njima prvu oko pâsa, sklopivši ih istoj na leđima, da se mogne samim nogama držati, kad bude poslije skoka ruke niz sebe spustila. Stevan Uzelac — Obradovci.

319. STAJANJE I HODANJE NA RUKAMA.

U ovom se hodanju ne drže noge uspravno, već se u koljenima savijaju naprijed ili natrag, da se održi ravnoteža (balanzovanje). — Pokuša se najprije bez čovječje pripomoći na rukama stajati na mjestu, n. pr. uz plot ili zid, a zatim se na rukama hoda naprijed, pa i natrag. Stevan Uzelac — Obradovci.

320. SUKARA ILI PLUŽENJA.

Jedan dječak na rukama hoda, a drugi, stojeći mu straga, drži ga za noge i tura ga. Stevan Uzelac — Obradovci.

321. OTVARANJE ŠAKE.

Ovdje se igra po dvoje; a može se igrati i po više djece izmjenice. Jedno dijete čvrsto sklopi šaku, a drugo mu ju otvara. I tu se obično odredi kazna za onoga, koji igru izgubi. Pavao Dubravac — Taborište.

322. ŽABANJE.

Slabiji se uhvati nogama o pojasu jačega druga. Ovaj korakne naprijed, da mu se slabiji provuče ispod nogu i osloni na ruke. Tad jači tako vuče slabijega.

Teodor Prodanović — Paklenica.

*323. NADVLAČENJE.

Uhvati se nekoliko djece u okrug (kolo), a posred kola je u zemlju zaboden kolčić. Kolo se okrene na lijevo, pjevajući: »Okren'te se i dva i tri puta,« te se na svršetku pjesme nadvlače, da koji zapne o kolčić. Koji zapne, istjeraju ga iz kola i on je »furuna« (peć). Tako se sve ponavlja, dok ne zapne drugi, treći, te se svaki put po jedan istjera iz kola, i to: drugi pod imenom »žarač«, treći »grnalo«, četvrti »umetak«, peti »lopata«, šesti »lepinja«, sedmi »hljebac«.

Petar Vukan — Beočin.

324. VALJANJE SUKNA.

Dva dječaka sjednu prikupljenim koljenima tako, da jednoga noge i koljena dođu između koljena i nogu onoga drugoga, te sjede jedan drugome na stopalima. Zatim uhvati jedan drugoga ispod koljena, da lijeve ruke dođu ispod desnih, a desne ispod lijevih koljena. Sad se stanu ljuljati. Jedan se diže gore, drugi dolje, dok se na stranu ne izvale. Ako su tome već dobro vješti, mogu se dulje vremena ljuljati; inače se brzo izvale. Martin Krmpotić — Bunić.

*325 HRVATA I NEPRIJATELJA.

Djeca se razdijele na dvije jednake strane. Jedno su Hrvati, a drugo neprijatelji. Ovi stanu s jedne strane jarka, a oni s druge, te se nadvlače. Kad koga privuku, postane onoj stranci ravan. Tako se nadvlače, dok ne budu svi na jednu stranu privučeni.

Josip Šokčević — Vrpolje.

*326. HAJDUČKA IGRA.

Okruži se kolo, mjesto koga može rabiti i kakav brežuljak (Sl. 74.). Sad jedno dijete, koje predstavlja »hajduka«, stane u kolo ili na brežuljak; a ostala djeca nastoje, da hajduka odvuku van ili dolje. Koje ga odvuče, to postane hajdukom i njih dvoje zamijene mjesta.

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

Sl. 74.

*327. BOJ HROMIH.

Dvoje djece stane jednonoške i nastoje jedno drugo svaliti na zemlju i to samo sa bočne strane.*)

Mile Mandić — Buhača (i u Ključu, Bosna).

*328. VUKODLAKA.

Igrači se postave u čeonu vrstu. Svaki si pred sobom načini jamicu ili si k nogama metne kamen, čim zabilježi svoje mjesto. Samo skrajnji lijevi nema zabilježena svoga mjesta; jer će on poći za »vukodlaka«. U sredini pred vrstom načini se oveća jama, koja predstavlja »selo«. Vukodlak ide četveronoške i nastoji doći do jame. Svi igrači iz vrste tjeraju ga svojim rupcima od sela, ali se ujedno svaki čuva i pazi, da mu vukodlak ne preotme mjesta. Ovaj ide zato bliže k jami, da igrači ostave svoja mjesta, a tom zgodom nastoji, da brže bolje ugrabi čije mjesto. Čije ugrabi, taj ga zamijeni kao vukodlak, a on njega na njegovu mjestu u vrsti.

Jamnica.

*329. V R I J E M E.

Te se igre igraju obično oni, koji je jošte ne znadu. Svi posjedaju jedan drugomu u krilo. Jedan uzme surinu i metne rukav svakomu redom na oči, pitajuć ga:

»Kakvo je vrijeme?«

Dotični gleda kroz rukav i veli po volji:

— Vjetar puše;« — »oblačno je;« — »magla je;« — »vedro je; — »snijeg pada;« — »kiša pada;« — itd.

Kad pitalac dobije odgovor, da »kiša pada,« uzme vodu, koju si već prije pripravi i škropi dotičnika kroz rukav. Ovaj, dakako, namah ustaje, a ostali smijehom svrše igru.

Vilim Dončević — Dubovac (kraj Križevaca).

*330. PRETRGIVATI LANCE.

Djeca se čvrsto uhvate u kolo. Jedan hoda u kolu i pita svakoga redom: »Jesu li u tebe sv. Petra ključi?« Svaki odgovori da nisu. On se navali na dvojicu, pa ako pretrgne, oni su ukrali ključe sv. Petra, te jedan ide u kolo. Ako ne pretrgne, a on ostaje još u kolu.

Stanko Jakšić — Klasnić.

*) Tu se gleda vještina više nego snaga. Ako se opazi, da je koje dijete jako, a uz to vješto; onda se dvoje druge djece pusti na njega.

*331. C R N I I B I J E L I.

Igrači se drže za ruke u redu, a jedan skrajnjak provlači se sa drugima za sobom ispod pruženih ruku dvojice skrajnjaka na protivnoj strani. Prednjak započimlje igru riječima: »Kota, kota, promikota!« Tako se taj skrajnjak sa svojima za sobom provlači dotle, dok se može; jer se na koncu svi nađu jedan za drugim (u bočkoj vrsti). Sada ona dva skrajnjaka nađu sebi jedan crni, a drugi bijeli kamen i metnu ih na zemlju. Zatim pridolaze igrači redimice, te svaki prelazi preko kojega hoće kamena. Tako se razvrstaju na crne i bijele, kako je već koji prekročio preko crnoga ili bijeloga kamena. Na koncu bijeli pograbe po boku crne igrače i tresu s njima, vičuć: »Drž crnoga, drž' crnoga!«

Mijo Kurjaković — Vrbova.

*333. Z A V E Z A N I J E.

Svi se postave u bočku vrstu i uhvate se za ruke. Na jednom kraju stoji jedan nepomično i podigne sa svojim susjedom ruke. Onaj s protivnoga kraja provodi ispod dignutih ruku vrstu, te se tim drugi uz prvog zaveže, itd., dok se tako svi ne zavežu. Zatim prvi i zadnji odu na stranu i potajno se dogovore, koji ih je »anđeo« a koji »vrag,« te poviču: »Tko će k anđelu, a tko k vragu?« Oni, neznajuć, odu neki k anđelu, a neki k vragu. Vražji ostanu vražji, a anđeoski se još na rukama važu. Ako se koji, važuć se, nasmije, onda je i on vražji. Poslije toga se bore anđeli s vragovima

Ivan Crnko — Stara Gradiška.

333. Š I T I Č I Z M E.

Jedan legne, pak se ukoljenči, t. j. koljena uspravi. Drugi sjedne na njegova koljena i metne svoje noge na njegov trbuh. Ležeći i sjedeći sad ovako razgovaraju: Ležeći: »Šta to radiš?« Sjedeći: — Šijem čizme.« »Po što daješ?« — Za dva groša i dinar.« »Pusti niže!« — Neću.« »Pusti niže!« — Neću.«

Kada drugi put rekne, da neće, ležeći naglo spusti koljena, raširi ih i pruži noge; a skupi čizmar padne na zemlju.

Marko Vein — Slušnica.

334. P I P A N J E.

Više djece sjedne u kolo i vrhove kažiprstâ desne ruke metnu jedan uz drugi. Jedan između njih kažiprstom svoje druge ruke pokazuje redom na one složene kažiprste i odbraja ih kojom brojačicom; pak na kôga kažiprst padne posljednja riječ brojačice, taj otide od njih malo dalje. Tamo čeka dok ovi sebi i njemu nadjenu imena životinjâ, bilinâ ili česa drugoga. Tad ga jedan zove: »O, šuga, vuga!« On se odziva: «Što je, pečena tuka?« »Da li voliš jahati ili kasati?« — Volim jahati.« »Voliš li na konju, volu, magarcu?« (prema tomu, kakova su si imena nadjeli).

On odgovori, na kojem hoće. Ako rekne ime njih kojega; tad onaj dođe k njemu i nosi ga na leđima do igračâ. Tu stane i rekne: »Dobar dan!« Svi: »Bog da!« Jedan ga upita: »Šta nosiš?« — Torbu.« »Šta je u torbi?« — Klupko.« »Šta je u klupku?« — Igla.« »Šta je u igli?« — Konac.« »Šta je u koncu?« — Buha.« »Bubni s njom o zemlju!« Ovaj ga zbaci sa svojih leđa.

Ako li je pako slučajno rekao svoje ime, t. j. da voli na sebi jahati; tad mora na jednoj nozi do njih dokasati, i tim je igra svršena.

Stanko Jakšić — Klasnić.

*

335. KOLICANJE.

Pruže ruke u vis, sagnu se naprijed i dočekavši se dlanovima o zemlju, okrenu se brzo na desnoj nozi nauznak, pak se dočekaju na lijevu ruku i nogu, okrenuti potrbuške, itd.

Jovo S. Vojnović — Mazin.

336. MLIN.

Ove se igre igraju četvorica, šestorica ili osmorica. Polovica njih, i to manji, legnu na zemlju, upru se tabanima o tabane (u središtu), a od druge polovice stane svaki između dvojice, što leže, prime ih za ruke, i pošto su se oni na zemlji ukočili, podignu ih od zemlje tako, da se ležeći samo petama o zemlju upiru, pa se onda vrte kao mlin.

Sl. 75.

Oni, koji se upru tabanima o tabane, moraju dobro paziti, da im se noge ne odmaknu iz središta točka.

Paziti je, da se nikad ruke brzo ne ispuste, jer bi se ležećima glave mogle lako ozlediti.

Ivan Crnko — Staragradiška.

*337. NATEZALA.

Dječaci se uhvate jedan drugomu za tkanicu ili remen o pojasu. Prvi je najveći i najjači. Ovaj trči sad amo, sad tamo i omahuje tako sa onima, što su za njim. Koji nisu dosta oprezni, ili su slabi, popadaju na tle, pa smijeha i odviše.

Mutimir Hugo Barkač — Gunja.

338. OKRETANJE ISPOD RUKU.

Dvoje djece stane jedno prema drugom, uhvate se rukama i tako uhvaćene uzdignu ih. Sad se okreću onako ispod uhvaćenih dignutih ruku svako oko sebe na mjestu s desna ili s lijeva tako, da jedno drugome bude čas leđima, čas opet licem okrenuto.

Ivan Tomašić — Mlaka.

339. TELEGRAF.

Svi se igrači uzvrstaju, te jedan drugomu gleda u leđa. Što učini najstražnji onomu, koji stoji pred njim, to ovaj odmah uradi svomu prednjaku, ovaj opet svomu, dok to ne dođe do prvoga kao po telegrafu. Pošto prvi ne ima toga komu da preda, radi isto na sebi.

Najstražnji u toj povorci zove se telegrafđija. On n. pr. lako povuče za uho, za nos, za šiju, za nogu, udari ga malo u leđa i dr. svoga prednjaka, a ovaj svoga itd. To ide brzo i veselo kao po žici, dok dođe do prvoga. Sad se šalje za ovim odmah opet što drugo, da je veselje. Još prva »vijest« ne stiže do prvoga u povorci, već leti za njom druga; a još ni ova nije stigla na svoje mjesto, eto telegrafđija šalje već treću, pa četvrtu itd.

(»Smilje«, teč. XIX.). — Davorin Trstenjak — Bosanska Kostajnica.

340. PRODAJA ŽÂRA.

Sva djeca ostanu čučeći, prignu koljena i metnu ruke pod stegna, te izgledaju kao žâre sa dvije ručice. Jedan se od njih šeće pokraj žâra i čeka trgovca. Dođe jedno dijete kao trgovac, te pogađa jednu po jednu žaru : onda ju oba nose za ručice i polažu na protivnu stranu. Kad su se tako žâre prodale i prenijele, pođe jedno dijete četveronoške skakćući, te obori i razbije sve žâre. Trgovac, koji nije bio novaca izbrojio, neće sada žâra da plati. Gospodar ga žâra pozove pred sudca, koji odsudi, da kupac potpuno isplati žâre. On tada uzjaši onog konja, te pođe i reče: »Vala, više neću nikada žârâ kupovati«!

(»Školski vjesnik«, 1.894.). Petar Šarjanović — Čapljina.

IGRE ZA DJEVOJČICE.*)

S pjevanjem.

U KOLU.

*341. ŠIRONJA DO ŠIRONJA.

Zora, Ana, Janja, Bara, i koliko ih ima, stanu u kolo, držeć se za ruke, te se lagano ili brzo, kreću u krugu, i pjevaju:

»Šironja do šironja, kô što ti, kô što ja,
lijepa Ana iz kola«!

Sada igračice stanu, a Ana se okrene polukretom (prsimice iz kola), držeć se rukama i dalje u kolu. Igra se i pjevanje nastavi, dok se sve obrnu. Tad se opet u krugu kreću i pjevaju:

»Šironja do šironja, kô što ti, kô što ja,
lijepa Ana u kolo«!

Igračice stanu, dok se Ana licem u kolo okrene i rukama privati za ruke svoje drugarice. Ovako se igra nastavlja, dok sve igračice ne budu opet okrenute licem u kolo.

Julijo Burijan — Bizovac.

*) Zvjezdicom (*) označene igre shodne su i za dječake, samo treba da ih se igraju odijeljeni od djevojčicâ.

Manja djeca igraju se te igre ovako:

*342. PREVRTANJE KOLA.

Djeca se uhvate u kolo, pa pjevaju po volji kojem bilo djetetu, n. pr. Anki:

»Kolo igra red,
Anka broji »pet«;
Anka se okrenula,
Kolo je prevrnula«.

Na posljednje riječi Anka se je odmah okrenula iz kola. Sad pjevaju drugomu djetetu, koje je Anci s desne strane. Tako redom, dok se sva djeca ne okrenu iz kola. Onda opet pjevaju, da se licem u kolo okrenu. Milka Jović — Maligradac.

*343. G U Š Č E.

U kolo se uhvati parni broj igračica. Jedna, samica, zavezanih očiju stupi u kolo, te se po njem šeće. Kolo se na okolo okreće i pjeva se ova pjesma:

to je pravi tat;
a tko mi ga natrag dade,
toga imam rad«.

Sl. 76.

Kad se ova pjesma po treći put pjeva, tad ona u kolu stojeća jednu iz kola uhvati ispod rukû. Ostale se također otimaju, koja će se s kojim zagrliti. Koja ostane bez para, ta sad ide u kolo i igra se do volje nastavlja.

Mihajlo Velenderić — Poganovci.

*344. J U L I Č K A.

Djevojčice se u kolu uhvate za ruke i podignu ih. Jedna stane usred kola, a ta je »Julička.« Sad sve pjevaju ovu pjesmicu:

Oj, Julička, Julička!
Umivaj se bijela lička!
Prođi se Dunava,
Zelenoga vijenca!
Eter, meter,
Sibe, sibe, kinde,
Zapisano d e s e t.

Dok one to pjevaju, Julička se provlači između njih, kao što se vidi na ovoj slici: (Sl. 77.).

Kad reknu: »Zapisano d e s e t,« ona stane na mjesto one, kod koje ju je taj stih zatekao. a ova bude Julička, i t. d.

Sl. 77.

345. U POLJU VRČAK) . . .

Uhvate se djevojčice u kolo, ter se po taktu pjesme okreću, čas na jednu čas na drugu stranu i pjevaju:

U polju vrčak ograđen,
Pun mi je ružî zasađen;
Oj, ružo, ružo rumena!
Ne cvat' mi tako za rana,
Nemam te kome trgati,
Nit' tobom koga kititi:
Bratac je s' sestrom premalen,
Otac pak z majkom prestar je.

Sl. 78.

Čim prva polovica kola koji stih ispjeva, druga ga polovica opetuje; a kad tako ispjevaju cijelu pjesmu, okrenu se sve djevojčice iz kola, te pjevaju ponovno.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

*346. L A D A N J E.

Djevojčice se u kolu uhvate za ruke, ter stoje na mjestu mirno. Dvije se izvan kola zagrlile, hodaju oko kola i pjevaju, a za njima svaki stih opetuju one u kolu.

P j e s m a:

Kukuvačica, lado,
zakukuvala, lado!
Kaj vi dva svatovca, lado?«
— Mômku prosimo, lado!«
»Koja je mômka, lado,
momku najdrakša, lado«?
— Prva i stražnja, lado!«
»Imenujte ju, lado,
imenujte ju, lado,
s lepim imenom, lado!«
— Njoj mi je ime, lado,
Prelepa Milka (ili drugo ime), lado«!
»Odvijte konja, lado,
Primite Milku, lado,
Dobrog je roda, lado,
sama će doći, lado!
Odskoči Milka, lado,
Jutrom bu tanćec, lado!

Iza posljednjega stiha obrnu se djevojčice iz kola. Za kojima dvjema tom zgodom stanu one dvije, koje su izvan kola, one idu van pjevati, a ove na njihovo mjesto u kolo.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

*) Vrčak = vrtić.

Kod sličnih igara pjevaju se još i ove pjesme:

I.

Ajd'mo sijat bažuljka, ajd'mo sijat bažuljka (bosiljka),
Za 'nu goru visoku, (opetuj!)
Za 'nu gredu široku. »
Ajd'mo gledat bažuljka, »
Je li znikel i precvel? »
Ajd'mo trgat bažuljka, »
Kad je nikel i precvel! »

II.

Putem idu mali vrani konji,
Putem idu, praha ne vijaju,
Gorom idu, gore ne trgaju,
Otrgli su borovu grančicu,
Pa ju nose caru i carici.
Carica se s carem dogovara:
»Šta ć'mo dati našoj četi jesti«?
— Konjicima zobi, dosta sijena,
A junakom kruha hajdinjaka«.

III.

»Krasna, lepa košutice,
Gdje si mi se narodila«?
— Tamo dole u Levantu,
Kadi rastu zlatne žice,
I srebrne podvezice.
Otac mi je sunce bilo,
Čikan mi je mjesec bio,
Sve zvazdice svekrvice.
A vlašići pastorčići«.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

*347. »P O S T I C E«.

Sve se djevojčice uhvate u kolo i lagano se okrećući pjevaju:

Časne poste zapostismo
I ponijesmo časne krste;
Za njim' idu mloge duše,
Najposljednja »sirotica.«
Na njoj tanka košuljica
Bijelom zorom optočena,
Modrom munjom postavljena.
Pitale ju mnoge duše:
»Otkud tebi, sirotice!
Otkud tebi košuljica
Bijelom zorom optočena,
Modrom munjom postavljena?«
Odgovara sirotica:
— Ja, Boga mi, mloge duše,
Dala mi je majka božja.
Ljuljala sam Krista-Boga
U srebrnoj kolijevčici,
U svilenim pelenicam',
U zlaćenom povojčiću.«
Njoj govore mloge duše:
»Blago tebi, sirotice,
Na milosti majke božje,
A u slavu Krista-Boga!«

Tad petero do sedmero manje djece posjedaju unakrst. Ostale se u bočkoj vrsti uhvate za ruke. Jedna vodi, a druge sve za njom i tako vijugajući obilaze one i pjevaju:

Oko troje dječice;
Svoje pazi, tuđe gazi,
nemoj, sestro, gre'ota je,
ga! ga! galen ga!

Tad žurno protrče između onih sjedećih i kad slučajno koju prevale, svrše tim igru.

Petar Mirosavljević — Klenak.

*348. H M, M O R E B R E!«

Više ih se uhvati u kolo, te pjevaju slijedeću pjesmu tako, da na svaku slovku (slog riječi) stupe za korak na desno, na »hm« lupe nogom jače o zemlju, a tako i na »more bre!«

Svaki stih pjevaju dva put tako, da ga prvi put završe sa »hm,« a drugi put sa »more bre,« ovako:

Zarekla se, prirekla se, hm!
Zarekla se, prirekla se, more bre!
»Neću poći za maloga, hm!
Neću poći za maloga, more bre!«
Još je pošla za manjega, hm!
Još je pošla za manjega, more bre!
Moj se mali zavalio, hm!
Moj se mali zavalio, more bre!
Di*) je koza nogom stala, hm!
Di je koza nogom stala, more bre!
Ja sam išla, pa ga našla, hm!
Ja sam išla, pa ga našla, more bre!
Pa ga uzmem u kecelju, hm!
Pa ga uzmem u kecelju, more bre!
Pa ga metnem na ognjište, hm!
Pa ga metom na ognjište, more bre!
Prsne vatra, ožeže ga, hm!
Prsne vatra, ožeže ga, more bre!
»Jao, ženo, vatra žeže, hm!
Jao, ženo, vatra žeže, more bre!«
Ja ga uzmem u kecelju, hm!
Ja ga uzmem u kecelju, more bre!
Pa ga metnem na policu, hm!
Pa ga metnem na policu, more bre!
Skoči mačka, ogrebe ga, hm!
Skoči mačka, ogrebe ga, more bre!
»Jao, ženo, mačka grebe, hm!
»Jao, ženo, mačka grebe, more bre!«
Ja ga uzmem u kecelju, hm!
Ja ga uzmem u kecelju, more bre!
Pa ga metnem pred kućicu, hm!
Pa ga metnem pred kućicu more bre!
Tud naleti orlušina, hm!
Tud naleti orlušina, more bre!
Hiša, hiša, orlušina, hm!
Hiša, hiša, orlušina, more bre!
Nij' to tvoja piletina, hm!
Nij' to tvoja piletina, more bre!
Već je moja mužetina, km!
Već je moja mužetina, more bre!

Kad svaki stih prvi put pjevaju, idu tupkajuć na desno; a kad ga ponavljaju, kreću se na lijevo.

Na desno idući, prave veće korake, a na lijevo manje, tako, da se ipak svaki put nešto malo na desno pomaknu.

Mutimir Hugo Barkač — Ljuba.

*349. I Z P I L I N K E R U Ž E . . .

»Iz pilinke ruže,
ružovanje, milovanje,
berbečkovo danje,
lijepa Anka (N.),
Moldovanka, — »s e c«

Djeca su se uhvatila u kolo i živahno se kreću. Gornju pjesm uz naglas recituju, a kod riječi »s e c« svi se najednoč naglo spuste (čučnu). — Ovo je navlaš igra za ženske.

Mato Šajk — Sot.

*350. P I S A N I V U Z E M.

Stave se sve u kolo. Jedna mirno stoji usred kola; druge se oko nje okreću i pjevaju:

»Došal nam je lijepi pisan vuzem,
lijepi pisan vuzem;
a za njime, a za njime lijepi Đurđev dan,
lijepi Đurđev dan.
Putem haj'te, putem haj'te, praha ne vijajte!
Gorom haj'te, gotom haj'te, gore ne trgajte!
Otrgli su, otrgli su goru vu grančici;
pak su nesli, pak su nesli caru i carici.
Carica se, carica se s carem domenkuje:
»Kaj hoćemo, kaj hoćemo dela roblju dati;
a snašicam, a snašicam drobna švelca dati;
a djevojkam, a djevojkam svilu prebirati;
a junakom, a junakom brdinu kopati,
brdinu kopati;
a snašicam, a snašicam tvrde pogačice,
tvrde pogačice;
a djevojkam, a djevojkam prhke kolačice,
prhke kolačice;
a junakom, a junakom kruha hajdenaka,
kruha hajdenaka?«

Katarina Horvat, Mirko Dianić — Hlebine.

*351. BURMUTICU UZE NETKO . . .

Parni se broj učenica uhvati u kolo. Jedna stane usred kola. Ovo se okreće, a djeca pjevaju:

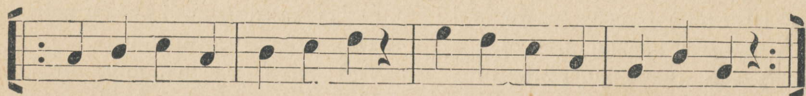
*) Di = gdje.

Bur - mu - ti - cu u - ze ne - tko, A ja šno - fat, ne-mam, šta;

Daj ju na -trag, dra - ga se - ko, Šno - fat' će - mo ti i ja.

Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, Šno - fat' će - mo ti i ja!

Burmuticu uze netko,
A ja šnofat' nemam šta;
Daj ju natrag, draga seko,
Šnofat' ćemo ti i ja.
Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha,
Šnofat' ćemo ti i ja!

Kad to ispjevaju, traži si svaka para. Koja ostane sama, mora usred kola; jer je uzela burmuticu. Tako se igra nastavlja. Ravnateljstvo djev. škole — Požega.

*352. GOLUBOVI.

Djeca se uhvate u kolo. Jedno stupi u sredinu. Kolo zapjeva:

»Gu - gu, go - lu - be! ko - ja ti ne - vo - lja«?
— Žen - ka mi po - bje - gla«. »Što ti je od - nije - la«?
— De - ve - te - ro ja - ja«. »S kim ih je po - je - la«?
— Ru - šim Pe - trom po plotu.«
»Hva - taj, hva - taj, ko - ga ti je dra - go,

Sa - mo ne - moj, ko - ga nemaš ra - do«!

Kolo se razbjegne, a ono u sredini ulovi jedno. To sad stupi u kolo i igra počme iznova.

Josip Šert — Suhopolje.

*353. MALA PTICA.

U kolu sabrane učenice izaberu jednu, koja će predstavljati »pticu«. Ta skakuće ispred ostalih okolo po kolu. I ostale se djevojčice kreću te pjevaju:

Do - le - ti - la ma - la pti - ca I sje - la mi na no - gu,

A u klju - nu no - si li - stak I od maj - ke po-zdrav mi."

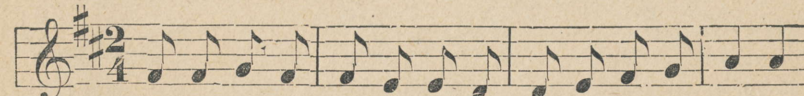
Kad izgovore riječi »na nogu«, stane ptica kojoj igračici lagano na nogu. Tada dotična, kojoj je stala na nogu, po gornjem napjevu pjeva sama:

Mala ptico, leti dalje
Sa srdačnim pozdravom;
Ne mogu te ja sprovodit',
Moram ovdje ostati.

Sad ona, koja je te retke sama pjevala, stupi mjesto one u kolo i bude »ptica«, a igra se ponavlja. Ravnateljstvo djev. škole — Požega.

*354. KOLO.

Igračice se uhvate u kolo. Jedna stane sred kola. Kolo se kreće korakom a djevojčice pjevaju:

I - gra ko lo, i - gra ko - lo, na dva - de - set i dva;
Al' da mi se, al' da mi se, po - lju - bi - ti s njo-me,

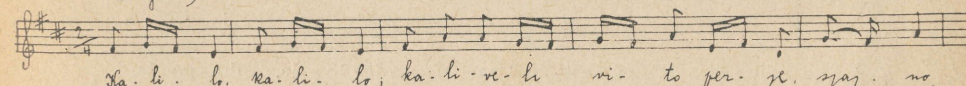
A u ko - lu, a u ko - lu lije-pa Ma - ra*) i - gra.
Vo - li - la bih, vo - li - la bih, neg ca - re - vo bla-go.

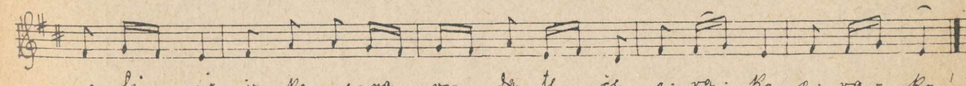
Svršivši to, klekne kolo, a ona iz sredine dođe pred koju hoće i poljubi ju u čelo. Poljubljena ide u kolo i opet se nanovo igra.

NB! Igra se i tako, da kolo ne klekne, nego samo stane, a ona iz sredine dođe k jednoj, te je ne poljubi, no samo rukama oko pâsa obujmi i s njom se jednom na mjestu okrene; što je s higijenskih razloga i bolje za školsku mladež.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

*355. KALILO.

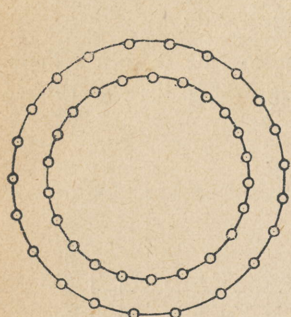

Uhvate se u dva kola; manja djeca u nutrašnje, a veća u spoljašnje kolo (Sl. 79.). U oba je kola jednak broj djece. Zatim počmu pjevat pjesmu »Kalilo« i oba se kola unaokolo jednim smjerom kreću. Kad dođu riječi na kraju pjesme »ovako, ovako« onda oba kola stanu, spoljašnje kolo izdigne ruke i prebaci ih preko unutrašnjeg kola.

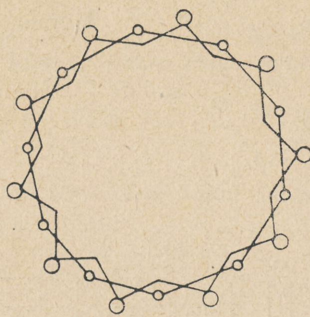
Sad tako isprepleteni (Sl. 80.) idu opet naokolo i pjevaju iz početka pjesmu »Kalilo«. Kod riječi »ovako, ovako« digne spoljašnje kolo ruke sa unutrašnjeg, a unutrašnje sad izdigne ruke, i spoljašnje se kolo sad podvuče, tako, da ruke unutrašnjeg kola dođu spoljašnjem iza leđa.

*) Ili ime koje druge djevojčice.

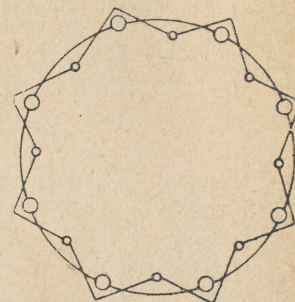
Na ovaj način ispleteni (Sl. 81.) idu sad dalje i pjevaju pjesmu iz početka i pri riječima »ovako, ovako« opet se mijenjaju, tako da na izmjence prebacuju ruke spoljašnje i unutrašnje kolo.

Sl. 79.

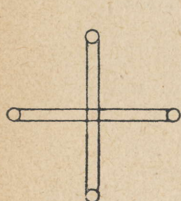

Sl. 80.

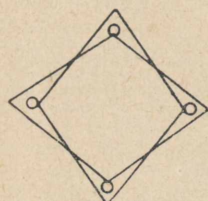

Sl. 81.

Ova se igra u nekim mjestima igra i u četvero.

Sl. 82.

Sl. 83.

Dva se para uhvate za obje ruke i stanu unakrst (Sl. 82.), pa onda idu naokolo. Pri riječima »ovako, ovako« izdigne ruke onaj par, čije su ruke gore i prebaci ih za leđa onog drugog para; time je oslobodio ruke onog drugog para, koji sad također izdigne ruke i prebaci ih prvom paru za leđa (Sl. 83.).

Tako ispleteni idu dalje naokolo i pjevaju pjesmu iz početka. te pri riječima »ovako, ovako« namjeste opet ruke, kao što su u početku bile (Sl. 81.).

(Petrovo Selo). Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу". Нови Сад, 1.894.

*355 JEŽOLE, DRAGOLE . . .

2. Pusti, ježe, prvu nogu: Ježole . . .
3. » » drugu » »
4. » » prvu ruku: »
5. » » drugu » »
6. Pusti ježe prvo uho: Ježole . . .
7. » » drugo » »
8. Ustaj, ježe, iz oranja: »
9. Otresi se od oranja: »
10. Hvataj, ježe, za ručice Ježole . . .

Djeca se uhvate u kolo. Jedno od njih sjedne, skupiv noge, usred kola. Po tom idu naokolo pjevajuć jedan po jedan redak, svaki put dodajuć pripjev: »Ježole, dragole . . .«

Prvi red zapjevaju čim dotičnik ide, da sjedne u sredinu kola. Iz ostalih se redaka jasno razabire, što čini onaj u kolu.

Kod 2. retka čim djeca zapjevaju, ispruži lijevu nogu, kod 3. r. desnu nogu, i tim redom ide dalje.

Kod 8. retka digne se, te stoji; kod 9. redka strese se, a kod 10. retka izabere si koga iz kola, i uhvativ ga za ruku, pusti u kolo, a sam se uhvati na dotičnikovo mjesto. Tako se igra po volji opetuje.

Da se dakle igra jedan put izvede, mora se ispjevati svih 10 redaka, i uz svaki redak pripjev: »Ježole, dragole . . .« Mato Šajk — Sot.

*357. KISKAČA.

Uhvate se u kolo, a jedno stane usred kola. Kolo se kreće i pjeva:

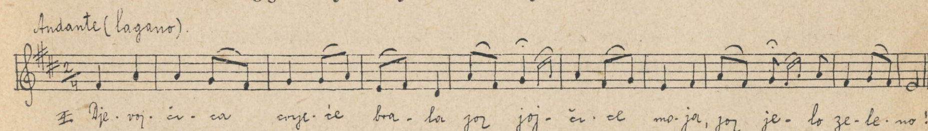
Kiskača felde,
Feldete tobe,
Anja u skesi,
Lenjeiu savi,
Termetalo terme,
Oljutago olju,
Reve ribe kismenjače
Rivo keceljac

Dok oni to pjevaju, ide ono u kolu od jednoga do drugoga i svako dirne prstom, a koje dirne onda, kad oni pjesmicu završe sa »keceljac,« s tim se uhvati, pa neko vrijeme s njim na mjestu poigra, ne okrećući se. Dok ovo dvoje igra, oni drugi svi stoje, te također onako igrajući, pjevaju:

Mastolele, marokare,
Maligore, šestokore,
Optidoboš, kontivoska,
Avojdeska, vodomeska,
Kantor nosi, te hoće.*)

Sad se ono, što je bilo u kolu, uhvati u kolo na mjesto onoga, s kojim je igralo; a ovo se šeće po kolu i radi isto. Mutimir Hugo Barkač — Ljuba.

358. DJEVOJČICA CVIJEĆE BRALA.

Uhvate se u kolo. Jedna stoji na sredini. Kolo se kreće naokolo i pjeva pjesmu »Djevojčica cvijeće brala«. Kad se pjesma ispjeva, uzme ona iz sredine drugu, da stane mjesto nje, i igra se ponavlja.

Djevojčica cvijeće brala,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Njojzi cvijetak progovara,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Ne nosi me u to kolo,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

U to kolo među' nevjeste,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Nevjeste me ružno nose,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Vazdan danas za džegama,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Kad u veče za večerom,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

One mene daju djeci,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

---

*) Pjesmica je ova vjerno pribilježena; nu značenje se tih stihova nije moglo protumačiti.

Da se djeca zabavljaju,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Već me nosi u to kolo,
joj, jojčice moja.
joj, Jelo zeleno!

U to kolo među djevojke,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Djevojke me ljepše nose,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

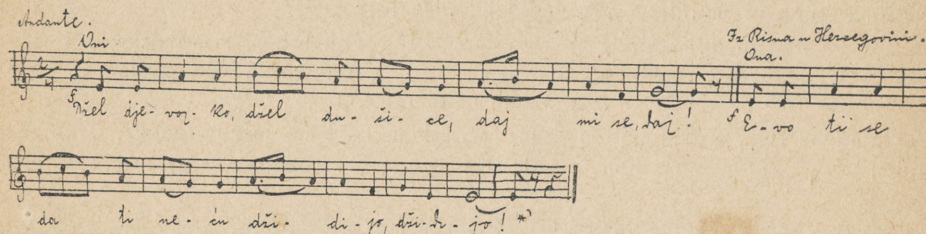
Vazdan danas za punđama,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Kad u veče za večerom,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

One mene u čašicu,
joj, jojčice moja,
joj, Jelo zeleno!

Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу“. Нови Сад, 1.894.

359. DŽEL-DJEVOJKE.

Vragoljasta i vesela djevojčica, koja vješto zna zadirkivati u druge, stane sred kola druge djece. U desnu ruku uzme ubrusac bijeli ili kakav mu drago, a u lijevu kitu cvijeća, osobito ružu ili garofil, ako ih je. Oko nje se okreće kolo, u kom djeca jedno drugo za ruku drže. Ona iz kola čas jedno čas drugo dijete u kolu udara po obrazu onom ružicom, držeći se za bok desnom rukom, te se uvija i previja pred svakim ljupko i veselo. Društvo, koje se u kolo uhvatilo, zapjeva sad jednogrlice:

One: Džel-djevojko, džel dušice, daj mi se daj!
Ona: Evo ti se dati neću, džidijo, džidijo!
One: U mene su mermer-dvori, djevojko, djevojko!
Ona: U mog baba i još ljepši, džidijo, džidijo!
Oni: Džel-djevojko, džel dušice, daj mi se, daj!
Ona: Evo ti se dati neću, džidijo, džidijo!
Oni: U mene su vrani konji, djevojko, djevojko!
Ona: U mog baba i još ljepši, džidijo, džidijo!
Oni: U mene su zlatni noži, djevojko, djevojko!
Ona: U mog brata i još ljepši, džidijo, džidijo!

Ovako sve što je na junaku, n. pr. samur-kalpak, svilen pojas, mor-dolama, britka sablja itd., a ona vazda jednako otpijeva, da se neće dati- Kad pako najpotonji put zapjevaju:

Oni: Džel-djevojko, džel dušice, daj mi se, daj!
Biraj seju premilenu, daj mi se, daj!

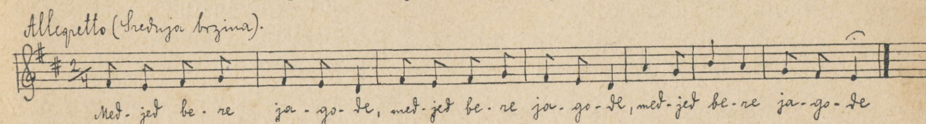
*) Biti će po svoj prilici turski napjev.

tad ona pritrči kojoj hoće igračici, uhvati ju za ruku, uvede ju mjesto sebe u kolo i zapjeva:

Ona: Evo ti se sada dadoh, džidijo, džidijo!

Fr. Š. Kuhač: »Popijevke«, III., 3. i 4.

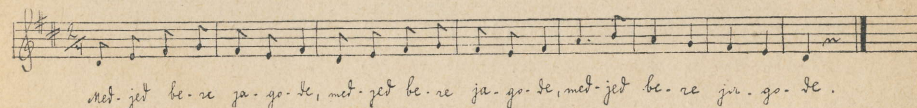
360. MEDJED BERE JAGODE.

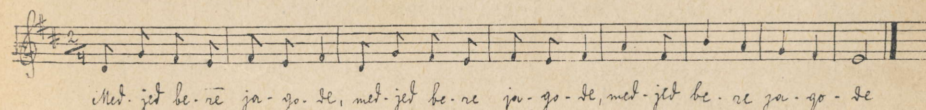
Uhvate se u kolo. Jedna stoji na sredini. Kolo se kreće naokolo i pjeva pjesmu »Medjed bere jagode.« Kad cijelu pjesmu ispjeva, onda ona iz sred kola označi jednu drugu, koja će sad ići u sredinu, i igra se ponavlja.

Medjed bere jagode
u široke mjerice.
Otud idu čauši,
pa medjeda za uši.
Medjed stane plakati,
pa se njima moliti.
Tješila ga lisica,
kurjakova sestrica:
»Nemoj, medo, plakati;
danas sutra Vidov-dan,
ići ćemo na vašar,
kupit ćemo čižmice,
na čižmice štiklice,
pa ćemo te ženiti:
uzet ćemo lisicu,
kurjakovu sestricu.«
Vrana s kuće skakuće,
hoće enga da bude;
mačka ma'če sa krova,
hoće kuma da bude;
miš pripas'o kecelju,
hoće kuhar da bude.
Kum sa krova skočio,
pa kuhara pojeo;
stanu gosti plakati:
tko će njima kuhati?

Pjeva se ta pjesma još i ovako:

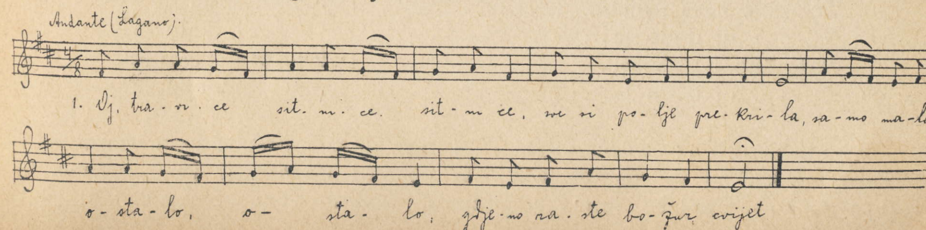

A pjeva se još ovako:

(Zemun). Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу,“ Нови Сад, 1.894.

361. OJ TRAVICE SITNICE!

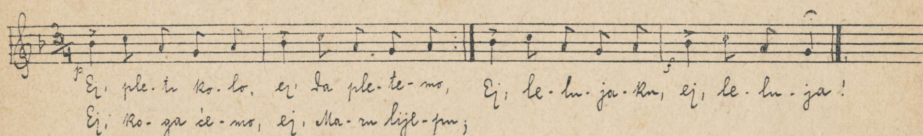
Parni ih se broj uhvati u kolo. Osim njih stane jedna u sredinu. Kolo se kreće naokolo, i pjeva pjesmu »Oj, travice sitnice;« a kad dođu na kraju pjesme riječi »oko zlatna vretena,« onda ona iz sredine priđe jednoj u kolu, uhvate se za ruke i okreću se. Koja ostane bez para, ta sad ide u sredinu, i igra počinje iz nova.

2. Pod božurom ružica,
božur ruži besjedi:
»a oj, ružo, lijep ti sam,
još da mi je tvoj miris;

3. Bio bih se previo
kano svila predena
oko zlatna vretena,
oko zlatna vretena.«

(Batajnica). — Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу". Нови Сад, 1.894.

*362. PLETER-KOLO.

Na »leluja« čučnu sve djevojčice osim one, čije se ime u pjesmi spomene. Dotična se sada okrene, te se igra opet nastavi. To biva dotle, dok ne dođe red na svaku djevojčicu da se okrene. Nakon toga držeći se čvrsto za ruke, trče u napetom okrugu, dok koja ne popusti i kolo ne rasprši.

(»Škola« V. teč.) — J. Žerav — Petrijevci.

363. OJ, DODO LE!

Djevojčice se uhvate u kolo. Jedna stane u sredinu. Kolo se kreće na okolo i pjeva pjesmu »Oj, dodo le!« Kad ispjevaju cijelu pjesmu, onda usred kola ide druga, koju ona prеđašnja označi, i igra počinje na novo.

Ide doda preko sela,
oj dodo le!
I oblaci preko neba,
oj dodo le!
Oblak brže, a mi brže,
oj dodo le!
Te orosi naše cvijeće,
oj dodo le!
Naše žito i pšenicu,
oj dodo le!

Boga moli naša doda,
oj dodo le!
Da udari rosna kiša,
oj dodo le!
Da orosi naše polje,
oj dodo le!
I pšenicu ozimicu,
oj dodo le!
I dva pera kukuruza,
oj dodo le!

Primjedba: Riječi i glas ovoj igri dječjoj uzet je iz prastarog običaja i pjesme, još kad su za vrijeme suše išle po selu dodole, u lišće obučene, te su od kuće do kuće pjevale, i onda ih polijevali vodom. Ovaj običaj se kod nas sad sve većma gubi, no iz djetinjstva znam, da sam u V. Kikindi još vrlo često gledao dodole. Ako glas dosad još nije pribilježen, neka je bar ovdje zabilježen.

(Erdevik). Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу."

INE IGRE SPJEVANJEM.

*364. PRINC IZ BAGDADA.

U čeonoj se vrsti uhvati nekoliko djevojčica za ruke. Jedna stane pred njih i ta je »princ«. Ovaj pjeva, one mu otpijevaju:

»Došô princ iz Bagdada; gdija, gdija gda«.
— Što će princ iz Bagdada? gdija, gdija gda«.
»On 'oće najljepšu djevojku; gdija, gdija gda«.
— Pa nek si izbere; gdija, gdija gda«!
»Izabrat ću ovu; gdija, gdija gda«.

To rekavši, priđe k njima, uzme jednu djevojčicu za ruku i odvede ju k sebi. Dok princ svoje pjeva, skakuće do onih i natrag; a tako čine i one, kad pjevaju. Tako princ odvodi sve jednu po jednu djevojčicu, dok na onoj strani ne ostane samo jedna. Sada ta bude princ i odvodi na isti način opet s druge strane k sebi jednu po jednu djevojčicu.

Mutimir Hugo Barkač — Gunja.

*365. TRI LONCA.

Ti djevojčice sjednu u spodobi trokuta, razmaknute međusobno 5—6 koraka, već prema broju ostalih djevojčica-igračica. Ostale se sve uhvate rukama u kolo, te šeću između one tri i pjevaju. Šeću se tako, da su dvije od one tri u kolu, a ona treća izvan kola. Ove tri su »lončići.«

Kako lončići sjede i kako se kolo oko njih kreće, pokazuje slika 84.

Sl. 84.

Točke su lončići, a zavojnica one u kolu. Šetajući pjevaju ove u kolu:

Od tri lonca do četiri bob se zeleni,
bob se zeleni.
A tko ga je posijao, te se zeleni,
te se zeleni?
Posijala lijepa Anka*), te se zeleni,
te se zeleni.

A tko ga je zalivao, te se bokori,
te se bokori?
Zalivala lijepa Dara**), te se bokori,
te se bokori.
A tko ga je okopao, te se razvija,
te se razvija?
Okopala lijepa Smilja***), te se razvija,
te se razvija.

Kad to ispjevaju, uhvate se lonci u kolo, a loncima budu druge tri iz kola. — Lonci su uvijek manje djevojčice.

*) Uvijek pjevaju po jednu onu, što je lonac.
**) Dara je drugi lonac
***) Treći lonac.

*366. PRINCEZ BALTAZAR.

Djevojčice se razdijele na dvije jednake stranke, koje stanu jedna prama drugoj. Zatim stupa jedna strana, pjevajuć:

— Došao princez Baltazar.«
Druga strana otpijeva: »Što će princez Baltazar?«
Prva: »On hoće najljepšu djevojku.«
Druga: »Pak neka si izabere!«

Sada iz prve stranke izide jedna djevojčica, te pred koju iz druge stranke ona stane, s tom se zamijeni za mjesto.

Josip Šokčević — Vrpolje.

*367. EJA, DUNDA, EJA!

Djevojčice se poredaju u dvije bočne vrste. Dvije se uhvate za ruke i stanu pred njih. One pjevaju, a ove im dvije otpijevaju:

I.	Eja,	dunda,	eja,	je li trden taj vaš most?	eja,	dunda,	eja!
II.	»	»	»	trden, trden kano kost,	»	»	»
I.	»	»	»	puščajte nas črez njega,	»	»	»
II.	»	»	»	kaj nam dara dajete?	»	»	»
I.	»	»	»	crnooku djevojku,	»	»	»
II.	»	»	»	zna li speći, skuhati?	»	»	»
I.	»	»	»	bolje, bolje, nego vi,	»	»	»
II.	»	»	»	lažite si sâmi vi,	»	»	»
I.	»	»	»	podignite ručice,	»	»	»

Ove dvije dignu ruke; ostale trče ispod ruku im, a one si sustave posljednje dvije, i tako dalje, dok ne ostanu samo dvije. Tad se igra opetuje.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

*368. POSLÔ NAS JE NAŠ VOJVODA . . .

Dvije djevojčice stanu podaleko od ostalih, koje stoje u dvije bočke vrste. One dvije pridu k njima, stanu pred njih i pjevaju:

I. Poslô nas je naš vojvoda,
I vojvodski nasandžija,
Da nam date lepu Asnu,
I uz Asnu devojčicu,
Ime Domine.

One im odgovaraju:

II. Vi idite, te idite,
Ne dobite lepe Asne,
Ni uz Asnu devojčice,
Ime Domine.

Nakon toga odgovora one dvije odu, vrate se i opet pjevaju:

I. Poslô nas je naš vojvoda,
I vojvodski nasandžija,
Da nam date lepu Asnu,
I uz Asnu devojčicu,
Ime Domine.

II. Vi idite, te idite,
Prosite si lepu Asnu,
I uz Asnu devojčicu,
Ime Domine.

I. Poslô nas je naš vojvoda,
I vojvodski nasandžija,
Da nam date lepu Asnu,
I uz Asnu devojčicu,
Ime Domine.

II. Vi vidite, te idite.
Zemite si lepu Asnu,
I uz Asnu devojčicu,
Ime Domine.

One si dvije od onih drugih odvedu jednu djevojčicu, ostave ju na strani, pa takim načinom odvode jednu po jednu, dok na protivnoj strani ne ostanu samo dvije, koje tad rade isto tako.

Radoslav A. Vojnović — Velika Trešnjevica.

*369. »URODILA VIŠNJIČICA . . .«

Poredaju se u dva reda, koji stanu jedan prama drugomu. Prvi red pjeva, a drugi otpijeva

»Urodila višnjičica; rode moj, rode!«
— Od koliko urodila; rode moj, rode?!«
»Od petero, od šestero; rode moj, rode!«
— Ponajviše devetero; rode moj, rode!«
»Mi se vama poklanjamo; rode moj, rode!«
— Mi ćemo vas preletiti; rode moj, rode!«

Kad prvi red pjeva, šeće se laganim korakom do drugoga; kada pjeva drugi red, primiče se ovaj polagano k prvomu, te pošto mu je blizu došao, vraća se natrag. Tako čini i prvi red.

Mutimir Hugo Barkač — Gunja

*370. »ČUVA BABA« . . .

Jedna bude »baba«, koja tobože čuva svoje guščiće, a podalje stoji u hrpi nekoliko djevojčica, koje su njene »snašice«. Ona hoda malo podalje, kao da zbilja čuva guščiće, a one pjevaju:

Čuva baba sve svoje guščiće, ajaoj!
Sve svoje guščiće.
Legla baba, da malo prospava, ajaoj!
Da malo prospava.
Puče puška, nesta babi guska, ajaoj!
Nesta babi guska.
Usta baba, a guščićâ nema, ajaoj!
A guščićâ nema.
Ona ide k svojim snašicama, ajaoj!
K svojim snašicama.
Ne bi l' joj se koja nasmijala, ajaoj!
Koja nasmijala.
Nasmija se najmlađa snašica, ajaoj!
Najmlađa snašica.

Pjevajući tetoše se amo tamo. Kod riječi: »Ona ide . . . . ne bi l' joj se koja nasmijala«, ide zbilja baba od jedne do druge sa smiješnim izrazom lica, è da bi se koja zaista nasmijala. Koja se nasmije ona je pokrala guščiće i ona mora biti »baba.«

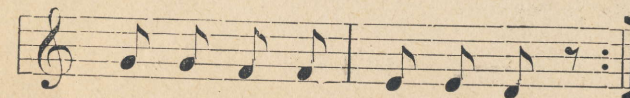
Mutimir Hugo Barkač — Ljuba.

*371. SJEDI DIJETE NA KUĆI.

Igračice se uhvate u kolo. Svaka ima svoga para. Kolo pjeva:

Sje-di dije-te na ku - ći,
U svi - le-noj pa-pu - či;
Sjedi, gri - ze ja- bu - ku,
U - je de se za ru - ku,
Jao, jao, ru - či - ce

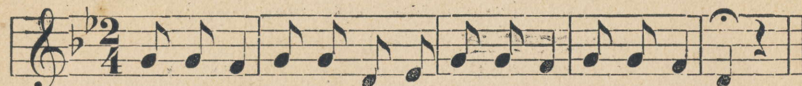
I dje - ti - nja du - ši - ce!

Kod riječi: »ujede se za ruku« okrenu se parovi tako, da jedna drugoj gleda u lice. Tako okrenjeni pljeskaju svi rukama i pjevaju: »Jao, jao, ručice!« Tad se

okrenu nazad, brzo se rukama podboče o bokove, te završe pjesmu: »I djetinja dušice!« Da capo.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin

*372 KALOPER-PERO, JELO!

Ko - lo - per pe-ro, Je - lo! Ka - lo-per pe ro, Je - lo!

Djeca se uhvate za ruke u dva odjela. Oba se odjela stave jedan spram drugoga u povoljnom razmaku. Obično na 15—20 m. Zatim pjeva prvi odjel:

I. odjel: Kaloper-pero, Jelo; kaloper-pero, Jelo!«
II. » — Što kličeš, vičeš, Jelo; što kličeš, vičeš, Jelo?«
I. » »Otvaraj vrata, Jelo; otvaraj vrata, Jelo!«
II. » — Što će ti vrata, Jelo; što će ti vrata, Jelo!«
I. » »Da vojska prođe, Jelo; da vojska prođe, Jelo!«
II. » — Čija će vojska proći; čija će vojska proći?«
I. » »Stipana bana, Jelo; Stipana bana, Jelo!«

Pjevajuć posljednji redak, trči cijeli i jedan i drugi odjel, držeć se za ruke; u sredini se mimoiđu. Sad opet ovi drugi počimaju pjevati, a oni, što su prvi put počimali, sada odgovaraju.

Tako se ta igra po volji može produljiti.

Mato Šajk — Sot.

*373. NAŠE KOLO VELIKO . . .

Na - še ko - lo ve - li - ko, ve - li - ko.

Ova je igra posve slična predašnoj. Djeca se uhvate u istom razmaku u dva odjela, te se jedni k drugima okrenu.

I. odjel počima: »Naše kolo veliko, veliko!«
II. » odgovara: — A naše je maleno, maleno!«
I. » » »Mi imamo djevojak*), djevojak.«
II. » » — Dajte nama djevojak', djevojak.«
I. » » »Mi ne damo djevojak', djevojak!«
II. » » — A mi ćemo na silu, na silu!«
I. » » »Sila Boga ne moli, ne moli!«
II. » » — Petar vrata otvori, otvori!
I. » » »Sad moj baća večera, večera!«
II. « « — Na tanjiru šećera, šećera!«

Pjevajuć posljednji redak, trče oba odjela; u sredini se mimoiđu. Sad počima pjevati onaj odjel, koji je prije odgovarao.

Trajanje igre je povoljno.

Mato Šajk — Sot.

*374. E R B E R E Č K E.

Igrači se razdijele na dvoje. Jedni i drugi stoje u čeonoj vrsti, držeć se čvrsto rukama, te okrenuti jedni k drugima, pjevaju:

*) Mjesto: djevojakâ.

Prvi: Naše kolo veliko, veliko; naše kolo.
Drugi: A naše je još veće, još veće; a naše je.
Prvi: Dajte nama djevojku, djevojku; dajte nama!
Drugi: Mi ne damo djevojke, djevojke; mi ne damo.
Prvi: Mi ćemo ju na silu, na silu; mi ćemo ju.
Drugi: Sila Boga ne moli, ne moli; sila Boga.

Sad se od prve strane prama onoj drugoj zatrči igrač, koji nastoji, da svojim tijelom prekine lanac, t. j. da rastavi ruke onih drugih. Učini li to, vodi na svoju stranu manji dio rastavljenih; ako ih ne rastavi, onda ostaje on na protivničkoj strani kao taoc. Sada trči jedan s druge strane, i tako se izmjenjuju sve dotle, dok god se jedna strana ne prevede k drugoj.

Milan Popović — Budinci.

*375. I G R A K O L O.

Učenice stoje u polukrugu, držeć se za ruke. Dvije stanu njima naproti, daleko 10—12 koračaja, te pjevaju:

»S kem je nas manje s tem je vas više; poštelo nam se lijepih divojkâ;
drago nam je, lijepo nam je; lijepo nam je, drago nam je;
hodi sim Anice!« (ili koje drugo ime u
kolu nalazeće se djevojčice).

Pozvana djevojčica stupi iz polukruga k onima dvjema, te se primi s njima za ruke. One u polukrugu pjevaju:

»Ter si poskoči! lijepo nam je, drago nam je«.

One dvije sa pridošlom trećom:

»S kem je nas manje, s tem je vas više«; itd.

Tako redom, dok u polukrugu ostanu samo dvije djevojke. Ove tad pjevaju:

»Naše kolo veliko, veliko«.
Ostale otpijevaju: »Jošte naše povekšé, povekše«.
One dvije: »Podajte nam to jedno, to jedno«!
Ostale: »Mi ne damo ni jedno, ni jedno«.
Dvije: »Mi pod silu zememo, zememo«.
Ostale: »Sila Boga ne moli, ne moli«.
Dvije: »Zakaj vam ga ne moli, ne moli«?
Ostale: »Zarad vaša divoja, divoja«.
Dvije: »Spunul vjetar spod gore, spod gore«.
Ostale: »Otprete nam ta vrata s tabora«!

Sada ove dvije podignu ruke, ispod kojih prolaze ostale, držeć se jedna drugoj za opravu. Zadnje dvije budu obustavljene. Ostale se postave u polukrug, držeć se za ruke, te igra počima ponovno.

Ivan Majnarić — Novigrad.

*376. C A R I B A N.

Djevojčice se razdijele u dvije hrpe. U jednoj su samo dvije, a u drugoj sve ostale. Hrpe se jedna od druge razmaknu na 15—20 koračaja. Obje si hrpe pjevaju i otpijevaju ovim redom:

Što je nas ma-nje, to je vas vi-še; la - do naj je, dra - go nam je

Ostale:	Ako nas više, kaj se vam hoće? lado naj je, drago nam je.
Prve dvije:	Poštelujte (poštujte) nas lijepe deklice; lado itd.
Ostale:	Imenujte, kaj ji je ime; lado itd.
Prve dvije:	Njoj je ime lijepa (Marica, Jelica . . . .); lado itd.

Kod riječi »Njoj je ime lijepa . . .« priskoči imenovana djevojka k prvima dvjema, i pjesma počme iz nova. To se opetuje tako dugo, dok iz velike hrpe sve djevojčice, osim samo dviju, nisu uskočile k prvima dvijema djevojčicama.

One dvije djevojčice, što su ostale, stave se jedna prama drugoj, pruže si međusobno ruke i dignu ih u vis. Jedna od njih je car, a druga ban; no toga ne smiju znati ostale djevojčice. Ove se postave jedna za drugu, pak obuhvativ svaka svoju prednju drûgu rukama oko pojasa, prolaze, pjevajuć bud koju pjesmu, ispod rukû cara i bana. Posljednjoj djevojčici zakrče car i ban put, upitav ju: hoće li k lijevoj ili desnoj djevojčici? Ova si odabere koju hoće i stane joj za leđa. I drugi put i treći put prolaze djevojčice, pjevajuć, ispod ruku onih dviju, i to tako dugo, dok se sve ne priključe bilo k lijevoj ili k desnoj djevojčici. Sad se istom kaže, koja je car, koja li ban. Sve carske djevojčice kleknu na zemlju u dva reda (špalir). Banske djevojčice moraju pet puta kroz te redove trčati, a carske ih rukama po leđima lagano udaraju.

Kvirin Broz — Gola.

*377. POSLALA ME MILA MATI . . .

Veselo.

Po - sla - la me mi - la ma - ti u li - va-du cvije-će bra - ti
Ia - ne o - doh cvije-ća bra - ti već ja o-doh 'la - do - va - ti

keć, keć, ke - ći - ke, sit-ne ri - be mle - či - ke!

Djeca se uhvate u kolo i okrećuć se pjevaju gornju pjesmu. Kod riječi »keć, keć . . .« uhvate se obim rukama o bok; a kod riječi »sitne ribe . . .« jedan put se svako okrene. Zatim se opet pjeva od početka.

Mato Šajk — Sot.

*378. MLAĐAN KOVAČ KUJE . . .

Umjereno.

Mla-đan ko-vač ku - je, mla-đan ko - vač ku - je!

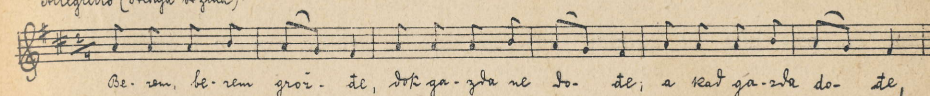
Dvoje: »Mlađan kovač kuje, mlađan kovač kuje!«
Svi: — Zašto sam on kuje, zašto sam on kuje?«
Dvoje: »Jer on druga nema, jer on druga nema!«
Svi: — Traž', kovač', si druga; traž', kovač', si druga!«
Dvoje: »Gdje ću ga tražiti, gdje ću ga tražiti?«
Svi: — Gdje je tebi drago, gdje je tebi drago!«

Djeca su se uhvatila u kolo. Dvoje, uzam dva drvceta ili dvije šibice, uđu u kolo i držeć šibice unakrst, počmu pjevati prvi redak. Čim su svršili, pjevaju »svi« drugi redak. Zatim opet ono dvoje, i tako dok ne ispjevaju cijele pjesme.

Kod posljednjeg »gdje je tebi drago« priđe jedno od onih, što su u kolu, i izabere si koje iz kola, a samo se uhvati na dotičnikovo mjesto. Drugi put bira opet drugo od onih što su s početka bili u kolu. I tako izmjenice redom.

Mato Šajk — Sot.

*379. BEREM, BEREM GROŽĐE.

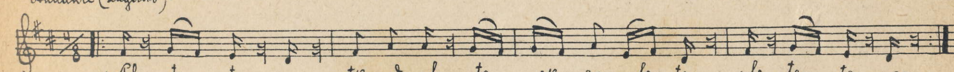

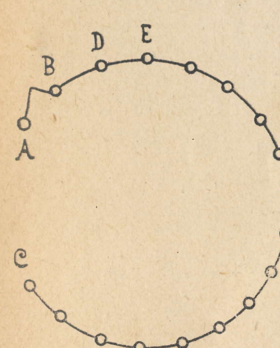
Jedna djevojčica sjedne. To je gazda. Ostale se skupe u gomilu i stanu blizu nje, sagnu se i rukom čine, kao da čupaju travu, pjevajuć uz to pjesmu »Berem, berem grožđe.« Kad dođu riječi »a kad gazda dođe,« onda gazda ustane, a one se pripravljaju za bijeg i u tome dovrše pjesmu. Gazda ih onda stane vijati, i ako koju uhvati, onda ta bude gazda; ne uhvati li ni jedne, mora ona ponovno biti gazda, i tako se igra opetuje.

(Golubinci). — Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу". Нови Сад, 1.894.

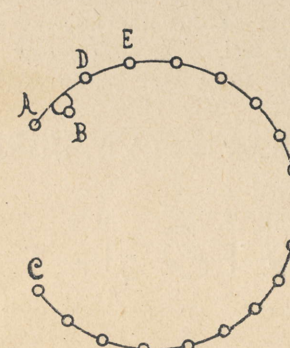
*380. PLETEN TANAC.

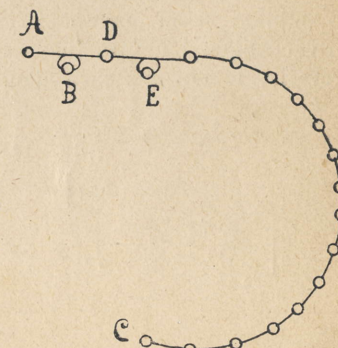
Uhvate se za ruke i stanu u okrug, ali ne sastave kola. **A** i **B** dignu ruke, a **C** vodi cio red, koji se ispod izdignutih ruku provlači, pjevajući pjesmu »Pleten tanac«, i neprestano samo prvu kiticu ponavljajući. Kad je cio red prošao, onda **B**, koja ne prolazi, okrene se tako, da joj se ruke prekrste.

Sl. 85.

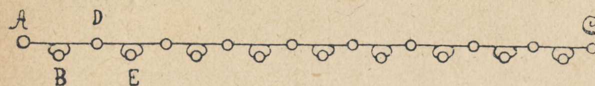
Sl. 86.

Sl. 87.

Zatim **D** i **E** izdignu ruke i **C** sad tuda vodi cio red. Kad svi prođu, onda D ostane opet tako, ko što je prije bio.

Tako dižu ruke sve dvije i dvije, koje su na redu, a **C** vodi red sve do kraja dok se ne ispletu i za sve to vrijeme pjeva se prva kitica pjesme. Kad je cijeli red ispleten, onda izgleda kao u slici 88.

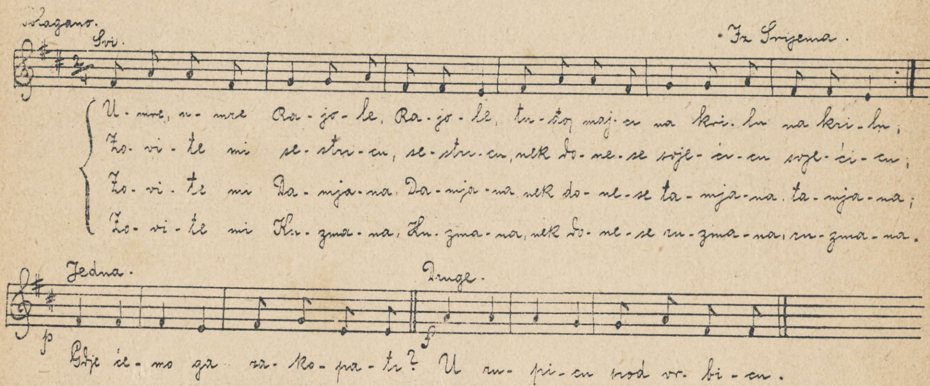

Sl. 88.

Sad tako ispleteni svi izdignu ruke toliko, koliko mogu, i počmu pjevati drugu kiticu pjesme, a **C** se sagne, provlači se ispod izdignutih ruku prema **A**, pa vuče za sobom cio red, dok se svi ne otpletu i onda stanu opet onako, kao na slici 85., pa igra počinje iz nova.

(Đurđevo) Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу. Нови Сад. 1894.

381. P O G R E B.

Ovu igru izvode ljetom i to same djevojke. Najprije vuku slamke, koja će prva biti »mrtvac.« Koja je najdužu slamku izvukla, legne u travu nauznak, sklopi ruke, zažmiri, te se pričinja mrtvom. Ostale djevojke raziđu se na tri dijela: prve kite mrtvaca cvijećem i travom, druge pjevaju, a treće nariču (plaču, jauču). Ove posljednje proste su od svakog posla pri mrtvacu, te ne moraju ni mrtvaci biti. Kada su pjevačice otpjevale osam stihova pjesme, pita jedna tihim glasom: »Gdje ćemo ga zakopati?« a druge odgovore (dakako pjevajući): »U rupicu pod vrbicu.« Iza toga lati jedna mrtvaca za noge, druga za glavu, kao da ga hoće u grob nositi, no u tome skoči mrtvac i potrči za djecom, koja se razbjegnu kud kamo. Koje mrtvac stigne i uhvati, ono mora leći, te se igra počme na novo. Ako bi se mrtvac prevario, te uhvatio naricaljku, to mora opet on mrtvacem biti.

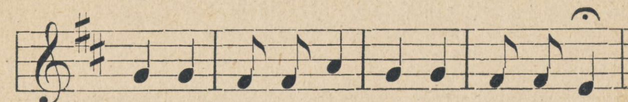
F. Š. Kuhač: »Pjevanka.«

382. DOBAR VEČER, GOSPO!

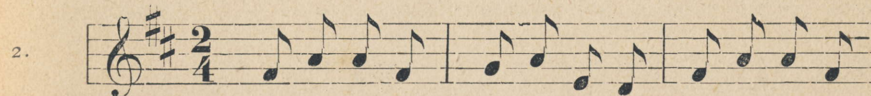

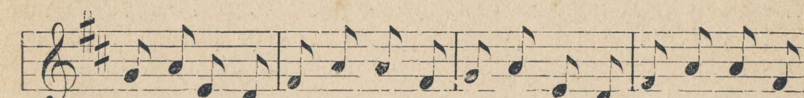
da nam da - te lije - pu Zor - ku i nuz Zor - ku kondir vina

i o - gle - da - lo o - gle - da - lo

2.

Vi od - la - s t e, mi - li sin - ci, mi - li sin - ci

voj - vo-din - ci. ne da maj-ka lije - pe Zor-ke, i nuz Zor - ku

kon-dir vi - na i o - gle - da - lo i o - gle - da - lo.

3.

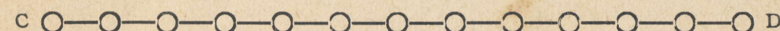
Il' nam daj-te il' ne daj-te, Zor-ka će nam

sa-ma do - ći; E - vo do - la - zi, e - vo do - la - zi.

Uhvate se za ruke i stanu u dva suprotna reda (Sl. 89.). Red **A B** dođe pred **C D** od prilike na dva koraka blizu i klekne, te pjeva pjesmu »Dobar večer, gospo« sve, što je pod 1 napisano. Kad ispjeva, onda ustane.

Sl. 89.

Sad red **C D** pjeva nastavak ove pjesme, što je ovdje pod 2 napisano i što počinje riječima »Vi odlaste, mili sinci« i ispjeva cijeli.

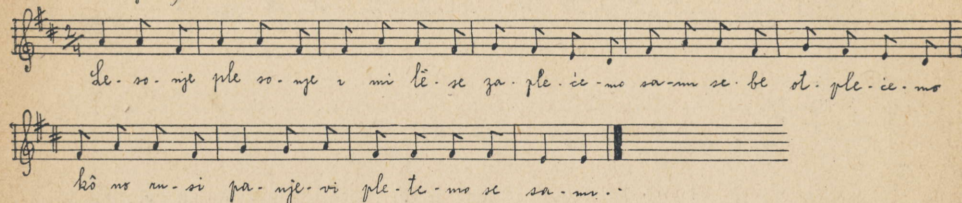
Onda red **A B** opet klekne i pjeva nastavak pjesme, što je ovdje pod 3 napisano, koji počinje riječima »Il' nam dajte, il' ne dajte,« pa kad ga ispjeva, onda

ustane i ide na svoje mjesto, a sa sobom vodi iz reda **C D** Zorku (ili onu, na koje je ime pjevano.)

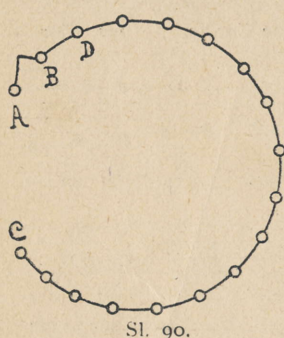
Poslije počinje igra iznova, samo s drugim imenom.

Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу“. Нови Сад, 1.894

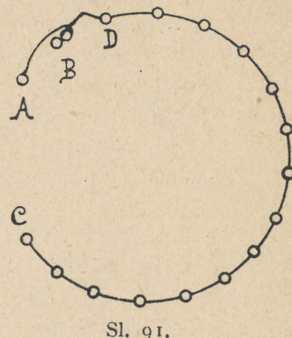
*383. LESONJE, PLESONJE.

Uhvate se u okrug, ali ne sastave kola (Sl. 90.). **A** i **B** izdignu ruke, a **C** vodi cio red i podvlači se tuda, pjevajući pjesmu »Lesonje, plesonje«. Kad svi prođu, onda se **B** okrene, neprestano držeći **A** za ruku, tako, da joj **A** dođe iza leđa, a

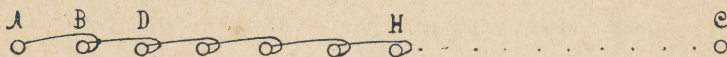

Sl. 90.

Sl. 91.

ruka joj dođe preko ramena (Sl. 91.). Onda izdignu **B** i **D** ruke i sad se tuda provlači **C** sa cijelim redom. Tako ide dalje, dok se svi ne ispletu. Kad su ispleteni, izgleda red kao u slici 92.

Sl. 92.

Sada se **C** pusti iz reda i stane pred ovaj, te okrenuvši se čitavomu redu, pita prvu (Sl. 92. **H**) pokazući na zemlju: **C.** »Šta je to«? **H.** — Zemlja«. **C.** »Šta je gore«? (Pokazuje gore). **H.** — Nebo«. **C.** »Šta je na nebu«? **H.** — Stol«. **C.** »Šta je na stolu«? **H.** — Zastirač«. **C.** »Šta je na zastiraču«? **H.** — Boca vina«. **C.** »Tko ju prevalio« **H.** — Anđeo s desnim krilom«.

Čim se koja za to vrijeme nasmije, odmah izlazi iz reda i stane onoj, koja pita, iza leđa. To su đavoli, a one, koje se ne nasmiju, ostaju u redu i to su anđeli.

Oni, što joj stoje za leđima, dakle đavoli, glede, da bude što više đavolâ, te za vrijeme, dok ona pita, prave licem i rukama razne smiješne pokrete, ne bi li koju nasmijali.

Da li je koja anđeo ili đavo, doznaju još i mjerenjem, i to kažu »mjere đavole«. Dvije se uhvate za obje ruke, a one im ostale redom liježu na ruke. Koja se za to vrijeme nasmije, to je đavo; ostale su anđeli.

(Ruma). Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу“. Нови Сад. 1.894

384. L U T K A.

2. Tiho sad sjedi,
mirno me gledi,
lijepa, čista opravica
suši ti se na ljestvica';
tiho sad sjedi, itd.

3. Lutko moja sad,
ne smiješ bjegat;
opravicu ti već gladim,
željezom je ne opalim —
lutko moja sad itd.

4. Lutkice draga,
Već sam gotova!
gle ti tvoje opravice,
crvene kô ružičice,
(i pregačice, draga lutkice!)

Djevojčice ustanu, te počmu pjevati. Odmah kod prve slovke polože tobož lutku na lijevu stranu klupe preda se, te prostiru po klupi i sapune rublje, peru, pregledaju, glavu krećuć sada k lutci, sada na rublje. Kod »ne mogu s tobom igrati« ljubezno poglede lutku i niječno zavrte glavom, revno dalje peruć. Uz drugu kiticu odmah s početka rublje se žmiče, uz »lijepa čista opravica« sve djevojčice obrnu se desno (lijevo) rublje tobož rastresajuć, dižu ga u vis sve to većma, dok stoje na prstima pa rukama prostiru rublje po užetu. Kod »suši ti se na ljestvica« mora biti rublje već prostrto, samo ga djevojka rukama ravna, glavu pako skrene nazad, nasmješkujuć se lutki, i govoreć joj refrain: »tiho sad sjedi« i t. d. Uz posljednju se kiticu uzme rublje s užeta, prostre na klupu, škropi, savija, pa opet razvije, desnicom uzme željezo (gladilo). Sav se taj posao mora točno izvesti do: »opravicu ti već gladim« tako, da se tekst pjesme sasma slaže sa činom. Cijelom trećom kiticom i u četvrtoj do »Lutkice drage« djeca neprestance oponašaju glađenje rublja, izmjenice ga škropeć, pa tu i tamo rukom tobožnje nabore ravnajuć, ozbiljno glede svaka u svoj posao, nemareć ni lijevo ni desno za susjedu si. Kod »već sam gotova« odloži se gladilo na stranu (moraju ga sve na istu stranu položiti, kako su se već prije bez pjesmice u tom vježbale), pa kod »gle ti tvoje opravice« diže djevojčica opravicu, gledeć onamo, gdje joj lutka sjedi, milo se smiješeć: Kod »i pregačice« položi sve pred lutku, a kod »draga lutkice«, ljupko se k njoj nakloni. Sve svrše djeca praznih ruku; nu mogu također čisti rubac prostrijeti preda se, prati ga, žmikati, itd.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

385. KOLOVRAT.

Laktom lijeve ruke podupru se djeca o pojas, prste pruže, a hrptom ju obrate prama učiteljici; desnom rukom uzimlju s te tobožnje preslice žice lana, frču ga te omataju oko vretenca. Čas do časa dotaknu se kažiprstom desnice doljne usnice; navlažile su, naime, prst, pa pomno predu dalje, pjevajuć uz to: »Kolovratom vrtimo.« Osam do deset učenica uhvate se u kolo, obrate se licem u bok desno, pa se po taktu njihajućim dvostrukim korakom vrte i rukama pomahuju istim pravcem. Pjevaju do »tanke niti predemo.« Kod »tanke niti na platance, hitro sad se žurimo« (opetuje se), promijene korak dvostruki u korak poskočni i hitro se vrte, dok pjesmica traje. Ako se igra opetuje, vrti se kolo opet na protivnu stranu lijevu. Kada su se djeca već posve uvježbala, načini se dvostruko kolo ovako: šest većih djevojaka uhvati se u kolo (nutarnje), 8—10 manjih načine kolo naokolo prijašnjih. Nutarnje se kolo vrti lijevo, vanjsko desno. Koje su za igre u klupi, predu, dok na nje ne dođe red, da idu u kolo. Kada je dovoljno prostora, da se sva djeca mogu uhvatiti u kolo, onda 2 ili 4 stoje posred, namješćene unakrst, rukû zakvačenih, pak se vrte na mjestu, polaganije od vanjskoga kola. Marija Fapkovićka — Zagreb.

Bez igračaka (sprava).

TRKALICE I HVATALICE.

*386. PROŠICE.

Više djevojčica uhvati se u kolo, raširiv ruke. Jedna stane u kolo, a druga njoj naproti izvan kola. Ona izvan kola moli onu u kolu: »Daj mi prošice!«

Ona iz kola odgovara: »Nosim vodu.« Prva stane između druge dvije učenice i moli: »Daj mi prošice!« Druga stane isto tako i odgovori: »Mijesim.« Prva između treće dvije itd. i moli: »Daj mi prošice!« Druga: »Mećem u peć.« Prva: »Daj mi prošice!«; druga: »Ogledam.« Prva: »Daj mi prošice!«; druga: »Vadim.« Prva: »Daj mi prošice!«; druga: »Mećem u hambar.« Prva: »Daj mi prošice!«; druga: »Došla baba, pa poglabala, tebi nije ostavila.«

Sad prva progoni drugu, dok je ne uhvati.

Tad idu druge dvije. Ivan Crnko — Stara Gradiška

*387. ŠTA ĆEŠ U MOJOJ BAŠĆI?

Djevojčice se uhvate u kolo, i uzdignu ruke. Jedna stane u kolo, a druga izvan kola. Prva je mati, druga otac. Ovaj pita:

»Šta ćeš u mojoj bašći? — Da berem cvijeće.« »Tko te poslao!« — Otac i mati.« »Tko ti je otac?« — Ovo« i pokaže koje hoće dijete u kolu. — »Tko ti je mati?« — »Ovo« i pokaže u kolu drugo dijete.

Čim je mati pokazala svoju mater, t. j. ono drugo dijete, bježi po kolu i izvan kola, a otac ju ganja. Kad ju uhvati, stanu njih dvoje u kolo, a u igri ih zamijeni novi otac i mati. Vaso Milutinović — Beška.

*388. PILIĆI.

Poreda se mnogo djevojaka tako, da zadnja drži svoju prednju kod boka za suknjicu, ili ju obuhvati obim rukama, i to čvrsto ispod grudiju. Tako tvore prednje dug lanac ili povorku. Najveća i najjača postavi se povorci na čelo. Ova je kvočka, pak zove: »Kok, kokoko!«

Pilići se straga oglase: »Pi, pi, pi—pi, pi—i—i!«

Sada se druga djevojka, — a ta je »lisica« — sve polagano šulja te šulja, tobože tajno i nevidljivo od nekuda, iz kakova zakutka. Kada se tako došulja do kvočke, čučne i progovori:

»Kop, kop jamicu! kop, kop jamicu!« — I držeći u desnici grančicu ili kakovu trijesku, čini se kao da kopka.

Pilići umuknu, a kvočka pita lisicu: »Čemu si došla?« — Da kopam jamicu« »A čemu ti jamica?» — Za vatru.« »Čemu ti vatra?« — Za krop.« »A što ćeš s kropom?« — Trebam ga za piliće.« »Za čije piliće?« — Za tvoje.« »A što su ti krivi?« — Pozobaše mi tri (povoljice) vagana pšenice.«

U to lisica skokne i trči za pilićima, da ulovi koje. Kvočka pako drečeći razmahuje i krîli rukama na sve strane, da tobože obrani piliće od nasilja drzovite lisice. — Buduć se cijela povorka čvrsto drži kvočke, ova ne može bježati, — pilići pako, vičući i smijući se, ugiblju se simo i tamo, ali se i neprestano drže zajedno, te ne puštaju brižljive svoje kvočke.

Hoće se dobrahna napora i skakanja, dok lisica dospije uzmaknuti krilima kvočke te ugrabiti po koje pile, pa bilo i dvoje i troje najednom. — Ukradene, pravo — otete, piliće lija hitro odvede za koji grm ili dub žureći se, da pohvata i ostale, što i čini tako dugo, dok odvede cijelu povorku. Sada ostane samo kvočka, koja zove lisicu za sutra k sebi u goste; nu njoj nije u glavi gozba, već snuje, kako bi se osvetila lisici. — Lisica iščezne.

Sada ide kvočka k djevojčicama, što su prije bile pilići, a sada imaju biti psi, pak im kaže:

»Sada ću vas zatvoriti u tu komoricu,« — pak istodopce vrti grančicom naokolo, kao da je to ključ; zatvoriti ću vas, da vas lisica ne vidi« — i u to baci im grančicu, tobožnji ključ, kroz prozor. »Provirkujte kroz ključanicu; doći će lisica k meni u goste. Čim opazite, da će srknuti treću žlicu juhe, a vi u to svi složno van, pak ju razderite.«

Psi se zgure te šute, a kvočka se šeće vani, razgledavajući na sve strane. — Eno lije, gdje se puteljkom oprezno šulja. Kvočka prihvati njezin pozdrav, te joj poda žlicu. Lija srkne jednom, pak još jednom; ali kada zagrabila treći put te da će srknuti: izlete djevojke iz svoga zaklonka te nagnu lajati.

»Ham, ham, bam!« pak čupaj liji jedna suknju, druga pregaču, treća i ostala trgaj i vuci gdje koja može, a to sve uz neprestano hamakanje, tako dugo, dok je ne zadave.

I samo se kaže, da ju čupaju i dave u šali i sa smijehom, te se tako razigrane, a borami i umorne, oslobađaju nesretnoga gosta. Marija Fapkovićka — Virovitica.

*389. LIJA I PILIĆI.

Jedna djevojčica predstavlja tetu liju time, da sjedne posred kruga, što ga prutićem narišu u pijesku. Druge načine povorku, uhvativši jedna drugu za pojas. Najstarija vodi ih kano koka piliće svoje i pri tom pjeva:

Kuku meni, tužna ja, Odnese mi pijevca dva.

Sad to opetuje druga, pa treća, dok je otpjevala cijela povorka. Na to se otpute teti liji, a koka propitkuje: »Šta radiš, teto lijo?« — Ložim vatru.« »A čemu, teto?« — Da mi voda zakipi.« »A šta će ti voda?« — Da si skuham dva pijevca.« »Odakle ti pijevci?« — Iz tvoje kuće.«

Kod zadnjih riječi skoči lija, pa stane loviti te kokine piliće, koji se razbjegnu na sve strane . . . Ulovljeno pile mora da bude lija.

Jelica Belovićeva: „110 igara za mladež.«

ŽMIRKE I SKRIVAČA.

Zvjezdicom *) označene igre u odsjeku »Igre za dječake«, skupina »Igre bez sprema«, »Igre žmirke i skrivača«.

OPONAŠALJKE.

*390. LISICE I KOKOŠI.

Sastave se u kolo. Najstarija djevojčica stupi u kolo. Druga joj — u kolu najviša — zapovijeda:

»Lisico, umivaj se!« »Lisico, obuvaj se!« »Lisico, češljaj se!« »Lisico, oblači se!« »Lisico, pasi!«

Ona prividno sve čini, što joj se nalaže.

Napokon joj ona zapovjedi: »Lisico, uzmi si kokoš!«

Sad lisica izađe izvan kola, optrči ga do tri puta i, koju joj se svidi, djevojčicu uzme za ruke te ju odvede u kolo; a sama stane na njeno mjesto. Sada prijašnja »lisica« novoj zapovjeda, itd.

Miroslav Galović — Dapci

*391. TRI U ŠKOLI UČENICE.

Uhvati se kolo. U nj' stanu tri djevojčice i pjevaju:

Tri u ško - li u - če - ni - ce, Ni - ti pi - šu,
Baš su pra - ve to pče - li - ce;

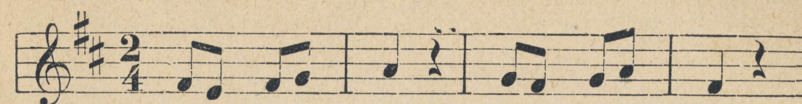
ni - ti ri - šu, Sa - mo ra - de to!

Sad cijelo kolo oponaša ono, što one tri u kolu čine.

Učiteljski zbor više pučke škole — Petrovaradin.

*392. JA SAM MUZIKAŠ . . .

Uhvati se kolo. U nj stane jedna djevojka. Kolo se vrti, a ona pjeva:

Ja sam mu - zi - kaš, Na ve - se - lju baš

Kolo otpijeva:

Mi smo mu-zi - ka - ši, Baš pri ma-snoj ka - ši.

Ona:

Ja znam svi - ra - ti.

One:

Mi zna-mo svi-ra - ti.

Ona:

U svo-je gu - sle (Istodobno oponaša sviranje na guslama).

One:

U svo-je gu - sle. (Također oponašaju).

Nakon toga stane kolo skakati, te pjeva:

Ho - psa, haj - sa, sve bez baj - sa!

Sad počme igra opet iznova.

Ona; »Ja sam muzikaš, Na veselju baš.«
One: — Mi smo muzikaši, baš pri masnoj kaši.«
Ona: »Ja znam svirati.«
One: — Mi znamo svirati.«
Ona: »U . . . frulu« (oponašajući).
One: — U . . . frulu« (također oponašajući).

Zatim kolo skače i djevojčice pjevaju: »Hopsa, hajsa, sve bez bajsa! Hopsa itd.«

Igra otpočima opet iznova; al se na dotičnom mjestu mjesto gusalâ i frule spominju g a j d e, koje oponašaju sa. »Dàmu, dàmu . . . itd. Hopsa, hajsa itd.

Četvrti se put veli mjesto gajdâ »u potrt lonac;« a oponaša se sa: »Drnda, drnda . . . itd. Hopsa, hajsa itd.

Učit. zbor. više pučke škole — Petrovaradin.

*383. PAUN PASE, TRAVA RASTE.

Djevojčice se uhvate u kolo. Jedna stane u sredinu, predstavljajući »pauna.« Kolo se vrti, a djevojčice pjevaju:

Pa - un pa - se, tra-va ra-ste; Moj pa-u - ne,
Mog pa - u - na gla-va bo - li; Moj pa-u - ne,

siv so-ko - le!
siv so-ko - le!

Ona djevojčica, koja je paun, metne ruku na čelo, kao da ju glava boli. Sad opet kolo pjeva

»Mog pauna noga boli, Moj paune, siv sokole!«

Paun-djevojka stane na jednu nogu; jer ju druga tobože boli. — Kolo:

»Mom paunu perje spada, Moj paune, siv sokole!«

Paunče oponaša rukama, kao da mu perje opada. — Kolo:

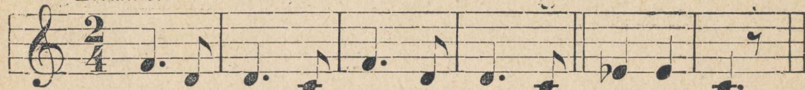
»Paun hoće da poleti, Moj paune, siv sokole!«

Sad se djevojčice uhvate za ruke i drže čvrsto, da im paun ne pobjegne iz kola. Tad ga sve hvataju, dok ga jedna ne uhvati. Ta je onda paun.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

*394. KAKO ONO . . . ?!

Živahno.

»Ka - ko o - no, Ka - ko o - no, mak si - ju« ?

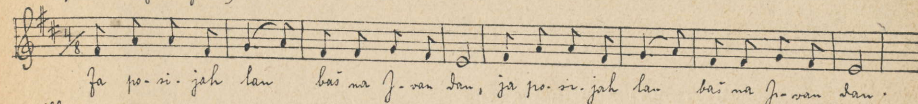
— Evo 'vako, pa ovako, mak si-ju!« »Kako ono, kako ono, mak (o)pada?«
»Kako ono, kako ono, mak ni-če!« — Evo 'vako, pa ovako, mak (o)pada!«
— Evo 'vako, pa ovako, mak niče!« »Kako ono, kako ono, mak žanju!«
»Kako ono, kako ono, mak cvate?« — Evo 'vako, pa ovako, mak žanju!«
— Evo 'vako, pa ovako, mak cvate!« »Kako ono, kako ono, mak vrše?«
— Evo 'vako, pa ovako, mak vrše!«

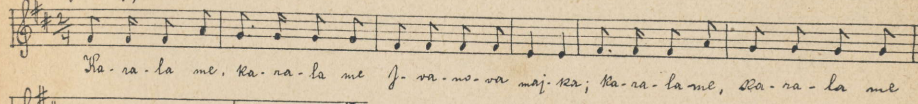
Djeca se uhvate u kolo idući na lijevu stranu umjerenim krokom i pjevaju gornju pjesmicu.

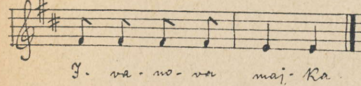
Odgovorom »Evo 'vako, pa ovako« svaki put puste djeca ruke, te okrećuć se dalje »oponašaju« desnom rukom dotični posao; n. pr. kod riječi: »Evo 'vako, pa ovako, mak siju!« mašu desnom rukom,« kano da siju. Kod otpjeva: »Evo 'vako, pa ovako mak vrše!« stave obje ruke o bok i objema nogama tapkaju.

Mato Šajk — Sot.

395. JA POSIJAH LAN.

Uhvate se u kolo i pjevaju pjesmu »Ja posijah lan.« Kod riječi »posijah« sagnu se svi i kreću rukom, kao kad se sije. Isto tako i u ostalim redovima pjesme kod riječi »potopih« sagnu se i rukama kao da tope lan. Tako i dalje. Kod riječi »izvadih« sagnu se, kao da ga iz vode vade; kod »opredoh« dignu jednu ruku, kao kad se prede, a drugu spuste i miču prstima, kao kad se vreteno okreće; kod »otkadoh« miču obim rukama ravno k sebi i od sebe, kao da guraju niti; kod »sakrojih« pokazuju na rukavu svaka onoj, što do nje stoji, kao da reže nožicama; kod »sašidoh« jedna drugoj na rukavu kao da što šije; kod »obukoh« objema rukama prevlače preko svoje haljine, kao kad se oblače.

Sagibanje i pokazivanje to traje samo za vrijeme prva dva i treća dva takta; ostalo se pjeva stojeći.

Ja posijah lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

Ja potopih lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

Ja izvadih lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

Ja opredoh lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

Ja otkadoh lan
baš na Ivan dan;
karala me Ivanova majka.

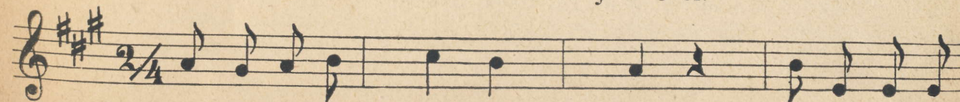
Ja sakrojih lan,
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

Ja sašidoh lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

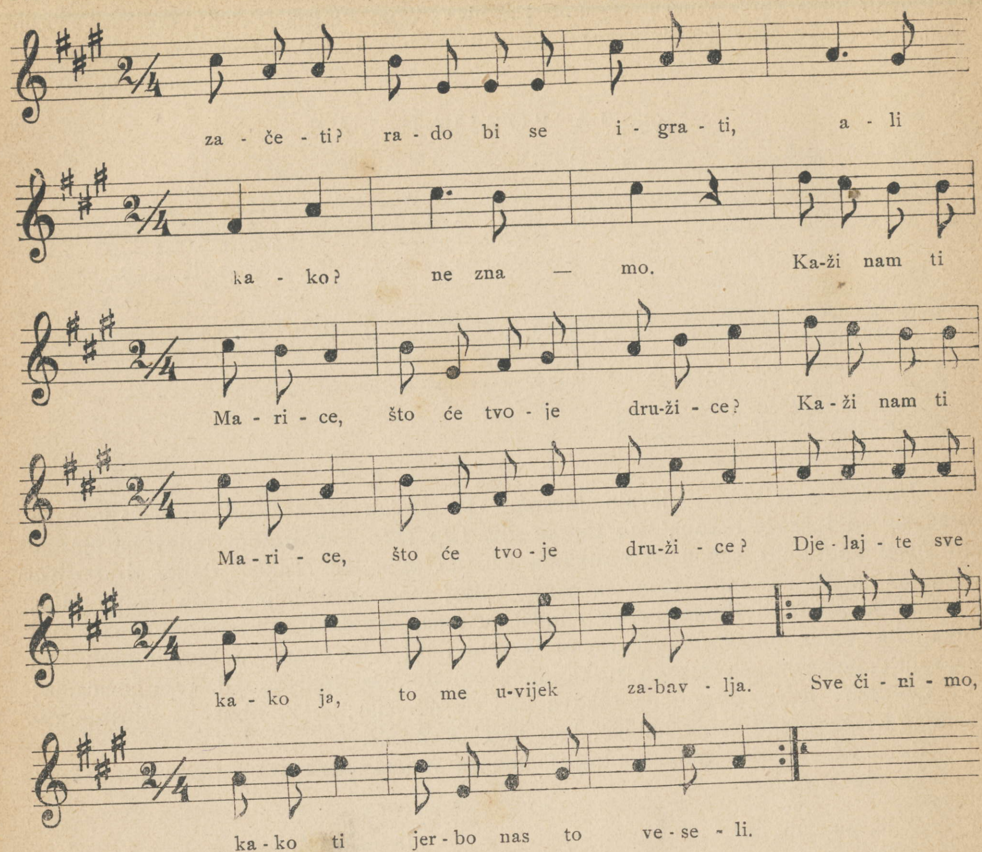
Ja obukoh lan
baš na Ivan dan,
karala me Ivanova majka.

(Novi Sad.) — Александер Јорговић: „Српске дечје игре за женску децу“. Нови Сад, 1.894.

396. VESELA DJECA.

Mi smo dje-ca ve - se — la, što će - mo sad

Sva se djeca postave u kolo, stojeć barem na pol koraka međusobno razmaknuta. Jedno stane posred kola. Sva pjevaju. Iza riječi »tvoje družice« zamuknu, a pjeva ono u sredini, kažuć što bi učinila sva. Dakako da je učiteljica prije pjevanja jošte naznačila, koju vježbu ima dijete drugima kazivati: I samo se kaže, da to moraju biti opet vježbe, u kojima su djeca sigurna. U te spada i oponašanje raznih kućnih posala, kao: djevojčica pere, uzevši svoju pregačicu ili čisti žepni rubac; melje kavu, ziblje dijete, sije brašno, steplje maslac itd.

Kod »zabavlja« prestane pjevati, a sva ostala djeca pjevajuć čine, kako joj bje pokazano. Kad se pjesma opetuje, stane druga djevojčica u kolo, pa naravski, da se onda pjeva njezino ime, t. j. mjesto »Marice« pjevaju »Ljubice« ili drugo; i vježbe se mijenjaju.

Marija Fapkovićka — Zagreb.

Sa igračkama.

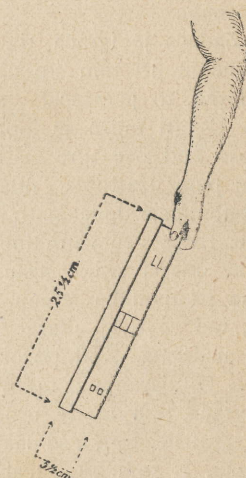
LOPTANJE.

Zvjezdicom (*) označene igre iz odsjeka »Igre za dječake. Sa spremama. Loptanje«.

*397. LOPTANJE BUBNJIĆIMA.

God. 1.844. nauči ovu igru u Italiji Ante Scheibmaier, mnogogodišnji predstojnik kr. javnoga gimnastičkoga zavoda u Monakovu. Šest godina zatim zavede ju on na Oberwiesenfeldskom jačalištu. Tu ju namah zavolilo i staro i mlado, a brzo se rasprostranila i po cijeloj Njemačkoj. Ja sam ju upoznao na prošlogodišnjem igralačkom tečaju u Zgorelecu, te smatram, da je ta igra kadra tromu omladinu, a osobitu žensku, tjelesno uzbuditi, probuditi joj veselje i radost za gibanje i igrališta naša dupkom napuniti. S tog ću ju ovdje razložiti prema opisu predsjednika kr. gimnastičkoga zavoda u Monakovu Chr. Hirschmanna.*)

Za igru su potrebni bubnjići i lopte. Prvi neka su $22\,^1/_2$ cm. u promjeru (Sl. 93.). Dvostruki, $5\,^1/_2$ cm. duboki drveni obruč, kome je dno od napete ovčje kožice, obavit je još jednim užim drvenim obručićem, koji učvršćuje kožicu na spomenutom dvostrukom nutrašnjem obruču. Ova je ili za nutrašnje obručiće prikeljena ili omotana o vanski obručić. Potonje je bolje, jer su tad bubnjići trajniji, pošto im kožica dulje ostane nategnuta. — Bubnjić ne smije biti prelagan. Osjeća li igrač njegovu težinu, moći će njime bolje loptu odbiti u vis i u daljinu.**)

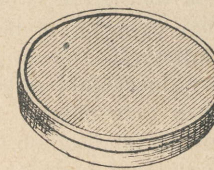
Sl. 93.

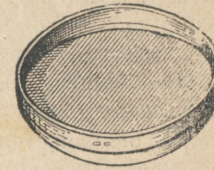
Lopte za ovu igru treba da su šuplje i vanredno pružive. Neka su od bijele ili mrke gumije. Promjer da im je $5\,^1/_2$ cm., a težina 36 grama.***)

Bubnjić se drži, kao što se vidi na sl. 93. Spominje se, da se lopta nikad ne udara nutrašnjom dubokom stranom (Sl. 95.), nego uvijek vanskom plitkom (Sl. 94.).

Udarati loptu najbolje je ovako: baci ju iz ruke ili s naprijed pruženoga bubnjića okomito u vis do vrha svoje glave, zamahni sasvim spruženom rukom snažno nazad i udari loptu u času, u kom se nalazi spram vrha tvoga tijela. Pečetnici običavaju loptu »nabacivati,« a i »odbijati« ju skučenom rukom i to s razloga, što ju lakše zgode, kad im je bliže očiju. Nu takovim se pogrješnim udarcima lopta ni u vis ni u dalj dobro ne odbije. Snažan udarac, koji svojim učinkom zadovoljava i boljega igrača, izvađa se samo posve spruženom rukom.

Drugo pravilo, što ga nevješti igrači vrlo često zaborave, traži, da se lopta odbija odozdol gore i da je prema tome ruka uvijek dlanimice gore obrnuta (sl. 93.). Udarci ozgor, pri čem je grana ruke gore, većinom su u prilog protivniku; jer lopta ili udari ravno u zemlju ili odleti vodoravno preko igrališta. Dapače je i vještim igračima teško loptu na taj način dostatno odbiti u vis ili u daljinu. S toga udarajmo loptu ozgor samo u nuždi i to tada, kad joj ne možemo tako blizu pritrčati, da bismo ju mogli na spomenuti način valjano odbiti.

Sl. 94.

Sl. 95.

*) Jahrbuch für Jugend- und Volksspiele, IV. Jahrg., 1.895.
**) J. S. Kaltenecker, Monakov, Müllerstr. 45c, prodaje dobre bubnjiće komad po 2·6—2·7 fr.
***) Metzeler & Co., Monakov, Kaufingerstr. 11, prodaje tuce ovakovih lopta za 4.32 fr.

Najzanimivije je u ovoj igri, kad igrač uspije, te loptu direktno odbije. To zadovoljava ne samo dobra igrača, već i njegove gledaoce. S tog je svakome igraču najvažnije, da neprestano pazi na svoga protivnika, te izbjegava sve, što bi moglo spriječiti direktni udarac.

Dužina se igrališta ravna prema vrsnoći igrača, a širina prema broju istih. Dobri se igrači kreću jedan od drugoga barem na 50 m. Posve ravno i vodoravno položeno igralište u velike olakšava igru. Ako se k ova dva zahtjeva pridruže još druge dvije udobnosti: posve tiho i bez vjetra vrijeme te povoljno svjetlo, igrač je zadovoljan i naslađuje se, kao što u malo kojoj drugoj igri.

Igraju se, kao što je spomenuto, barem dva suprotno si stojeća igrača. Je li ovih više, tad se sporazumno razdijele u stranke. Bolji i lošiji igrači treba da su u svakoj stranci jednako zastupani; jer ako je kod svake ine igre dobru igraču na korist njegov slabi protivnik, u ovoj je igri nevješt protivnik najveći nazadak i prava muka.

Zadaća je igrača, da s jedne strane odbijenu loptu uzdrže što dulje u gibanju, odbijajuć ju pri tom što češće amo tamo, t. j. od jedne stranke k drugoj. Primiri li se lopta, to je »tečaj« svršen, a novi započme stranka, kod koje je lopta »zamrla.« U igri može se lopta udariti ili kad lebdi u zraku — to je najteže, ali i najljepše kod ove igre — ili se bubnjićem odbija istom tada, iza kako je jednom ili više puta uzastopce odskočila od zemlje. Da slabo još od zemlje odskakujuću loptu bubnjićem dočekamo i uzdržimo ju »živu,« da pravim smjerom doleti do protustranke, treba već vanredne spretnosti. Da se pako znadne, koliko je lopta »živila,« broje se udarci svake stranke. Vrijedi i ubraja se svaki udarac, kojim se lopta odbaci na protivničku stranu. Nu padne li ova opet u polje, odakle je bila u vis odbijena, tad se ovaj udarac ne uračunava, jer je poslužio jedino tome, da se lopta »živa« uzdržala. Kod pozornih igrača nisu rijetke serije od 100, dapače i od 200 »lopta.« U udaranju za takovu seriju mogu jednu loptu biti sa svake strane tri do četiri igrača. Je li ih više, probitačno je, da se razdijele, te da se svakoj skupini dade posebno igralište. Igra li se pako više igrača na tjesnijem igralištu, to im se dadu dvije ili više lopta. U tom se slučaju udarci ne broje, nego se samo nastoji loptu što dulje uzdržati u gibanju. To je najjednostavnija, ali ujedno i najobljubljenija vrst ove igre. Pojedinim se pako igračima svjetuje, da se ne miču sa svoga mjesta, te da svojim drugovima sa strane, s prijeda i odzada ne kradu lopte. Pravo otepsti loptu ima obično onaj, kome ona pridolazi prama desnoj ruci. Kod ljevaka (šuvakâ) se ovo pravilo ima također dosljedno provađati. S toga treba, da se oni slože u jednu partiju.

Iz netom rečenoga slijedi, da se bubnjićima može loptati i u velikim skupinama. To se slučava osobito, kad se tom igrom istodobno zabavi deset do dvanaest odjela. Na 2.000 m.² velikoj površini zabavlja se tada 40—70 učenika, koji kano dvije protustojeće stranke zauzmu mjesto, te 10—20 lopta — za svaka 3—4 igrača računa se po jedna lopta — marljivo dočekuju i odbijaju. Ta je živahna vreva mlađoj djeci posve dostatno gibanje i pravo zadovoljstvo. Za starije pako učenike i odrasle preporuča se, predmnijevajuć, da je igralište dosta prostrano — da se sve po četvorica jednom loptom zabavljaju, a da igra bude što živahnija, neka udarce broje na serije. Na koncu igre neka se ne propusti upitati svaku skupinu, koja joj je bila najveća serija. To je pitanje kadro da probudi častohleplje i da među pojedinim skupinama raspali želju za natjecanjem.

O d r a s l i j i m u š k a r c i zabavljaju se tom igrom na ovaj osobiti način:

Oko 50 m. dugo igralište raspolovi se upoprijeko cijele širine užetom, razapetim na 3—4 m. visokim stupovima. Širina se igrališta ravna prema broju igrača. Ako je u svakom taboru samo po jedan, dosta je 20 m.; ako li su pako dvojica, trojica, ili četvorica, neka je igralište 30 m. široko. Svaka stranka shodno zaposjedne

svoju polovicu igrališta. Ako su u svakoj stranci po dvojica, čuva jedan lijevu a drugi desnu četvrt igrališta. Ako su trojica, tad dvojica odbijaju neposredno za užetom padajuće lopte, a treći odbija daljne lopte. Kod četvorice u svakoj stranci čuvaju dvojica prednji, a druga dvojica zadnji dio tabora. Jer se igrati može samo jednom loptom, neka se ovom igrom zajedno ne zabavlja nikad više od osam igrača.

Svakoj je stranci zadaća, da sa protivničke strane leteću loptu slobodno iz zraka preko užeta odbije u protivničko polje. Za svaku pravilno odbijenu loptu računa se po točka. Stranka, koja prva imadne 20 točaka, dobila je igru. Posebna pravila, na kojima se igra osniva, jesu ova:

1. Odbijena se lopta r a č u n a, ako je prispjela u protivnički tabor ili u produženje ovoga; n e r a č u n a s e, pređe li postrane međe protivničkoga tabora.

2. U produženje igrališta odbijena lopta ne treba se primiti; nu primi li se, tad protustranka nije obvezana da loptu nabaci.

3. Nabaciti loptu mora stranka, koja je:
a) igru dobila,
b) u svome taboru nadošlu loptu promašila,
c) loptu, odbijenu u produženje tabora, zalud udarala,
d) protjerala loptu ispod užeta ili ju odbila preko postranih međa protivničkoga tabora.

4. Opazi li igrač, da lopta, što ju je odbio, neće doći do protivničkoga tabora, dozvoljeno je njemu ili ma kojem njegovu drugu udarac jednom, a i više puta opetovati, pretpostavljajuć, da lopta međutim ne padne na zemlju. Ubraja se pako samo onaj udarac, kojim se lopta odbije preko užeta.

5. L o p t a n e k a s e »n a b a c u j e«, a i »o d b i j a« s a m o s p o š t e n i m n a s t o j a n j e m, d a j u p r o t i v n i k u z m o g n e l a k o p o g o d i t i.

Loptanje bubnjićima je umjetnost, koju treba naučiti. Da se visoko i daleko odbita lopta sigurno odbije, treba sigurno oko i brza odluka, jer lopta na koncu vrlo brzo pada. Tome pomaže samo marljiva vježba. Nepravo čini, tko se igre okani namah iza prvih neuspjelih pokusa. Baš mnogi, koji je s početka bio nespretan i nevješt, postigao je kasnije ustrajnom vježbom zamjernu vještinu. Ne tražimo s toga ništa nemoguća i ne sravnjujmo svog posla baš uvijek s poslom u tome najvještijih. Kome iza nekoliko tjedana pođe za rukom, da loptu iz umjerene visine i daljine može odbiti, neka se posve zadovolji sa svojim napretkom.

O, da se ova igra u našoj domovini samo što bolje uvriježi i raširi!

Ivan Tomašić.

IGRE INIM SPREMAMA.

Zvjezdicom (*) označene igre iz odsjeka **»Igre za dječake. Sa spremama. Igre inim spremama.«**

*398. D U G O U Ž E.

Lijepa je igra sa užetima. Njom djevojčice dovoljice daju oduška naravnoj potrebi na skok i na okret. I raznolikost ove igre vrlo je velika. Eno jedna djevojčica sama preskakuje uže, držeći ga s dvije ruke i prebacujući ga preko glave. Eno druge, koja trči, pa trčeći skače. Prava je to mala umjetnica! A onamo gle! dvoje drži uže okrećući ga vješto, a treća ga djevojčica preskakuje kao mala vjeverica! Uže je to od 3—6 metara duljine, pa čim okrećući se dospije u visinu, eno je već, one male vještakinje, gdje skače i preskakuje, a za njom druga i treća i sve redomice. Ako ono dvoje, štono okreću uže, prelagano postupaju, tad se samo iz daleka trčeći poviče: »o c a t!« a oni već znadu, da treba »brže« okretati; jesu li pako

prenagli, tad se samo poviče »ulje!« i eto već se uže polaganije njiše. Tko pokvari skok, ili ne skoči u pravo vrijeme, mora da postane okretačem užeta. Ne valja ska-

Sl. 96.

kati previše, niti ugrijana napiti se hladne vode. To dobra djevojčica ne čini, jel'te drage moje?

Jelica Belovićeva — 110 igara za mladež.

Z A Z A L O G E.

*399. P O Š T A R.

Svaka si djevojčica odabere ime kojega grada. Prva, n. pr.: Zagreb, viče: »Tra ra!« — Tko je?« upita ju druga. »Pošta.« — Odakle?« »Iz Zagreba.« — Kamo će?« n. pr. »u Osijek.«

Tada ona, koja si je odabrala grad Osijek, isred kola viče: »Tra ra,« itd.

Ako se koja djevojčica pomiješa ili u pitanjima ili u odgovorima, mora dati »zalog.« Na koncu igre iskupljuju zaloge, svršiv svaka zadanu joj kaznu.

Ravnateljstvo djevoj. škole — Požega.

400. M L I J E K A.

Djeca se stave ili u red ili u okrug. Jedna je djevojčica mljekarica. Ova drži kecelju (pregaču) i ide redom nuditi:

»Hoćete li mlijeka?«

— Hoću, al' da ga okušam.«

Svaka kuša mlijeko najprije s jedne strane pregače, pak rekne prigovarajući: »Kiselo je« (ili »gorko« itd.), pa onda s druge strane i sad zapita: »Po što je mlijeko?«

Po tom zaište mlijeka litru — dvije — tri . . . Dobiv ga, rekne: »Platit ću vam sutra!«

I tako biva redom. Obredavši mljekarica sve, pođe opet iznova (pobirati dugove); al' ne dobije nigdje ništa, jer jedna: da je u mlijeku našla miša, a i druga i svaka slijedeća tako izgovara se nečim sličnim, ali smiješnim. — Koja se pri tom

sama nasmije, daje zalog. Ovi se na koncu iskupljuju: ova mora mak tucati, ona cvijeće brati, itd., te se tako igra svrši.

Učit. zbor više pučke škole — Petrovaradin.

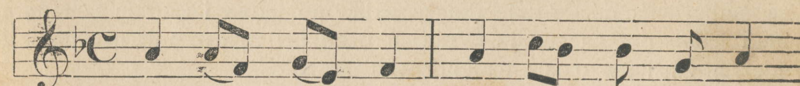
*401. I S P O R E Đ I V A N J E.

Djevojčice posjedaju u krug. Prva baci kojoj god rubac s riječima: »Ružice, ja te ispoređujem sa ružom; jer si kao ona svježa i rumena.« Ova rubac drugoj dobaci sa sličnom prispodobom: »Zlatice, ja te ispoređujem s golubicom; jer si mila, kao i ona.« — Koja propusti reći: »Drago mi je,« ili koja se ne sjeti prispodobe, daje zalog.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež.

402. K R A L J I C E.

Sve igračice posjedaju u kolo. Sad svaka redom ispripovjedi svoju najljepšu pripovijetku. Zatim vijećaju: koje je pripovijetka najljepša, i tu pripovjedačicu većinom glasova izaberu za »kraljicu«. One, koje su ju za kraljicu izabrale, njezine su »miljenice;« ostale su joj »protivnice.« Prve joj saviju i dadnu u ruke kitu cvijeća. Da umiri svoje protivnice, izabere si kraljica »doglavnicu« od svojih protivnica. S njom stane usred kola. Ostale igračice u kolu ustanu i pjevaju u slavu kraljici:

Ži - vi - la kra-lji - ce! ži - vi-la - kra - lji - ce!

Ži - vi - la, ži - vi - la, kra - lji - ce!

Nakon svršene pjesme kraljica se nakloni i sjedne. Sad sjednu i sve igračice u kolu. Kraljica pripovijeda još jednu pripovijetku, a ostale ju pozorno slušaju. Kad je kraljica svoju pripovijetku svršila, ustane doglavnica i pripovijeda novosti, koje je bud sama gdje čitala, budi da ih je čula pripovijedati. Obično pripovijeda kakovu šaljivu pripovijedčicu ili izgovori sličnu pjesmicu. Kada doglavnica svrši svoje, ustane kraljica i sve igračice u kolu. Ove opet na slavu kraljici ispjevaju gornju pjesmicu, a kraljica im se tad nakloni, i igra je svršena.

Gradac (na Kupi).

403. O B L I Z I C A.

Društvance djevojčica sastavi okrug, a svaka mora slijedeće retke bez zatezanja nepogrešno opetovati:

Bio muž, ime mu je Radonica, »Veverica!« zvao Radonica;
Imô ženu, zvali su ju Sokolica; »Oblizica!« zvala Sokolica;
On je imô psića, zvana Veverica, Veverica bilo pseto Radonice,
U nje maca mala — prava Oblizica. Oblizica mala maca Sokolice.
Radonica, Sokolica, Veverica i Oblizica.

(»Smilje«, IX. teč.). A. H. — iz Posavine.

OSTALE RAZNE IGRE.

*405. ZLATNA IMENA.

Najvještija djevojčica bude »nadjevačica«. Ona odredi, da jedna bude »anđeo«, a druga »vrag«. Ostalim igračicama, koje posjedaju, nadijeva razna imena (zlatna jabuka, zlatni križ, itd.). Sad k njoj dođe anđeo. Klečeć udara anđeo klipićem, ili dlanom o dlan, i viče: »Cin, cin!« Ona pita: — Tko si?« »Anđeo.« — Šta ćeš? »Zlatnu jabuku.«

Ako je tim pogođeno ime koje igračice, ide ona k njemu. — Tad pristupi vrag, pak će: »Bum, bum!« — Tko si?« »Vrag.« — Šta ćeš?« »Zlatan križ.« Ako je ovaj u igri, dobije ga vrag.

Kad su si anđeo i vrag, tako izmjenice pogađajuć, porazdijelili sve igračice, tad njih tri (nadjevačica, anđeo i vrag) odu na stranu, te dogovorno na novo izaberu između sebe anđela, vraga i onu, koja će biti mjesto nadjevačice.

Tad stane anđeo na jednu, a vrag na drugu stranu, metnuvši preda se svaki po kamenčić. Ostale igračice jedna za drugom po volji prelaze ovaj ili onaj kamen, neznajuć koji je anđelski, a koji vražji, te se tako opet porazdijele.

Sad će se nasmijavanjem odlučiti, tko će biti čiji. U tu se svrhu uhvati anđeo za ruke sa nadjevačicom, a ostale dolaze jedna po jedna i moraju između njihovih ruku pljunuti jedan put na zemlju. Vrag ih pako pri tom nastoji nasmijati. Koja se nasmije, ide na vražju, a ostale na anđeosku stranu.

Nakon toga se ispovijedaju. Pred anđela dođe jedno po jedno dijete i klekne. Ovaj ga pita: »Što je gore?« — Nebo.« »Šta si jela?« — Kruha«. »S kim?« — S anđelom.« » Šta si pila?« — Vina.« »S kim?« — S anđelom.«

Vrag i pri tom ovako nasmijava. Koja odoli napasti, ide na anđeosku stranu, a ostale su vražje.

Sad vrag u kolu završi svoju ulogu. U tu se svrhu svi rukama uhvate u okrug. Kolo se kreće naokolo. Igračice poskakuju. Vrag pako, stojeć u sred kola, nastoji igračice rukom ugrabiti za nogu; nu sve se od toga obrane time, ako ranije čučnu, odnosno pokleknu na zemlju. Koja toga ne učini na vrijeme, ta bude vrag, a bivši vrag ide na njezino mjesto u kolo. Ovo se kreće i dalje i sve biva kao i prije, dok se igračicama ne svidi, da završe igru.

Ante Varga — Podvinje.

*405. ŠKRIPACA.

Djevojčice posjedaju u ravne redove. Dvije se uzmu za ruke, obilaze redove i viču: »Škripe, škripe vrata.«

Sjedeće pitaju: — Kome škripe vrata?«

»Sunčiću i mjesečiću« — Okolo, pa na mala vrata!«

Tako obiđu tri puta. Tad jedna od idućih šanta na jednu nogu, a sjedeće se rugaju: »Šanta, šanta!«

Ova tad zažmiri, a druga ju vodi. Sjedeće joj se opet rugaju: »Ćorava, ćorava!«

Ona im vikne: »Dajte mi jednu u pomoć!« Ostale sve poskaču i viknu: »Hvataj, koju hoćeš!«

Ona žmireći pođe među njih i uhvati dvije. Ove tad moraju mjesto onih obilaziti i igra se produžuje.

Petar Mirosavljević — Klenak.

406. KOLO.

Djeca se uhvate za pojase u kolo. Igranje se dijeli u dva dijela: u šetnju i poskok. Kod šetnje se otkorači na stran lijevom nogom, za tim se do nje prinese desna noga, pa se opet povrati. Stane se sad na desnu nogu, a do nje se nosi lijeva, pa se opet povrati nazad. Stane se sad na lijevu, a preko nje se prenese desna. Stane se na desnu, te se iznese lijeva za jedan korak. Stane se na lijevu, a do nje se donese desna. Desna se povrati opet nazad, te se na nju stane. Do nje se donese lijeva i opet se povrati, te se na nju stane. Preko nje se prenese desna, a lijeva se iznese, itd. — Kod poskoka: desna se donese do lijeve, te se na lijevoj poskoči. Za tim se desna spusti, lijeva podigne, te se na desnoj poskoči. Sad se na lijevu stane, desna se preko nje prenese, a lijeva se za jedan korak iznese. Do nje se donese desna, te se na lijevoj poskoči. Desna se opet spusti, lijeva odigne, te se na desnoj poskoči, i tako se dalje opetuje.

Martin Krmpotić — Bunić.

*407. PAROVA.

Starija djeca posjedaju u krugu, a mlađa posjedaju njima — svakom po jedno — u krilo. Jedan okolo obilazi i zapita koga starijega: »Je l' ti dobar par?« Ako ovaj odgovori, da jest, ide onaj k slijedećemu i pita ga isto. Ako ovaj rekne: »Nije,« pita ga onaj: »Koga bi rad?« Prvi rekne ime i prezime u krilu sjedećega kojega drugoga para. Sad onaj, što obilazi, pita onoga, u čijem krilu dotični imenovani sjedi: »Hoćeš li dati svoga para?« Ako ovaj rekne, da hoće, tad oni, koji ovoj dvojici u krilu sjede, međusobno izmijene mjesta. Ne da li ga, tad on (stariji) primi po dlanu toliko »pacaka« (udaraca usukanom maramom), koliko to dosudi onaj, koji je njegova para tražio. — Zatim se igra istim pitanjima nastavlja.

Savo Sekulić — Doljnji Bogićevci.

*408. ŠKRINJICA PANDORE.

Pošto je jedna igračica otišla iz društva, razdijele ostale međusobno imena kojekakvih zala, n. pr. mržnja, zloba, zavist, osveta, bolest, rat, glad, voda, zima, vatra, ogovor itd. Jedna samo nosi ime »nada«. Sad pozovu odsutnu, koja dolazi sa riječima: »Ja tražim nadu i otvaram škrinjicu Pandore«! Pri tom se mora rukom dotaći jedne od igračica. Pogodi li »nadu«, tad ova postaje Pandorom. Ne pogodi li je, tad se ona, koje se je dotakla, digne i kaže: »Ja sam (n. pr.) zloba! Nada je ostala u škrinjici«. Tražiteljica se na to opet udalji, a igra se počinje na novo, pošto su imena promijenjena.

Jelica Belovićeva: »110 igara za mladež.«

*409. SLIJEPA KROJAČICA.

Tanka se uzica priveže na dva drvca tako visoko, kako ju mogu igračice doseći. Na uzicu se privežu končići, a na ove razni darovi, kao: olovke, držala itd. — Igračice se stave u okrug, a jednoj se zavežu oči. Ta mora poći do uzice, te pokušati škarama odrezati koji predmet, što visi na uzici, nu tako, da škarâ ne drži obim rukama, već jednom. To smije pokušati tri puta. Ako odreže, dobije odrezani predmet na dar.

Milan Kobali — Zagreb.

*410. KRSTAŠA. (Hvatanje krstareć. Pandura.).

Čim pandur (lovkinja) počme koju igračicu progoniti, n. pr. drugu u redu, mora druga koja, n. pr. treća, da između jedne i druge pretrči. Uspije li u tom, tad ne progoni pandur one prijašnje, već ovu, pa kada je n. pr. 4. u redu opet put presjekla između 3. i 1. taj progoni 4. itd. Ako mišem dohvati progonjenicu ili koja joj put presiječe, tad ju ona izmijeni. — Odraslija mladež izvađa ovu igru skakutajuć na jednoj nozi, skokom škotskim, korakom i skakutom itd.

Andrija Hajdenak: »Djetinje sigre«.

*411. ŽABICE.

Igrači stanu u kolo ili u čeonu vrstu sve na dva koraka razdaleko. Rukama se podboče o kukove, te skakuću čučke na prstima, naprijed kolom ili ravnom vrstom, kako je na početku igre bilo ugovoreno. Nitko ne smije drugoga pretjecati, te se ide samo za tim, tko će dulje uzdržati skakućuć. Tko se umori ili padne, izlazi namah iz kola, da ne smeta drugima. Kada tako polovica igrača istupi, tad ta polovica one, koji su dulje uzdržali, svaki po jednog mora na leđima nositi do mjesta, koje se već u početku igre označilo. (»Smilje«, I. teč.).

412. IGRE ZA TURANJE I VUČENJE.

a) Dvije a dvije, prilično jednake u veličini i jakosti (premkinje si), postave se jedna drugoj naproti u koračnom stavu na d. (l.), podignu naprijed obje ruke ili samo d. (l.) i upru dlane o dlane. Koja od guračica ruke savine ili samo za korak natrag stupi, ona je izgubila.

b) Isto, samo što se uhvate za gornje rame (nadlakticu, gornji cijepac) ili pako za ramena. Kad se upru o ramena, mora da je palac dolje okrenut, indi pod pazuhe. Pošto je ona u probitku, koja svoju protivnicu s nutra uhvati, tad ima pri drugom guranju njojzi tu prednost prepustiti, t. j. jedanput su ruke prve s nutra a drugiput s vana.

c) Po dvije a dvije postave se jedna drugoj naproti u koračnom stavu na d. (l.), uhvate se za d. (l.) ruku ili za obje ruke skučenima prstima, i gledaju, kako će jedna drugu (sagibajuć l. [d] koljeno) s mjesta prevući za jedan ili više koraka. — Ovdje valja osobito na to paziti, da obje stranke začmu istodobno vući. — Kod toga mogu se uprijeti također i o nutarnju stranu stopala naprijed stavljene noge.

d) Isto zavjesiv bud d. bud l. ruku o lakat.

e) Vučenje ili turanje (guranje) na kratkoj motci (palica). Podignuv obje ruke naprijed u koračnom stavu d. ili l. uhvate obje motku granimice (t. j. spljet ili grana pjesnice odzgora je), na što počmu ili vući ili turati (rivati).

f) Navedene vježbe u stavu na jednoj nozi, ili skakutajuć s mjesta na jednoj nozi tako dugo, dokle drugom podignutom nogom ne stupi na zemlju.

g) Navedene vježbe prave se i tako, da jedna samo vuče ili tura, dočim se druga samo brani (tomu opire).

h) Iste vježbe izvađaju se jošte i na slijedeći način. Jedna stoji doduše na obim nogama, nu jednom je ipak stupila u kakovu jamicu, te se na ovoj nozi na mjestu okreće, dočim druga skakutajuć na jednoj nozi kruži oko iste. Igra se smara dovršenom, kad je prva vučenjem ili turanjem druge, koja oko nje kruži, prisiljena iz jamice izaći, ili kad druga podignutom nogom na tle stane.

Kod svih navedenih vježba nastavlja pobjediteljica igru sa drugom tako dugo, dok i ona ne bude pobijeđena (savladana), izuzam da sve na jedanput isto prave, vuku ili turaju. Andrija Hajdenak: »Djetinje sigre.«

DODATAK.

Odabrane moderne igre za zreliju mladež i za odrasle.

I. HRVATSKA NARODNA VITEŠKA IGRA.

SINJSKA ALKA.*)

Alka se trči na široku putu, štono vodi iz Sinja niz polje cetinsko. S desna i s lijeva skrošnjio se bujni drvored, odakle je prelijepi pogled puknuo na ravno polje cetinsko, i gdje se slegne na Veliku Gospu, dne 15. kolovoza, silna svjetina s bliza i daleka. Dođe tuj svijeta od Vrlike i Knina, te ća ispod Velebita, trgovaca iz Šibenika i Spljeta, sve je tu polje Cetinsko, a ponajviše junačkih Imoćana, desi se tuj i sve polje Livanjsko i Banjalučko, Travničko i Duvanjsko, da s braćom veselo obnove slavu poraza turskoga i da si okrijepe srce skoroj borbi za slobodu.

*) Kada kraj obale dalmatinske ploviš morem, čini ti se, da je sva Dalmacija krševita; nu pećine i stijene pritajivaju mnogu bujnu zelen, a naročito one doline i dolce, koje dalmatinski Hrvati zovu »polja«. Takvih je polja u Dalmaciji više, ali najznatnije je Cetinsko ili Sinjsko polje, najveće i najšire u istočnoj Dalmaciji, a dugo do 15 km. U tom je polju najvažnije mjesto Sinj. On je vazda hrabro odbijao turske navale, a naročito se odlikovao god. 1.715. Turci su grad opsjedali sedam dana po vas dan, a najstrahovitiji juriš bijaše na post Velike Gospojine. Turaka bijaše navalilo na mali Sinj do 80.000. Odasvud i na okolo sipali su živi oganj iz topova i lumbarda i nebrojena turska vojska jurišala je na grad. Na gradskim bedemima dočekivali su Turke zanositi Cetinjani mačevima i drugim ubojitim oružjem, te su ih niz bedeme sunovratice turali. Nu Turci su već prve gradske zidine bili osvojili, svoje zastave istaknuli i veliko ih mnoštvo grnulo prema gradu s golim ćordama (sabljama). — Buduć je sva sila na grad navalila, a bez božje pomoći spasa ne bijaše, to fratri, djeca, žene i ostala čeljad, koja za boj ne bijaše, pade u crkvi pred Majku božju, te ju kroz plač i suze moljahu, da ih ne pusti u ruke neprijatelja. — Naših bijaše u gradu samo četiri stotine; nu Bog se po milosti smilova braniteljima, podavši im veliku krepost i jakost. — Tri su ure Turci živim ognjem jurišali i kad su Sinjani već mislili, da nije moguće neprijatelja svladati, eto vidiš, kako naprijed stupa najznamenitiji muž, što ga je igda Sinj rodio, a taj bijaše neustrašivi fratar Pavao Vučković. Lijevom rukom nosi uzdignuto svetotajstvo (sakramenat), a u desnoj goli mač. Svaki je u nj' upro svoje sokolovo oko, a hrabri Cetinjani potekoše za njim, ne bi li iz grada izagnali Turke. — Naši udri pa udri, dok su Turci počeli bježati u velikom neredu i metežu i grad se oslobodio od sile neprijatelja. — Cetinjani, kako se zovu žitelji Sinjskoga polja, bili su od vajkada na glasu junaci, pa ni sada nema u svoj Dalmaciji toli odvažna, bistra naroda, kaki su cetinski Hrvati.

Cetinjani jesu svi junaci,
I na boju slični i jednaci,
Viteški su vazda vojevali,
Teške jade Turkom zadavali.

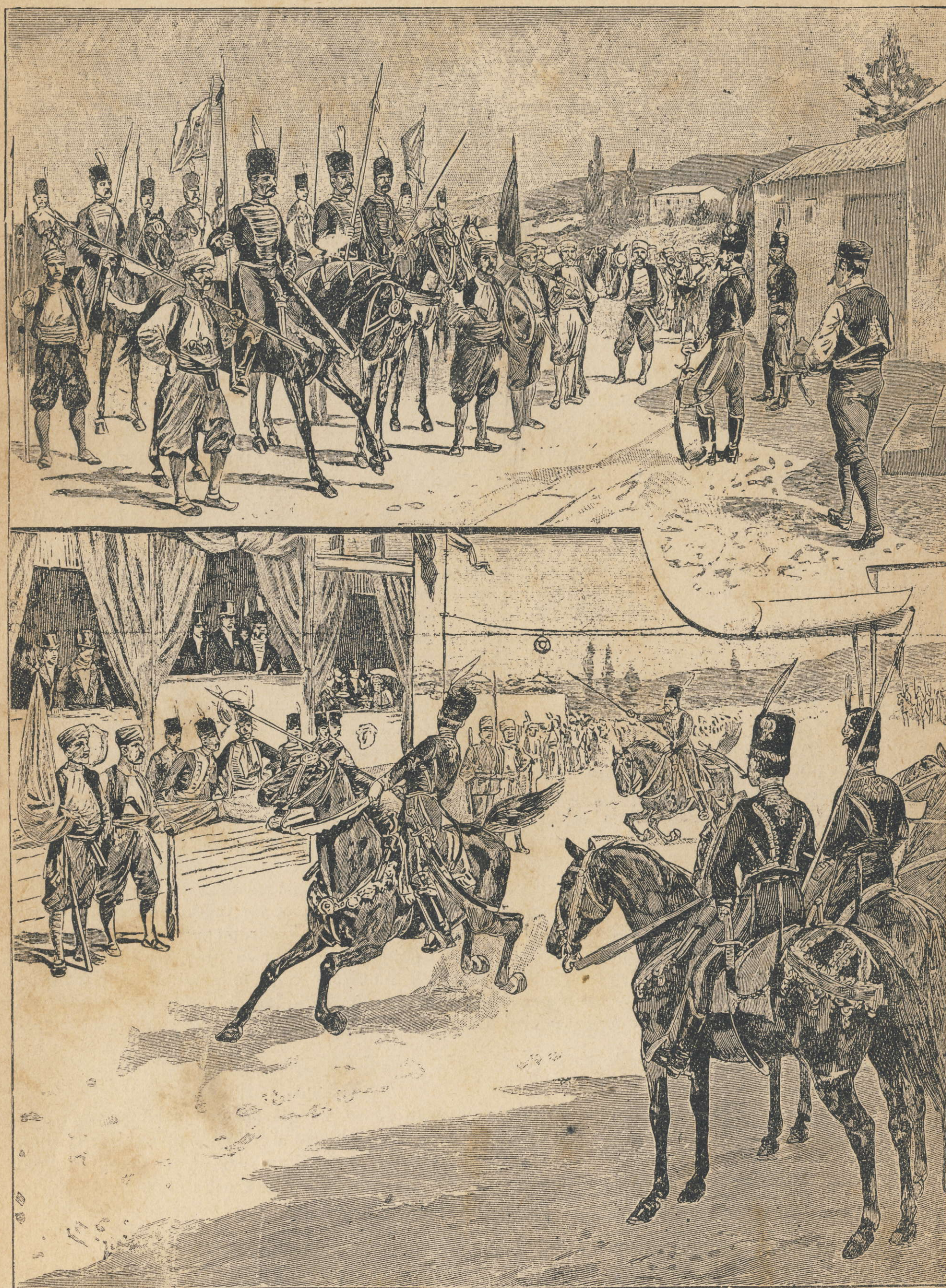
Na uspomenu toga znamenitoga događaja obvezali su se svi glavari cetinski i zagorski, da će na Veliku Gospojinu s izabranim četama i pod barjacima dohoditi u Sinj na ophod (procesiju). Ujedno odrediše, da će poslije podne istoga dana igrati junačku igru »alku«, da se tako Cetinjani spominju staroga junaštva i da im ponos junakovanja od koljena do koljena ostaje živ.

Kad je kralj Franjo I. god. 1.818. sa kraljicom Karolinom posjetio Dalmaciju, dočekali su ga Sinjani prevelikim veseljem, te su priredili najsjajniju alku, a Sinjkinje i Cetinjanke igrale su narodno kolo, pjevajuć i narodne pjesme. To je kralju i kraljici bilo vrlo po volji, te su neke djevojke prizvali k sebi i carski ih nadarili. Kod alke bijaše dobitnik Fran Tripalo, kojemu je kralj darovao dragocjen prsten s dragim kamenjem.

Kad se je kralj povratio u Beč, odredi, da se svake godine isplaćuje dobitniku sto forinta, a harni Sinjani prenesoše god. 1.820. trkanje alke na rođendan Njegova Veličanstva.

Sadašnji naš kralj, Franjo Josip I., nadodao je k onoj prvoj stotini još i drugu stotinu forinta, koja se svake godine daje pobjedniku na dar.

Preko puta, po dva hvata visoko, prevučeno je s jedne strane na drugu uže, a o tom užetu visi alka, al tako, da je nije teško skinuti. Alka jest gvozdeni kolobar

Sl. 97.

(obručić, kolce, prsten) od 5 palaca u promjeru, a u tom kolobaru drugi je manji kolobarčić, koji je trima kracima spojen s većim.

Alkari se obuku u prastaro hrvatsko odijelo, dolame od modre kadife, a srebrenim sponama okovano, što se igda sjajnije, gizdavije i bogatije može. Na glavi im samur-kalpak sa gizdavim bijelim perjanicama, čižme i mamuze, o bedru britka ćorda, u ruci im dugačko koplje, a dvije kubure o hunkošu objesene. Konj što bolji i ljepši, to veća slava junaku, a oprava mu bogata, sputna i uresna po starom hrvatskom običaju. Svaki alkar ima uza se gizdava momka, koji će ga služiti, i koji treba da je na narodnu cetinsku obučen, što ponosnije i gizdavije može, sa narodnim pusatom i svečanim nakitom; ako li je trka vanredno sjajna, tad ima alkar uza se kuma, obučena sjajno i bogato, koji jezdi uzanj i u svem ga zastupa.

Svaki, koji se je rodio u općini cetinskoj, bio seljak ili varošanin, može trčati, alku, ako je neporočna života, a isključeni su svi oni, koji su se okaljali kakovim sramotnim činom ili se bave kakovim niskim i kaljužnim zanatom.

Na urečeni sat i u svoj spravi i nakitu sakupljaju se svi alkari, njihovi kumovi i momci, najprije u dvor Alaj-Čauša. Za tim u lijepu redu jezdeći, dođu pred dvor »vođe« ili upravitelja alke, kod koga se imadu naći njegovi pobočnici, barjaktar, svirka, jedek, to jest konj pratnje, koji je najdivnije urešen i od dva gizdava momka čuvan, buzdohanari, koji nose dva buzdohana, i štitonoša, komu je štit u ruci.

Vojvoda najprije sve alkare i njihove kumove prima u svoj dvor na podvorbu, a sluge iznose podvorbu momcima, čuvajućim konje. Zatim svi uzjaše na dobre konje, a vojvoda sa svojim pobočnicima pregleda alkare i njihove konje, je li sve u redu i u najboljoj opravi, te nađe li alkara, ili mu konja, kuma ili momka, da nije u najboljoj odori i ponosu, onaj čas ga nemilice i bez prigovora isturuje, niti bi mu se za taj put ikakovi utok primio.

Po tom se lijepim redom upute na mjesto trkanja; najprije harambaša pred momcima, za tim glazba, pak štitonoša, buzdohanari i jedek, onda barjaktar i čuvari, pak dva a dva alkara, a uza nje njihovi kumovi, u srijedi vojvoda sa pobočnicima, a najposljednji Alaj-Čauš.

Međutim se na posebna sjedala sakupili svi poglavari i uglednici, pak i sudije i bilježnici, koji će suditi, koji je dobitnikom ostao. S desna i s lijeva od puta sleglo se je mnoštvo domaćega i stranoga svijeta, pogdjekad pjevajuć i igrajuć.

Alkari ponajprije projezde kraj poglavarâ, te ih kopljem pozdravljaju, a tad se upute svikolici na mjesto do tri stotine koračaja udaljeno od alke, otkle trka započima. Tu se poredaju po dobi ili po dogovoru, pak tad redom, razigrav konja, lete trkimice prema alci, te ju gađaju kopljem. Tko pogodi u srijedi obručića, te ga ponese na koplju, toga kličuć svjetina pozdravlja i računaju mu se tri broja. Tko pogodi izmed nutarnjega i vanjskog obručića odozgor, broje mu se dva broja, a tko odozdol, samo jedan. Tako trče redom izmjenice po tri puta i tko u ta tri puta najveći broj pogođaja privrijedi, taj je ostao dobitnikom Imadu li dvojica jednak broj, tad ona dvojica dotle trče, dokle jedan svlada.

Za tim prate dobitnika u provodu uza svirku. Pred njim se nosi narodna zastava, a puk ga veselo pozdravlja. Tada svi na konjima pred sudcima i oblastima, položiv koplja, stanu, a vojvoda svesrdice pozdravi i nagradi dobitnika, te u kratko progovori o postanku igre i o junaštvu starih Sinjana i Cetinjana, koli su se hrabro s neprijateljem borili, nečuvenim junaštvom svu silu tursku iz Cetine izagnali. Pak napomenuv tako, dođe li vrijeme, da treba svakomu istim junaštvom potrčati u pomoć cvilećoj braći u Bosni, i njih iz teškog sužanjstva izbaviti, završi govor klicuć: »Živio naš viteški kralj«! na što se vas puk istim klikovanjem odazove.

Za tim se istim redom, kojim su i došli, povraćaju, samo što dobitnika do dvora doprate, kojemu se poslije svi na podvorbu sakupe. Sutradan je iza toga običaja gozba, na koju se osim alkarâ pozivaju i poglavari vojnički, građanski i duhovni.

Prema opisu Š. Milinovića.

OSTALE IGRE.

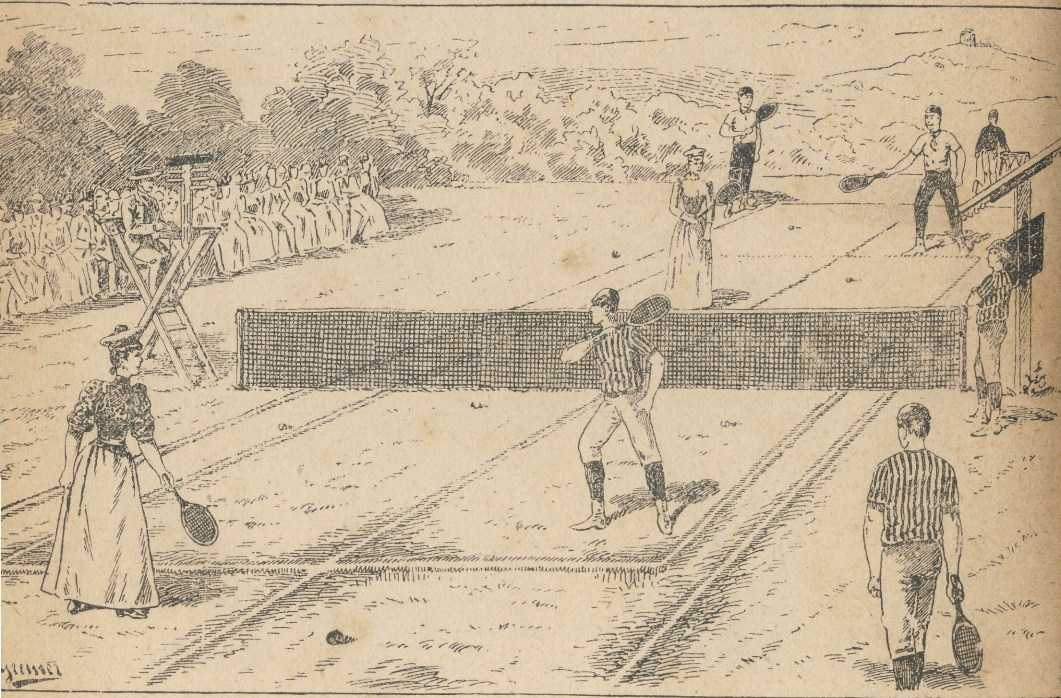
Zajedničke igre za igrače i igračice.

L A W N - T E N N I S.

Među najstarije gimnastičke igre spada Lawn-Tennis (čitaj Lovn-Tenis) i to znači prama engleskome igra Tenis (loptanje) na livadi (Lawn), za razliku od starije igre u dvorani, koju nazivahu, a i danas ju još nazivlju samo Tennis.

Prvi počeci te igre zasižu još u rimsko doba, nu tuj se je lopta odbacivala jednostavno tek otvorenom rukom. Od 14. do 16. vijeka igrala se je ta igra pod imenom »Jeu de Paome« (igra s pjesnicom) u velike, te su po cijeloj Europi u gradovima i plemićkim dvorovima postojale posebne zgrade i ograđeni otvoreni prostori za tu igru, koja se je igrala i pred publikom, kano i turniri.

Za 30. god. rata presta ta igra skoro sasvim, a i igralištâ nestade pomalo jednoga za drugim. Ovog stoljeća počela se je međutim ta igra posvuda uvađati, a dan danas se je već u toliko učvrstila i raširila, da ju nalazimo po čitavom svijetu

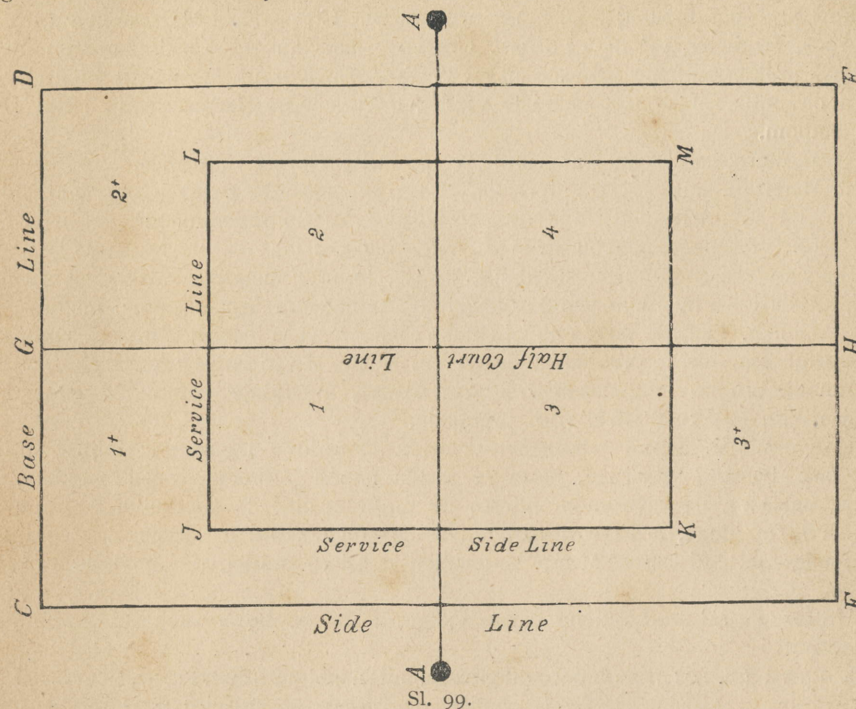

Sl. 98

i kod svih naroda. Ponajviše se je Lawn-Tennis bio uščuvao i raširio u Engleskoj, a kako su Englezi raštrkani i po cijelome svijetu, uveli su i tu svoju najobljubljeniju i najobičniju igru posvuda, kuda god bi se naselili..

Dandanas pak ne ima više ovećeg mjesta ili kupališta, gdje se Lavn-Tennis ne igra, a igraju ga u mnogim civilnim i vojničkim zavodima, dapače i u klerikatima; jer je to igra od velike zdravstvene koristi. Uz to je i vrlo zabavna, a nije naporna. Zabavnija pak postaje ta igra tim više, što je i društvena, te je se mogu igrati i djevojke i gospođe, koje svojom ljepotom i duhovitosti, a vrlo često i velikom okretnosti, igru u velike animiraju.

Prednost je velika kod te igre i ta, da se može od ranog proljeća, pa do kasne jeseni igrati uvijek na otvorenom i čistom zraku, u kojem, naravno, živahno kretanje izvanredno mnogo zdravlju koristi. Dobri i oduševljeni igrači međutim ne napuštaju je ni zimi ni za kiševitih dana, te u engleskoj n. pr. postoje posebne Lawn-Tennis zgrade, velike kao naše plesne zgrade, a i inače u gradovima, gdje je ta igra uvedena, nema ni jedne oveće dvorane, koja u tu svrhu ne bi bila iznaj-

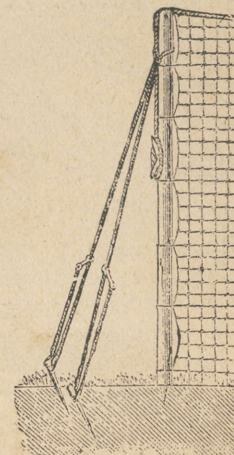

Sl. 99.

mljena. Tenisa se dapače igraju i pojedina gimnastička društva i privatni klubovi za natjecanje ili javne vježbe, a takova se natjecanja n. pr. u Engleskoj prate jednakim interesom, kano i tamo toli obljubljene konjske utrke.

Lawn-Tennis je dapače u najnovije vrijeme postala toli obljubljena igra, da i stariji ljudi viših staleža, dapače i od kraljevskih porodica, sve slobodno vrijeme posvećuju toj igri, koja ih iza napornog rada tako rekuć oživljuje i rastrešuje.

I g r a l i š t e ima biti na ravnoj livadi, obrasloj niskom travom, ili inače na kojem ravnom prostranom prostoru s tvrdim ili dapače i asfaltovanim tlom, ili i s drvenim podom n. pr. u posebnim zgradamâ. Trava ne smije biti velika zato, da može lopta laglje odskakivati, a zbog tog se i u opće već skoro svuda rabi tvrdo tlo za igralište.

Sl. 100.

Slika 98. predstavlja nam jedno natjecanje pred publikom i potpuni razvoj igranja na otvorenom igralištu. Slika 99. predstavlja nam razdjelenje igrališta u detalju. Crta AA zove se središnica ili mrežina crta t. j. tim pravcem ima biti napeta mreža. Duljina te crte iznosi 36′ ili 10·80 m.

Okolo ove srednje crte prostire se pačetvorina CDEF. Crte CD i EF zovu se temeljne crte ili osovnice, te mo-

raju biti jednako duge sa središnicom. Crte CE i DF zovu se pristranice, te moraju biti 78′ ili 23·40 m.

U velikoj pačetvorini nalaze se četiri polja ili dvora: br. 1′, 2′, 3′ i 4′. U tim četverokutima nalaze se opet manji četverokuti br. 1, 2, 3, i 4. Razlika kod mreže između velike i male pačetvorine iznosi sa svake strane $4^{1}/_{2}$′ ili 1·35 m. Duljina KM i IL iznosi 27′ ili 8·10 m. Ovu crtu ćemo nazvati dobacivačom, pošto je onaj, koji prvi put dobacuje, ne smije prekoračiti. Crta IK LM zove se postrana dobacivača, te mjeri 42′ ili 12.60 m. Crte se označuju na livadi malenim niskim stupićima, preko kojih se provuče uzica (špaga). U dvorani se narišu bijeli potezi kredom na podu, ili se pribiju bijele vrpce; dočim se na glatkoj zemlji jednostavno izvuku štapom.

Ovako uređeno polje služi, kad se igraju četvorica ili trojica, a obično i za dvojicu. Međutim, kad se igra u dvoje, uzme se katkada nešto manje igralište na taj način, da se pristranice linije dobacivače povuku do temeljnih crta, a ispušta se strance ona diferencija između velike i male pačetvorine.

S p r a v e za igru jesu slijedeće: mreža, lopta i metaljke. Mreža se napne u sredini, te služi za hvatanje slabo dobačenih i odbačenih lopta, i čini među jedne i druge stranke. Duljina mreže je obično 12 m., a za 2 osobe i manja. Dobro je, da je gornji kraj mreže preobučen crveno ili bijelo, da se bolje kraj mreže razabire. Mreža imade biti po mogućnosti čim više napeta, a napinje se na otvorenom igralištu na način, kako ga slika 100. prikazuje.

U dvorani se napne jednostavno mreža o zidove s gornje i doljnje strane; ako je pak dvorana preširoka, mora se mreža napeti pomoću okrajnih motaka, bez kojih se, naravno, na otvorenom mjestu ne može ni biti. Te motke imaju biti čvrste i $1^{1}/_{2}$—$1^{3}/_{4}$ m. duge, a dolje zaoštrene, da se mogu zabiti u zemlju. Za dvorane ne trebaju, naravno, biti oštre. Mreža se može i u toliko podići, da mogu lopte ispod nje proći.

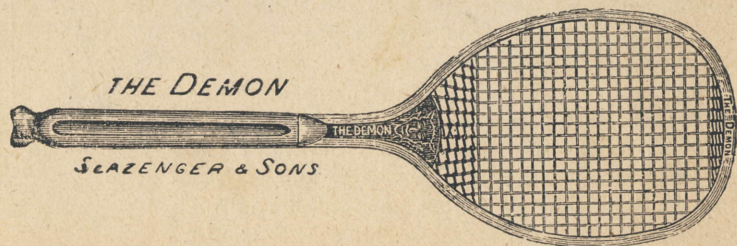
Mreže se prave od obične čvrste špage, a da se bolje sačuvaju, najbolje ih je pokatraniti.

L o p t e (sl. 101.) su obično od gumije, ali flanelom preobučene, da suviše ne skaču i da se suviše ne istroše, a osobito na tvrdome podu. Najobičniji im je promjer 7·7 cm., a težina 53 gr. Za 2 osobe dostaje 6 komada, dočim za 3 i 4 osobe je nuždno 8—12 lopta, da se suviše ne gubi vremena, kad se trči za loptama. Za učenje rabe se također i obične nepreobučene lopte. Lopte su obojadisane obično crveno ili bijelo, te bijelo-modro ili bijelo crveno.

Sl.o 12.

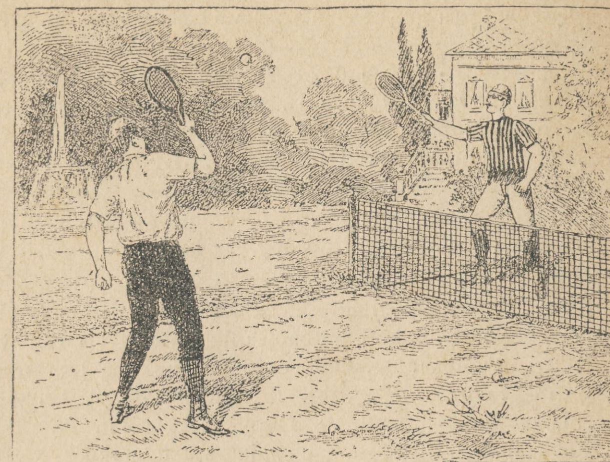
M e t a l j k e, ili kako se obično engleski kaže »racket,« imadu oblik priložene sl. 102. Taj oblik može i neznatno varirati. Sastoje se iz drška i obruča jajolikog ili trouglastog, preko kojeg je propletena mreža od tankih žica iz crijeva. Tom se mrežicom bacaju i odbacivaju lopte. Duljina takove metaljke iznosi obično pol metra. Metaljke moraju biti dosta lake i

Sl. 102,

od čim tvrđeg drva načinjene, da se lako ne slome. Na vlagi se ne smiju ostavljati, kano što ni lopte ni mreža, jer se inače sasvim pokvare.

N a č i n i g r e je slijedeći: Četvorica se razdijele tako, da A stane kraj točke F, njegov protivnik (C) tik pred poljem br. 1, kamo onaj imade najprije baciti loptu. Pomagač od A (B) stoji u polju br. 3, a pomagač od C (D) u polju br. 2. Kad je A bacio loptu u polje br. 1, mora B čekati dok ona padne i kad je odskočila imade ju odbiti natrag, gdje ju jedan od protivnika A i B ima dočekati i povratiti natrag preko mreže. Prvi put dobačena lopta mora pasti u protivnički karé, a vraćena lopta smije pasti posvuda unutar velike međe. Na drugoj strani opet dočekuju loptu C i D i povraćaju natrag, ako ju dohvate. Poslije A igra C iz točke C i baca loptu u polje br. 4, gdje ju sad A dočekuje. Iza C igra B opet iz točke F, a za tim D iz točke E. Onaj, koji baca, mijenja svaki put mjesto, te n. pr. A igra najprije iz točke F zatim iz E i opet iz F. itd., a C igra iz točke E zatim iz D i opet iz C itd. Razvoj same igre viditi će se međutim najbolje iz priloženih pravila Lawn-Tennisa.

Sl. 103.

Lopta se baca najbolje, kad se udara dok se lijevom rukom drži pred glavom, a glavno je pravilo, da se baca lako i pomalo, jer kad se silno udara, uvijek se laglje pogriješi. Lopta se baca i tako, da se s desne strane udari zdola, te se odbaci naprijed u elipsi. Pravo i najbolje, t. zv. o š t r o b a c a n j e jest onda, kad se lopta baci nad glavu, te se oštro koso odbacuje. Dočekuje se pak lopta na zemlji najbolje desno strance, što međutim prama raznom bacanju razno varira.

O d i j e l o imade biti prostrano i lako. Dame moraju imati kratke suknje, laku bluzu, široki remen oko pasa, te ili mali slamnati šeširić ili žokejsku kapicu kod igranja u vanjskom prostoru. Cipele su najbolje prave engleske s potplatom od gumije i bez petica radi slobodnijeg gibanja. Za gospodu je najbolje prostrano i lako odijelo od flanela. Hlače neka su dokoljenice ili vrlo široke, a ako nisu flanelske košulje, dobra je i ona t. zv. turistična od vune.

Pravila, koja sad slijede, uređena su konačno tek g. 1.878. u Engleskoj pošto su tekom stoljeća, osobito pak u novijem vremenu, prerazne promjene doživila. Ovakova pravila poprimljena su sad od svih javnih L. T. društava, dapače i od društvenih L. T. zajednica, koje su se u posljednjem deceniju u Sjevernoj Americi i Engleskoj ustrojile.

P R A V I L A.

§. 1. I g r a l i š t e. Igrališta imadu biti uređena prama spomenutom već opisu.

§. 2. L o p t a. Lopta mora imati spomenutu već težinu i opseg.

§. 3. S u c i i r a s u d i t e l j. Kod natjecanja odlučuju postavljeni suci, u izvanrednom slučaju posebni rasuditelj.

§. 4. Žrijebanje. Izbor stranaka, namještenje i početak ima se žrijebom odlučiti. Pojedine stranke odlučuju početnike, a isti red ostaje tekom cijele igre.

§. 5. Namještaj igrača. Igrači imadu stajati naproti, tako kako je već spomenuto. Oni, koji dobacuju, loptu zovu se dobacivači ili dobacivatelji; a oni, koji ju dočekivaju i odbacuju, zovu se odbacivatelji ili prihvatitelji.

§. 6. Mijenjanje dobacivatelja. Na koncu prve igre postaje prihvatitelj dobacivateljem, a dobacivatelj odbacivateljem. Kad je i odbacivatelj svršio svoju igru, postaje pomagač prve strane dobacivateljem, a pomagač druge strane odbacivateljem. Ostala dvojica su sad pomagači ovih. Prama tome se sad izmijene i mjesta, pošto dobacivač mora uvijek otpočeti iz desnog ugla.

§. 7. Ustanovljeni red ne smije se tekom cijele partije prekršiti.

§. 8. Dobacivanje. Dobacivač mora stajati jednom nogom na temeljnoj crti, a drugom jedan korak s traga, te mora odbacivati izmjenice s desnog i lijevog polja, ali mora započeti kod desnog, te lopta mora pasti u protivni dijagonalni mali četverokut.

§. 9. Pogreške. Pogreška je, kad lopta padne izvan diagonalnog protivničkog malog četverokuta, ili kod odbacivanja u opće i izvan velikog protivničkog polja.

§. 10. Pogreška je, kad se lopta dotaknu letu protivnika ili njegova raketa.

§. 11. Pogreška je, stoji li dobacivatelj u krivome polju, padne li lopta u mrežu ili izvan glavne crte ili u krivi četverokut. Nije međutim pogreška, ako se jedna noga slučajno kod dobacivanja drži u zraku.

§. 12. Pogrešno bačena lopta ne treba se natrag baciti.

§. 13. Dobacivač ima pravo iza učinjene pogreške još jednu loptu dobaciti, osim ako je započeo iz krivog polja.

§. 14. Pošto je već započeo koji drugi dobacivati, ne trebaju se uvažiti prije učinjene pogreške.

§. 15. Dobačena lopta ne smije se prvi put u zraku zadržati, dapače ako je i pogrešno bačena, ona mora uvijek prvi put pasti na tlo.

§. 16. Dobacivač ne smije prvo započeti, nego li mu partner na njegov »Pozor!« ne odvrati: »Jest!« Ako mu pak protivnik ipak povrati loptu, mora se to računati, kano da je on bio spreman.

§. 17. Ako igrač prvo reda dobacuje, mora, kad se ta pogreška otkrije, ustupiti bacanje onome, na kome je red, što obično suci odlučuju, — ako ih imade — a učinjene pogreške i dobici prvo otkrivenja moraju se računati. Ako je pak partija bila već prvo tog otkrića svršena, ima novu započeti onaj protivnik, koji je pogriješio.

§. 18. Pogreška je, kad se lopta udara dva ili više puta u zraku, ili ako je odbačena prvo nego li je došla do mreže, ili ako je pala pod mrežu, ili ako je dva put odskočila na tlu.

§ 19. Ako je slučajno protivnik zapriječen dobačenu loptu na vrijeme odbaciti, more se ista još jedan put opetovati.

§. 20. Povraćanje. Lopta se smije dobro povratiti, ako je proletila i vrh mreže ili ako je pala izvan crte, pa se opet u pravo polje povratila.

§. 21. Dobitak za dobacivača. Dobacivač dobiva, ako prihvatilac loptu u zraku odbije prije nego je prvi put pala u protivnički četverokut, ili ako ne može lopte natrag baciti — u slučaju da nije već bila učinjena pogreška — ili ako baci loptu natrag izvan protivničkih velikih međa, ili ako njegova lopta pogodi protivnika ili njegovu metaljku, ili ako njegov partner loptu više od jedan put tuče ili pušta dva puta na podu skakati, ili ako ju povrati prvo nego li je prešla na drugu stranu mreže, ili kad je, povrativši loptu, udario ili o mrežu ili o motke, za koje je mreža pričvršćena.

§. 22. Dobitak za povratitelja. Povratitelj dobiva, ako dobacivač dva puta za redom krivo dobacuje, ili ako njegov protivnik povraćenu loptu opet ne povrati, ili učini one pogreške, koje su u § 21. navedene.

§. 23. Računanje udaraca. Kad igrač prvim bacanjem dobije, računa 15, kod drugog 30, kod trećeg 40, a kod četvrtog 50, te je igru dobio. Kada pako imadu obje stranke po 40, onda se veli: »Jednaki!« t. j. obje strane računaju po 40. Slijedeći koji dobije, ne računa 50, t. j. nije još igre dobio, nego ima samo »prednost«, i ako još jedan dobar udar načini, onda je tek dobio. Međutim »prednost« je izgubljena odmah, ako protivnik načini također jedan dobar udar, i stranke su opet »jednake« i igra se tako dugo nastavlja, dok jedna stranka ne načini dva put za redom dva dobra udarca.

§. 24. Računanje partija. Stranka, koja prije zadobije 6 igara, dobila je jednu partiju. Ako pak obje stranke imadu 5 partija, onda su »jednake«, i ona stranka koja dobije prije 6 ima »prednost,« ako pak dobije i 7, igrači su opet »jednaki«, te se to »jednako« i »prednost« računa kano i s pojedinim udarima.

§. 25. Suci. Kad dva protivnika izigraju svoje partije, moraju svoja mjesta sa svojim pomagačima zamijeniti, na što moraju osobito suci paziti, a mogu dozvoliti, da je igra predobljena i s prvom partijom iza »jednakosti.«

§ 26. Pogodnosti. Dobri igrači mogu i popuštati slabijima, t. j. oni dozvole da slabiji protivnik počinje računati s 15, 30 ili 40. Počinje pak onaj, koji nema pogodnosti. Takova pogodnost zove se plus-pogodnost. Imade i minus-pogodnost, t. j. kad jedan mora tek prije nekoliko udara učiniti, dok odpočne brojiti s ništicom.

§. 27. Ako tko preskoči mrežu, makar da je već dobro loptu suzbio, izgubio je udar.

§. 28. I kod plus ili minus pridavanja mora se početi na desnom polju.

§. 29. Dobačena lopta ne smije se prvi put nipošto u zraku suzbiti, pa makar je bilo i očito, da bi bila promašila pravo polje; isto tako ako onaj, koji suzbije, stoji izvan svog četverokuta, nema prava loptu suzbiti.

§. 30. Ako lopta udari u prihvatitelja, koji stoji izvan svog polja, gubi dobacivač.

§. 31. Ako dobacivač promaši loptu, kad ju hoće dobaciti, ne dodirnuvši je metaljkom, ne računa se to kano grijeh, makar on i više puta promašio.

§. 32. Ako dobro dobačena ili povraćena lopta skoči preko mreže na protivnu stranu, može ju onaj, čiji je red, povratiti, ako mu pođe za rukom suzbiti loptu, a da se ne dotakne mreže.

§. 33. Ako tko loptu uhvati metaljkom, te ju onda preko mreže odnese, izgubio je udar.

§. 34. Ako lopta padne na loptu i odskoči, mora se suzbiti.

§. 35. Pogodi li lopta suca ili njegov stolac, može se dozvoliti udar, izim ako sudac konstatuje, da bi bila lopta svakako metu preletila.

§. 36. Ako tko ili sudac prevarivši se poviče: »Pogreška« a kasnije odmah opozove i odbije loptu, što je međutim bilo već prekasno, pošto je protivnici ne dočekaše, mora se dozvoliti opetovanje.

§. 37. Baci li tko svoju metaljku sa loptom u pravo polje, izgubio je; isto je, ako kome ispadne hvataljka te se dotakne mreže.

§. 38. Ako su igrači bud iz kojeg mu drago razloga prinuždeni igru prekinuti, moraju nastaviti slijedeći put kod istog broja i na istim mjestima.

Kad se Tennis igra za natjecanje, mora biti uvijek prisutan sudac, koji s uzvišenijeg mjesta kako se to vidi iz naslovne slike, može obje stranke dobro kontrolisati. Najbolje je, ako imade pri ruci i posebnu Tenis-križaljku, jer ako računa napamet, može se i pomesti u računu.

*

LAWN-TENNIS SKRIŽALJKA.

Igra br. .... Natjecanje između .... i .... dne .... 1.89 ......

Partija	Ime dobacivača	Udarci												Dobio
1.	A.	|	|	|	|									A. B. 1.
2.	C.	|		|	|		|							A. B. 2.
			|			|								
3	B.		|			|								C. D. 1.
		|		|	|		|							
4.	D		|	|		|		|		|	|			A B. 3.
		|			|		|							
5.	A.	|		|		|	|							A. B. 4.
			|		|									
6.	C.			|	|	|			|	|				C. D 2.
		|	|				|	|			|	|	|	
7.	B.	|		|	|	|								A. B. 5.
			|											
8.	D.	|	|					|			|			C. D. 3.
				|	|	|			|	|		|		
9.	A			|	|		|	|	|					A. B. 6.
		|	|			|								

Igru br. .... dobio je A i B. prama C i D. u 9 partija s 6 proti 3.

Igra je započela u .... sati, a svršila se je u .... sati.

Potpis suca: ....

U toj skrižaljci se piše prva stranka A. i B. u gornjem redu, a stranka C. i D. u doljnjem, te se i na strani kod dobitka partija bilježi po strankama, koliko je koja partija predobila. Udarci se bilježe i računaju ovako: Uzmimo n. pr. partiju br. 6.

Prvi ništa, drugi 15; drugi 30, prvi ništa; prvi 15, drugi 30; prvi 30, drugi 30; prvi 40, drugi 30; drugi 40, t. j. obje strane »jednake,« drugi »prednost,« prvi »jednaki;« prvi »prednost« i drugi napokon i pobijedili.

Ova skrižaljka vrijedi i ako se igraju dvojica međusobno, ili ako se igraju dvojica protiv jednoga.

Ako se igra s plus pridatkom, onda se jednoj strani odmah pridadu za 15 jedan, za 30 dva, a za 40 tri poteza. Ili ako se igra s minus pridatkom, onda se

dotičnoj stranci učine za 15 jedan križ, za 30 dva a za 40 tri križa, a tad se tek počinje računati s potezima t. j s valjanom vrijednosti.

Na koncu dodajemo još i posebnu skrižaljku za bilježenje svakog udarca napose. Četvorica A B C i D sastave se n. p. u kombinaciju A B i C D te igraju naproti 6 puta i to još u kombinacijama A C i B D, te A D i B C a svaki put revacnche partije. Da se točnije može konstatovati koji igraju bolje, rabi se slijedeća skrižaljka za udarce.

A B	C D	A C	B D	A D	B C
1	3				
3	7				
2	4				
0	4				
4	2				
3	5				
7	5				
7	9				
27	39				

A B izgubili su sa 2 igre i 27 udaraca proti C D sa 6 igara i 39 udaraca. Po istom sistemu mogu se još bilježiti i još detaljnije koliko puta je za kojeg dobijenog udarca lopta preletila mrežu. — Najbolja djela za Lawn-Tennis jesu od bar. Fischarda u Stass Omgu — Elsasu: »Handbuch des Lawn-Tennis«, te »Jahrbuch für Lawn-Tennis«, koji izlazi već tri godine.

Franjo Bučar.

HOCKEY.

Jedna od najzanimivijih igara na ledu jest Hockey, koji se također igra i na isti način za ljetnog doba na livadama. Hockey se igra različito u Engleskoj i Holandiji, makar da je to prvobitno engleska igra; nu mi ćemo ju opisati na najjednostavniji način bez mnogo pravila, kako držimo, da se i sve inače vrlo kombinovane engleske igre iz početka igrati i opisivati moraju. U tom nas pomaže i naše nedavno iskustvo u Pragu, gdje smo praktično imali prilike to isto opažati.

Igru mogu jednako izvoditi koli sklizači toli i više sklizačica, te ako je društvo pomiješano, igra je, naravno, još i zanimivija. Pretpostavlja se međutim, da su igrači već i bolji sklizači, pošto je u tu svrhu nužna neka bar okretnost, da se može lopta u letu na ledu zadržati i natrag baciti, za što su sve nužne najrazličnije kretnje, obrati, naglo stajanje, izmicanje itd.

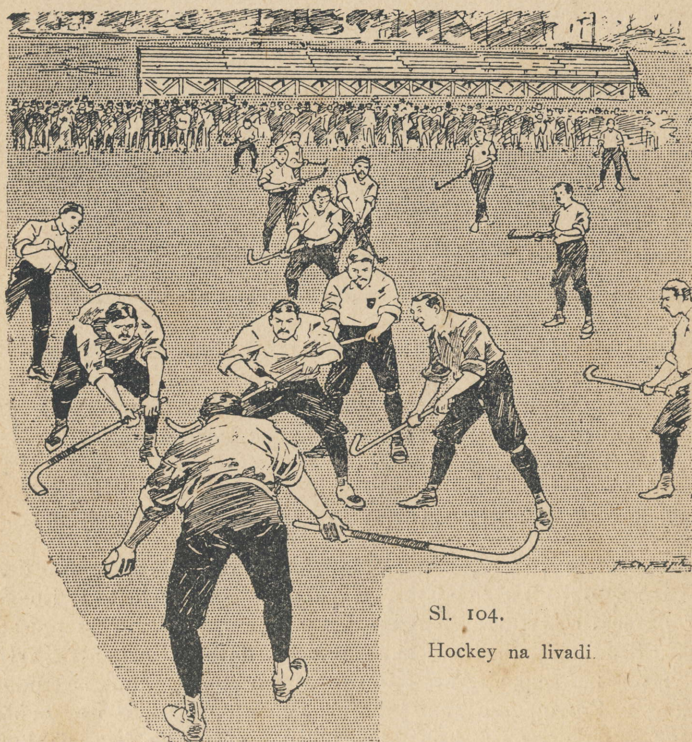
Igra se može započeti vježbati s malim brojem igrača n. pr. s 3 proti 3, 5 proti 5, ali nikada više preko 10 sa svake strane. Prema tome uzimlje se i veći prostor za igranje ako je više igrača.

Igralište je pačetvorina, koja se ograniči stupićima s hrvatskim barjacima. Ti stupići se, naravno, ne zabijaju u led, nego se načine u formi prenosnih stalaka, koji se mogu odnijeti s leda, kad nisu nužni, da ne smetaju ostalim sklizačima. Prostor uzimlje se obično tako, da je popr.ječna stranica pačetvorine 50 m., a uzdužna 100 m. duga. U tom se razmjeru mogu igrati i 20 igrača, dočim se za manji broj igrača

prostor razmjerno smanji. Igrači će i sami razabrati, kad im je prostor premalen, pošto lopta prečesto prolazi preko međe. Nije dosta, da se ove označe samo n. pr. rubom sklizališta, nego se moraju u to ime točno označiti vrpcama, koje se dole na ledu privežu na stalke.

Najbolje je, da se prostor za Hockey odabere uvijek na takovu mjestu, gdje najmanje smeta ostalim sklizačima, ili, ako je moguće, da se odredi u to ime stalan omeđen prostor.

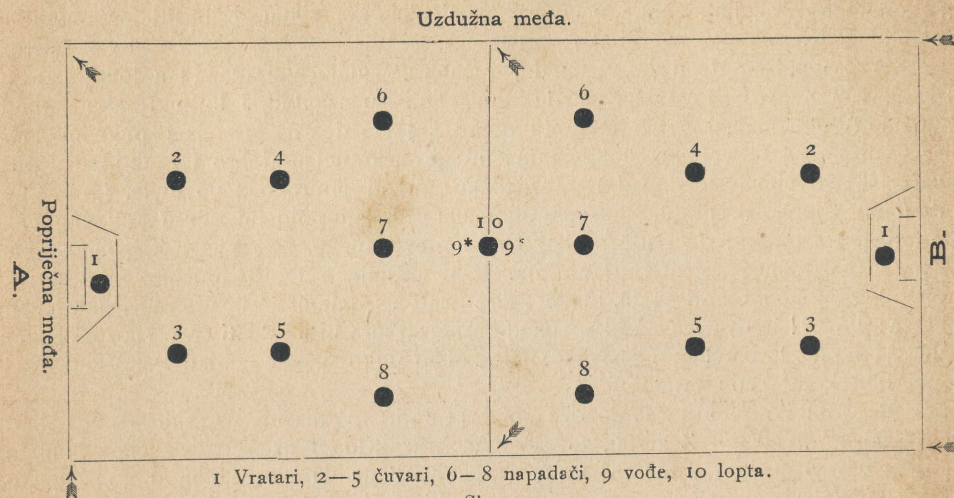
Pošto su određeni vođe i izabran »sudac,« koji će tečaj igre bilježiti, razrede se ostali članovi, o čemu odlučuju vođe. Dvojica se stave pred vrata i brane, da lopta ne proleti kroz vrata. »Vratari« imadu pravo loptu i rukom i nogom, t. j. sklizaljkom zadržati. Ako ju ulove rukom, bacaju je rukom u igralište, ali ne lukom, nego po ledu. Pred vratarima stoje »čuvari,« koji se imadu razdijeliti nešto šire nego li su vrata, i ostaju na svom mjestu, dok ne dođe lopta do njih. Najbolji

Sl. 104.
Hockey na livadi.

igrači obično su vođe, koji stoje jedan naproti drugome u sredini igrališta. Između vođe i čuvara imadu se razdijeliti svi ostali, po mogućnosti također samo bolji sklizači, koji se zovu »napadači.« Svaki igrač ima u ruci svoju batinu, koja je 1·05 m. dugačka i čvrsta, te na jednom kraju u dugoljastu kuku zavinuta. Štapovi moraju biti od tvrdog drva, da se odmah ne razlupaju. Tima štapovima tjera se lopta, koja je obična kriketova čvrsta i tvrda lopta od 23 cm. promjera, a teška 160 gr. Svrha je igri, da se lopta protjera kroz neprijateljska vrata. Pošto sudac zviždne, kano znak, da se igra otpočne, stave vođe loptu na sred igrališta i udalje se od nje po jedan korak. Na to broje do tri, a svaki put udare o led kukom i opet štap o štap. Pošto su već tri puta udarili štapom o štap, potjera onaj loptu, koji ju dohvati, na protivničku stranu. Štap se drži jednom rukom, ili bolje obima, a udara se s desna na lijevo. Čim je lopta u igri, potrče napadači za njom, te ju tjeraju dalje, i ako

je moguće, kroz protivnička vrata. Protivnički napadači nastoje to zapriječiti, a isto tako i protivnički čuvari, kad lopta dođe do njih. Vratar se ne miče daleko od vratâ da bude na mjestu, ako bi lopta došla blizu njih. Pođe li za rukom loptu

Sl. 105.

suzbiti, nastoje napadnuti, da loptu povrate i da oni prodru s njome kroz vrate svojih protivnika. Da se laglje protivnici raspoznadu, imadu bud raznobojne kapica ili vrpce na lijevom ramenu. Mi to možemo najljepše tako organizovati, da jedni

Hockey na ledu.
Sl. 106.

imadu na lijevom ramenu hrvatsku trobojnicu, a drugi u opće ništa. Kod te igre bolje je rabiti sklizaljke bez šiljka, da se ne dogodi sudaranjem oveća nesreća, a odijelo mora da bude čim laglje i takovo, da ne smeta slobodna gibanja. Lopta se

smije samo kotrljati ledom, a nipošto tako jako udarati, da leti lukom. Kad lopta u letu lukom preleti među, onda se za kaznu pribraja protivnoj strani. Kod igre računa se na slijedeći način: Ako lopta prođe vrata, dobivaju protivnici 4; ako lopta prođe poprijećnu crtu. 2. Ona strana, gdje je lopta prošla, baca dalje i to 3 koraka od svojih vratâ, dočim se protivnici ne smiju približiti preko svoje srednje međe.

Ako lopta prođe uzdužnu među, računa napadajuća strana 1; a loptu bacaju s istoga mjesta, gdje je prošla među oni, koji su izgubili, i to bud rukom, bud štapom. Ako napadači potjeraju loptu preko koje međe na svojoj polovici igrališta, tad im se to uračuna u zlo, odnosno protustranci u dobro i to kod uzdužne međe (što se ponajviše događa) po 1 točku, a kod poprijećne po dvije. Igra se na određeno vrijeme n. pr. na pol sata ili cijelu uru, a u polovini određenog vremena promijene se mjesta, da bude svakoj strani pravo, n. p. ako vjetar s jedne strane duva, ili ako sunce s jedne strane sija. Kod promjene mjesta počinje ona strana, koja je izgubila i to od vratâ. Sudac mora imati zviždaljku, te imade zazviždati jedan put za: Pozor! a dva puta kad se imade otpočeti igra ili nastaviti. Na »pozor«! moraju svi igrači biti uvijek na svom mjestu. Isto tako imade sudac zazviždati, kad lopta bud koju među proleti.

S ovom igrom otpočeo je ove zime (1.896.) potpisani na sklizalištu I. hrv. sklizalačkog društva u Zagrebu, te se igra vrlo sviđa i pruža gledaocima mnogo zabave, tim više što i dame pri tome sudjeluju. Sama igra može biti i opasna, ako se igrači ne znadu dobro kretati ili ako slijepo navaljuju i odviše jako udaraju. Međutim ako se igra proračunano, ne događa se nikad nesreća. Da se igra uvježba, dosta je igrati je se dva tri puta, pošto su pravila najjednostavnija. Za škole se ta igra također preporuča, pošto je nabava sprava spojena s neznatnim troškom.

Franjo Bučar.

Igre za muškarce.

ENGLESKI NOGOMET (Football).

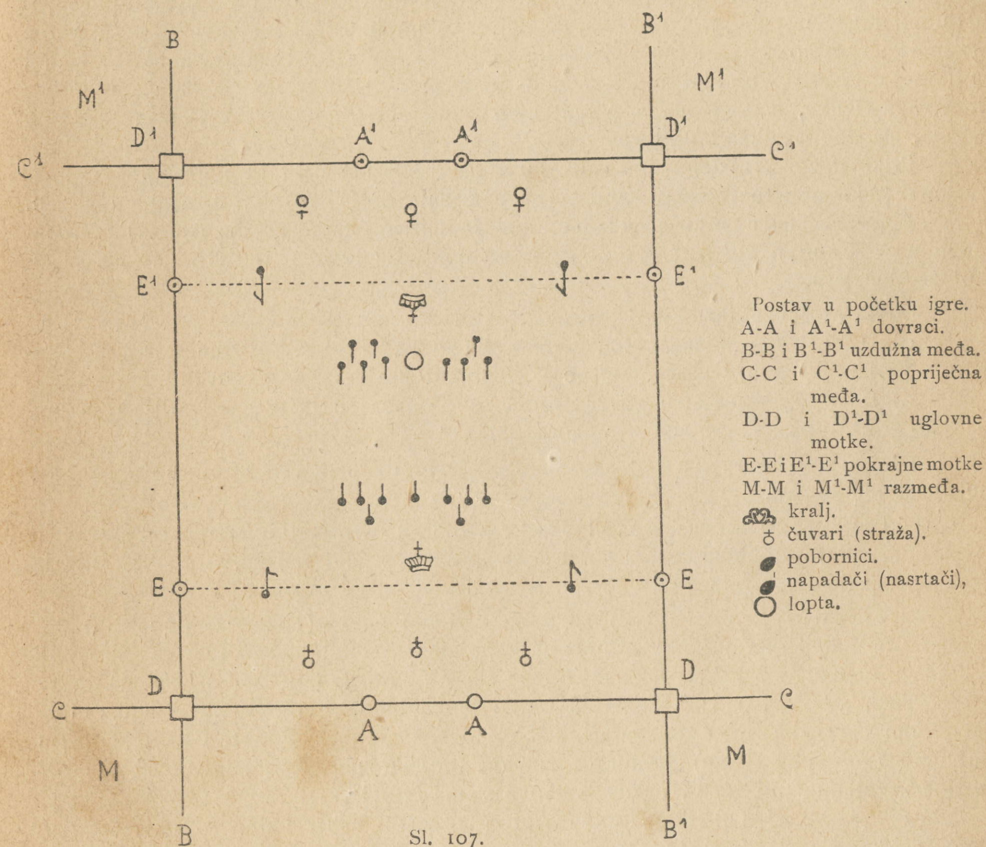
S PRIMANJEM LOPTE.

U Engleskoj se već odavna igra nogomet velikom strašću, a odanle raširio se u novije doba i po drugim zemljama, pa je svagdje naišao na mnogobrojne prijatelje. Ta bojna igra stavlja na tjelesnu ustrajnost, snagu, oprez i jakost volje doista visoke zahtjeve, pa zato i vanredno privlači, ter na cijeli organizam dobrotvorno djeluje, jer se osjećala oštre, udovi primjereno kreću, krv brže optječe, a osobito se jačaju i snaže grudni organi.

Igralište valja da je, kao i kod »Lawn-Tennisa«, tvrdo i ravno, pa ne smije da je isprekidano drvećem, grmljem ili jarcima. Ako je na kratko ostriženo busenište (tratina), označe se međe — kao kod netom spomenute igre — kistom, umočenim u krednu ili vapnenu kašu. Dvije 140 koraka duge, 75 koraka međusobno razmaknute usporednice (na priležećem liku 107. B-B i B¹-B¹) presijeku se poprijećnim pravcima 10 koraka od gornjega i doljnjega kraja tako, da još 10 koraka vire preko presjecišta; prvi se pravci zovu uzdužne, a potonji poprijećne međe. Na presjecištima uzdužnih i poprijećnih međa nalaze se 4 uglovne motke, D-D i D¹-D¹. U sredini poprijećnih međa stoje $3\frac{1}{2}$ m visoke motke, odaljene jedna od druge 5 koraka, a zovu se dovraci A-A i A¹-A¹, na koje se u visini od 3 m

pričvrsti kakova prijećka ili bijela vrpca, da tako nastanu vrata. 25 koraka daleko od uglovnih motaka postave se na uzdužnim međama pokrajne motke (E-E i E¹-E¹); prostor za poprijećnim međama zove se tabor, a onaj iza uzduždnih međa: krajina; prostor napokon, što nastane produljenjem poprijećnih i uzdužnih međa za uglovnim motkama, zove se razmeđe (M-M i M¹-M¹).

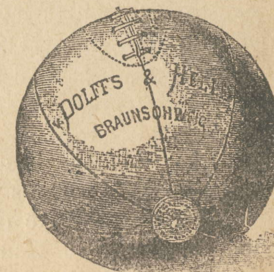
Učestvujuće osobe imadu prema raznim svojim zadaćama i razne oznake. Igrači podijele se u dvije stranke; u svakoj bude obično po 15 osoba. Na čelu svakoj stranci jest kralj, koji vodi igru svoje stranke i presuđuje raspre. Da mora dobro poznavati igru, razumije se samo po sebi. Glavna skupina igrača sastoji od napadača (nasrtača), kod 15 igrača u svakoj stranci po devet. Oni imaju zadaću

Postav u početku igre.
A-A i A¹-A¹ dovraci.
B-B i B¹-B¹ uzdužna međa.
C-C i C¹-C¹ poprijećna međa.
D-D i D¹-D¹ uglovne motke.
E-E i E¹-E¹ pokrajne motke
M-M i M¹-M¹ razmeđa.
kralj.
čuvari (straža).
pobornici.
napadači (nasrtači),
lopta.

Sl. 107.

zadržavati se što bliže lopti; 2 od njih imenuju se za starješine, koji se moraju odlikovati vanskim kakovim znakom i u sumnjivim slučajevima davati skroz nepristrane obavijesti. S obje strane napadačâ, nu ipak nekoliko koraka otraga, imaju pobornici svoja mjesta i to svaki od njih tečajem jedne igre uvijek na istoj strani. Znatna im je zadaća, da slijede tamo- i amo- valjajuću se rulju napadača i da pri tom nikada lopte (sl. 108). ne izgube iz očiju, što više, da ju ugrabe, kad bi neočekivano iz čete napadačâ provalila strance. Tad ju prihvate i držeć ju među rukama i prsima, nastoje da ju odnesu u neprijateljski

Sl 108

tabor ili da ju bježeć bace o tle, te pošto se je od zemlje odbila, da ju nogom potisnu preko neprijateljskih dovrataka i tako zadobe pobjedu, što se svakako u zbiljnosti ne bi smjelo tako skoro dogoditi. Napokon spomenut ćemo još čuvare (stražu), koje kralj najprije izabere i koji se imaju isto tako odlikovati odlučnošću i vještinom u udaranju lopte. Oni se kreću po prilici 25 koraka iza napadačâ, jedan nešto malo ispred druge dvojice, te imaju prije svega časnu zadaću, da svetinju stranke, tabor (vrata), štite i brane naročito od neočekivanih napadaja.

Cijelj se nogometu postigne, ako jednoj stranci uspije, da u prije već utanačenom vremenu loptu češće nego protustranka baci preko neprijateljskoga tabora, a da pri tom ne smetne s uma obranu vlastitoga tabora. Da se postigne ta cijelj, ne odlučuje toliko vještina pojedinca, koliko više voljna podređenost sviju pristaša pod jedno jedinstveno vodstvo, ter odreka sviju osebujnih težnja u službi — sve u korist stranci; jer samo ova, a ne pojedinac, može da izvojšti pobjedu. Pa ako u ikojoj igri, a to za cijelo u ovoj može naučiti budući državljanin, da će slaba, ali dobro iškolana stranka, nad jačom, a u pojedinostima i spretnijom, nu zlo u stegi državanom četom, za stalno održati pobjedu.

Prije nego prijeđemo na opis same igre, ukazuje nam se potrebnim da razjasnimo neke umjetne izreke, kako ne bi prekidali opisa kasnije u njegovu skladu.

Lopta se udara ili potisne, ako ju nakon kratke zatrke (zaleta) kljunom noge turnemo ili u vis bacimo; pri tom ne upotrebljujemo u opće ruku, izuzev nekoliko slučajeva.

Lopta se može raznoliko potisnuti:

1.) Udarcem s mjesta; petom obuće načini se u tlu jamica, na koju se položi lopta, pa se ova onda potisne t. j. otpudi poslije kratke zatrke.

2.) Udarcem nakon pada; lopta se — ma i u bijegu — pusti da padne, pa kad opet odskoči, odbaci se nogom dalje, — i

3.) Udarcem u padu; ako pustimo loptu da pada, pa ju oturnemo prije, nego se dotakla tla.

Pod udarcem sa metališta razumijeva se onaj udarac, kojim igra ili tečaj igre počinje; lopta pri tom leži 25 koraka pred taborom, u sredini između uzdužnih međa.

Tezmanje (natezanje) zove se kad koji igrač (ponajviše pobornik) po grabi loptu i hoće da ju brzo odnese u neprijateljski tabor, a pri tom ga spopadnu nekoji protivnici za ruke. Da se otrese tih protivnika, koji mu priječe da loptu natrag baci, poviče samo: »Nice!«, a onda položi loptu preda se na zemlju. Napadači obih stranaka pristupe sada s obje strane što bliže k lopti i nastoje da ju šoranjem (guranjem nogu) proturaju između protivničkih nogu, pa kad se pri tom napadači valjaju amo tamo, naziva se to »komešanjem«.

Pridržana! Odleti li lopta preko poprijećne međe jedne stranke, a jedan njen pristaša pridrži ju najprije, tad ju pritisne na tle i poviče: »Pridržana!« U tom slučaju dobije njegova stranka slobodan udarac sa metališta u obliku udarca nakon pada. Pridrži li ju pak koji protivnik, tad zadobije njegova stranka pokus.

Pokus na tabor izvađa se ovako: Od mjesta za poprijećnom međom, gdje je igrač protustranke pridržao loptu, ide taj s loptom okomito k poprijećnoj međi. Na njoj načini petom znak i koraca sada točno u istom pravcu (dakle u produljenju okomice) tako daleko u igralište, kako mu se čini zgodnim, da s izgledom na uspjeh načini pokus na tabor (vrata), t. j. da jednim »udarcem s mjesta« baci loptu preko priječke dovrataka. U tu svrhu načini on (ili koji drugi iz njegove stranke, kojega odredi kralj) jamicu u tlu i položi loptu na nju, dočim mu se drugovi postave iza njega. Napadači neprijateljske stranke postavili su se međutim između dovrataka svoga tabora te u času, kad se protivnički igrač zatrči lopti, da ju otpudi, nalete proti njoj s uzdignutim rukama i vičuć iza glasa, ne bi li osujetili pokusa. Uspije li ipak pokus, što broji 20 točaka, pobjeda je izvojštena te počinje nova igra, u kojoj imadu pobjeđenici udar sa metališta. Ne uspije li naprotiv pokus, pošto lopta proleti strance mimo ili samo preko jednoga dovratka, ili ako ju koji protivnik dotakne pred taborom, to broji doduše 5 točaka, nu protivnici postignu slobodan udarac sa metališta, koji ima biti »udarac nakon pada«. Pridrže li protivnici loptu između dovrataka, tad se ona nema, kao u netom opisanom slučaju, položiti okomito na sredini poprijećne međe, nego u okomitom smjeru k jednomu dovratku za »udarac s mjesta«.

Udarac u padu s poprijećne međe. Ako je koji protivnik tečajem igre pridržao loptu odviše na strani od svojih dovrataka (dakle blizu uzdužnih međa), tad bi pokus radi prevelike odaljenosti od vratâ bio uzaludan. U tom se dakle slučaju valja odreći pokusa, što više, loptu opet dobaciti u igralište, no tako, da onaj, koji ju je pridržao, koraca s njom okomce na poprijećnu među, te ju onda »udarcem u padu« šorne opet u igralište. Pri tom stoji napadnuta stranka za svojom ugroženom poprijećnom međom, a napadači pred njom. U času, kada igrač izvađa »udarac u padu,« nahrupe prvi (napadnuta stranka) s uzdignutim rukama i vičuć iza glasa preko poprijećne međe, ne bi li zapriječili protivnicima uhvatiti loptu. Uspije li naime ovima, da uhvate loptu, tad su time zadobili slobodan »udarac sa metališta,« kojim bi još možda ipak mogli osvojiti neprijateljski tabor. Svakako treba da je hvatač vrlo brz, da odmah, čim je uhvatio loptu, načini petom jamu u tlu, prije nego li tko od protustranke dodirne loptu, u kojem slučaju izgubili bi opet prednost. Ne uhvati li pak nitko lopte, to se ova ipak smatra da je u igru dospjela, i tečaj se igre nastavlja.

Zapostavljen. Strogo je pravilo, na koje valja paziti, da svaki igrač ostane vazda za loptom; t. j da ima svoj tabor vazda za sobom, a loptu pred sobom; prestupi li ta pravila (n. pr. ako koji igrač njegove stranke udari loptu iza njega, ili ako kod komešanja učestvuje sa strane protivnikâ, ili za komešanja dođe pred loptu, tad je zapostavljen, pa se kao takav niti smije dotaknuti lopte, a niti zadržati kojega protivnika, dok opet ne prestane biti zapostavljenim. To biva onda, kada onaj, koji je iza njega udario loptu, protrči mimo njega sàm ili bježeć s loptom, tako, da se dakle on nalazi opet za loptom. Ima li učesnika u igri, koji hotomice ostaju zapostavljeni, da se oslobode naporâ igre, tako n. p. kad su, napredujuć sa svojim drugovima, doprli blizu neprijateljskoga tabora, pa kad im poslije drugovi namiču, oni mirno zaostanu: tad se već nikako ne može provesti pravilna igra; jer bi baš ovi zaostali mogli možda biti protivniku vrlo opasnima, pa bi osim toga mogli bez muke u povoljnim prilikama izvojštiti pobjedu. Kralj i starješine imaju s toga strogo paziti na to, da oni, koji su bili zapostavljeni, doskora opet stupe u igru; naročito da se novi tečaj igre ne otpočne prije, dok već nikoji igrač nije zapostavljen.

Igra počinje time, da igrači među sobom izaberu sebi dva kralja, koji će stvoriti stranke. Ovi prozivaju sada na izmjence imena onih učesnika, koji bi imali sačinjavati njihov odjel. Za vanjsku razliku nose igrači raznobojne kape. Na to se odredi žrijebom ili bacanjem novčića u vis (»glavom« ili »pismom«), koji od oba ima pravo izbora. Kralj, koji dobije to pravo, može se naime riješiti, da ili bira »udarac sa metališta«, — što će rado odabrati, ako je povoljan vjetar i tlo — ili da se odluči za koji od oba tabora. U prvom slučaju preostaje protivniku izbor između oba tabora, u posljednjem ima udarac sa metališta. Kad je to svršeno, postave oba kralja svoje pristaše onako, kako je to označeno u nacrtu na 185. strani. — Ona stranka, koja ima udarac sa metališta, donese loptu 25 koraka ispred svoga tabora u sredinu ove pomišljene crte, što spaja obje njene pokrajne motke,

te ju postavi u jamicu, napravljenu petom obuće. Napadači ove stranke stoje odmah za loptom u dvije vrste; kod 9 napadača po 6 i 3; napadači protustranke 10 koraka razdaleko također u 2 vrste. Kralj ove stranke, koja počima, udara obično sam prvi, zatrčav se malo i pogodiv nešto uzdignutim kljunom obuće čvrsto loptu u sredinu doljne polovice, tako, da odleti visoko i daleko u protivničko područje. (Udari li preduboko, tad odleti lopta samo visoko, no ne daleko). Čim je kralj udario, potrče napadači obih stranaka k lopti. No već ju je onaj od protivnikâ, koji je najprije prispio k lopti, odbacio opet snažnim udarcem preko glava protivnikâ. Pravilo je pri tom, da se lopta smije sprijeda odbacivati samo nogom. Ako je pak koji protivnik loptu uhvatio, ili ako je pala na stranu, ili iza napadačâ, a jedan ju pobornik pograbio, tad su moguća dva slučaja: 1.) Onaj, koji je loptu uhvatio ili zgrabio, načini brzo petom jamicu u tlu, prije nego li je koji protivnik rukama dotaknuo loptu i poviče: »Uhvaćena!« Time dobije njegova stranka slobodan udarac s mjesta. Kod ovakova udarca s mjesta imaju napadači stranke, kao i u početku igre, stajati poredani odmah iza lopte u dvije vrste, a protivnički napadači isto tako poredani najmanje 10 koraka ispred nje; ili 2.) Onaj, koji je prisvojio sebi loptu, kuša, držeć ju među rukama i prsima, da bježi proti neprijateljskomu taboru. Zapriječe li ga u tom prerano napadači protivnika, tako, da je taj pokus uzaludan, tad baci a) za dobe još loptu objema rukama natrag, dakle prema svomu taboru, ili b) pusti bježeć loptu da padne i protjera ju naprijed udarcem nakon pada, ili ako je tomu već prekasno, pošto su ga protivnici već spopali za ruke, c) ispusti loptu, poviknuv: »Nice!« i onda dođe do komešanja.

Ako je lopta za igre odletjela preko koje uzdužne međe (dakle u krajinu), onda ju onaj igrač, koji ju je spopao, odnese na točku, gdje je proletjela uzdužnu među. Zatim ju pravcem, okomitim na uzdužnu među, baci najmanje 10 koračaja daleko u igralište, dočim napadači obih stranaka načine ulicu. Tko stoji pri tom na krivoj strani (svaki igrač ima svomu taboru okrenuti leđa), jest zapostavljen. — Ako taj igrač baci loptu koso ili ne dosta daleko, tad može svaki od oba kralja zahtijevati, da ju još jedanput baci. Isto tako opetuje se udarac, ako lopta odmah u početku igre odleti preko koje uzdužne međe (u krajinu).

Dospije li lopta za igre u koje razmeđe, tad dobije stranka, u čije područje spada to razmeđe, slobodan udarac sa metališta. Taj ima biti u tom slučaju udarac nakon pada, ter se izvađa 25 koraka pred vlastitim taborom; za protivnika pak broji dobitak razmeđa 1 točku.

Pođe li kojemu igraču za rukom da odnese loptu do neprijateljske poprječne međe, pa ga tek ondje spopadne jedan ili više protivnika, tad smiju samo ovi učestvovati u sada nastalom »tezmanju.« Isto biva kad protivnici pograbe loptonošu već posve blizu poprječne međe, a ovomu uspije da ih potisne preko međe.

Dopre li napokon lopta šorajem (udarom noge) na poprječnu među, ili preko nje, tad se radi o tom, da li se to dogodilo između dovrataka, ili blizu njih, ili blizu razmeđâ. Dođe li u svjema tim slučajevima vlastita stranka najprije k lopti, tad pokuša da šorajem protjera loptu opet u igralište, ili, ako joj to ne uspije, tad poviče koji od nje: »Pridržana!« pritlačiv loptu rukom k tlu. Time primoraju protivnike na uzmak, jer tim činom zadobije stranka, koja je loptu pritisnula, slobodan udarac sa metališta, koji ima biti udarac nakon pada. Protustranka mora se povući natrag sve do sredine igrališta i nasrće, dok se izvađa udarac nakon pada 25 koraka ispred ugroženoga tabora.

Dođu li pak protivnici najprije k lopti, tad u 1. i 2. slučaju, — dakle ako je lopta između dovrataka ili blizu njih prošla poprječnu među, — poluče pokus (v. str. 187.); samo taj ne smije da se izvađa okomito na sredinu poprječne

međe, nego okomito na koji od oba dovratka. Uspije li pokus, t. j. odleti li lopta sredinom iznad vratâ protustranke, onda taj broji 20 točaka, a igra je dobivena; nu odleti li lopta samo preko jednoga dovratka ili pokus posve ne uspije, tad broji uvijek još 5 točaka za stranku, koja ga je izvela, protivnik pak dobije slobodan udarac kao udar nakon pada. — U trećem slučaju, ako lopta prođe poprječnu među blizu razmeđâ, bio bi pokus uzaludan ili bez izgleda na uspjeh; lopta se s toga dovede opet u igru udarcem u padu s poprječne međe (v. str. 187.).

Tečaj se (igre) dovršio, kad se zauzme neprijateljski tabor (vrata), a to se može, kako već gori primjetismo, dogoditi.

1.) udarcem s mjesta kod pokusa:

2.) udarcem nakon pada ili običnim udarcem (šorajem) za vrijeme igre (nikada udarcem u padu).

U oba slučaja treba da lopta preleti između dovrataka nad priječkom. Proleti li predaleko na desno ili na lijevo nad kojim dovratkom, to broji takav hitac (— »dovrataš«) doduše 5 točaka, no tabor nije osvojen.

U računu broji svako »pridržano,« isto tako svako loptom dotaknuto »razmeđe« 1 točku za stranku, koja je loptu pridržala, odnosno za onu stranku, koja je loptu bacila u razmeđe. Neuspjeli »pokus«, odnosno »dovrataš« računa se 5 točaka, uspjeli pokus, t. j. »osvojen tabor« 20 točaka. Kad se igra svrši, pobijedila je ona stranka, koja je dobila najviše točaka.

Kod nadigravanjâ (natjecanjâ), gdje odlučuju 3 suca, broje se obično samo zauzeti tabori. Ima li svaka stranka jednaki broj tabora (ili nijedan), tad odlučuje broj »pokusa«; ako se i time ne da ništa odlučiti, tad dođe u račun i broj »pridržanih«. Kod nadigravanja igra se po vremenu (1 sat); poslije $^1/_2$ sata poviče jedan od sudaca: »pol vremena!« a na to može svaki kralj zahtijevati izmjenu taborâ; kralj protustranke ima onda udarac sa metališta.

Svaka surovost, svako udaranje, gaženje ili podmitanje nogu, kao što i svaki prestupak pravila igre, strogo se zabranjuje. Prekršitelje će najprije opomenuti kralj ili koji starješina, a u ponovnom slučaju isključit će ih od igre.

Za bolji prijegled ponavljamo još jedared:

1.) Udarac sa metališta ima biti udarac s mjesta te se ima izvesti 25 koraka (po drugima iz sredine igrališta) ispred tabora:

a) kod početka igre;

b) poslije dobitka kojega tabora;

c) ako je lopta u letu uhvaćena, a dotični pak napadač ili pobornik neće da bježi.

Stranka koja je izgubila tabor, dobiva udarac sa metališta.

2.) Udarac sa metališta ima biti udarac nakon pada, te se ima izvesti 25 koraka ispred tabora:

a) ako je lopta dospjela u razmeđa kojoj stranci;

b) ako je lopta došla u tabor kojoj stranci, pa ju je ta sama pridržala, — i

c) ako pokus na tabor nije uspio.

Ona stranka ima udarac sa metališta, kojoj je lopta dospjela za poprječnu među.

Znatno jednostavniji i ujedno manje buran jest:

BEZ PRIJMA LOPTE.

Kod ovoga je dakle primanje i nošenje lopte isključeno. U opće ne smije se dotaknuti rukama niti protivnik, a niti lopta (osim kad se hvata). Pa i u tom slučaju ima se ona odmah opet ispustiti, ako ne bi možda htio hvatač da za svoju stranku zadobije udarac s mjesta, načiniv brzo petom jamicu u tlu, i to prije, nego koji protivnik uzmože dodirnuti loptu. Ni »pokusi« ni »pridržane« ne

dolaze ovdje; »razmeđa« se ne broje, tako da se dakle računaju samo predobljeni tabori.

Kao neku osobitost kod ove igre valja spomenuti »tjeranje lopte.« Lopta se redomice više puta nogom lako turka u određenom pravcu ili prema kojemu suigraču, te se naprijed stavljenom nogom tako štiti, da protivnika stoji često mnogo truda, dok dovede loptu u igru.

Dospije li lopta u koje razmeđe ili preko poprječne međe koje stranke, tad ju koji pristaša od mjesta, gdje je prestupila među, otpravi opet u igralište udarcem s mjesta, pokle su članovi te stranke stupili za dotičnu uzdužnu ili poprječnu među.

Tabor se tako predobije, da se lopta protjera između dovrataka ispod prječke.

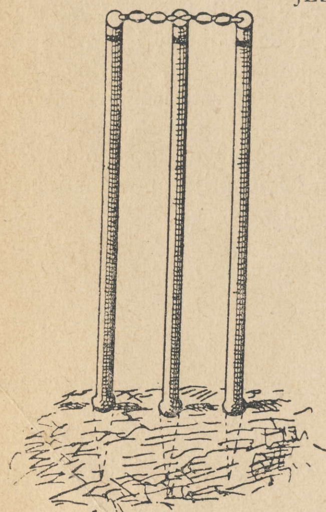
Počini li se koja pogrješka, (dakle ako se lopta primi, ili se rukama dodirne koji protivnik, odnosno lopta, ako nije uhvaćena bila) dobiva protustranka od mjesta, gdje je počinjena pogrješka, slobodan udarac, no takav nikada ne osvaja tabora.

Sva ostala pravila ista su kao što i kod »nogometa s prijmom.«

Po dru Eitneru — Miroslav Ostojić.

RAZOR-KAPIJA (engleski Cricket).

JEDNOSTAVNA »RAZOR-KAPIJA«

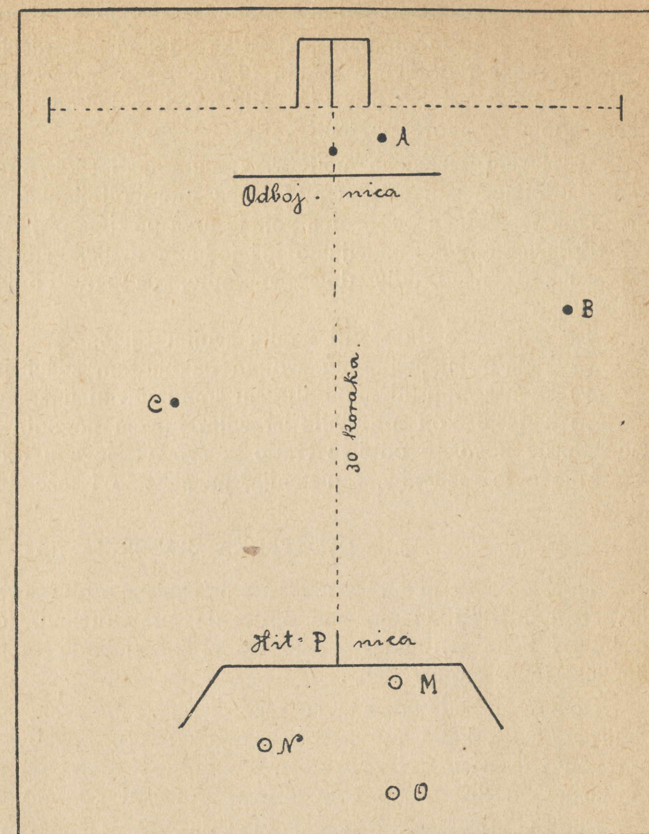

Sl. 109

Ova igra potječe iz Engleske, no sada je već i po drugim krajevima gotovo mnogostrano udomljena. Svoje ime dobila je od kapije ili vratâ (Wicket). Ta se kapija načini od tri jednako debela i jednako visoka štapa. Ovi se sa svojim zaoštrenim krajevima zabiju tako duboko u zemlju, da čvrsto stoje i 75 cm. strše iznad tla. Razmak jednoga štapa od drugoga ne smije biti tolik, da bi mogla između njih proći lopta. Na gornjem kraju imaju ti štapovi udubinu (žlijeb), u koju se polože dvije priječnice, što točno pristaju (sl. 109.). U produljenju one crte, što spaja petišta (nožišta) tih štapova, zabiju se u razmaku od 20 koraka desno i lijevo kolci, koji označuju igralištu među. Dva koraka pred kapijom potegne se usporedno s njom vapnenom ili kredmom kašom četiri koraka duga crta, tako zvana odbojnica. Naproti kapiji u odaljenosti od 30 koraka potegne se isto tako druga, 4 koraka duga crta, t. zv. hitnica, pa joj se načini na krajevima po tupi kut prema natrag. U sredini hitnice zabije se u zemlju štap (sl. 110).

Za tu igru dovoljno je već 6 osoba, koje se razluče žrijebom u dvije jednake stranke, tri odbijača A, B i C, i tri hitača M, N i O. Namjera je ovih potonjih da tvrdom i teškom loptom (koja ima kod $7\frac{1}{2}$ cm. premjera obično 260 gr. težine) zbace priječnice, što leže na kapiji, no nikada u izravnom hitcu, nego tek nakon što se lopta dotakla zemlje, pa onda odskočila proti kapiji. Dotičnomu je pak odbijaču zadaća, da palom žestoko odbije loptu, koja prijeti kapiji.

Tečaj igre je slijedeći: Prvi odbijač A namjesti se, oboružan palom, tako kraj kapije i s nutarnje strane odbojnice, da mu pala, kad ju postavi na zemlju, pokriva srednji štap kapije; oba druga odbijača B i C stoje lijevo i desno po prilici u sredini omeđašenoga igrališta. Prvi hitač M postavi se loptom u desnici iza hitnice

Sl. 110.

desno ili lijevo od štapa P; oba druga N i O iza njega nešto podalje jedan od drugoga. Sad počinje igra. Hitač M stupi kraj kolca P jednom nogom na hitnicu, a drugom za nju, a odbijač A stavi palu pred srednji štap kapije, da dočeka dolazeću loptu. Na to poviče M: »Pozor!« i okrenuv hrbat šake gore, a samu ruku uzdignuv do visine ramena, baci loptu svom snagom proti kapiji. Lopta opiše plosnat luk, udari po prilici 5—8 koraka pred kapijom o zemlju i odskoči u istom kutu, kojim je pala, proti kapiji. Pogodi li pri tom lopta kapiju, te zbaci jednu ili obje prijećnice, tad odbijač, koji nije suzbio lopte, mora da odstupi, drugi pristupi na njegovo mjesto, a hitači dobiju točku. No većinom ne ide ta stvar tako brzo, jer je već odbijač A sigurnim pogledom dočekao odskočivšu loptu, pa ju u zgodnom času odbio jakim udarcem. Lopta odleti opet u luku k protivnicima, a odbijač umah pohiti s palom k hitnici, a odanle opet natrag k odbojnici i opetuje tu trku dotle, dok nije lopta u rukama protivnikâ. Svaka uspjela trka broji po točku za stranku odbijačevu. Ovdje primjećujemo, da je trka valjana, kad odbijač tlo za hitnicom i za odbojnicom ma samo i palom dotakne. Uspije li kojemu hitaču, da odbijenu loptu ili uhvati u zraku ili da loptom u izravnom hitcu zbaci jednu, odnosno obje prijećnice s kapije, prije nego se opet odbijač vratio k odbojnici, tada to broji po točku za hitače i ujedno mora odbijač A da odstupi. Na njegovo mjesto pristupi B, a kasnije istim povodom C. Pošto je hitač izveo određeni broj hitaca, prelazi i njegova služba redomice na druge članove njegove stranke. Prije svakoga novoga hitca povikne se: »Pozor!« Da se ipak uklone raspre, koje mogu nastati, pazi obranički sudac, da se točno vrše pravila igre. Ako je sedmi suigrač pri ruci, tad preuzme taj njegovu službu, postavivši se u sredinu igrališta, tako, da može točno pratiti tečaj igre. Nema li sedmoga igrača, tad vrši tu službu koji odbijač, koji je s početka bez posla, razumije se samo po sebi u strogoj nepristranosti. Obranički sudac ima pravo da odluči ob ovim točkama:

1.) Kad je hitač bacio loptu, pak je pri tom obim nogama, mjesto jednom stajao na hitnici, tad sudac poviče: »Ne valja!«

2.) Kad lopta prođe u takovoj odaljenosti od odbijača, da ju taj ne može doseći palom, tad opet poviče: »Predaleko!«

U oba slučaja smije protustranka zaračunati sebi po točku.

3.) On ima točno paziti, da li je odbijač — trčeći — tlo za hitnicom i odbojnicom zaista i dotaknuo palom ili prekratko bježao, te napokon

4.) nije li odbijač prikrio kapiju svojim tijelom ili kojom nogom, tako, da je izravna lopta ne može pogoditi.

U slučaju označenu pod br. 3. ne vrijedi trka, pa ne broji nijedne točke za stranku odbijačevu, u slučaju pod br. 4 mora odbijač da odstupi.

Ona je stranka pobijedila, koja je prva postigla prije već dogovoreni broj točaka. Prijegleda radi ponavljamo još jednom ovdje, kada mora odbijač da odstupi:

1.) kada ne odbije dolazeće lopte, pak ova pogodi kapiju i zbaci s nje priječnice,

2.) kada hoće da zaštiti kapiju svojim tijelom,

3.) kada odbijajući loptu svojom palom sam zbaci priječnice,

4.) kada koji protivnik odbijenu loptu uhvati u zraku, — i

5.) kada je koji protivnik izravnim hitcem pogodio kapiju i zbacio s nje priječnice, prije nego se odbijač vratio sa svoga bijega u odbijalište (k odbojnici).

Mnogo je različnija, zapletenija, pa se zato i teže dade naučiti

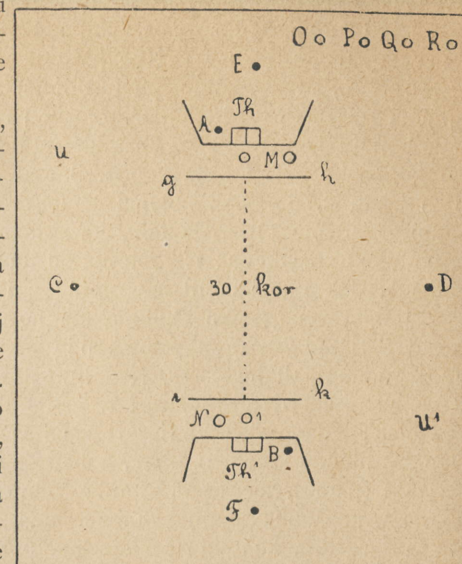
DVOSTRUKA »RAZOR-KAPIJA«.

To je igra, što ju engleska mladež pa i starije osobe sa strastvenošću igraju. S tog ju i hrvatskoj mladeži ne možemo dosta da preporučimo, jer isto tako obiluje promjenama i živim zanimanjem, kao što vježba tjelesnu spretnost i snagu, samozataju, odlučnost te prisutnost duha.

Dočim se kod jednostavne razor-kapije zahtijevala samo jedna kapija, potrebne su ovdje, kako već ime pokazuje, dvije onakove kapije. Pale su iste kao što i kod jednostavne razor-kapije. No igralište treba da je ipak prostranije, pa da kod dužine od 80 do 90 koraka ima širinu od 50—60 koraka.

Najprije pričvrste se u zemlju obje kapije Th i Th (sl. 111.) međusobno razdaleko na 30 koračaja. Petišta onih triju štapova, što sačinjavaju svaku kapiju, stoje u pravcu, koji se na desno i lijevo produži dotle, dok mu duljina ne iznaša 1 m. Na oba kraja toga pravca namjeste se pod pravim ili tupim kutom prema natrag dvije $^1/_2$ m. duge crte, tako, da tim nastane na tri strane omeđen prostor, t. zv. koturalište. Napokon se potegne 2 koraka pred svakom kapijom usporedno još jedna crta, nešto duža od one, što spaja petišta kapijinih štapova; to je odbijalište. U priloženoj slici jesu Th i Th[1] kapije, a gh i ih odbijališta.

Dva vođe ili kralja, koji kod većega broja učesnikâ imaju podjedno kao nepristranici upravljati igrom, razdijele sada najprije igrače po njihovoj vještini u dvije jednake stranke. Kod 12 dakle suigrača bude ih svagdje po 6. Jednu stranku označit ćemo sa A, B, C, D, E, F; a drugu sa M, N, O, P, Q, i R. Prvi smatraju se napadačima drugi branitelja obiju kapija. Napadači sudjeluju odmah u početku svi u igri, a od braniteljima najprije samo dvojica. Napadači postave se pri tom ovako: dvojica od njih, koturači, stupe u koturališta, svaki desno od svoje kapije; ovdje dakle A i B; druga dvojica, C i D desno i lijevo od srednje crte, a posljednji E i F za koturališta. Ako su od potrebe posebni nepristrani igrači, tad se ovi namjeste kraj obiju odbijališta, ovdje dakle U i U.[1] Oba branitelja, oboružana palom (maškom), postave se isto tako pokraj kapija, ali s nutarnje strane odbijališta, nu vazda s onoga kraja, gdje nijesu koturači (ovdje M i N) i to tako, da ne zakriju kapija svojim tijelom. Kraj svakoga od njih, točno pred srednjim štapom kapije, označena je točka (o i o[1]), t. zv. odbijačka jamica, na koju ima odbijač postaviti svoju palu, prije no što odbija protivnikovu loptu.

Sl. 111.

Jedan od branitelja, koji baš nije u poslu, ili ako je više igrača, jedan od nepristranih, bilježi točke, što su ih polučile stranke.

Sad počinje igra. Prvi koturač A, koji ima loptu, ne prekoračiv međe koturalištu (jer hitac u tom slučaju ne bi vrijedio, a protustranka dobila bi točku), poviče: »Pozor!« na koji povik stave odbijači svoje pale na odbijačke jamice, da dočekaju loptu. Na to prvi baci ili zakotura loptu velikom silom proti suprotnoj kapiji Th[1] (Ako se prije utanačilo, da se lopta ne smije koturati, tad se samo baca. To biva tako, da podignuv igrač ruku do visine ramena i okrenuv hrbat šake gore, baci loptu proti suprotnoj kapiji, da udari o tlo 5—8 koraka ispred kapije, a onda odskoči proti njoj. Ako igrač proti dogovoru loptu zakotura ili baci, tad poviče nepristrani: »Ne valja!« hitac ne vrijedi, a protustranka zadobije točku). — Nakana je koturačeva, da kapiju tako dotakne, da spadnu s nje priječnice ili pače, da istrgne iz tla jedan ili više štapova. Ako to uspije, istupi odbijač N, kojemu nije pošlo za rukom da suzbije loptu, a slijedeći O stupi na njegovo mjesto. Zadaća naime odbijačeva sastoji u tom, pokle je na povik: »Pozor!« stavio palu u odbijačku jamicu, da pozorno motri dolazeću loptu i da ju u zgodnom času žestoko odbije Pri tom mu nije dopušteno, da mašuć palom na okolo, zadrži loptu ili pače da ju rukom ili nogom suzbije; on smije samo jedanput čvrsto zamahnuti proti njoj. Ako je loptu daleko otpudio, tad mijenjaju odmah oba odbijača žurno svoja mjesta; M trči k odbojnici ik, N k onoj gh, a na to opet oba brzo natrag. No obojica imaju suprotno odbijalište doista i dotaknuti, pa ma bilo to samo i palom, jer inače poviče nepristrani: »Prekratko!« a trka se ne priznaje valjanom. Svaka promjena mjesta obiju trčećih odbijača broji se za točku. Ako je jošte vremena, tad izmijene oba još jedared mjesta i to tako često, dok nije lopta opet u rukama kojega od obiju koturača. Zato vrlo mnogo vrijedi za napadače, da se što prije opet dočepaju otpuđene lopte, za što će se pobrinuti sa strane i za koturalištima namješteni C, D, E i F. Ovi treba da su zato u dobacivanju i hvatanju lopte vrlo vješti, da lopta brzo od ruke do ruke dospije opet ka koturaču, koji ima hitac. Uhvati li koji napadač u zrak odbijenu, padajuću loptu, tad odstupi odbijač, koji ju je odbio, a trka, odnosno trke, ne računaju se: na njegovo mjesto stupi slijedeći njegove stranke. I onda mora odbijač da odstupi, ako je — odbijajuć loptu — prestupio izvan odbijališta gh ili ik; nadalje ako dokoturavšu se, dotično odskočivšu loptu dodirne rukom ili ju primi, zatim ako odbijajući loptu s neopreznosi sruši priječnice svoje kapije, odnosno palom ju ma samo i dotakne, ili ako još jedanput udara loptu, što ju je već odbio koji njegov suodbijač, ili napokon, ako njegov vlastiti suodbijač, odbijajuć loptu, pogodi njegovu kapiju. Opazi li odbijač, da bi mogao nastupiti ovaj posljedni slučaj, tad ne smije, kao što upravo spomenusmo, lopte doduše odbiti; no zato ima pravo, da u opasnosti se nalazeću kapiju zaštiti svojim tijelom ili držeć pred njom palu.

Ako su se odbijači usudili da predbježno još jedared izmijene mjesta, pak nijesu dosta rano prispjeli u odbijališta, tako da su dakle u taj čas obje kapije bez

branitelja, tad potrči onaj napadač, koji ima upravo loptu, najvećom brzinom k onoj ostavljenoj kapiji, kojoj je branitelj najdalje, ne bi li loptom srušio prijećnice ili ih iz neke odaljenosti zbacio. Nije li dotle odbijaču uspjelo da svoju palu stavi opet u točku o, tad mora onaj odbijač da odstupi, koji je bliži osvojenoj kapiji. To je dakle onaj, koji k njoj b j e ž i, kad su se odbijači bježeć sastali, ili onaj, koji ju je netom ostavio, ako se još nijesu sreli. I takova se trka ne računa, pod kojom se osvoji koja kapija. S toga je uputno, kad odbijači namjeravaju promijeniti mjesta, da onaj, kojemu se lopta bliže nalazi, počeka, dok mu nije njegov suodbijač prispio bliže, da tako ne ostane kapija predugo bez obrane i da se zapriječi njeno osvojenje. Na mjesto odstupivšega odbijača pristupi slijedeći po redu zamjenik, dok i posljednji nije došao u igru.

I opet već povikne koturač na novo svoj: »Pozor!« a igra teče dalje. Pogodi li, kad se lopta baca, suprotnu kapiju izravnim hitcem, ne taknuvši se dakle loptom tla, tad ne vrijedi hitac. — Jesu li napokon posljednja dva odbijača u igri, a jedan od njih izgubi dalnje udarce, to mora da i drugi odstupi, jer nema više novoga zamjenika; jedan se tečaj (igre) svršio, a sada izmijene stranke svoje uloge. Igrači ustanove obično u početku igre, koliko će tečajeva proći; svakako treba da je njihov broj tâki (paran), jer svaka stranka mora da načini jednaki broj tečajeva. Kad se igra svrši, predobila je ona stranka, koja je polučila najviše točaka. Takove točke može privrijediti, kako gore vidjesmo, ponajviše samo onaj odbijač, koji je odbio loptu i na to izveo nekoliko trka (bijegova); no i čitava stranka ima tomu prilike i to tako zvanim p r o m a š a j i m a. Ako je naime koturač ili hitač loptu zakoturao ili bacio tako daleko od kapije strance, da ju odbijač ne može doseći palom, tad povikne nepristrani: »Predaleko!« U takovom slučaju i ako je nepristrani zaviknuo: »Ne valja!« smiju odbijači toliko puta pretrčati igralište od jednoga odbijališta do drugoga, dokle samo mogu. Ali tim dobivene točke ne broje samo jednomu odbijaču, nego kao »promašaji« cijeloj stranci. Nu u konačnom sračunavanju dolaze u račun ukupne točke, što ih je polučila koja stranka.

Ako je odbita lopta odletjela vrlo daleko, tako, da se ne može odmah naći, tad poviče stranka hitača ili koturača: »Lopte nesta!« a stranci odbijačâ upiše se u dobro 6 točaka; no ako je ova već prije povika privrijedila sebi možda više točaka, dakle načinila više od 6 trka, uračuna joj se taj viši broj

Da li oba koturača A i B naizmjence loptu koturaju ili bacaju proti suprotnoj kapiji, to se odredi prije. Obično ima najprije A 5 lopta za redom (jedan o b r e đ a j), na to i B takav obređaj od 5 lopta.

Ako je lopta »izvan igre«, t. j. ako je doduše dospjela opet u ruke koturaču, koji je na redu da baca, nu ovaj se još ne sprema na novi napadaj, tad nije potrebno ni odbijaču da drži palu na točki o; istom kad onaj na novo poviče: »Pozor!« ima to da bude.

Da poredamo prijegledno još jednom sve slučajeve, u kojima odbijač gubi pravo udarca, t. j. u kojima mora odstupiti i svoje mjesto prepustiti zamjeniku:

1.) kada napadač koturajuć ili bacajuć loptu, pogodi njegovu kapiju i zbaci mu s nje prijećnice,

2.) kada je tri puta uzalud kušao da odbije dolazeću loptu, dakle je ne pogodio,

3.) kada odbijenu loptu protivnici uhvate u zraku,

4.) kada se osvojila kapija prije, nego što je njen branitelj prispio u odbijalište,

5.) kada još jedanput udara loptu, koju je već odbio njegov sudbijač,

6.) kada sam s neopreznosti svojom palom zbaci prijećnice sa svoje kapije ili kapiju dotakne,

7.) kada namjerice sprečava kojega protivnika u hvatanju lopte,

8.) kada napadač zakotura ili baci loptu, a on umjesto palom, suzbije ju svojim tijelom,*)

9.) kada je načinio 20 trka.

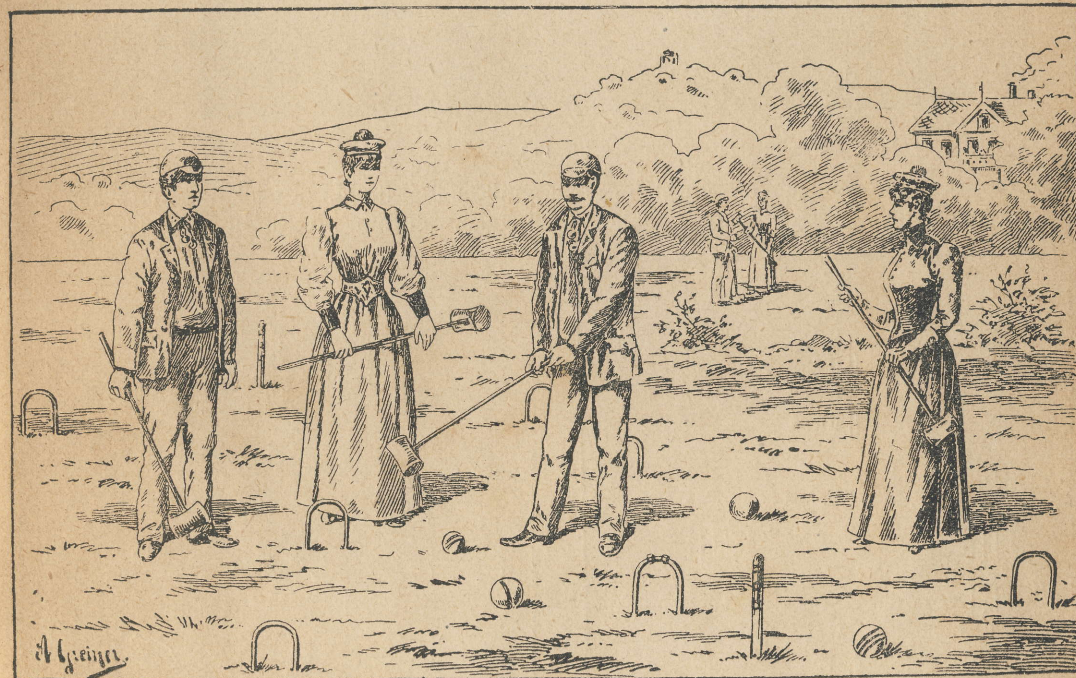
Po dru. Eitneru — Miroslav Ostojić.

Igre za ženske.

C R O Q U E T.

I ta je igra donešena tek pred malo desetljeća iz Engleske u naše krajeve, no nije još tako obljubljena, kako zaslužuje. Mnogi ju smatraju dosadnom, ali taj prigovor ne bi za cijelo snašao te igre, kad bi joj igrači bili više vješti, prije svega pak, kad bi ju pravo razumjeli, te kad bi prema tomu i stranke sudjelovale razborito u igri.

Kao što kod »Lawn-Tennisa«, »Razor-kapije« i »Nogometa«, želimo da i ovdje imamo što ravniji, kratkim busenjem obrašteni prostor (tratinu). Gdje pak takova

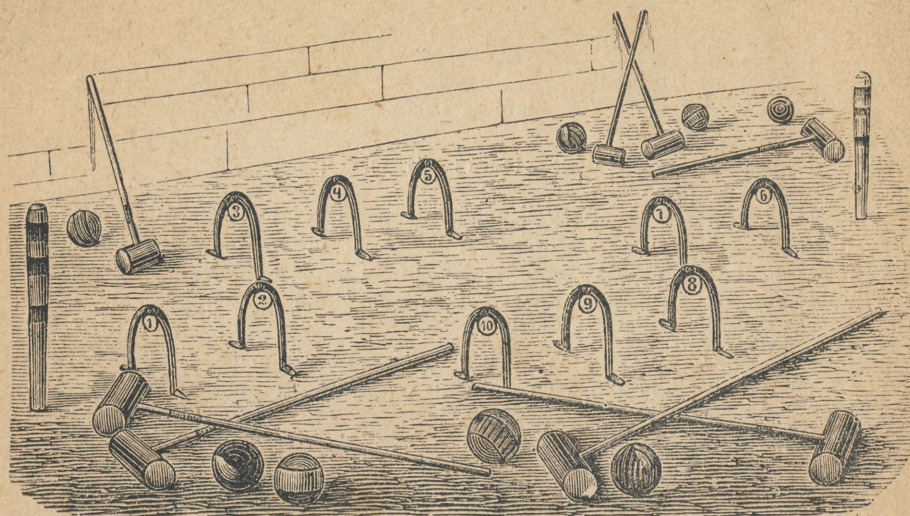
Sl. 112.

nema, dostaje svako ravno igralište 90 koraka dugo, a 60 široko. Na tom se prostoru postavi (kako se to najbolje vidi iz priležećih sl.) ustanovljenim sustavnim redom nekoliko malih vrata, koja su odaljena jedna od drugih na 4 m. Ta su vrata od čvrste željezne žice dvaput pravokutno tako svinuta, da oba okomita kraka iznašaju 40 cm., a gornji raziti komad 25 cm.; ako se kraci zatjeraju 15 cm. duboko u zemlju, vire po tom ova vrata 25 cm. iznad tla.

*) To se ne protivi onomu, što je na str. 193. dolje rečeno; jer tamo se radi o lopti, što ju je već odbio vlastiti s u o d b i j a č, a ovdje ob onoj, što ju je bacio n a p a d a č.

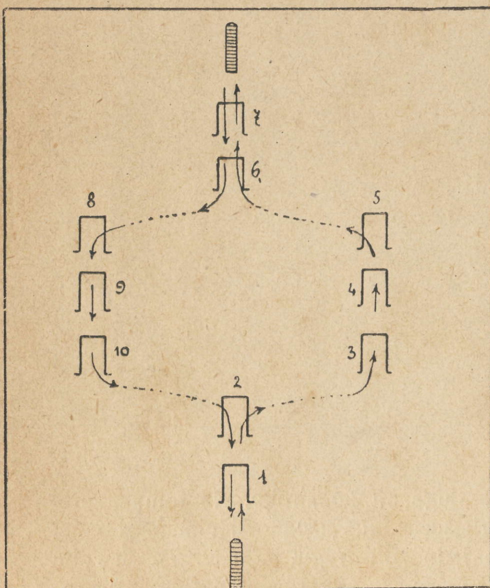
*

Na prednjem kraju igrališta stoji 50 cm. iz zemlje stršeći stup, zvan »uvodni stup«, koji ima 8 kao palac širokih, bojadisanih kolobara. Boje redaju se ovako: modra, jasno-crvena (ružičasta), crna, žuta, smeđa, narančasta, zelena, tamno-crvena

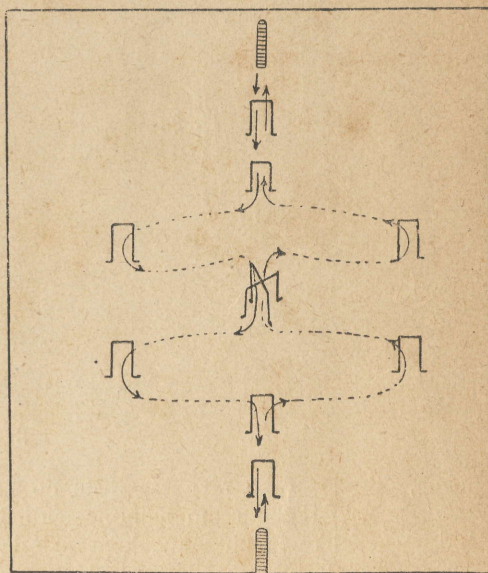

Sl. 113.

(crvena). Naproti njemu na stražnjem kraju igrališta stoji drugi, isto takav stup, zvan »zavratni stup.« K igri spada nadalje 8 krugalja, točenih od šimširovine ili bre-

Sl. 114.

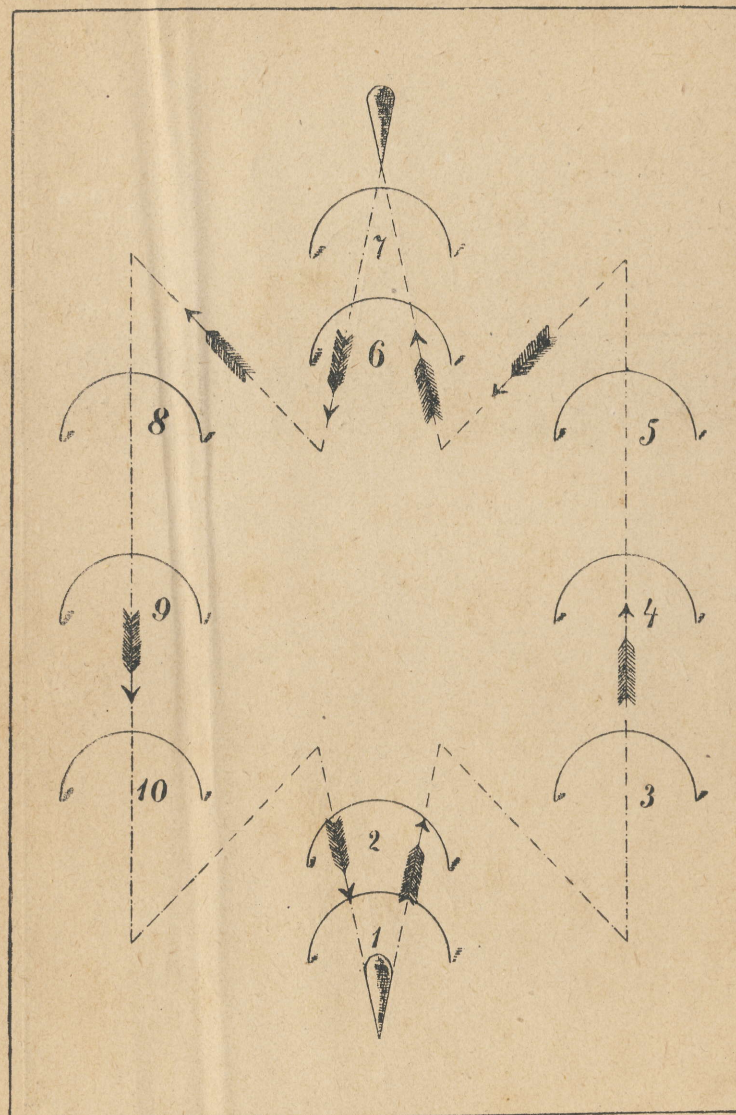

Sl 115.

zovine, koje imaju u promjeru 1—10 cm.; 4 su modro, a 4 jasno-crveno (ružičasto) bojadisane, prema objema prvim bojama kolobarâ na stupovima. Po 3 od njih nose mimo toga naizmjence ostale boje stupovih kolobara. Od modrih krugalja ima dakle

jedna crni, druga smeđi, treća zeleni kolobar; jasno-crvene kruglje ističu se naprotiv pak s ostalim bojama: žutom, narančastom i tamno-crvenom.

K tih 8 bojadisanih krugalja pripada 8 drvenih *batova*. Držalo im je točeno od bukovine ili glogovine, a dugo je od prilike 90 cm. —1 m. Okolo sredine imade široki kolobar iste boje, kao što i lopta, što k tomu spada. Valjkasta glava, po prilici 13—25 cm. duga, a 6—8 cm. debela, točena je od hrastovine.

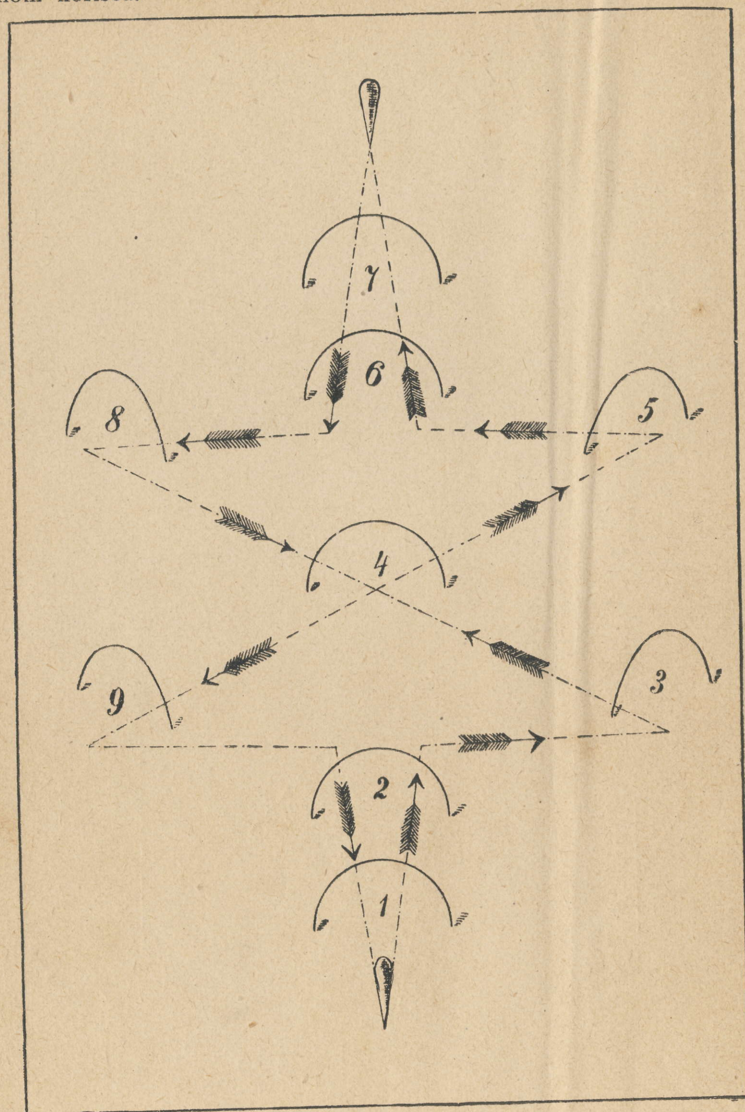

Polje za Croquet. Sl. 116.

Napokon potrebno je još 8 t. zv. *zastavica*. To su maleni kovni škripci. Svaki je oličen jednom od gore spomenutih boja. Te se zastavice pričvrste na ona vrata, kroz koja je najposlije prošla kruglja iste boje, da se tako izbjegne zabludi ili prepirci.

Svrha je i cijelj toj igri za svaku stranku: protjerati svoje kruglje kroz svakolika vrata određenim redom. Pobjedu je izvojštila ona stranka, kojoj je to naj-

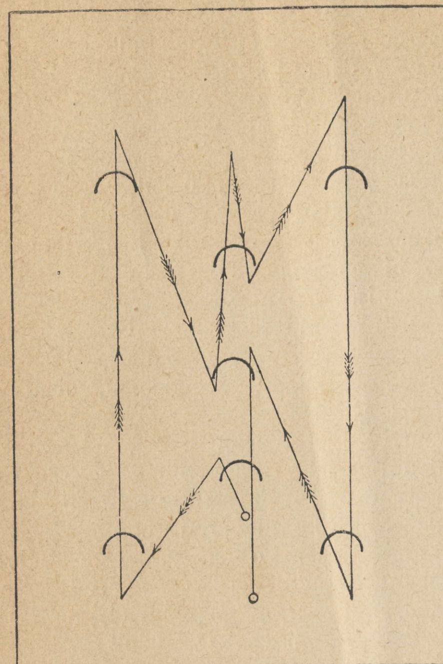
prije uspjelo sa svim njezinim krugljama. Već se odatle vidi, da nema svaki pojedini suigrač samo na to paziti, da svoju kruglju što brže privede k cijelji, nego da se ima što više ćutjeti članom svoje stranke, te s obzirom na nju igrati, da mora dakle prigodice prije napustiti vlastitu probit, ako može time da poluči dobitak za svoju stranku. Čuvstvo skupnosti, duh zajedništva izvojštit će s toga i ovdje pobjedu nad osobnom korišću.

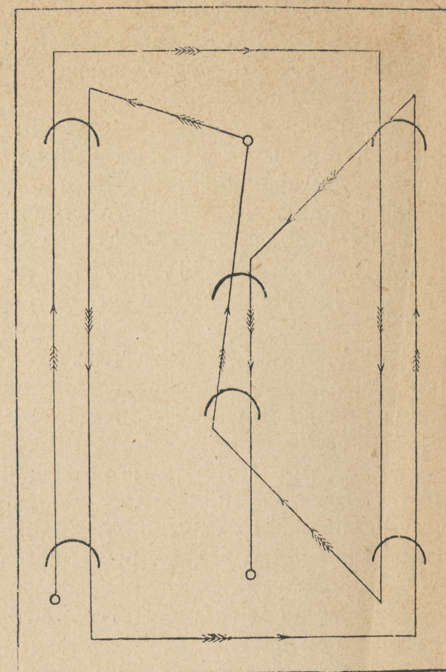
Polje za Croquet. Sl. 117.

Broj igrača je malen; učestvovati mogu najmanje dvije, najviše osam osoba. Ako je lihi (neparni) broj osoba, tad preuzme jedan igrač dvije kruglje, nu ne smije ih nikada tjerati odmah jednu za drugom, nego tekar, pošto je među njima bio na redu jedan ili više protivnika.

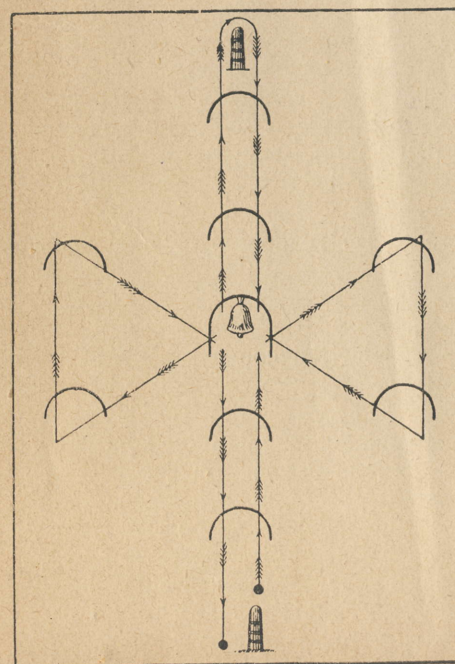
Stranke se ustroje najjednostavnije tako, da oba vođe žrijebaju najprije za modru i jasno-crvenu kruglju, a na to izmjenice izaberu sebi drugove. Jedna stranka

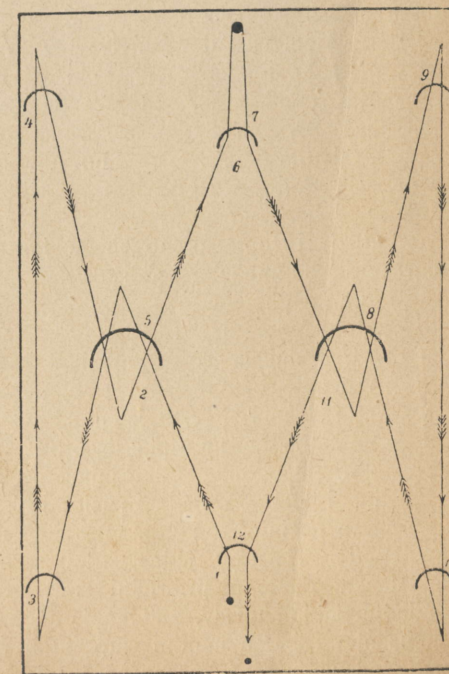
Sl. 118.

Sl. 119

Sl. 120.

Sl. 121.

ima boje: modru, crnu, smeđu i zelenu, a druga: jasno-crvenu, žutu, narančastu i tamno-crvenu. Modra počinje; to pak biva tako, da igrač postavi svoju kruglju jedan korak ispred uvodnoga stupa, pa udariv ju batom, da se čuje (dakle ne turajući ju), tjera ju kroz vrata 1, pa ako je moguće i kroz vrata 2. (sl. 114.). Pri tom se bat objema rukama primi, no ne prečvrsto, za gornji dio držala tako, da udariv njim, opiše crtu, usporednu s onom, što spaja oba kljuna noge. Prvi igrač igra dotle, dok mu polazi za rukom, da može svoju kruglju redom tjerati kroz slijedeća vrata do zavratnoga stupa, a odanle opet natrag kroz vrata 7 i 6 na 8, 9, 10, 2, 1 do uvodnoga stupa. No u zbiljnosti neće to ići tako glatko; pa sve da mu i uspije na povratku proći kroz vrata 2 i 1, bilo bi nerazborito, da krugljom dotakne i uvodni stup, jer onda bio bi »mrtav« i morao bi odstupiti od igre, a baš daljnje učestvovanje dobra igrača u igri od najveće je koristi po njegovu stranku. Zato će se čuvati, da prošav posljednja vrata, ne pogodi uvodnoga stupa. Pođe li mu to za rukom, tad postane »h a j d u k o m«. Kao takav ima pravo, čim dođe opet na njega red, da svoju kruglju — bez obzira na ikoja vrata — zaputi onamo, gdje može pomoći svojim drugovima.

Za prvim igračem modre stranke dolazi prvi od protivnikâ u igru, koji istim redom, kao i onaj, tjera svoju kruglju, dokle dođe; za njim drugi od modre stranke i tako dalje No sad biva stvar već zapletenijom, čim je više krugalja u igri; jer sad već nije samo zadaća dotičnomu igraču da svoju kruglju protjera kroz vrata; on ima i na to paziti, kako bi upriličio položaj protivnicima što nezgodnije, a svojima što zgodnije, to pak može »trkanjem« i »tuckanjem«. Vidi li naime igrač, da ne može jednim udarcem proći kroz slijedeća vrata, tad nastoji pogoditi (»trknuti«) koju bližu mu ili zgodnije ležeću kruglju; time postizava pravo za dalnji udarac. No prije mora trknutu kruglju i »tucnuti« (krokirati), a to biva tako, da svoju kruglju metne tik do trknute, stavi nogu na svoju kruglju i batom udari sad jedan put ovu potonju, koja trknutu kruglju otjera dalje. Pri tom ima evo prilike, da protivniku naškodi, a svojoj stranci da koristi. Ako je naime trknuta kruglja pripadala kojemu protivniku, tad postavi svoju kruglju t a k o do protivnikove, da potonju otpravi što dalje u nepovoljni kakav položaj; ako je pak pripadala njegovoj stranci, tada može »tucnuv« ju, pribaviti joj zgodniji položaj k vratima, koja ima najprije proći, ili ju pače protjerati kroz sama vrata. Na to izvede sad sam svoj drugi udarac; trkne li pri tom koju kruglju s nova, tad igra dalje; no ne smije iste kruglje trknuti dvaput za redom, ako nije možda prije toga prošao koja vrata ili dodirnuo zavratni stup.

Odleti li lopta preko međe igrališta, to se s m i j e donesti natrag i položiti jedan korak od međe u igralište.

Igrač izgubi udarac:

1.) ako udara izvan reda,
2.) ako mjesto sa svojom, igra s krivom (tuđom) krugljom,
3.) ili ako batom ne u d a r a, nego r i v a (t u r a),
4.) ili dvaput, mjesto jedanput udari svoju kruglju,
5.) ili ako mu ne uspije da prođe slijedeća vrata, odnosno da trkne koju kruglju,
6.) ili napokon, ako tuckajući ne makne s mjesta prednje kruglje.

Nije li ipak protivnik opazio tih pogrješaka (ili prekasno, t. j. kad je već slijedeći igrač načinio koji udarac), tad vrijede svi tim pogrješkama polučeni probici.

Proti h a j d u k u jedne stranke može samo hajduk druge stranke uspješno da igra, da ga dakle n. pr. učini »mrtvim«, trknuv ili otucnuv ga u uvodni stup. No i onda je hajduk mrtav, kad ga koji igrač njegove v l a s t i t e s t r a n k e grijeskom (s nepažnje) trkne u uvodni stup; udarač gubi mimo toga i udarac. Pogodi li koja kruglja poslije prvoga »trknuća« još koju drugu, tad vrijedi samo prvi dodir.

Po dru. Eitneru — Miroslav Ostojić.

LITERATURA.

Hrvatska ili srpska.

Belovićeva Jelica: 110 igara za mladež, Zagreb, Kugli i Deutsch, 1.895. (Također neke ovdje upotrijebljene).
Hajdenak Andrija: Tjelovježba u pučkoj školi, Zagreb, 1.875. (Ima i nekoliko igara).
Hajdenak Andrija: Djetinje sigre, Zagreb, 1.878. (Neke su upotrijebljenje u ovoj mojoj knjizi).
Ilić Luka, Oriovčanin: Narodni slavonski običaji, Zagreb, 1 846. (Ima i nekoliko narodnih igara).
Јорговић Александар: Српске дечје игре за женску децу, Нови Сад, 1.894.
Kuhač Franjo Š.: Pjevanka. Zagreb, 1.885. (Sadržaje i djetinjih igara, koje su dozvolom piščevom upotrijebljene u ovoj mojoj knjizi).
Kuhač Franjo Š.: Narodne popijevke, III., 3 i 4.. Zagreb, 1.880. Gornja bilješka.
Löffler A. S.: Gimnastika za učitelje pučkih učiona i učiteljske pripravnike. Zagreb, 1.879. (Sadržaje i nekoliko igara).
Милићевић М. Ђ. (U njegovim djelima).
Проф. Медић Мојо: Летопис Матице српске.
Stojanović Mijat: Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, s dodatkom: slavonske pučke sigre, Zemun, 1.858.
Штефановић-Караџић Вук: (U njegovim djelima).
Trstenjak Davorin: Igre za učitelje i roditelje. Zagreb, 1.896.
Врчевић Вук: Српске народне игре, Биоград, 1.868.

Časopisi:

»Gimnastika« Zagreb.
»Smilje«, Zagreb.
»Škola«, Osijek (sada: Karlovac).
»Školski vjesnik«, Sarajevo.
»Учитељ«, Биоград.

Njemačka.

Od mnogobrojnih djela spominjem samo ova, po mome mnijenju najvrednija:

Bollinger-Auer: Bewegungsspiele für Mädchen. 1.984. Preis 1,20 M.
Dr. Eitner: Die Jugendspiele. Ein Leitfaden bei der Einführung und Uebung von Turn- und Jugendspielen. 8. Aufl. 1.893 Preis 2 M., geb. 2,50 M. (Izvrsno djelo za muškarce).
Guts Muths: Spiele zur Uebung und Erholung des Körpers und des Geistes 8. Aufl. besorgt von I. C Lion 1.893. Preis 8 M. (Klasično djelo).
Heineken: Die beliebtesten Rasenspiele. Eine Zusammenstellung der hauptsächlichsten englischen Out Door Games zum Zwecke ihrer Einführung in Deutschland. 1.893. Preis 4 M.
Netsch A.: Spielbuch für Mädchen. 1.895. Preis 1,50 M.

Uza svu opreznost potkrale se u knjizi uz neke sitnije i ove važnije pogrješke:

Svi naslovi u knjizi imali bi biti natiskani onako, kao što im se važnost vidi u sadržaju.

Str. XXXIII. u drugoj bilješci 4. red odozdol mjesto u 2 sata 55 min. i 20 sek. treba da je: za 2 sata 55 min. i 20 sek.
Str. IV. 5. red odozgor mjesto: nepojmiljivom čitaj: nepojmljivom
Str. V. 6. red odozgor mjesto: rugovima čitaj: drugovima; — 17. red odozdol mjesto: ste čitaj: iste
Str. XIV. 14. red odozdol mjesto: grane čitaj: grana; — 13. red odozdol mjesto: uda — čitaj: ude —
Str. XVII. 9. red odozgor mjesto: preguće čitaj: pregnuće
Str. XX. 13. red odozgor mjesto: koji su, čitaj: što su
Str. XXI. 3. red odozgor mjesto: zamjene čitaj: zamjerne
Str. XXIII. 6. red odozdol mjesto: predočene spomenicima čitaj: predočene na spomenicima
Str. XXX. 23.—24. red odozdol mjesto: da mišičje čitaj: da se mišičje. — 7. i 8. red odozdol mjesto: bila teška i do 14 lakata visoka čitaj: bile teške i do 14 lakata visoke
Str. XXXVII. 29. red odozgor mjesto: Pauathenaeje čitaj: Panathenaie
Str. XXXVII. 9. red odozdol mjesto: suj čitaj su; — 8. red odozdol mjesto: uzgo čitaj: uzgoj; — 7. red odozdol mjesto skrb čitaj: skrb —
Str. XXXVIII. 23. red odozgor mjesto: te čitaj: se
Str. XLII. 14. red odozgor mjesto: sd čitaj: od
Str. XLVIII. 26. red odozgor mjesto: Slovenske čitaj: Slavenski
Str. LX. 12. red odozdol mjesto: uračun čitaj: uračunan
Str. 181. 11 red odozgor mjesto: u Stass Omgu — Elsasu čitaj: u Strassburgu u Elsasu.
